

A MAGYAR ORSZÁGHÁZ

DAS
UNGARISCHE
PARLAMENTSHAUß

LE PALAIS
DU PARLEMENT
HONGROIS

600

Dr. János Móricz
Magyarországi
Szentán

El magyar Országház Steindl Imre alkotása

A magyar királyi kormány megbízásából és
Steinbausz László, Heidrich László, Bayer Béla, Lázár Imre,
és Santhó István közreműködésével

írta és szerkesztette

Pilisi Néÿ Béla

építész, miniszteri tanácsos, a Magyar Mérnök- és Építész-

Egyet tiszteleti tagja.

Hir. József műegyetem
Középkori építészeti
Szertár.

Das
ungarische
Parlamentshaus
von
Emrich Steindl.

Im Auftrage der königlich ungarischen
Regierung und unter Mitwirkung
von Ladislaus Steinbausz, Ladislaus
Heidrich, Béla Bayer, Emrich Lázár,
Stefan Santhó

verfasst und redigirt von

Béla Néÿ de Pilis
Architekt. Ministerialrat, Ehrenmit-
glied des Ungarischen Ingenieur und
Architektenvereines.

Uerlag
der Kunstanstalt
Karl Divald
Budapest.

Le
palais du
Parlement hongrois.
Œuvre
d'Eméric Steindl.

Sur l'ordre du gouvernement royal
hongrois, avec le concours de
MM. Ladislas Steinbausz, Ladislas
Heidrich, Béla Bayer, Eméric Lázár
Etienne Santhó.

par
Béla Néÿ de Pilis
architecte, conseiller ministeriel, membre
honoraire de la Société des ingénieurs
et des architectes hongrois.

Divald Károly
műintézetének kiadása
Budapest.

Charles Divald
Éditeur d'œuvres d'art.
Budapest.

A MAGYAR ORSZÁGHÁZ

Das ungarische Parlamentshaus. — Le Palais du Parlement Hongrois.

Kir. József műegyetem
Középkori építészeti
Szertár.

Fénynyomatok, kromotípiák, fotolitografiák, autotípklisék és a fényképfölvételek készültek a kiadó, DIVALD KÁROLY műintézetében
Budapesten.

A szöveget és az autotípiai kliséket nyomta a STEPHANEUM
NYOMDA R. T. Budapesten.

Lichtdrucke, Chromotypien, Photolithographien, Autotypie-Cliches und die photographischen Aufnahmen von der Kunst- und Verlags-

Anstalt CARL DIVALD Budapest.

Typographie und Autotypien-Druck von der STEPHANEUM
BUCHDRUCKEREI A.-G. Budapest.

Photogravures, chromotypies, photolithographies, clichés autotypiques, photographies de CHARLES DIVALD, éditeur d'oeuvres d'art
à Budapest.

Typographie et impression autotypique du STEPHANEUM,
IMPRIMERIE EN ACTIONS à Budapest.

TARTALOMJEGYZÉK.

I. Szöveg.	Oldal
I. Előzmények	1
II. Az építkezést intéző és végrehajtó szervezet	4
III. Steindl Imre	7
IV. Az építkezés története	12
V. Az épület részletes ismertetése	19
VI. Műszaki berendezések	34
VII. Költségek	43
VIII. Névsora az iparosoknak és vállalkozóknak, a kik az Országház építésében, diszisztében és berendezésében résztvették	45

II. Szöveg köztéri ábrák.

1. — Karpati mellvéd (Főrendek ülésterme)	1
2. — Sándor-utca régi országház	1
3. — Árpád a honfoglaló (kupolacsarnok)	2
4. — Szent István király (kupolacsarnok)	2
5. — Szent László király (kupolacsarnok)	3
6. — Könyves Kálmán király (kupolacsarnok)	3
7. — Udvári ablak oszlopfjezelete (majolika)	4
8. — A kupolállérek közötti övek disze	4
9. — A kupolállérek közötti övek disze	5
10. — II. Endrői király (kupolacsarnok)	6
11. — IV. Béla király (kupolacsarnok)	6
12. — Udvári ablak mellvéd-disze (majolika)	6
13. — Steindl Imre mellszobra a főlépcsősarnokban	7
14. — Nagy Lajos király (kupolacsarnok)	8
15. — Hunyady János kormányzó (kupolacsarnok)	8
16. — Udvári ablakok oszlopfjezelei (majolika)	9
17. — Udvári ablak (majolika)	10
18. — Udvári ablak (majolika)	11
19. — Udvári ablakok mellvéd-disze	11
20. — Udvári ablakok mellvéd-disze	11
21. — Udvári ablak oszlopfjezelei (majolika)	12
22., 23. — Udvári párkány képszék-diszei (majolika)	12
24., 25. — A kupolállérek közötti övek diszei	13
26. — Udvári párkány képszék-disze (majolika)	13
27. — A kupola építőállványa	14
28. — A förendiház folyosó-részlete	15
29. — Részről domborított toronyvégzódés	16
30. — Részről domborított oromvégzódés	16
31. — Falai kar aranyozott bronzból	17
32. — Teteblak rézből	17
33. — Udvári párkány képszék-diszei (majolika)	18
35. — Förendiházi lépcsőház részlete	19
36. — Kandelaber aranyozott bronzból	20
37. — A förendiházi ülésterem elnöki bejárója	21
38. — «Igazságsgolgáltatás», pinx. Dudits Andor. (Delegáció-folyosó)	22
39. — Kandelaber kovácsolt bronzból	22
40. — «Földmivelés», pinx. Dudits Andor. (Delegáció-folyosó)	23
41. — Kandelaber kovácsolt vasból	23
42. — «Halászat», pinx. Kriesch Aladár. (Étterem.)	24
43. — «Vadászat», pinx. Kriesch Aladár. (Étterem.)	25
44. — Könyvszkrény (Förendiházi elnök)	26
45. — «Ipar», pinx. Dudits Andor. (Delegáció-folyosó)	26
46. — Ruhaszkrény. (Förendiházi elnök.)	27
47. — «Kereskedelem», pinx. Dudits Andor. (Delegáció-folyosó.)	27
48. — Mahagoni-könyszkrény majolikadíszssel. (Miniszterelnök.)	28
49. — «Vallás és kultúra», pinx. Dudits Andor. (Delegáció-folyosó.)	28
50. — Mahagoni szkrény majolikadíszsel. (Miniszterelnök.)	29
51. — «Hadviselés», pinx. Dudits Andor. (Delegáció-folyosó.)	29
52. — Óra kovácsolt bronzból. (Miniszterelnök.)	30
53. — Kandáló. (Miniszterelnök.)	30
54. — Mahagoni-íróasztal majolikadíszsel. (Miniszterelnök.)	31
55. — Szék majolikadíszsel. (Förendiházi elnök.)	32
56. — Bőrdíván himzéssel. (Miniszterelnök.)	32
57. — Karosszék. (Förendiházi elnök.)	32
58. — Asztali majolikadíszsel. (Förendiházi elnök.)	33
59. — Íróasztal. (Förendiházi elnök.)	33

INHALTSVERZEICHNISS.

I. Text.	Seite
I. Vorgeschichte	1
II. Die dirigierende und executive Bauorganisation	4
III. Emerich Steindl	7
IV. Geschichte des Baues	12
V. Detaillierte Beschreibung des Gebäudes	19
VI. Technische Einrichtungen	34
VII. Kosten	43
VIII. Namensverzeichniss der beim Bau, bei der Dekoration und der Einrichtung des Parlamentsgebäudes beteiligten Industriellen und Unternehmern	45

II. Text-Illustrationen.

1. — Gallerie-Brüstung (Magnatenhaus-Sitzungssaal)	1
2. — Altes Parlamentshaus in der Sándorgasse	1
3. — Árpád der Landnehmer (Kupelhalle)	2
4. — König Stefan der Heilige (Kupelhalle)	2
5. — König Ladislaus der Heilige (Kupelhalle)	3
6. — König Coloman der Bücherfreund (Kupelhalle)	3
7. — Säulenkapitel eines Hoffensters (Majolika)	4
8. — Füllung der Archivole zwischen den Kupelpfeilern	4
9. — Füllung der Archivole zwischen den Kupelpfeilern	5
10. — König Andreas II. (Kupelhalle)	6
11. — König Béla IV. (Kupelhalle)	6
12. — Parapet-Füllung der Hoffenster (Majolika)	6
13. — Büste Emerich Steindl in der Fest-Stiegenhalle	7
14. — König Ludwig der Große (Kupelhalle)	8
15. — Johann Hunyady, Gouverneur (Kupelhalle)	8
16., 17. — Säulenkapitel der Hoffenster (Majolika)	9
18. — Hoffenster (Majolika)	10
19. — Hoffenster (Majolika)	11
20. — Parapet-Füllung der Hoffenster (Majolika)	11
21. — Säulenkapitel eines Hoffensters (Majolika)	12
22., 23. — Friesfüllungen des Hofgesimses (Majolika)	12
24., 25. — Füllungen der Archivole zwischen den Kupelpfeilern	13
26. — Friesfüllung des Hofgesimses (Majolika)	13
27. — Das Baugerüst der Kupel	14
28. — Coulour-Detail im Magnatenhaus	15
29. — Thurmdändigung aus Kupfer getrieben	16
30. — Giebelendigung aus Kupfer getrieben	16
31. — Wandleuchter aus vergoldeter Bronze	17
32. — Dachfenster aus Kupfer	17
33., 34. — Friesfüllungen des Hofgesimses (Majolika)	18
35. — Stiegenhaus-Detail im Magnatenhaus	19
36. — Kandelaber aus vergoldeter Bronze	20
37. — Eingang des Präsidenten im Magnatenhaus-Sitzungssaale	21
38. — «Justizpflege.» (Delegations-Corridor)	22
39. — Kandelaber aus geschmiedeter Bronze	22
40. — «Agrikultur.» (Delegations-Corridor)	23
41. — Kandelaber aus Schmiedeisen	23
42. — «Fischerei.» (Speisesaal.)	24
43. — «Jagd.» (Speisesaal.)	25
44. — Bücherschrank. (Präsident des Magnatenhauses)	26
45. — «Industrie.» (Delegations-Corridor)	26
46. — Kleiderschrank. (Präsident des Magnatenhauses)	27
47. — «Handel.» (Delegations-Corridor)	27
48. — Mahagoni-Bücherschrank mit Majolikaschmuck. (Ministerpräsident)	28
49. — «Religion und Kultur.» (Delegations-Corridor)	28
50. — Mahagonischrank mit Majolikaschmuck. (Ministerpräsident)	28
51. — Sessel mit Majolikaschmuck. (Präsident des Magnatenhauses)	29
52. — Uhr aus geschmiedeter Bronze. (Ministerpräsident)	29
53. — Kamin. (Ministerpräsident)	30
54. — Mahagoni-Schreibtisch mit Majolikaschmuck. (Ministerpräsident)	31
55. — Sessel mit Majolikaschmuck. (Präsident des Magnatenhauses)	32
56. — Lederdivan mit Stickerei. (Ministerpräsident)	32
57. — Lehnsstuhl. (Präsident des Magnatenhauses)	32
58. — Tisch mit Majolikaschmuck. (Präsident des Magnatenhauses)	33
59. — Schreibtisch. (Präsident des Magnatenhauses)	33

SOMMAIRE.

I. Texte.	Pag.
I. Antécédents	1
II. Direction et exécution des travaux de construction	4
III. Éméric Steindl	7
IV. La construction	12
V. Description détaillée de l'édifice	19
VI. Installations techniques	34
VII. Dépenses	43
VIII. Liste des industriels et entrepreneurs ayant coopéré à la construction, à la décoration et à l'aménagement du palais du Parlement	45

II. Illustrations du texte.

1. — Parapet der galerie (Salle de séance de la Chambre des magnats)	1
2. — L'ancien palais du Parlement de la rue Sándor...	1
3. — Árpád le Conquérant (Salle des pas perdus)	2
4. — Le roi saint Etienne (Salle des pas perdus)	2
5. — Le roi Saint Ladislaus (Salle des pas perdus)	3
6. — Le roi Coloman le bibliophile (Salle des pas perdus)	3
7. — Chapiteau d'une fenêtre sur la cour (majolika)	4
8. — Décoration d'archivoltes entre les piliers de la coupole	4
9. — Décorations d'archivoltes entre les piliers de la coupole	5
10. — Le roi André II. (Salle des pas perdus)	6
11. — Le roi Béla IV. (Salle des pas perdus)	6
12. — Décoration des parapets de fenêtres sur la cour (majol.)	6
13. — Buste d'Éméric Steindl dans l'escalier d'honneur	7
14. — Le roi Louis le Grand (Salle des pas perdus)	8
15. — Le gouverneur Jean Hunyady (Salle des pas perdus)	8
16., 17. — Chapiteau de fenêtres sur la cour (majolika)	9
18. — Fenêtre sur la cour (majolika)	10
19. — Fenêtre sur la cour (majolika)	11
20. — Décorations des parapets de fenêtres sur la cour (majol.)	11
21. — Chapiteau d'une fenêtre sur la cour (majolika)	12
22., 23. — Décorations de la frise des mourelures sur la cour (majol.)	12
24., 25. — Décorations d'archivolte entre les piliers de la coupole	13
26. — Décoration de frise des mourelures sur la cour (majol.)	13
27. — L'échafaudage de la coupole	14
28. — Partie du couloir de la Chambre des magnats	15
29. — Décoration de faïence d'une tour en cuivre	16
30. — Décoration de faïence d'un sommet en cuivre	16
31. — Bras en cuivre doré	17
32. — Lucarne en cuivre	17
33., 34. — Décoration de frise de mourelures sur la cour (majolika)	18
35. — Partie de l'escalier de la Chambre des magnats	19
36. — Candélabre en cuivre doré	20
37. — Entrée du président dans la salle de séance de la Chambre des magnats	21
38. — «La Justice.» (Corridor de la Délégation)	22
39. — Candélabre en bronze forgé	22
40. — «L'agriculture.» (Corridor de la Délégation)	23
41. — Candélabre en fer forgé	23
42. — «La pêche.» (Salle à manger)	24
43. — «La chasse.» (Salle à manger)	25
44. — Bibliothèque. (Président de la Chambre des magnats)	26
45. — «L'industrie.» (Corridor de la Délégation)	26
46. — Armoire. (Président de la Chambre des magnats)	27
47. — «Le Commerce.» (Corridor de la Délégation)	27
48. — Bibliothèque en acajou avec décorations en majolika. (Président du Conseil.)	28
49. — «La religion et la civilisation.» (Corridor de la Délég.)	28
50. — Armoire en acajou avec décorations en majolika. (Président du Conseil)	28
51. — «La guerre.» (Corridor de la Délégation)	29
52. — Pendule en bronze forgé. (Président du Conseil)	30
53. — Cheminée. (Président du Conseil)	30
54. — Bureau en acajou avec décorations en majolika. (Président du Conseil)	31
55. — Chaise avec décorations en majolika. (Président de la Chambre des magnats)	32
56. — Divan en cuir avec broderie. (Président du Conseil)	32
57. — Fauteuil. (Président de la Chambre des magnats)	32
58. — Table avec décorations en majolika. (Président de la Chambre des magnats)	33
59. — Bureau. (Président de la Chambre des magnats)	33

	Oldal
60. — Asztal. (Förendiházi elnök)	33
61. — Diván majolikadísszel. (Förendiházi elnök.)	34
62. — Diván majolikadísszel. (Förendiházi elnök.)	35
63. — Karosszék. (Miniszterelnök.)	36
64. — Karosszék majolikadísszel. (Förendiházi elnök.)	36
65. — Iróasztal-szék. (Miniszterelnök.)	36
66. — Bronzoroszlán a fólkáponál	38
67. — Övbetét a lépcsőházban	41
68. — A főbejáró vas-rácskapujának részlete	41
69. — A förendiházi elnöki csengő	41
70. — Zárókép	42

	Seite
60. — Tisch. (Präsident des Magnatenhauses)	33
61. — Divan mit Majolikaschmuck. (Präsident des Magnatenhauses.)	34
62. — Divan mit Majolikaschmuck. (Präsident des Magnatenhauses.)	35
63. — Lehnsstuhl. (Ministerpräsident)	36
64. — Lehnsstuhl mit Majolikaschmuck. (Präsident des Magnatenhauses)	36
65. — Schreibtisch-Sessel. (Ministerpräsident)	36
66. — Löwe aus Bronze beim Hauptportale	38
67. — Archivolt-Füllung im Stiegenhaus	41
68. — Detail des schmiedeisenernen Hauptportales	41
69. — Präsidenten-Glocke im Magnatenhause	41
70. — Schlussvignette	42

	Pag.
60. — Table. (Président de la Chambre des magnats)	33
61. — Divan avec décorations en majolika. (Président de la Chambre des magnats)	34
62. — Divan avec décorations en majolika. (Président de la Chambre des magnats)	35
63. — Fauteuil. (Président du Conseil)	36
64. — Fauteuil avec décorations en majolika. (Président de la Chambre des magnats)	36
65. — Chaise. (Président du Conseil)	36
66. — Lion en bronze, de l'Entrée principale	38
67. — Remplissage d'archivolte dans l'escalier	41
68. — Partie du portail principal en fer forgé	41
69. — Sonnette du président de la Chambre des magnats	41
70. — Vignette finale	42

MŰLAPOK.

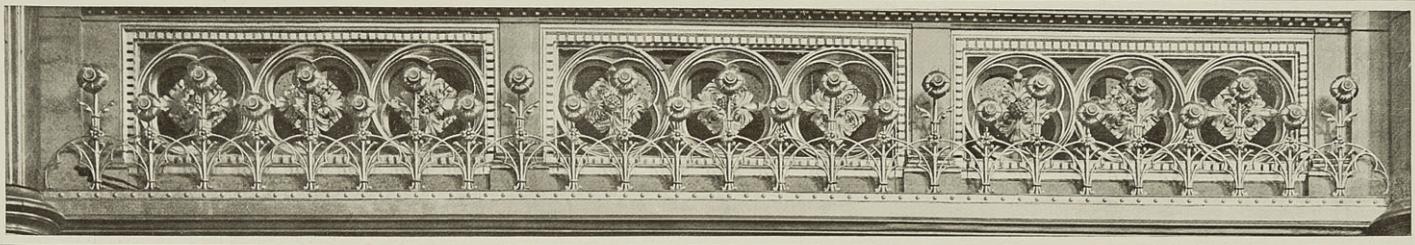
- I. — I. Ferenc József király és Erzsébet királyné Ó Felségeik szoborcsoportozata. Sculp. Szécsyi Antal.
- II. — Az Országház, környezetével.
- III. — Duna felőli homlokzat.
- IV. — Az Országház helyszintrajza.
- V. — Az Országház föemeleti alaprajza.
- VI. — Félemeleti alaprajz.
- VII. — Földszinti alaprajz.
- VIII. — Pince-alaprajz.
- IX. — Hosszmetszet.
- X. — Keresztmetszet.
- XI. — Távlati kép a Duna felől.
- XII. — Duna felőli homlokzat (Színezett.)
- XIII. — A dumai homlokzat árkadrészlete.
- XIV. — A Duna felőli homlokzat egyik árkádsora.
- XV. — A Duna felőli homlokzat részlete.
- XVI. — A tér felőli homlokzat részlete.
- XVII. — A tér felőli homlokzat fókupuzata.
- XVIII. — A déli homlokzat.
- XIX. — A déli homlokzat részlete.
- XX. — A déli homlokzat kaputáza.
- XXI. — A förendiházi rész nagy udvara. (Színezett.)
- XXII. — A díszlépcsősarnok melléti udvar.
- XXIII. — A társalgó-csarnok mellettéti udvar.
- XXIV. — A kupolacsarnok.
- XXV. — A kupolacsarnok részlete.
- XXVI. — A kupolacsarnok körtíli folyosó.
- XXVII. — A díszlépeszötét előcsarnoka.
- XXVIII. — A díszlépeszösarnok alsó lépcsőkarja.
- XXIX. — A díszlépeszösarnok.
- XXX. — A díszlépeszösarnok. (Színezett.)
- XXXI. — A díszlépeszösarnok.
- XXXII. — A díszlépeszösarnok részlete.
- XXXIII. — A díszlépeszösarnok mennyezetképei. Pinx. Lotz Károly.
- XXXIV. — A képviselőházi ülésterem.
- XXXV. — A képviselőházi ülésterem falképei. Pinx. Vajda Zsigmond.
- XXXVI. — Részlet a képviselőház folyosójából.
- XXXVII. — A förendiházi ülésterem.
- XXXVIII. — A förendiházi ülésterem részlete.
- XXXIX. — A förendiházi ülésterme. (Színezett.)
- XL. — A förendiházi ülésterem falképei. Pinx. Jantyik Mátýás.
- XLI. — A förendiházi egyik lépcsőjének karja.
- XLII. — A förendiházi egyik lépcsőjének emeleti része.
- XLIII. — A förendiházi egyik lépcsőjének részlete.
- XLIV. — Förendiházi folyosó.
- XLV. — Förendiházi folyosó.
- XLVI. — Förendiházi folyosó.
- XLVII. — A delegáció-terem folyosója.
- XLVIII. — A delegáció-terem ajtaja.
- XLIX. — A delegáció-üléstérme.
- L. — A társalgó-csarnok ajtaja.
- LI. — A förendiházi társalgó-csarnoka.
- LI. — A förendiházi társalgó-csarnokának részlete.
- LIII. — A förendiházi társalgó-csarnokának mennyezetképei. Pinx. Vajda Zsigmond.
- LIV. — A képviselőház társalgó-csarnokának mennyezetképei. Pinx. Vajda Zsigmond.
- LV. — Miniszteri tanácssterem.
- LVI. — A miniszteri tanácssterem mennyezetképei. Pinx. Lotz Károly.
- LVII. — Az étterem.
- LVIII. — Az étterem mennyezetképei. Pinx. Krenner Viktor.
- LIX. — A könyvtár nagy terme.
- LX. — Fűtő- és szellőztető-berendezés. (Pince-alaprajz.)
- LXI. — Fűtő- és szellőztető-berendezés. (Alsó-pince. — Földszint.)
- LXII. — Fűtő- és szellőztető-berendezés. (Félemelet. — Födelem.)

KUNSTBLÄTTER.

- I. — Standbild Ihrer Majestäten des Königs Franz Josef I. und der Königin Elisabeth.
- II. — Das Parlamentsgebäude mit Umgebung.
- III. — Donau-Façade.
- IV. — Situationsplan des Parlamentshauses.
- V. — Grundriss des Hauptstockwerkes.
- VI. — Grundriss des Halbstockes.
- VII. — Parterre-Grundriss.
- VIII. — Kellergrundriss.
- IX. — Längenschnitt.
- X. — Querschnitt.
- XI. — Perspektiv-Ansicht von der Donauseite.
- XII. — Donau-Façade. (Colorirt.)
- XIII. — Arkadenpartie der Donaufront.
- XIV. — Ein Arkadengang der Donau-Façade.
- XV. — Ein Theil der Donau-Façade.
- XVI. — Ein Theil der Platz-Façade.
- XVII. — Hauptportal der Platz-Façade.
- XVIII. — Süd-Façade.
- XIX. — Ein Theil der Süd-Façade.
- XX. — Portale der Süd-Façade.
- XXI. — Grosser Hof der Magnatenhausseite. (Colorirt.)
- XXII. — Hof neben der Fest-Stiegenhalle.
- XXIII. — Hof neben der Conversationshalle.
- XXIV. — Kupelhalle.
- XXV. — Ein Theil der Kupelhalle.
- XXVI. — Corridor der Kupelhalle.
- XXVII. — Vestibule der Fest-Stiegenhalle.
- XXVIII. — Unterer Stiegenarm der Fest-Stiegenhalle.
- XXIX. — Fest-Stiegenhalle.
- XXX. — Fest-Stiegenhalle. (Colorirt.)
- XXXI. — Fest-Stiegenhalle.
- XXXII. — Ein Theil der Fest-Stiegenhalle.
- XXXIII. — Deckengemälde der Fest-Stiegenhalle.
- XXXIV. — Abgeordneten-Sitzungssaal.
- XXXV. — Wandgemälde im Sitzungssaale des Abgeordnetenhauses.
- XXXVI. — Ein Theil vom Couloir des Abgeordnetenhauses.
- XXXVII. — Magnaten-Sitzungssaal.
- XXXVIII. — Ein Theil des Magnaten-Sitzungssaales.
- XXXIX. — Sitzungssaal des Magnatenhauses. (Colorirt.)
- XL. — Wandgemälde im Sitzungssaale des Magnatenhauses.
- XLI. — Stiegenarm im Magnatenhause.
- XLII. — Etage einer Steige des Magnatenhauses.
- XLIII. — Ein Theil eines Stiegenhauses im Magnatenhause.
- XLIV. — Couloir des Magnatenhauses.
- XLV. — Couloir des Magnatenhauses.
- XLVI. — Corridor des Magnatenhauses.
- XLVII. — Corridor des Delegations-Sitzungssaales.
- XLVIII. — Thüre des Delegations-Sitzungssaales.
- XLIX. — Sitzungssaal der Delegation.
- L. — Portale der Conversationshalle.
- LI. — Conversationshalle des Magnatenhauses.
- LII. — Ein Theil der Conversationshalle des Magnatenhauses.
- LIII. — Deckengemälde in der Conversationshalle des Magnatenhauses.
- LIV. — Deckengemälde in der Conversationshalle des Abgeordnetenhauses.
- LV. — Ministerrathsaal.
- LVI. — Deckengemälde des Ministerrathsaales.
- LVII. — Speisesaal.
- LVIII. — Deckengemälde im Speisesaal.
- LIX. — Grosser Bibliotheksaal.
- LX. — Heizungs- u. Ventilations-Anlage. (Keller-Grundriss.)
- LXI. — Heizungs- und Ventilations-Anlage. (Untere Keller. — Parterre.)
- LXII. — Heizungs- und Ventilations-Anlage. (Halbstock. — Hauptstockwerk.)

TABLES.

- I. — Statue de Leurs Majestés le roi François Joseph I. et la reine Élisabeth.
- II. — Le palais du Parlement et ses environs.
- III. — Façade du Danube.
- IV. — Plan de situation du palais du Parlement.
- V. — Plan du premier étage.
- VI. — Plan de l'entre-sol.
- VII. — Plan du rez-de-chaussée.
- VIII. — Plan du sous-sol.
- IX. — Section longitudinale.
- X. — Section transversale.
- XI. — Vue perspective du Danube.
- XII. — Façade du Danube. (Colorée.)
- XIII. — Une partie des arcades de la façade du Danube.
- XIV. — Une partie des arcades de la façade du Danube.
- XV. — Une partie de la façade du Danube.
- XVI. — Une partie de la façade de la place.
- XVII. — Grand portail de la façade de la place.
- XVIII. — Façade du midi.
- XIX. — Une partie de la façade du midi.
- XX. — Portail de la façade du midi.
- XXI. — Grande cour de la Chambre haute. (Colorée.)
- XXII. — Cour près de l'escalier d'honneur.
- XXIII. — Cour près du parloir.
- XXIV. — La coupole.
- XXV. — Une partie de la coupole.
- XXVI. — Corridor de la coupole.
- XXVII. — Vestibule de l'escalier d'honneur.
- XXVIII. — Partie inférieure de l'escalier d'honneur.
- XXIX. — Escalier d'honneur.
- XXX. — Escalier d'honneur. (Colorée.)
- XXXI. — Escalier d'honneur.
- XXXII. — Une partie de l'escalier d'honneur.
- XXXIII. — Fresques de plafond de l'escalier d'honneur.
- XXXIV. — La salle des séances de la Chambre des députés.
- XXXV. — Fresques de la salle des séances de la Chambre des députés.
- XXXVI. — Une partie du couloir de la Chambre des députés.
- XXXVII. — La salle des séances de la Chambre des magnats.
- XXXVIII. — Une partie de la salle des séances de la Chambre des magnats.
- XXXIX. — Salle des séances de la Chambre des magnats. (Colorée.)
- XL. — Fresques de la salle des séances de la Chambre d. magn.
- XLI. — Une partie de l'un des escaliers de la Chambre d. magn.
- XLII. — Etage d'un escalier de la Chambre des magnats.
- XLIII. — Une partie de l'un des escaliers de la Chambre d. magn.
- XLIV. — Couloir de la Chambre des magnats.
- XLV. — Couloir de la Chambre des magnats.
- XLVI. — Couloir de la Chambre des magnats.
- XLVII. — Couloir de la salle des séances de la Délégation.
- XLVIII. — Porte de la salle des séances de la Délégation.
- XLIX. — Salle des séances de la Délégation.
- L. — Portail du parloir.
- LII. — Parloir de la Chambre des magnats.
- LIII. — Une partie du parloir de la Chambre des magnats.
- LIII. — Fresques de plafond du parloir de la Chambre d. magn.
- LIV. — Fresques de plafond du parloir de la Chambre des députés.
- LV. — Salle du conseil des ministres.
- LVI. — Fresques de plafond de la salle du conseil des ministres.
- LVII. — Salle à manger.
- LVIII. — Fresques de plafond de la salle à manger.
- LIX. — Grande salle de la bibliothèque.
- LX. — Installations de chauffage et de ventilation. (Cave.)
- LXI. — Installations de chauffage et de ventilation. (Cave inférieure. — Rez-de-chaussée.)
- LXII. — Installations de chauffage et de ventilation. (Entre-sol. — Étage principale.)

Gallerie-Brüstung. (Magnatenhaus-Sitzungssaal.)

1. — Karzati mellvéd. (Főrendek ülésterme.)

Parapet de la galerie. (Salle de séance de la Chambre des magnats.)

I. ELŐZMÉNYEK.

Az űsi MAGYAR alkotmányosság helyreálltával, 1867-ben — minthogy az 1848. évi IV. t. cikk az országgyűlés székhelyéről «Pestet» jelölte ki — a törvényhozás két Házának Budapest főváros bal parti részében való elhelyezéséről haladéktalanul gondoskodni kellett.

A Főrendiház ülésterménél önként kinálkozott a Nemzeti Muzeum diszterme, a melyet könnyű volt e célra rendezni, a Képviselőház elhelyezésére azonban, alkalmas helyiséggel hiján, új épületet kellett emelni, mely épület a Sándor-utcának egyik, a főváros közössége részéről e célra átengedett telkén, VBL MIKLÓS tervei szerint, 72 munkanap alatt föl is épült.

Az ideiglenesnek, mert csak tíz évi használatra szánt épület azonban — melynek elhelyezése, beosztása és kiképezetése is tényleg az ideiglenesség jellegével birt — többszörös gyökeres javítások és részleges átalakítások révén, egészen 1902-ig, tehát 34 évig szolgált a törvényhozás Képviselőházának otthonául s az állandó Országház főlépítésére nézve az első komoly lépések megtételére — az ország újból való állami berendezkedésével járó tömörök más tennivaló miatt — csak 1880-ban került a sor, a mikor az 1880. évi LVIII-ik törvényével azzal az országgyűlés mindenkit Házat befogadó állandó országháznak, a főváros ötödik kerületében lévő Tömör-téren építése — elrendeltetett, magának az építkezésnek előkészítése és végrehajtása pedig aztán több mint 20 évet vett igénybe.

Az előkészítő intézkedések megtétele végett TISZA KÁLMÁN akkori miniszterelnök 1881. elején, a törvényhozás, az államkor-mány, a fővárosi törvényhatóság és a hivatalos szak-testületek tagjai ból és néhány kiváló építész-szakértőből *Országos Bizottságot* alakított, mely első ülését 1881 március 20-án tartotta s mely Bizottságnak főladata az építettet szándékolt állandó Országház építő telkén végleges megállapítása, aztán a tervezés, első sorban tehát tervező programm kidolgozása volt.

Az Országos Bizottság

I. VORGESCHICHTE.

TM JAHRE 1867, mit der Wiederherstellung der avitischen ungarischen Verfassungsmässigkeit, musste — da der G.-A. IV.: 1848 «Pest» als Sitz des Reichstages bezeichnet hatte — unverzüglich für die Placirung der beiden Häuser des Reichstages im linksufrigen Theile der Hauptstadt gesorgt werden.

Als Sitzungssaal des Magnatenhauses bot sich von selbst der Prunksaal des Nationalmuseums, welcher leicht für diesen Zweck zu adaptiren war, zur Placirung des Abgeordnetenhauses musste jedoch, mangels eines geeigneten Lokales, ein neues Gebäude errichtet werden, welches Gebäude auf einem, vom Munizipium der Hauptstadt für diesen Zweck überlassenen Grundstück in 72 Arbeitstagen auch erbaut wurde.

Das provisorische — weil nur für zehnjährigen Gebrauch bestimmte — Gebäude, dessen Placirung, Eintheilung und Ausbildung thatsächlich den Charakter des Provisorischen trug — diente jedoch mit Hilfe gründlicher Ausbesserungen und theilweiser Adaptirungen bis 1902, also 34 Jahre lang als Heim des Abgeordnetenhauses der Legislative. Die ersten, ernsten Schritte zur Errichtung des ständigen Parlamentsgebäudes konnten erst — wegen der mit der

I. ANTÉCÉDENTS.

LORS de la remise en vigueur de l'ancienne Constitution hongroise en 1867, il fallut — conformément à l'article de loi IV de la Diète nationale de 1848, qui a désigné la ville de «Pest» comme le siège du Parlement — pourvoir en toute hâte au logement convenable des deux Chambres du Parlement sur la rive gauche de la capitale de Budapest.

La salle de fête du Musée national pouvait suffire aux séances de la Chambre haute. Les travaux d'adaptation étaient faciles à exécuter. Mais il n'existe pas dans la capitale, qui depuis a fait son chemin à pas de géant, aucun autre édifice propre à servir d'abri à la Chambre des députés. NICOLAS VBL, l'éminent architecte fit surgir du terrain, cédé par la municipalité, dans la rue Sándor, dans l'espace de 72 journées de travail, le palais provisoire de la Chambre des députés.

Le provisoire devait pourtant avoir une durée de 34 ans. Et dans cet espace de temps, la Chambre des députés subissait des transformations, des adaptations multiples. A la reprise de la vie parlementaire il y avait concurrence d'urgence pour les projets de loi et ce ne fut qu'en 1880 que l'article de loi LVIII ordonna l'érection d'un Parlement monumental, grandiose et artistique dans ses dispositions, digne de glorifier la plus ancienne des Constitutions européennes. La réalisation du projet a demandé plus de vingt ans.

Au commencement de l'an 1881, COLOMAN TISZA, président du ministère, institua un *Comité national*, en vue de fixer l'emplacement du futur Parlement, et d'effectuer les travaux préparatoires de l'exécution du projet. Dans ce comité étaient représentés : les membres des deux Chambres, la municipalité, les corporations de compétence, les architectes les plus éminents du pays.

Voici la première liste des membres du Comité national : COLOMAN TISZA, président du ministère, président du Comité national, GEORGES MAILÁTH, président de la Chambre haute, THOMAS PÉCHY, président de la Chambre des députés, comte JULES ANDRÁSSY,

Altes Parlamentshaus in der Sándorgasse.

2. — A Sándor-utcá regi országház.

L'ancien palais du Parlement dans la rue Sándor.

a következő tagokból állott, névszerint: TISZA KÁLMÁN miniszterelnök elnök, MAILÁTH GYÖRGY, a förendiház elnöke, PÉCHY TAMÁS, a képviselőház elnöke, ANDRÁSSY GYULA gróf, förendiházi tag, FESTETICH GYÖRGY gróf, förendiházi tag, LIPTHAY BÉLA báró förendiházi tag, SZÁPÁRY ISTVÁN gróf förendiházi tag, förendiházi hág-nagy, CSERNÁTON LAJOS orsz. képviselő, ÉBER NÁNDOR orsz. képviselő, VISONTAI KOVÁCH LÁSZLÓ orsz. képv., képviselőházi hág-nagy, TISZA LAJOS orsz. képviselő, PODMANICZKY FRIGYES báró, közmunkatanács alelnök, TARKOVICH JÓZSEF miniszteri tanácsos (miniszterelnökség), PRÓNAV JÓZSEF államtitkár (belügyminiszterium), RÁTH KÁROLY főpolgármester (főváros), WEBER ANTAL építész, YBL MIKLÓS építész és NEY BÉLA főmérnök (közimunka- és közlekedési miniszterium), egyúttal mint jegyző.

Utóból résztvették a tanácskozásokban: GERLÓCZY KÁROLY polgármester (főváros), HIERONYMI KÁROLY mérnök, államtitkár (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet), RÁTH GYÖRGY (Országos képzőművészeti Tanács), Dr. ORSZÁGH SÁNDOR (Fővárosi Közmunkák Tanácsa), PÁRTOS GYULA építész (Képzőművészeti Társulat). Később tagjai lettek az Országos Bizottságának: SZÖGYÉNY-MARICH LÁSZLÓ, a förendiház elnöke, VAV MIKLÓS báró, förendiházi alelnök, CZIRÁKY JÁNOS gróf, förendiházi tag.

Működését az Országos Bizottság 1884 március 1-ig folytatta s összesen 13 ülést tartott, mely ülésök közül hatot a tervező program tárgyalása vett igénybe, miközben annak tulajdonképpeni kidolgozásával három albizottság foglalkozott: az első MAILÁTH GYÖRGY, a második YBL MIKLÓS, a harmadik PODMANICZKY FRIGYES báró elnökéssel mellett.

Az emelendő épület e program szerinti tervének beszerzése érdekében a Bizottság nemzetközi titkos pályázatot hirdetett, négy egyenlő — 5000—5000 forintos — pályádjával s a bírálat előkészítésére kikiáltott albizottságaknak a beérkezett húsz pályamű mindenkit részletesen ismertető terjedelmes munkálata alapján, a pályadíjak odaítélése iránt

az Országos Bizottság 1883. évi április 22-én tartott ülésében határozott, a mikor a díjakat, titkos szavazás útján, a következő jelleggel bíró pályaterkek szerzőinek ítélté oda, és pedig:

1. «Alkotmány.» (I.)

Szerzője: STEINDL IMRE.

2. «Patres Conscripti.»

Szerzője: HAUSZMANN ALAJOS.

3. «Alkotmány.» (II.)

Szerzői: SCHICKEDANZ ALBERT és FREUND VILMOS.

4. «Sci Stephani Regis.» Szerzői: WAGNER, KALLINA és BERNDT.

Az Országos Bizottság ezenkívül még a következő terveket vásárolta meg, ú. m.:

«Moriamur pro rege nostro.» FELLNER és HELLMER-től és

«Magyarország nem volt, hanem lesz.» FÖRSTER EMIL-től.

Az «Alkotmány.» (I.) jellegű pályaternek a díjat a Bizottság — 20 szavazó jelenlétében 20 szavazattal — tehát egyhangúlag ítélte oda s így

staatlichen Neueinrichtung des Landes verbundenen immens vielen anderen Agenden — im Jahre 1880 an die Reihe kommen, wo im G.-A. LVIII: 1880 «der Bau eines, beide Häuser der Legislative aufnehmenden ständigen Parlamentsgebäudes auf dem Tömö-tér im fünften Bezirk der Hauptstadt» angeordnet wurde, die Vorbereitung und Durchführung des Baues selbst nahm aber dann mehr als zwanzig Jahre in Anspruch.

Zur Durchführung der vorbereitenden Verfugungen bildete der damalige Ministerpräsident KOLOMAN TISZA zu Beginn des Jahres 1881 aus den Mitgliedern der Legislative, der staatlichen Regierung, des hauptstädtischen Munizipiums und der beruflichen Fachkorporationen, sowie mit Einbeziehung mehrerer hervorragenden sachverständigen Architekten eine Landeskommision, welche am 20. März 1881 ihre erste Sitzung hielt, und deren Aufgabe die endgültige Feststellung des Baugrundes für den beabsichtigten Bau des ständigen Parlamentsgebäudes, sodann die Beschaffung des Planes, in erster Reihe also die Ausarbeitung eines Programmes für den Plan war.

Die Landeskommision bestand aus folgenden Mitgliedern: Präsident: Ministerpräsident KOLOMAN TISZA, Präsident des Magnatenhauses GEORG MAJLÁTH, Präsident des Abgeordnetenhauses THOMAS PÉCHY, Magnatenhausmitglied Graf JULIUS ANDRÁSSY, Magnatenhausmitglied Graf GEORG FESTETICH, Magnatenhausmitglied Baron BÉLA LIPTHAY, Magnatenhausmitglied und Quästor des Magnatenhauses Graf STEFAN SZÁPÁRY, Abgeordneter LUDWIG CSERNÁTON, Abgeordneter FERDINAND ÉBER, Abgeordneter und Quästor des Abgeordnetenhauses LADISLAUS KOVÁCH DE VISONTA, Abgeordneter LUDWIG TISZA, Vizepräsident des Baurathes, Baron FRIEDRICH PODMANICZKY, Ministerialrath JOSEPH TARKOVICH (Ministerpräsident), Staatssekretär JOSEPH PRÓNAV (Ministerium des Inneren), Oberbürgermeister KARL RÁTH (Hauptstadt), Architekt ANTON WEBER, Architekt NIKOLAUS YBL und Min.-Oberingenieur BÉLA NEY (Ministerium für öffentliche Arbeiten und Verkehr) der gleichzeitig als Schriftführer fungirte.

Später nahmen an den Berathungen Theil: Bürgermeister KARL GERLÓCZY (Hauptstadt), KARL HIERONYMI Ingenieur und Staatssekretär (Ungarischer Ingenieur- und Architektenverein), GEORG RÁTH (Landessennat für bildende Künste), Dr. ALEXANDER ORSZÁGH (hauptstädtischer Baurath), Architekt JULIUS PÁRTOS (Gesellschaft für bildende Künste).

Später wurden Mitglieder der Landeskommision: der Präsident des Magnatenhauses LADISLAUS SZÖGYÉNY-MARICH, der Vizepräsident des Magnatenhauses Baron NIKOLAUS VAV, Magnatenhausmitglied Graf JOHANN CZIRÁKY.

Die Landeskommision setzte ihre Thätigkeit bis 1. März 1884 fort und hielt insgesamt 13 Sitzungen, von welchen sechs durch die Berathung des Programmes für den Plan in Anspruch genommen wurden, mit dessen eigentlicher Ausarbeitung sich drei Subkommisionen beschäftigten, die erste unter dem Präsidium GEORG MAJLÁTHS, die zweite unter NIKOLAUS YBLS, die dritte unter Baron FRIEDRICH PODMANICZKYS Vorsitz.

Zur Beschaffung eines, diesem Programm entsprechenden Planes für das zu errichtende Gebäude hat die Kommission eine internationale geheime Konkurrenz mit vier gleichen Preisen zu je 5000 fl. ausgeschrieben und die Landeskommision hat auf Grund der umfangreichen Arbeit des zur Vorbereitung des Urtheils entsetdeten Subkommisés, welches in seinem Berichte jede der eingelangten zwanzig Konkurrenz arbeiten detaillirt schildert, in ihrer am 22. April 1883 gehaltenen Sitzung bezüglich der Zuertheilung der Preise entschieden, und zwar wurden die Preise auf Grund einer geheimen Abstimmung den Autoren der mit folgenden Motto-worten versehenen Konkurrenzpläne zugeurtheilt:

1. «Alkotmány.» (I.) Verfasser: EMERICH STEINDL.

2. «Patres Conscripti.» Verfasser: ALOIS HAUSZMANN.

membre de la Chambre haute, comte GEORGES FESTETICH, membre de la Chambre haute, baron BÉLA LIPTHAY, membre de la Chambre haute, comte ETIENNE SZÁPÁRY, membre de la Chambre haute, LOUIS CSERNÁTON, député, FERDINAND ÉBER, député, LADISLAUS KOVÁCH de VISONTA, député, LOUIS TISZA, député, baron FRÉDÉRIC PODMANICZKY, vice-président du Conseil des travaux publics, JOSEPH TARKOVICH, directeur à la présidence du ministère, JOSEPH PRÓNAV, secrétaire d'État au ministère de l'intérieur, CHARLES RÁTH, maire de la capitale, ANTOINE WEBER, architecte, NICOLAS YBL, architecte, BÉLA NEY, ingénieur en chef au ministère des travaux publics et des communications, secrétaire du Comité national.

Le Comité national se complétait ultérieurement des membres suivants: LADISLAUS SZÖGYÉNY-MARICH, président de la Chambre haute, baron NICOLAS VAY, vice-président de la Chambre haute, comte JEAN CZIRÁKY, membre de la Chambre haute. Voici encore la liste de ceux qui prenaient part aux délibérations du Comité national: CHARLES GERLÓCZY, deuxième maire de la capitale, CHARLES HIERONYMI, ingénieur, secrétaire d'État, représentant l'Association des ingénieurs et architectes hongrois, GEORGES RÁTH, représentant le Conseil général des beaux-arts, Dr ALEXANDRE ORSZÁGH, représentant le Conseil général des travaux publics, JULES PÁRTOS, architecte, représentant la Société des beaux-arts.

Le Comité national ainsi constitué inaugura son oeuvre le 20 mars 1881. Les délibérations se continuèrent jusqu'au 1er mars 1884, en 13 séances, dont 6 furent consacrées à la fixation du programme des projets. Dans ces séances, les délibérations et les décisions ne se portaient qu'aux élaborations soigneusement préparées de trois souscomités, dont la 1re était présidée par GEORGES MAILÁTH, la 2me par NICOLAS YBL, la 3me par le baron FRÉDÉRIC PODMANICZKY.

Le Comité national décida la mise au concours secret et international du projet de l'édifice à construire. Quatre prix de 5000 florins (10.000 couronnes) chacun devaient être distribués aux plus méritants. Le

Comité eut à examiner les projets de vingt concurrents, après avoir chargé le sous-comité compétent de faire un rapport très détaillé sur chacun de ces projets. Dans la séance du 22 avril 1883 les quatre prix furent décernés aux projets portant les devises suivantes:

1. «Alkotmány.» (I.)

Auteur: ÉMÉRIC STEINDL.

2. «Patres Conscripti.»

Auteur: ALOYSE HAUSZMANN.

3. «Alkotmány.» (II.)

Auteurs: ALBERT SCHICKEDANZ et GUILL. FREUND.

4. «Sci Stephani Regis.» Auteurs: WAGNER, KALLINA et BERNDT.

Les projets suivants furent achetés:

«Moriamur pro rege nostro.» Auteurs: FELLNER et HELLMER, et

«Magyarország nem volt, hanem lesz.» Auteur:

EMILE FÖRSTER.

Le projet portant la devise «Alkotmány.» (I.) obtint seul le prix à l'unanimité des votes (il y eut

3.— Árpád a honfoglaló. (Kupolacsarnok)
Árpád der Landnehmer. (Kuppelhalle)
Árpád le Conquérant. (Salle des pas perdus)

4.— I. Szent István király. (Kupolacsarnok.)
König Stefan I. der Heilige. (Kuppelhalle)
Le roi saint Etienne I. (Salles des pas perdus.)

annak szerzője: STEINDL IMRE volt méltán első nyerő tekintendő.

Minthogy azonban, a mint az az ily terjedelmű és ily természetű építkezés és titkos pályázat esetén szinte önmagától érte — a megszerzett tervek egyike sem volt, módosítás és megfelelő átdolgozás nélkül, a foganatosítás céljára alkalmas, az Országos Bizottság elhatározta, hogy a végrehajtás alapjául szolgálendó végeles terv, most már a pályázati eljárás mellőzésével, megbízás útján szerzendő be s annak elkészítésével, pályadíjnyertes terének alapul vétele mellett, STEINDL IMRÉT, a pályadíjak elsejét elnyert cseicséses (góth) stilű terv szerzőjét bízta meg.

Ugyanekkor az is határozatba ment, miszerint az épület olyképpen lesz elhelyezendő, hogy dunaparti határvonalra a felső rakpartfalra essék.

A végrehajtási terv részletes programjának kidolgozásával, TISZA LAJOS elnöklete alatt: ANDRÁSSY GYULA gróf, HIERONYMI KÁROLY, V. KOVÁCH LÁSZLÓ, LIPTHAY BÉLA báró, NEVÉ BÉLA, SZÁPÁRY ISTVÁN gróf, WEBER ANTAL és

YBL MIKLÓS tagokból álló albizzottság foglalkozott, a mely mindenekelőtt arra hívta föl a tervező építész figyelmét, hogy az üléstermek terjedelmét, a mennyei azt a jogosult kényelmi igények megengedi — a föltétlenül kívánatos jó akusztika érdekében — lehetőleg megszorítni iparkodjék s általában a tervnek alakításában „az elérődő jó akusztikára fordítassák a főfigyelem”.

A végeles terv, a környék-szabályozást föltüntető gipsz-minta és az építkezésre vonatkozó hozzávetőleges költségvetés — az imént megnevezett albizzottság közreműködésével — elkeszült, e munkálatokat az Országos Bizottság 1884. évi február 24-én tartott ülésében — az épület külsejére nézve minden változtatás nélkül, belső beosztására nézve pedig lényegtelen apró módosításokkal — elfogadta s e terv szerint: a képviselőházi ülésteremben 432, a főrendiházi ülésteremben pedig 300 ülőhely volt beosztva, mint hogy a Bizottság — tekintettel arra, hogy a Házak tagjai soha sincsenek jelen teljes számban — nem tartotta szükségesnek, hogy a Házak valamennyi tagjának külön-külön ülőhely készítessék.

A költségelőírányzatot illetőleg pedig az Országos Bizottság, az albizzottsággal egyetértőleg kimondta, miszerint ily terjedelmű és természetű épületmínél, mint a milyen itt tervezett, részletes, megbízható költségvetés készítése szinte lehetetlen s így a hozzávetőleges számítás, nevezetesen a bécsi városháznak — mint a tervezetthez hasonló stílusú és természetű épületnek — építéséből nyert tapasztalatai alapján — de belső diszítsés és berendezés, valamint a villamvilágítási berendezés, továbbá a telekkisajátítás és környékszabályozás s az építési művezetés és ellenőrzés stb. számbavétele nélküli — tehát csak a szigorú értelemben vett építési költségekre vonatkoztatva kumutatott 9,237.540 forint-

3. «Alkotmány.» (II.) Verfasser: ALBERT SCHIKEDANZ und WILHELM FREUND.

4. «*Scit Stephani regis.*» Verfasser: WAGNER, KALINA und BERNDT.

Die Landeskommision hat außerdem noch folgende Pläne angekauft:

«*Morianum pro rege nostro,*» von FELLNER und HELLMER und
«*Magyarország nem volt, hanem lesz,*» von EMIL FÖRSTER.

Dem Konkurrenzplane: «Alkotmány» (I.) wurde der Preis seitens der Kommission — in Anwesenheit von 20 Mitgliedern mit 20 Stimmen, also einstimmig — zuerkannt, und so musste dessen Verfasser, EMERICH STEINDL mit Recht als erster der Preisgekrönten betrachtet werden.

Nachdem aber — wie dies bei einem so umfangreichen Baue solcher Natur und bei einer geheimen Konkurrenz fast selbstverständlich ist — keiner der erworbenen Pläne ohne Abänderung und entsprechende Umarbeitung zur Ausführung geeignet war, beschloss die Landeskommision, dass der zur Basis der Durchführung dienende endgültige Plan nunmehr, mit Uebergehung einer Konkurrenz, im Wege der Beträufung beschafft werden soll, und sie betraute den Autor des mit dem ersten Preise ausgezeichneten Planes im gothischen — Spitzbogen — Style, EMERICH STEINDL, mit Zugrundelegung seines preisgekrönten Planes mit der Anfertigung desselben. Zur selben Zeit wurde auch beschlossen, das Gebäude in der Weise zu placiren, dass die Donaufer-Grenzlinie des Gebäudes mit der oberen Quaimauer zusammenfallen soll.

Mit der Ausarbeitung des detaillierten Programms des Durchführungsplanes beschäftigte sich die unter dem Vorsitz LUDWIG TISZAS stehende, aus den Mitgliedern Graf JULIUS ANDRÁSSY, KARL HIERONYMI, LADISLAUS V. KOVÁCH, BARON BÉLA LIPTHAY, BÉLA NEVÉ, Graf STEFAN SZÁPÁRY, ANTON WEBER und NIKOLAUS YBL bestehende Subkommision, welche vor allem den mit der Durchführung betrauten Architekten darauf aufmerksam machte, er solle dahin streben, den Umfang der Sitzungssäle, soweit dies die berechtigten Ansprüche auf Bequemlichkeit gestatten — im Interesse der unbedingt erforderlichen guten Akustik — nach Möglichkeit einzuschränken, und überhaupt soll bei der Ausarbeitung dieses Planes die Aufmerksamkeit hauptsächlich auf die zu erzielende gute Akustik gerichtet werden.

Nachdem der endgültige Plan, das die Regulirung der Umgebung darstellende Gipsmodell und der auf den Bau bezügliche schätzungsweise Kostenvoranschlag — unter Mitwirkung der oben genannten Subkommision — fertiggestellt waren, wurden diese Arbeiten in der am 24. Februar 1884 gehaltenen Sitzung der Landeskommision — ohne jede Änderung in Bezug auf das Aeussere des Gebäudes, und mit unwesentlichen, geringen Modifikationen bezüglich der inneren Eintheilung — angenommen. Nach diesem Plane waren im Sitzungssaale des Abgeordnetenhauses 432, im Sitzungssaale des Magnatenhauses aber 300 Sitzplätze vorgesehen, indem die Kommision — mit Rücksicht darauf, dass die Mitglieder der beiden Häuser nie vollzählig anwesend sind, es nicht für nothwendig hielt, sämtlichen Mitgliedern der beiden Häuser separate Sitzplätze anfertigen zu lassen.

Bezüglich des Kostenvoranschlages aber beschloss die Landeskommision im Einvernehmen mit der Subkommision, dass es bei einem so umfangreichen und einen solchen Charakter besitzenden Bauwerke, wie das hier geplante, fast unmöglich ist, einen detaillierten und vertrauenswürdigen Kostenvoranschlag anzufertigen und so erhielt die Landeskommision als Ergebniss der schätzungsweisen Berechnung, welche auf Grund der Erfahrungen, namentlich bei dem Baue des Wiener Rathauses gemacht wurde, welches einen ähnlichen Styl und Charakter aufweist, wie das geplante Gebäude, aber ohne Einferechnung der Kosten der inneren Ausschmückung

vingt votants). Aussi, de droit on pouvait regarder son auteur, ÉMÉRIC STEINDL comme le premier gagnant.

Vu les dimensions grandioses de l'édifice, son caractère artistique, le secret du concours, on ne pouvait guère s'attendre à un projet fini. Le Comité national prit donc le parti de confier à ÉMÉRIC STEINDL l'élaboration d'un projet définitif, basé sur le style gothique de son oeuvre primé. Le quai supérieur du Danube devait servir de limite à l'édifice.

Un sous-comité spécial fut chargé de préparer le programme d'exécution. Les membres de ce souscomité, présidé par LOUIS TISZA, étaient: comte JULES ANDRÁSSY, CHARLES HIERONYMI, LADISLAS V. KOVÁCH, baron BÉLA LIPTHAY, BÉLA NEVÉ, comte ETIENNE SZÁPÁRY, ANTOINE WEBER et NICOLAS YBL. Ce comité recommanda tout particulièrement à l'architecte agréé, de soigner la bonne acoustique des salles de séance, de subordonner à cette considération même l'étendue de ces salles.

Fixation du projet définitif, reproduction en plâtre du plan des environs régularisés, établissement d'un budget approximatif: c'est ainsi que se résument les travaux du sous-comité. Dans sa séance du 24 février 1884, le Comité national accepta le projet définitif avec de légères modifications quant à l'intérieur seulement de l'édifice. La salle de séance de la Chambre des députés devait être disposée à contenir 432 sièges, celle de la Chambre haute 300 sièges seulement, en considération de ce que ses membres ne se présentent jamais au grand complet.

Quant au budget, la sous-comité et le Comité national étaient du même avis, qu'il ne pouvait avoir qu'un caractère approximatif. En effet, il s'agissait d'une entreprise tellement colossale et compliquée, qu'elle n'admettait pas l'établissement d'un budget détaillé et immuable: pour cela elle était trop dépendante de choses fortuites. Les prix des matériaux, de la main d'œuvre pouvaient trop varier dans l'espace d'une vingtaine d'années. Les comptes des entrepreneurs, ayant contribué à l'édition de l'Hôtel de ville de Vienne, ces factures détaillées offraient pourtant un point d'appui sérieux à un calcul estimatif. Le total du budget agréé s'élevait à 9,237.540 florins c'est-à-dire 18,475.080 couronnes pour les frais de la bâtie seulement. En 1897, on dut augmenter cette somme de 300.000 florins où 600.000 couronnes. Les frais de la décoration intérieure, de l'aménagement, de l'installation de l'éclairage électrique, les sommes exigées pour l'expropriation du terrain, pour la régularisation et l'embellissement des environs, le coût de la direction des travaux, du contrôle, etc. toutes ces dépenses n'étaient pas comprises dans le total donné ci-dessus. Le Comité ne faisait que se conformer au voeu déjà mentionné de l'article de loi LVIII, en faisant preuve d'une telle munificence.

COLOMAN TISZA, président du Conseil, se servait

5.—Szent László király. (Kupolacsarnok.)
König Ladislaus der Heilige. (Kuppelhalle.)
Le roi saint Ladislas. (Salles des pas perdus.)

6.—König László király. (Kupolacsarnok.)
König Koloman der Büchernfreund. (Kuppelhalle.)
Le roi Coloman le bibliophile. (Salle des pas perdus.)

nyi, vagyis 18,475.080 koronányi előirányzatot (a mely összeg később, 1897-ben még 300.000 forinttal, vagyis 600.000 koronával fölemeltetett), az Országos Bizottság annál is inkább elfogadhatónak találta, mert jegyzőkönyvileg kifejezett meggyőződése szerint az emelendő Országháznak «nemcsak a művészet és építő-ipar emlések szempontjából, hanem politikai s nemzeti tekintetből is nagynak, díszesnek és monumentálisnak kell lenni s mert az említett okoknál fogva szük-ségesnek tartja, hogy az épület a jelenkor monumentumának jellegével bíjon».

7. — Udvari ablak oszlopfejezete (majolika).
Säulenkapitell eines Hof-fensters (Majolika). Chapiteau d'une fenêtre sur la cour (majolika).

Az Országos Bizottság e határozata alapján aztán TISZA KÁLMÁN miniszterelnök törvényjavaslatot terjesztett a Törvényház elő «az állandó országház építési tervének jóváhagyásáról s az építés végrehajtásáról», melyet FERENCZ JÓZSEF KIRÁLY Ó FELSÉGE, mint 1884. évi május 22-én szentesített. Budapesten, 1884. évi május 22-én szentesített.

II. AZ ÉPÍTKEZÉST INTÉZŐ ÉS VÉGREHAJTÓ SZERVEZET.

AFÖNT IDEZETT törvény alapján, az építkezés megindítása elhatározatván, mindenekelőtt a szervezet volt megalakítandó, a melynek közvetítésével az építés összes ügyei inézteszenek s mint-hogy a törvény 4. §-a szerint a törvény végrehajtásával a m. kir. miniszterelnök bizatott meg, ez a szervezet, a 2435/M. E. 1884. szám alatt kiadott «Eljárási szabályzat»-ban körvonaloztatott.

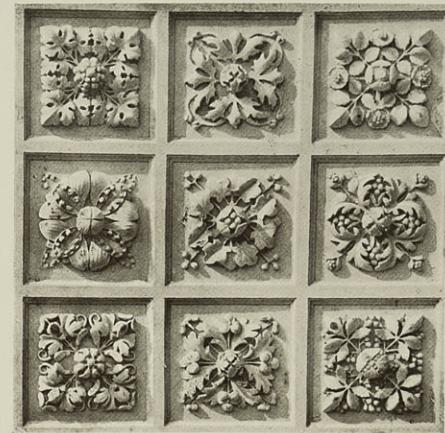
Az «Eljárási szabályzat» szerint legelső sorban «Építészeti Tanács» szerveztetett, melynek főadata az volt, hogy a miniszterelnököt az Országház építéséről szóló törvény végrehajtásában tanácsával támogassa és megvitassa mindenára kérdéseket, a melyeket a miniszterelnök elje terjeszt, különösen a tervezeten és költségvetésen netán eszközökön lényegesebb módosításokat. Tagjai — a mindenkorai miniszterelnök elnöklete mellett — a Főrendiház és a Képviselőház elnökei, a háznagyok és minden Ház 3—6 tagja, továbbá: a miniszterelnökség, a közmunka és közlekedési miniszterium, a Fővárosi Közmunkák Tanácsa, a főváros törvényhatósága s a Magyar Mérnöki- és Építész-Egyetlen egy-egy képviselője, végére az építés művezető építésze és néhány építész-szakértő.

Az Építészeti Tanács névszerint a következő miniszterelnökök elnökkélet alatt működtött, és pedig: TISZA KÁLMÁN, SZÁPÁRY GYULA gróf, WEKERLE SÁNDOR, BÁNFFY DEZSŐ báró, SZÉLL KÁLMÁN és TISZA ISTVÁN gróf; alelnöke pedig a Tanácsnak (egyszersmind a Végrehajtó Bizottságnak elnöke) TISZA LAJOS gróf, utóbb az ő 1898-ban bekövetkezett halála után TARKOVICH JÓZSEF államtitkár, tagjai pedig név szerint a következők voltak: BERCIK GYULA, CZIGLER Győző, CSÁVOSSY BÉLA, DARÁNYI IGNÁC, FADRUSZ JÁNOS, GERLÓCZY KÁROLY, HAUSZMANN ALAJOS, HIERONYMI KÁROLY, HORÁNSZKY NÁNDOR, JUSTH GYULA, KÁROLYI TIBOR gróf, KEGLEVICH ISTVÁN gróf, LECHNER LAJOS, PODMANICZKY FRIGYES báró, RADVÁNSZKY GÉZA báró, RUPP IMRE, SCHLAUCH LÓRINC bíboros, STEINDL IMRE, SZÁPÁRY ISTVÁN gróf, SZÉCHENYI BÉLA gróf, SZILÁGYI DEZSŐ, SZLÁVY JÓZSEF, TOLNAY LAJOS, ZICHY JENŐ gróf.

A másik, az építés tulajdonképpeni intézésével megbizott testület, a melyet az «Eljárási szabályzat» életre hitt: a «Végrehajtó Bizottság», melynek működési és hatásköre — bizonyos korlátok között — az építési összes ügyekre kiterjedt.

und Einrichtung, sowie der elektrischen Installation, Grundexpropriation und Regulirung der Umgebung, der Bauleitung und Kontrole, welche Berechnung sich also nur auf die streng genommenen Baukosten bezog: einen Kostenvoranschlag von 9,237.540 fl., d. i. 18,475.080 K., welche Summe später, im Jahre 1897 um 300.000 fl., d. i. 600.000 K. erhöht wurde, welcher Betrag umso mehr für annehmbar gehalten wurde, weil nach der auch im Protokoll Ausdruck gegebenen Ueberzeugung der Subkommission das zu errichtende Parlamentsgebäude «nicht nur mit Rücksicht auf die Förderung des Kunst- und Baugewerbes, sondern auch aus politischen und nationalen Rücksichten gross, schmuckvoll und monumental sein muss, und weil sie es infolge der erwähnten Motive für nothwendig hält, dass das Gebäude den Charakter eines Monuments der gegenwärtigen Epoche haben solle».

Auf Grund dieses Beschlusses der Baukommission legte dann Ministerpräsident KOLOMAN TISZA der Legislative einen Gesetzentwurf «über die Genehmigung des Bauplanes des ständigen Parlamentsgebäudes und über die Durchführung des Baues» vor, welcher von Sr. Majestät König FRANZ JOSEF I. als G. A. XIX:1884 in Budapest am 22. Mai 1884 sanktioniert wurde.

8. — A kupolapillérek közötti övek dísze.
Füllung der Archivolte zwischen den Kapellfeilern.
Décoration d'archivoltes entre les piliers de la coupole.

de la décision du Comité national de base pour un projet de loi, voté par les deux Chambres et sanctionné par Sa Majesté, le Roi FRANCOIS-JOSEPH, le 22 mai 1884, comme l'article de loi XIX de 1884. Le projet définitivement approuvé, on se mit sans retard à son exécution.

II. DIE DIRIGIRENDE UND EXEKUTIVE BAUORGANISATION.

NACHDEM auf Grund des zitierten Gesetzes die Inangriffnahme des Baues beschlossen wurde, war in erster Reihe jener Organismus zu bilden, mit dessen Intervention sämtliche Angelegenheiten des Baues dirigirt werden sollen, und da nach § 4 des Gesetzes der kön. ungarische Ministerpräsident mit der Durchführung desselben betraut worden war, wurde diese Organisation in dem s. Z. 2435/M. E. 884 erlassene «Durchführungsnormativ» festgestellt.

Nach dem Durchführungsnormativ wurde in erster Reihe ein «Baurath» organisiert, dessen Aufgabe es war, den Ministerpräsidenten bei der Durchführung des Gesetzes über den Bau des Parlamentsgebäudes mit Rath zu unterstützen und alljene Fragen zu erörtern, welche ihm vom Ministerpräsidenten vorgelegt werden, besonders die etwa am Plane, oder am Budget vorzunehmenden bedeutenderen Modifikationen. Mitglieder des Baurathes wurden — unter Vorsitz des jeweiligen Ministerpräsidenten — die Präsidenten des Magnaten- und des Abgeordnetenhauses, die Quästoren und je 3 bis 6 Mitglieder der beiden Häuser, ferner je ein Vertreter des Ministerpräsidiums, des Ministeriums für öffentliche Arbeiten und Kommunikation, des hauptstädtischen Baurathes, des Munizipiums der Hauptstadt und des ungarischen Ingenieur- und Architektenvereines, schliesslich der werkführende Architekt des Baues und einige sachverständige Architekten.

Der Baurath war namentlich unter folgenden Ministerpräsidenten thätig, u. zw.: KOLOMAN TISZA, Graf JULIUS SZÁPÁRY, ALEXANDER WEKERLE, Baron DESIDER BÁNFFY, KOLOMAN SZÉLL und Graf STEFAN TISZA; der Vizepräsident des Baurathes (gleichzeitig der Präsident des Exekutivkomités) war Graf LUDWIG TISZA, später, nach seinem i. J. 1898 erfolgten Tode Staatssekretär JOSEF TARKOVICH; seine Mitglieder aber waren die folgenden: JULIUS BERCIK, VIKTOR CZIGLER, BÉLA CSÁVOSSY, IGNACZ DARÁNYI, JOHANN FADRUSZ, KARL GERLÓCZY, ALOIS HAUSZMANN, KARL HIERONYMI, FERDINAND HORÁNSZKY, JULIUS JUSTH, Graf TIBOR KÁROLYI, Graf STEFAN KEGLEVICH, LUDWIG LECHNER, BÁTOI FRIEDRICH PODMANICZKY, Baron GÉZA RADVÁNSZKY, EMERICH RUPP, Kardinalbischof LORENZ SCHLAUCH, EMERICH STEINDL, Graf STEFAN SZÁPÁRY, Graf BÉLA SZÉCHENYI, DESIDER SZILÁGYI, JOSEF SZLÁVY, LUDWIG TOLNAY, Graf EUGEN ZICHY.

Die andere, mit der eigentlichen Leitung des Baues

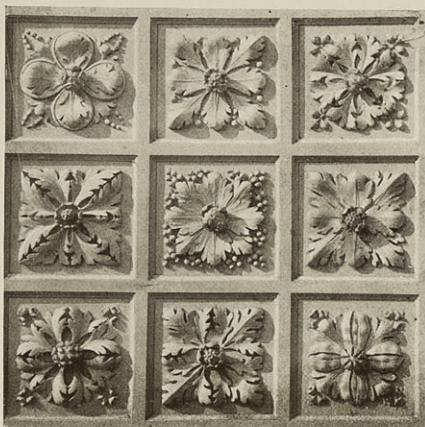
II. DIRECTION ET EXÉCUTION DES TRAVAUX DE CONSTRUCTION.

LE MINISTRE président, chargé de l'exécution immédiate de l'article de loi mentionné ci-dessus, fixa, dans le «Règlement directif», émis sous le numéro 2435/M. E. 1884, l'organisation de la direction des travaux de construction. Ce règlement devait servir en même temps de guide pour toutes les affaires qui se rapportaient à l'entreprise.

En vertu du «Règlement directif» on institua tout d'abord «l'Intendance des travaux de construction», qui avait pour mission de conseiller le ministre dans l'exécution de la loi votée, de donner son avis sur toutes les questions que le ministre lui poserait. Elle avait surtout compétence de délibérer sur les modifications du projet et du budget. Cette intendance, présidée par le ministre président en exercice, se constituait des présidents, des questeurs, de trois à six membres des deux Chambres. Y étaient représentés: la Présidence du ministère, le Ministère des travaux publics et des communications, le Conseil des travaux publics de la métropole, la Municipalité de la capitale, l'Association des ingénieurs hongrois, l'Association des ingénieurs et architectes hongrois. L'intendance se complétait de l'architecte directeur des travaux de construction et de quelques architectes-experts.

L'intendance des travaux de construction fonctionnait sous la présidence des ministres présidents suivants: COLOMAN TISZA, comte JULES SZÁPÁRY, ALEXANDRE WEKERLE, baron DÉSIRÉ BÁNFFY, COLOMAN SZÉLL, comte ETIENNE TISZA. Vice-président de l'intendance (en même temps président du Comité exécutif) fut comte LOUIS TISZA; après sa mort, depuis 1898 JOSEPH TARKOVICH, secrétaire d'État. Membres de l'intendance furent: JULES BERCIK, VICTOR CZIGLER, BÉLA CSÁVOSSY, IGNACE DARÁNYI, JEAN FADRUSZ, CHARLES GERLÓCZY, ALOYSE HAUSZMANN, CHARLES HIERONYMI, FERDINAND HORÁNSZKY, JULES JUSTH, comte TIBOR KÁROLYI, comte ETIENNE KEGLEVICH, LOUIS LECHNER, baron FRÉDÉRIC PODMANICZKY, baron GÉZA RADVÁNSZKY, ÉMÉRIC RUPP, ÉMÉRIC STEINDL, le cardinal LAURENT SCHLAUCH, comte ETIENNE SZÁPÁRY, comte BÉLA SZÉCHENYI, DÉSIRÉ SZILÁGYI, JOSEPH SZLÁVY, LOUIS TOLNAY, comte EUGÈNE ZICHY.

En vertu du «Règlement directif» fut instituée une autre corporation: «le Comité exécutif», dont la compétence embrassait, dans certaines limites, toutes les affaires de la construction. Les attributions principales

9. — A kupolapátlérek közötti övek disze.

Füllung der Archivolte zwischen den Kupolpfeilern.

Décoration d'archivoltes entre les piliers de la coupole.

Ez állapította meg ugyanis, külön e célra meghívott szakférfiak közreműködésével, az általános költségelőirányzatot, mely aztán az építésvezetőség eljárásában irányadóul szolgált, ez határozott minden egyes esetben a fölött, hogy a szállítások biztosítása nyilvános, vagy szükebbkörű versenytárgyalás, vagy — bizonyos megokolt esetekben — közvetetten megbizás útján eszközöltések-e, ennek helybenhangyása alapján és nevében kötött meg a vezetésével megbizott elnök, az összes szerződéseket és az építéshez kirendelt műszaki királyi Ellenőrség által átvizsgált és érvényesített keresetkumtatók vagy számlák alapján, a fizetésekkel is, az e célra kijelölt állampénztárnak, elnöke által, a Vérehajtó Bizottság utalványozta ki.

Ugynakas a Vérehajtó Bizottság földadata volt minden év vége előtt összeállítatni s a miniszterelnökhöz jóvahagyás végett fölterjeszteni a következő évi munkaprogrammot és megfelelő költségelőirányzatot, nem-különben minden év elején fölterjeszteni az elmult évre vonatkozó évi jelentést a lefolyt évi, hozzáartozó szám-adásokkal együtt. A művezetőség és a műszaki kir. Ellenőrök közti esetleges nézetkülönbségek fölött végre, szintén a Vérehajtó Bizottság volt hivatott ítélni és határozni.

Jogi természeti kérdések elintézésében a miniszterelnöktől kinevezett jogiügyi tanácsos támogatta a Vérehajtó Bizottságot és annak elnökét.

A Vérehajtó Bizottság TISZA Lajos gróf, v. b. t. t. országgyűlési képviselő, utóbb — 1898-tól kezdve — TARKOVICH JÓZSEF államtitkár, v. b. t. t. elnöksége mellett működött. Első ülését 1884. október 11-én tartotta s tagjai, a megalakuláskor, a következők voltak: SZÁPÁRY ISTVÁN gróf, förendiházi háznagy, V. KOVÁCH LÁSZLÓ képviselőházi háznagy, LECHNER LAJOS miniszteri tanácsos, RUPP IMRE min. tanácsos, GERLÓCZY KÁROLY fővárosi alpolgármester, HIERONYMI KÁROLY országgyűlési képviselő, mérnök, mint a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet kiküldöttje, Dr. ORSZÁGH SÁNDOR országgyűlési képviselő és STEINDL IMRE művezető építész. Később tagjai lettek a Bizottságnak: BEZERÉDY VIKTOR képviselő-házi háznagy, ALMÁSY GÉZA képviselőházi háznagy, CSÁVOSSY BÉLA képviselőházi háznagy, Dr. VÁRÁDY BÉLA ügyvéd, TOLNAY LAJOS országgyűlési képviselő, mérnök, mint a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet kiküldöttje, SZUMRÁK PÁL miniszteri osztálytanácsos, BERCIK Gyula miniszteri osztálytanácsos, RÓZSAVÖLGYI Gyula fővárosi alpolgármester és NYÁRY JENŐ báró förendiházi háznagy.

A Vérehajtó Bizottság jegyzői és előadói tiszt-jét Dr. ORSZÁGH SÁNDOR országgyűlési képviselő, utóbb Dr. VÁRÁDY BÉLA ügyvéd, 1893-tól kezdve pedig NEY BÉLA miniszteri tanácsos töltötte be. A két első együtthal jogtanácsosa volt a Bizottságnak, mely működési kört később Dr. DARÁNYI Gyula ügyvéd láttá el.

Mint az elnökség műszaki tanácsosa: eleinte LECHNER LAJOS miniszteri tanácsos, később SZUMRÁK PÁL miniszteri osztálytanácsos, utóbb pedig NEY BÉLA miniszteri tanácsos működött.

beträute Körperschaft, welche durch das Durchführungs-normativ geschaffen wurde, war das *Exekutivkomité*, dessen Thätigkeits- und Wirkungskreis — innerhalb gewisser Grenzen — auf sämtliche Bauangelegenheiten sich erstreckte.

Das Exekutivkomité stellte nämlich unter Mitwirkung besonderer, zu diesem Zwecke berufenen Fachmänner den allgemeinen Kostenvoranschlag fest, welcher sodann richtunggebend bei dem Vorgehen der Bauleitung war, es entschied in jedem einzelnen Falle darüber, ob die Sicherung der Lieferungen im Wege öffentlicher, oder engerer Konkurrenzverhandlungen, oder — in gewissen motivierten Fällen — im Wege unmittelbarer Beträufung erfolge, der mit der Leitung dieses Komités betraute Präsident schloss, mit Bestätigung desselben und in seinem Namen, sämtliche Verträge ab, und es liess auf Grund der von der zum Baue beorderten technischen königlichen Kontrolle revidirten und giltig gemachten Verdienstausweise, oder Rechnungen die Bezahlungen, durch seinen Präsidenten, bei der zu diesem Zwecke bestimmten Staatskasse anweisen.

Gleichfalls die Aufgabe des Exekutivkomités war es ferner, das Arbeitsprogramm des folgenden Jahres und den entsprechenden Kostenvoranschlag vor Schluss eines jeden Jahres zusammenstellen zu lassen und dem Ministerpräsidenten behufs Genehmigung, ferner zu Beginn eines jeden Jahres den auf das abgelaufene Jahr bezüglichen Jahresbericht mit den dazu gehörenden Rechnungen zu unterbreiten. Schliesslich hatte das Exekutivkomité auch über die eventuellen Meinungsverschiedenheiten zwischen der Werkleitung und dem kön. technischen Kontrolsamte zu urtheilen und zu entscheiden.

In der Erledigung von Fragen juridischer Natur unterstützte ein vom Ministerpräsidenten ernannter Rechtskonsulent das Exekutivkomité und dessen Präsidenten.

Das Exekutivkomité wirkte unter dem Präsidium des wirklichen geheimen Rethes, Reichstagsabgeordneten Grafen LUDWIG TISZA, später — von 1898 angefangen — unter dem Präsidium des wirklichen geheimen Rethes, Staatssekretärs JOSEF TARKOVICH. Seine erste Sitzung fand am 11. Oktober 1884 statt. Die Mitglieder des Komités bei der Konstituirung waren: der Quästor des Magnatenhauses Graf STEFAN SZÁPÁRY, der Quästor des Abgeordnetenhauses LADISLAUS V. KOVÁCH, Ministerialrath LUDWIG LECHNER, Ministerialrath EMERICH RUPP, der Vizebürgermeister der Hauptstadt KARL GERLÓCZY, Abgeordneter KARL HIERONYMI, Ingenieur, als Delegirter des ungarischen Ingenieur- und Architektenvereines, Abgeordneter Dr. ALEXANDER ORSZÁGH und bauleitender Architekt EMERICH STEINDL. Später wurden Mitglieder des Komités: VIKTOR BEZERÉDY, Quästor des Abgeordnetenhauses, GÉZA ALMÁSY, Quästor des Abgeordnetenhauses, BÉLA CSÁVOSSY, Quästor des Abgeordnetenhauses, Advokat Dr. BÉLA VÁRÁDY, Abgeordneter LUDWIG TOLNAY, Ingenieur, Delegirter des ungarischen Ingenieur- und Architektenvereines, Sektionsrath PAUL SZUMRÁK, Sektionsrath JULIUS BERCIK, hauptstädtischer Vizebürgermeister JULIUS RÓZSAVÖLGYI und Baron EUGEN NYÁRY, Quästor des Magnatenhauses.

Das Amt eines Schriftführers und Referenten des Exekutivkomités versah Abgeordneter Dr. ALEXANDER ORSZÁGH, später Advokat Dr. BÉLA VÁRÁDY und von 1893 angefangen Ministerialrath BÉLA NEY. Die beiden Erstgenannten waren gleichzeitig Rechtskonsulenten des Komités, welchen Wirkungskreis später Advokat Dr. JULIUS DARÁNYI übernahm.

Als technischer Rath des Präsidiums wirkte anfänglich Ministerialrath LUDWIG LECHNER, später Sektionsrath PAUL SZUMRÁK, zuletzt aber Ministerialrath BÉLA NEY.

Das «Durchführungsnormativ» konstituierte die *technische Leitung* des Baues aus zwei Faktoren, der eine war die *Werkleitung*, der andere die *technische kön. Kontrolle* und diese vereint bildeten die *Bauleitung*.

Die Werkleitung wurde vom ordentlichen öff. Professor am Polytechnikum, EMERICH STEINDL als den

de ce comité étaient: l'établissement, avec le concours d'hommes experts, du budget général, qui devait servir de base à la Direction des constructions; la mise au concours général ou restreint des travaux; l'examen des soumissions et marchés; l'engagement par contrat; la révision des mémoires examinés préalablement par le Bureau du contrôle; la comptabilité générale; la remise de mandats sur le Trésor public; l'examen des réclamations; le droit d'arbitrage en cas de différends entre la Direction des travaux et le Bureau du contrôle; la charge de préparer avant l'expiration de chaque année un projet sur les travaux à exécuter l'année prochaine, et d'élaborer, après l'expiration de l'année, un exposé des travaux effectués, avec toute la comptabilité s'y rapportant.

Pour les affaires contentieuses le Comité exécutif était conseillé par un jurisconsulte, nommé par le ministre-président.

Le Comité exécutif fonctionnait sous la présidence du comte LOUIS TISZA, conseiller intime actuel, membre de la Chambre des députés, puis, depuis 1898, sous celle de JOSEPH TARKOVICH, secrétaire d'État, conseiller intime actuel. La première séance eut lieu le 11 octobre 1884. Les membres du Comité exécutif, lors de sa constitution, étaient: comte ÉTIENNE SZÁPÁRY, questeur de la Chambre haute, LADISLAS V. KOVÁCH, questeur de la Chambre des députés, ALOYSE LECHNER, directeur de ministère, ÉMERIC RUPP, directeur de ministère, CHARLES GERLÓCZY, second maire de la capitale, CHARLES HIERONYMI, député, ingénieur, représentant l'Association des ingénieurs et architectes hongrois, Dr. ALEXANDRE ORSZÁGH, député, ÉMERIC STEINDL, architecte-directeur des travaux de construction. Les membres ultérieurement nommés du Comité exécutif furent: VICTOR BEZERÉDY, questeur de la Chambre des députés, GÉZA ALMÁSY, questeur de la Chambre des députés, BÉLA CSÁVOSSY, questeur de la Chambre des députés, Dr. BÉLA VÁRÁDY, avocat, LOUIS TOLNAY, député, ingénieur, représentant l'Association des ingénieurs et architectes hongrois, PAUL SZUMRÁK, sous-directeur de ministère, JULES BERCIK, sous-directeur de ministère, JULES RÓZSAVÖLGYI, second maire de la capitale, le baron EUGÈNE NYÁRY, questeur de la Chambre haute.

Les fonctions de secrétaire et de rapporteur furent remplies par le Dr. ALEXANDRE ORSZÁGH, député, puis, par le Dr. BÉLA VÁRÁDY, avocat, depuis 1893, par BÉLA NEY, directeur de ministère. Les deux premiers remplissaient en même temps les fonctions de juris-consulte; plus tard cette charge fut confiée au Dr. JULES DARÁNYI, avocat.

Les conseillers techniques de la présidence furent LOUIS LECHNER, directeur du ministère, plus tard PAUL SZUMRÁK, sous-directeur du ministère, dernièrement BÉLA NEY, directeur du ministère.

Suivant le «Règlement directif» la direction technique de la construction se composait du «Bureau du directeur des travaux de construction» et du «Bureau du contrôle technique». Ces deux bureaux formaient ensemble la «Direction des travaux de construction».

La direction fut confiée par contrat à ÉMERIC STEINDL, professeur à l'École polytechnique, qui avait sous ses ordres un personnel de son choix. Les plus méritants du bureau du directeur, qui méritent une mention, sont: OTHON TANDOR, LADISLAS STEINHAUSZ, devenu plus tard membre du contrôle, OTHON STEHLO, FRANÇOIS SCHÖMER, ERNEST FÖRK, ÉTIENNE SANTHÓ architectes, tous élèves du maître directeur. Les attributions du Bureau du directeur des travaux de construction furent: faire tout ce qui se rapportait au commencement, à la continuation et à l'achèvement de la construction; surveiller l'exécution des travaux; responsabilité pour la solidité de la construction, pour la réalisation des considérations artistiques; responsabilité de terminer les travaux aux termes

Az építés műszaki vezetőségét az «Eljárási szabályzat» két tényezőből alakította meg, az egyik volt a művezetőség, a másik a műszaki kir. ellenőrség s ezek együtt képezték az: Építésvezetőséget.

A művezetést STEINDL IMRE műegyetemi ny. r. tanár mint szerződésileg megbizott építész intézte, a ki segédszemélyzetet maga állította össze.

A művezetési iroda kiválóbb tagjai közül kiemelkedők: TANDOR OTTO, STEINHAUSZ LÁSZLÓ — a ki később az ellenőrség tagja lett — STEHLO OTTO, SCHÖMER FERENC, FÖRK ERNÖ és SANTHÓ ISTVÁN építészek, mindenki a művezető mester tanítványai.

A művezetőség szerepköre kiterjedt minden tekintők végezésére, melyek az építés megkezdésére, előmozdítására és befejezésére szükségesek, kötelessége volt továbbá fölgyelni a munkák végrejártására s a felelősséggel az építmény szilárdságára, művészeti sikere, valamint a kikötött határidők s az engedélyezett költségek megtartása tekintetében, a vele kötött szerződés értelmében, elsősorban a művezetőt illette.

A műszaki kir. ellenőrség

— a melynek tagjait, a miniszterium szakközösségeiből, a miniszterelnök rendelte ki — főföldadata volt: az építésre gazdászati szempontból fölgyelni és a művezetőséggel egyetemesen őrködni a vállalkozókkal kötött szerződési és egyezményi foltételek pontos teljesítése fölött.

A műszaki kir. ellenőrség főnöke NEVÉ BÉLA miniszteri tanácsos, műszaki ellenőr, tagjai pedig: eleinte NENDTVICH GUSZTÁV kir. mérnök, utóbb STEINHAUSZ LÁSZLÓ műszaki tanácsos, mint ellenőrhelyettes, továbbá BAYER BÉLA kir. főmérnök, HEIDRICH LÁSZLÓ kir. főmérnök, GLUZÉKY IMRE miniszteri számtanácsos és LÁZÁR IMRE miniszteri számtanácsos, a kikhez időszakonkint, a mikor a teendők fölhalmozódása vagy egyes, különleges építőmunkák tüzetes ellenőrzése — mint pl. az éjjel-nappal folytatott betonozás — megkövetelte, röviddebb-hosszabb időn át még más műszaki és számvevősségi közegek is segítségükre voltak.

Meg kell még említeni, hogy a műszaki fölülvizsgálat, a szokásos eljárástól eltérőleg, itt nem az építkezés befejezése után, hanem — tekintettel az építőmunkák óriási terjedelmére és azok komplikált volta — már a betonmunkák befejezésekor kezdetét vette s attól kezdve az építkezés menetével a lehetőség szerint, párhuzamosan haladt. A fölülvizsgáló bizottság elnöke eleinte MIHÁLOVITS ANTAL miniszteri tanácsos, utóbb LUKSE-FÁBRY BÉLA min. osztálytanácsos volt, a fölülvizsgálat számítványai pedig, az első időkben MEZEY BÉLA min. számtanácsos, később ARY LÁSZLÓ min. számvizsgáló és KOVÁCS ANDRÁS teljesítette; s rajtuk kívül tagjai voltak e bizottságnak a műszaki kir. ellenőrség tagjai és a művezető építész helyettese.

Ez volt íme az a szervezet, a melynek célutadasan középpontos munkássága eredményezte a Duna partján álló, századokra szóló épületüráit.

kontraktlich betrauten Architekten geleitet, der sein Hilfspersonal selbst zusammenstellte. Von den hervorragenden Mitgliedern der Werkleitungskanzlei sind hervorzuheben: die Architekten OTTO TANDOR, LADISLAUS STEINHAUSZ — der später Mitglied der Kontrole wurde — OTTO SZTEHLO, FRANZ SCHÖMER, ERNST FÖRK und STEFAN SANTHÓ, alle Schüler des werkleitenden Meisters. Der Wirkungskreis der Werkleitung erstreckte sich auf die Durchführung all jener Agenden, welche zum Beginne, zur Förderung und zur Beendigung des Baues notwendig waren. Ihre Pflicht war weiterhin auf die Durchführung der Arbeiten zu achten; die Verantwortlichkeit für die Festigkeit des Baues, sein künstlerischer Erfolg, sowie die Einhaltung der festgestellten Termine und der genehmigten Kosten bildete im Sinne des mit ihm geschlossenen Vertrages in erster Reihe Sache des Werkleiters.

Die kön. technische Kontrole — deren Mitglieder vom Ministerpräsidenten aus den Fachorganen des Ministeriums delegiert wurden — hatte hauptsächlich die Aufgabe: den Bau von wirtschaftlichem Gesichtspunkte zu beaufsichtigen und vereint mit der Werkleitung darüber zu wachen, dass die mit den Unternehmern abgeschlossenen Vertrags- und Vereinbarungsbedingungen pünktlich erfüllt werden.

Der Chef der kön. technischen Kontrole war Ministerialrath technischer Kontrolsleiter BÉLA NEVÉ, die Mitglieder waren zu Beginn: Ingenieur GUSTAV NENDTVICH, später königl. Baurath LADISLAUS STEINHAUSZ als stellvertretende Kontrolsleiter, ferner BÉLA BAYER kön. Oberingenieur, LADISLAUS HEIDRICH kön. Oberingenieur, EMERICH GLUZÉKY Rechnungsrath im Ministerium und EMERICH LÁZÁR Rechnungsrath im Ministerium, denen zeitweilig, wenn die Anhäufung der Agenden, oder die eingehende Kontrole einzelner, spezieller Bauarbeiten — wie z. B. die Tag und Nacht fortgesetzte Betonierung — dies erforderte, für kürzere oder längere Zeit auch andere technische und Buchhaltungsorgane Hilfe leisteten. Es muss noch erwähnt werden, dass die technische Kollaudirung abweichend von dem üblichen Vorgehen, hier nicht nach Beendigung des Baues, sondern — mit Rücksicht auf die ungeheure Ausdehnung der Bauarbeiten und auf deren Kompliziertheit — schon bei der Beendigung der Betonarbeiten begann, und sodann nach Möglichkeit parallel mit dem Fortschritt des Baues fortgesetzt wurde. Präsident der Kollaudirungs-Kommission war zu Beginn Ministerialrath ANTON MIHÁLOVICS, später Sektionsrath BÉLA LUKSE-FÁBRY, die Buchhaltungsagenden der Kollaudirung aber wurden zu Beginn vom Rechnungsrath im Ministerium BÉLA MEZEY, später vom Rechnungssvisor im Ministerium LADISLAUS ARY und ANDREAS KOVÁCS erledigt, außer ihnen waren Mitglieder dieser Kommission: die Mitglieder der kön. technischen Kontrole, der werkleitende Architekt und sein Stellvertreter.

Dies war jene Organisation, deren Zielbewusste,

fixés, de ne pas outre passer le budget approuvé. — La responsabilité incombaient en première ligne au directeur, en vertu du contrat passé avec lui.

Le «Bureau du contrôle» se composait de fonctionnaires spéciaux du ministère, désignés à cet effet. Ses attributions furent: surveiller la construction au point de vue économique; veiller à l'exécution exacte et conforme aux contrats des charges des entrepreneurs. A cet égard, les deux bureaux, se devaient assistance mutuelle.

Le «Bureau du contrôle» n'eut qu'un seul chef: BÉLA NEVÉ, directeur du ministère, contrôleur technique; membres de ce bureau furent: pour une courte durée seulement GUSTAVE NENDTVICH, ingénieur d'État, plus tard LADISLAUS STEINHAUSZ, conseiller technique, comme aide-contrôleur, puis BÉLA BAYER, ingénieur d'État en chef, LADISLAUS HEIDRICH, ingénieur d'État en chef, EMERICH GLUZÉKY, directeur-comptable du ministère, EMERICH LÁZÁR, directeur-comptable du ministère. Le Bureau du contrôle se complétait de membres temporaires, désignés parmi les fonctionnaires compétents du ministère, selon les occurrences, quand il y avait urgence ou accumulation de besogne, ainsi par exemple, lors de la pose des assises de béton travaux exécutés, sans interruption jour et nuit. Contrairement à l'usage établi, la révision technique de la construction ne devait pas s'effectuer après l'achèvement des travaux, mais au fur et mesure qu'ils se produisaient.

Vu l'ensemble très compliquée de l'entreprise grandiose, il n'en pouvait pas être autrement. La révision technique se faisait depuis l'achèvement des assises de béton pour ainsi dire sans discontinuation, suivant de près l'exécution des travaux.

Le président du Comité de la dernière révision était d'abord ANTOINE MIHÁLOVITS, directeur du ministère, après BÉLA LUKSE-FÁBRY, sous-directeur du ministère; la dernière révision de la comptabilité était faite d'abord par BÉLA MEZEY, directeur-comptable du ministère, après par LADISLAUS ARY, comptable du ministère et ANDREAS KOVÁCS. Ce comité comprenait tous les membres du Bureau du contrôle, l'architecte-directeur et son suppléant.

Cet ensemble un peu compliqué de comités, de bureaux, mis en mouvement par une force centrale et dirigeante, fonctionnait pourtant avec une précision d'accord vraiment merveilleuse, arrivant sûrement à ses fins: à produire ce chef-d'œuvre d'architecture, qui restera une de nos gloires, à travers les siècles.

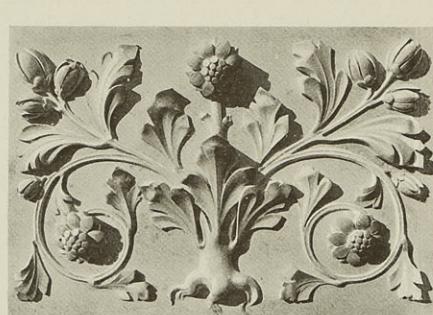
Du succès éclatant de l'entreprise, il en revient une large part à tous ceux qui avait à disposer. Les présidents, les membres de l'Intendance des travaux de construction, du Comité exécutif, faisaient preuve d'un zèle patriotique désintéressé et éclairé. Grand est également le mérite de ceux, dont les connaissances spéci-

10.—II. Endre király. (Kupolacsarnok)
König András II. (Kapellehalle)
Le roi André II. (Salle des pas perdus)

11.—IV. Béla király. (Kupolacsarnok)
König Béla IV. (Kapellehalle)
Le roi Béla IV. (Salle des pas perdus)

12.—Udvari ablakok mellvéd-disze (majolika).
Parapet-Füllung der Hoffenster
(Majolika).
Décoration des parquets de fenêtres
sur la cour (majolika).

summirte Thätigkeit das am Donauufer stehende, auf Jahrhunderte berechnete Riesengebäude resultierte.

Der Erfolg ist zum grossen Theile zweifellos den berufenen Leitern: den Präsidenten des Baurathes und

A siker nagy mértékben az intézkedésre hivatottak: az Építési Tanács és a Véghajtó Bizottság elnökei és tagjai hazafias, önzetlen buzgóságának köszönhető kétségtelenül, de nem kis mértékben járult a sikereshez a hivatalos közreműködök kötelességtudó szorgalma és körültekintő szaktudása is, legelsősorban ezek között a Mesteré, a kinek lelkében a hatalmas alkotás képe megfogant s a ki annak remek idomaira örökké időkre rányomta lángosze eltörülhetetlen bélyegét.

III. STEINDL IMRE.

AMAGYAR ORSZÁGHÁZ, e minden részében nagyszabású és közelismeresre méltán számtartó képzőművészeti alkotás teremtő mestere, joggal követel nevének helyet a műtőrénelem lapjain. Mert ez az épületmű nemesak megalkotójának hatalmas művészeti egyéniségeit, teremtő geniecet hirdeti, nem csupán egy népként, egy nemzetnek alkotóképességről és erejéről tesz megcífolhatatlan tanubizonyását, hanem — már méretei és ragyogóan gazdag kiképzetése által is — keletkezési korának emlékeiit áll s a művelt emberiség e korbeli kultúrerejének fokmérőjeit marad a késő századokra. Az tehát, aki nemzetének és korának erejét, művészeti és műszaki fejlettsegét, izlését, saját lelkében összeolvazta, íly alakban birta megkristályosítani, nemcsak önmagának, nemesak saját nemzetének, hanem korának állított monumentumot, a melylyel az ő neve a művelt világ s az utókor előtt is elválaszthatatlanul egybeforrt.

Fölmerülhet — föl is merült már — a kérdés, hogy helyes úton indult-e a Mester, a mikor a magyar törvényhozás palotájának megalkotásához: a csúcscsíves, az ú. n. góth stílust, a középkor e jellegzetes stílusának idomait választotta és még inkább gondozás tárgyat képezheti, vajjon helyes volt-e, hogy művészen, a tőle választott stílusnak egyik kifejlödött iskolájához — sem a franciaihoz vagy némethez, sem az angolhoz, olaszhoz vagy spanyolhoz — nem ragaszkodott, hanem az egyetemes — csúcscsíves — stílus formakincsének fölhasználásával, saját egyéni, szabadelvű fölfogását igyekezett érvényesíteni.

STEINDL IMRE — a mikor a Magyar Tudományos Akadémia őt tagjává választotta — székfoglaló értekezésében e kérdésről — a nemzeti stílus megeremtérsére irányuló törekvések és kísérletekről történt megemlékezés kapcsán — így nyilatkozott:

«Én az új országháznál új stílust nem akartam teremteni, mert ilyen, századokra szóló monumentális épületet ephemer részletekkel nem kezelhettem, hanem igenis arra törekedtem, hogy (a góth stílus) a középkor e remek stílusába szerény módon, óvatosan, mint azt a művészett mindenkor okvetlenül megkívánja, nemzeti és egyéni szellemet hozzák be. E célból eddig létező síkdiszítményeink összes motivumait, falfelületek, boltfelületek stb. dizsítésére a góth stílus szellemében használtam föl, hazánk flóráját, mezőink, erdőink és rónaink növényzetét, annak formáit többé-kevésbé stilizálva alkalmaztam; így pl. építészeti tagozatoknál, mint a milyenek a fejezetek, eltértem a góth stílus szigorú modorától, nevezetesen az építészben annyiszor al-

des Exekutivkomités und den Mitgliedern dieser Körperschaften, ihrem patriotischen und selbstlosen Eifer zu verdanken, aber nicht im geringen Masse trugen zum Erfolge der pflichtbewusste Fleiss der beruflich Mithwirkenden und ihr umsichtiges Fachwissen bei, in erster Reihe aber der Meister selbst, in dessen Seele das Bild des mächtigen Werkes geboren wurde, und der auf die herrlichen Formen desselben den unverwischbaren Stempel seines Genies aufgedrückt hat.

les furent utilisées dans l'exécution du projet. Leur dévouement de remplir consciencieusement leur tâche, fut au-dessus de tout éloge.

Mais la part de lion de la gloire est dûe à juste titre au Maître, dans l'âme duquel a pris naissance l'image de cette puissante création de génie, d'une beauté si élevée et si pure. Oeuvre impérissable qui immortalisera son auteur !

III. EMERICH STEINDL.

DER SCHAFFENDE Meister des ungarischen Parlamentsgebäudes, dieses in allen seinen Theilen grossangelegten und allgemeine Anerkennung erreichenden Werkes der bildenden Kunst : EMERICH STEINDL kann mit Recht einen Platz für seinen Namen auf den Blättern der Kunstgeschichte fordern. Denn dieses Bauwerk verkündet nicht nur das schaffende Genie, die mächtige künstlerische Individualität seines Erbauers, es legt nicht nur Zeugenschaft ab von der Schaffungsfähigkeit und von der Kraft eines Volkes, einer Nation, sondern es bildet — schon infolge seiner Masse und seiner glänzend reichen Ausgestaltung — ein Denkmal der Zeit seines Entstehens und bleibt als Gradmesser der Kulturkräfte dieser Epoche auf die späten Jahrhunderte. Der Mann, dem es gelang, die Kraft, die künstlerische und technische Entwicklung und den Geschmack seiner Nation und seiner Zeit in seiner Seele zu verschmelzen, und in solcher Gestalt zu krystallisieren, hat nicht nur sich selbst, sondern seiner eigenen Nation und seiner Zeit

III. ÉMÉRIC STEINDL.

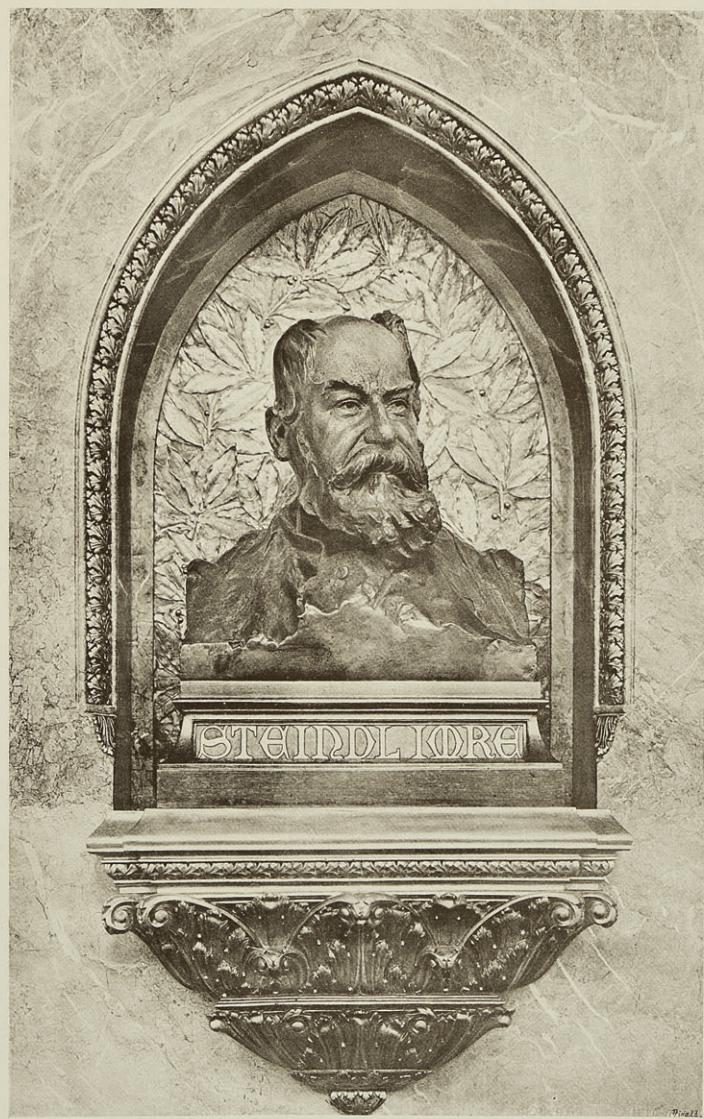
LARCHITECTE du Parlement hongrois a sa place marquée dans le Livre d'or de l'histoire des arts. Ce monument grandiose comptera parmi les œuvres d'art qui caractériseront l'idéal artistique de toute une époque. Le Parlement hongrois n'est pas seulement le monument d'un génie, doué d'une puissance créatrice tout-à-fait extraordinaire, d'une individualité artistique prodigieuse, c'est encore un témoignage très éclatant de la force de produire de tout un peuple, de toute une nation; enfin dans les temps à venir, cet édifice monumental servira de mesure dans l'estimation de la puissance formative, des lumières artistiques de tous les peuples civilisés, pour l'époque dont le Parlement est l'œuvre. Celui dont l'âme a pu servir de foyer de cristallisation à la puissance créatrice, aux progrès artistiques et techniques, au goût de son peuple, de son temps, cet homme a élevé un monument non-seulement à lui-même, à sa nation, mais aussi à l'époque, dont il fut le contemporain. Devant les peuples civilisés, devant la postérité, son nom restera inséparable de son œuvre.

Le Maître, était-il bien inspiré, en adoptant pour la création du palais du Parlement le style ogival ou gothique ? Les formes si caractéristiques de l'art du moyen âge, ont-elles leur raison d'être dans les créations modernes ? Voilà des questions qui se posent d'elles-mêmes.

Le style ogival une fois adopté, l'artiste-architecte avait-il raison de ne s'attacher servilement à aucune des écoles classées du genre, telles que les écoles française, allemande, anglaise, italienne, espagnole ? A-t-il bien agi en ne puisant dans les principes de l'art gothique que l'idée directrice à des créations empreintes de sa puissante individualité ? Voilà des considérations qui donnent à penser.

Élu membre de l'Académie des sciences de Hongrie, dans son cours de réception, en parlant des tendances et des essais de créer un style national, ÉMÉRIC STEINDL s'exprima ainsi :

«Jamais il ne m'était entré dans l'esprit de vouloir créer un style nouveau. Comment aurais-je pu risquer de faire des concessions à un goût condamné peut-être d'avance à rester éphémère, et cela sur un édifice monumental, appelé à exister à travers les siècles ? Mais j'avais bien l'intention, en adoptant le style gothique, ce produit magnifique du génie du moyen âge, d'y mettre du mien, de le nationaliser pour ainsi dire. Je mettais dans la réalisation de ce projet autant de modestie que de circonspection. Dans ce but je m'étais

13. — Steindl Imre mellszobra a főlépcső-eszterében.

Buste d'Éméric Steindl dans l'escalier d'honneur.

kalmazott acanthus-levelet saját fölfogásom szerint kezeltettem a szobrász által... A belső diszítsénnél... részben Rafaelt követtem. Miként ő a thermák föstését

14.— I. Nagy Lajos király. (Kupolacsarnok.)
King Ludwig I. der Große. (Kapellehalle.)
Louis I. le Grand. (Salle des pas perdus.)

és mestere, a bécsi SCHMIDT FRIGYES, Dombaumeister zu Sct. Stephan, fölfogását tette a magáévá s az önyomdokait követte, a ki e fölfogás érettsegének, a bécsi Rathaus- és Sühnhausban, oly remek bizonyítékait szolgáltatta. De csak a fölfogás az, a miben STEINDL mesterét követte; mert a formaképzésben, különösen a magyar diszítő-motivumok bevonása által is, elismerésre méltó önlétságnak adta tanubizonysságát.

Hogy valamely monumentális épületeim hőz — legyen az akár egyházi, akár profán — az építőművészeti kifejtett stílusoknak melyike alkalmazandó, arra nézve manapság, a mikor e stílusok a modern — kulturális szempontból nemzetközinek mondható — élét egybeolvastó ereje, a közelekedő és ábrázoló eszközök fejlettisége folytán, az összes művét nemzetek közönsévé váltak, mindig az illető építőmester művészeti egyénisége a határozó és alig lehet kétségbe vonni, hogy bármelyik építőművészeti stílus alkalmazása, bármely ország területén, bármely nemzet népszemlének ki-fejezéséül: egyaránt jogosult és egyaránt lehet alkalmazás is. Mert hiszen szinte bizonyos e mellett, hogy az illető országban kifejlődött népszemlémeg fogja lelni, az emelt monumentum idomain, megfelelő kifejező módját, bármelyik stílus rendszerének és formakincsének alkalmazása esetén is, föltéve, hogy az illető művészeti földatára rátermett.

A mi pedig a kérdésnek azt az oldalát illeti, hogy «szabad» volt-e a választott góth stílus keretében más stílusok — renaissance, bizanci — motivumait, sőt szellemét belevenni és alkalmazni, erre nézve a választ csakis az adja meg, hogy vajon sikérült-e a vállalkozás vagy nem.

Dognák fölláttása s az azokhoz való szigorú ragaszkodás, a művészetei fejlődése szempontjából, nemesak veszedelmes, hanem határozottan akadály,

ein Monument errichtet, mit welchem auch sein Name vor der gebildeten Welt und vor der Nachwelt untrennbar verschmolzen ist.

Es kann die Frage auftauchen — sie ist auch schon aufgetaucht — ob der Meister den richtigen Weg betreten hat, als er für die Ausgestaltung des Palastes der ungarischen Gesetzgebung den Spitzbogenstyl, den sogenannten gothischen Styl, die Formen dieses, für das Mittelalter charakteristischen Styls wählte; und noch mehr kann es den Gegenstand des Nachdenkens bilden, ob es richtig war, dass er sich bei seinem Werke an keine der ausgebildeten Schulen des von ihm gewählten Styls — weder an die französische, noch an die deutsche, noch auch an die englische, italienische, oder spanische — hielt, sondern mit Benützung des Formenschatzes des universellen gothischen Styls, seine individuelle liberale Auffassung zur Geltung zu bringen bestrebt war.

EMERICH STEINDL hat, als die ungarische Akademie der Wissenschaften ihn zu ihrem Mitgliede wählte, in seinem Antrittsvortrage, von den Bestrebungen und Versuchen zur Schaffung eines nationalen Styls sprechend, über diese Frage sich folgendermassen geäussert:

«Bei dem neuen Reichstagpalaste wollte ich keinen neuen Styl schaffen, denn ich konnte einen solchen, für Jahrhunderte berechneten Monumentalbau nicht mit ephemeren Details behandeln, sondern ich war bestrebt, in den gothischen Styl, diesen klassischen Styl des Mittelalters, in bescheidener, behutsamer Weise, wie die Kunst dies stets unbedingt erheischt, einen nationalen und individuellen Geist einzuführen. Zu diesem Zwecke habe ich unsere gesammten vorhandenen Motive der Flachornamente zur Dekoration von Wandflächen, Gewölbeflächen u. s. w. im Geiste des gothischen Styls benutzt, die Flora unseres Vaterlandes, die Vegetation unserer Felder, Ebenen und Feste mit ihren Formen habe ich mehr-minder stylisiert zur Anwendung gebracht; so bin ich beispielsweise bei architektonischen Gliederungen, wie die Kapitälern sind, von der strengen Manier des gothischen Styls abgewichen und habe beispielsweise das in der Architektur so oft verwendete Akanthusblatt durch den Bildhauer nach meiner eigenen Auffassung behandeln lassen... Bei der inneren Dekoration bin ich zum Theil den Spuren Rafaels gefolgt. So wie er die Dekorirung der Thermen im Geiste der Renaissance abgeändert hat, war ich bestrebt diese Dekorirung der Thermen in der Manier und im Geiste des gothischen Styls zur Geltung zu bringen. Bei den übrigen dekorativen Theilen hingegen habe ich nicht ausschliesslich die Reinheit der alten Stylformen vor Auge gehalten, sondern war vielmehr bestrebt den modernen Ansprüchen und der jetzt geltenden Auffassung im nationalen Geiste gerecht zu werden...»

Aus diesen Citaten erhellt, dass EMERICH STEINDL bei der Feststellung des Styls für das ungarische Parlamentsgebäude sich mit selbstbewusstem Muthe auf den Standpunkt gestellt hat, wonach — wenn er auch nicht die Cultivirung des sogenannten «reinen» Styls verurtheilen wollte — er dennoch mit der von Vielen als Dogma betrachteten Auffassung brach, als wenn vom künstlerischen Gesichtspunkte im Rahmen eines gewissen Styls ausschliesslich nur die innerhalb dieses Styls bereits entwickelten und angenommenen Formen berechtigt wären und als wenn die Anwendung und Benützung aller neueren, etwa zum Formenschatz eines anderen Styls gehörenden Motive dem «künstlerischen Geist» zur Last fallen würde. Diesbezüglich machte er sich die Auffassung seines einstigen Professors und Meisters, des Dombaumeisters zu Sct. Stephan in Wien FRIEDRICH SCHMIDT zu eigen und wandelte auch in den Bahnen SCHMIDTS, der die Reife dieser Auffassung im Wiener Rathause und im Sühnhaus in herrlichster Weise bekundete. Aber nur die Auffassung ist es, in welcher STEINDL seinem Meister folgte, da er in der Formenbildung, insbesonders auch durch Einbeziehung

servi de tous les motifs existants de nos décosations planes pour la décoration des murs et des voûtes. Ma tâche devait se borner à modifier ces motifs suivant les principes de l'art gothique. J'utilisais dans ce travail la flore de notre pays; la verdure de nos forêts, de nos plaines, de nos champs: tout ce qui se prêtait à une adoption bien entendue. — Dans les parties architecturales, telles que les chapiteaux par exemple, je me suis éloigné de la manière trop sévère du style gothique. La feuille d'acanthe, si souvent employée dans l'architecture, a été ciselée par le sculpteur conformément à mes propres idées. Dans la décoration intérieure j'ai suivi, en partie, Raphael. De même qu'il avait modifié la peinture des thermes dans l'esprit de la Renaissance, je me suis appliqué à faire valoir le style gothique dans la peinture des mêmes thermes... Pour les autres parties de la décoration, j'ai cherché, tout en respectant la pureté classique des formes, à faire droit aux tendances modernes dans l'esprit national...»

Ces quelques passages du discours de réception d'ÉMÉRIC STEINDL nous laissent entrevoir les considérations qui guidaient le maître dans l'adoption définitive d'un style. Le point de vue artistique où il se place, indique un homme qui à la conscience de sa valeur. Loin de vouloir condamner le culte du style rigoureusement «pur», il s'affranchit avec autant de courage que d'indépendance des entraves élevées par l'étroitesse d'esprit des fanatiques du style gothique. Il s'éleva avec beaucoup de vigueur contre la conception de ceux qui voudraient élire à la hauteur d'un dogme la prétention d'exclure du cadre d'un même style toutes les formes non employées dans les chefs-d'œuvre du genre ou empruntées à d'autres styles. En cela, il ne faisait d'ailleurs que suivre les idées de son ancien professeur et maître, FRÉDÉRIC SCHMIDT architecte attitré de la Cathédrale Saint Etienne et auteur de deux chefs-d'œuvre (Rathaus et Sühnhaus de Vienne). STEINDL n'emprunta à son maître que l'idée. Dans l'application des formes, dans l'emploi des motifs de l'art décoratif national, il montre une indépendance, digne de nos élèges.

Pour un édifice monumental, de caractère sacré ou profane, il n'y a plus de style qui s'impose. Tous les styles arrivés à un haut degré de perfectionnement et classés dans l'histoire des arts, sont devenus le trésor commun de tous les peuples civilisés. L'extrême facilité de voyager, l'habitude qui se généralise de plus en plus, de faire le pèlerinage artistique du continent, l'échange continual d'idées et de sentiments entre les nations les plus éloignées les unes des autres, la fusion dans les moyens de plus en plus perfectionnés de reproduire et de populariser les œuvres d'art: l'ensemble de ces faits devait nécessairement produire une parenté artistique entre les nations civilisées, qui permettrait l'adoption de n'importe quel style classé

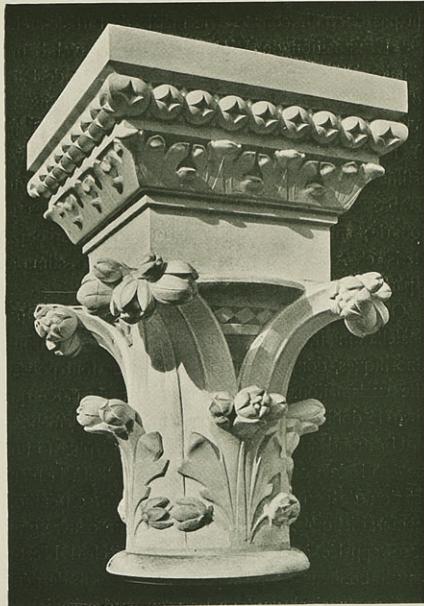

15.— Hunyadi János kormányzó. (Kupolacsarnok.)
Johann Hunyady Gouverneur. (Kapellehalle.)
Le gouverneur Jean Hunyady. (Salle des pas perdus.)

fékkötője a művészeti egészsges fejlődésének. Pedig ilyen, a szabad mozgásnak gátot vető dogmának volna tekinthető az a tétel, mely szerint minden stílus csak azoknak a formáknak és motívumoknak az alkalmazását engedi meg, a melyeket a stílus keretében, már ekkoráig, kultiváltak.

Mert jogosan föl lehet vetni a kérdést, vajon elítélhető és elítérendő-e elvileg, ha valamely mester, valamely stílus keretében, saját kora életviszonyaihoz, igényeihez és fölfogásához mértén s fölhasználva a műszaki fejlődöttseg immár magasabb fokozatát, az ujabb gyakorlatba került szerekzeteket és építőanyagokat s az ekkoráig csak valamely más stílus formáiból ismert motívumokat is alkalmazza, ígyekezve azokat a töle kultivált stílus szellemébe beleolvasszani; vagy el kell-e itélni, ha egészén új, ekkoráig éppen nem alkalmazott — esetleg nemzetes — motívumokat is belevon munkájába és korának és saját nemzetének népszellemét ily módon kíséri meg, a rég kifejlett stílusforma nyelvezete révén, de újabb fogalmakat kifejező új szavak, vagy honosított idegen szavak, illetőleg formák fölhasználásával, tárgyi kifejezésre juttatni? Vajon elítérendő-e ez csak azért, mert e stílus régi mesterei e motívumokat — talán csak azért, mert előttük ismeretlenek voltak — nem használták? Ezekre a kérdésekre szinte önmagától áll elénk az a válasz: hogy ha az elítélest jogosnak ismernök el, akkor minden eddig ismert stílust befeljezzet, önmagába zárt s többé nem fejleszthető egésznek kellene tekintenünk s a mai és a jövőbeli művészeti működés, csakis a régi ismert művek ezreszeres, folyton ismétlődő variálásából állna, vagy pedig, hogy el kellene venni minden jónak és szépnek elismert régit s ez esetben a modern művészeti működés a semmiből teremteni akarás, meddő törekvéssévé lenne kárhoztatva. Pedig, hogy a régi művészeti formák fölhasználásával az újabb kor szellemében s e szellemek s az újabb szükségleteknek megfelelő újabb szerkezeti és művészeti motívumok bevonásával valamely stílus tovább fejleszthető, sőt megfelelően át is alakulhat, arra névre ragyogó bizonyíték: a klasszikus római építészet és az abból fejlődött renaissance.

A bécsei nagy mester: SCHMIDT FRIGYES és az ő nyomán magyar tanítványá: STEINDL IMRE annak a fölfogásnak hódolt, hogy idegen stílusbeli, sőt egészen új, eddig nem alkalmazott motívumok, még a legbefejezetebbnek elismert góth stílus keretébe is beilleszthetők, föltéve természetesen, hogy ezzel sem a stílus rendszerét, sem az abban kifejezésre jutó szellemet meg nem hamisítjuk.

16. — Udvari ablak oszlopfejezete (majolika).

Säulenkapitel eines Hoffensters
(Majolika).

der ungarischen Dekorationsmotive eine anerkennenswerthe Selbständigkeit an den Tag gelegt hat.

Bei der Bestimmung dessen, welcher der in der Baukunst entfalteten Style bei der Schaffung eines Monumentalbaues — sei dieser nun ein kirchlicher oder ein profaner — in Anwendung zu bringen sei, ist heutzutage, wo durch die verschmelzende Kraft des modernen, vom kulturellen Gesichtspunkte als international zu bezeichnenden Lebens, durch die hohe Entwicklung der Verkehrs- und Darstellungsmittel, diese Style allgemeines Eigenthum aller gebildeten Nationen geworden sind, stets die künstlerische Individualität des betreffenden Baumeisters ausschlaggebend und es lässt sich kaum in Zweifel ziehen, dass jeder wie immer gearzte Baustyl, in jedem beliebigen Ausdruck des Geistes einer jeden einzelnen Nation berechtigt und auch geeignet sein kann. Denn es ist doch hiebei allenfalls sicher, dass der in dem betreffenden Lande entwickelte Volksgeist in den Formen des errichteten Monuments seine entsprechende Ausdrucksweise auch bei der Anwendung des Systems und des Formschatzes eines wie immer gearbeiteten Baustyls herausfinden wird; vorausgesetzt, dass der betreffende Meister seiner künstlerischen Aufgabe gewachsen ist.

Was jedoch diejenige Seite der Frage betrifft, ob es «gestattet» war, im Rahmen des gewählten gothischen Styls auch die Motive anderer Style — Renaissance, byzantinisch — ja sogar auch deren Geist aufzunehmen und in Anwendung zu bringen, darauf wird die Antwort nur durch den Umstand ertheilt, ob dieses Unterfangen von Erfolg gekrönt ist oder nicht.

Das Aufstellen von Dogmen und das knechtische Festhalten an denselben ist vom Gesichtspunkte der künstlerischen Entwicklung nicht nur gefährlich, sondern auch ein ausgesprochenes Hinderniss, ein Hemmschuh der gesunden Entfaltung der Künste. Und als ein solches, die freie Bewegung verhinderndes Dogma wäre der Lehrsatz anzusehen, dass jeder Styl nur die Anwendung derjenigen Formen und Motive gestattet, welche im Rahmen dieses Styls bereits bisher cultivirt wurden.

Denn man kann mit Recht die Frage aufwerfen, ob es verurtheilt werden darf und im Principe zu verurtheilen ist, wenn ein Meister im Rahmen eines gewissen Styls, gemäss den Lebensverhältnissen, den Ansprüchen und der Auffassung seiner Zeit, mit Anwendung der bereits höheren Stufe der technischen Entwicklung und der in der neueren Praxis eingebürgerten Constructionen und Baumaterialien, auch die bisher nur in den Formen eines anderen Styls bekannten Motive in Anwendung bringt, indem er dieselben in den Geist des von ihm cultivirten Styls einzuschmelzen bestrebt ist; oder ob es zu verurtheilen ist, wenn er ganz neue, bisher überhaupt nicht angewandte — eventuell nationale — Motive in seine Arbeit einbezieht und es derart versucht, in den Ausdrucksformen des althergebrachten Styls den Volksgeist seiner Zeit und seiner eigenen Nation, im Wege der Ausdrucksweise der schon längst entwickelten Stylform, aber mit Verwendung neuer Worte, welche neue Begriffe ausdrücken, oder mit Anwendung eingebürgerter Fremdworte, respektive Formen, körperlich zum Ausdruck zu bringen.

Ist dies etwa blos darum zu verurtheilen, weil die Altmeister dieses Styls diese Motive — vielleicht blos darum, weil dieselben ihnen unbekannt waren — nicht in Anwendung gebracht haben? Auf diese Fragen ergibt sich doch die Antwort beinahe von selbst: wenn wir die Verurtheilung für berechtigt anerkennen würden, dann müssen wir jeden bisher bekannten Styl als ein in sich abgeschlossenes und nicht weiter entwickelbares Ganzes ansehen und die gesamte künstlerische Thätigkeit der Gegenwart und Zukunft nur auf die sich fortwährend wiederholende tausendfache Variirung der bekannten alten Werke beschränken, oder aber wir wären gezwungen, alles für gut und schön anerkannte

pour la manifestation du génie particulier d'une nation, d'un artiste. Quelle noble tâche pour un artiste de valeur de marier ainsi dans un genre de style quelconque l'universel avec le national. C'est un but élevé et difficile, digne de tenter l'ambition d'un talent extraordinaire.

L'introduction des éléments, de l'esprit même des autres styles dans le style gothique, c'est une tentative osée, téméraire, que le succès seul puisse justifier. Tel est notre avis à ce sujet, et nous pensons que les gens éclairés et libéraux en fait de principes d'art, le partageront.

Il serait toujours dangereux d'ériger en dogmes certains principes, dont le pouvoir tyrannique ne servirait alors que d'entrave au développement naturel des arts. Un tel dogme qui qualifierait de sacrilège le mariage de différents styles, qui exigerait de l'artiste de se tenir, dans chaque genre, aux formes et aux motifs approuvés pour ainsi dire, un tel dogme ôterait à l'artiste toute liberté de se montrer individuel, inventif.

Les conditions et les exigences de vivre de son temps, les progrès réalisés dans les sciences techniques, les constructions et les matériaux nouvellement mis en emploi, tout cela ne doit-il pas mener naturellement l'artiste-architecte à souder dans un ensemble artistiquement raisonné les éléments de différents styles? Serions-nous autorisés de faire des reproches à un maître d'avoir enrichi son art de motifs peut-être nationaux et non employés jusqu'alors? N'est-ce pas plutôt un mérite d'avoir ainsi cherché, à l'aide d'un style arrivé à sa dernière perfection, un mode d'exprimer l'esprit artistique de son temps, de sa nation?

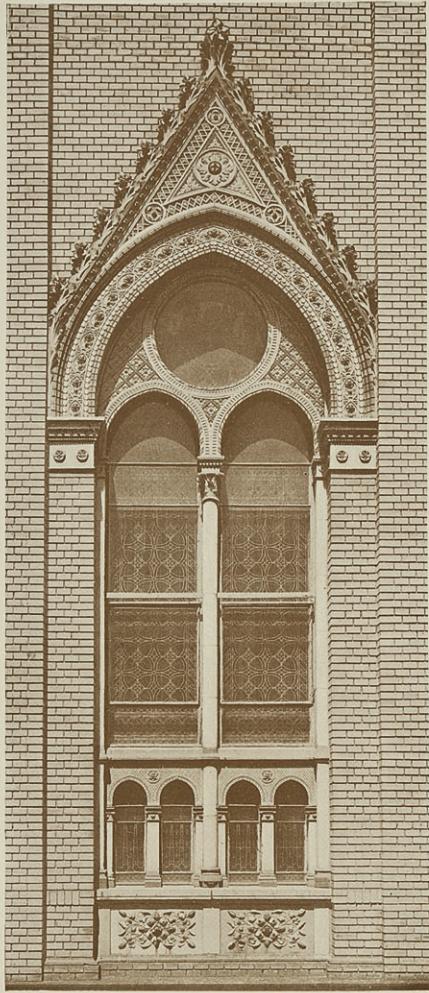
Si les anciens maîtres du genre avaient connu les motifs en question, ils se seraient peut-être empressés d'en faire un emploi avantageux dans leur art. Qui oserait opposer la négative à cette supposition? La renaissance dérivée de l'architecture romaine, et celle-ci elle-même nous fournissent des exemples classiques à notre thèse. Tout style est susceptible d'une évolution progressive, d'une transformation conforme à l'esprit et aux besoins du temps, inspirées souvent aussi par les motifs artistiques nouvellement mis en emploi ou par les constructions dues à des procédés récemment inventés.

L'illustre maître viennois, FRÉDÉRIC SCHMIDT, et à son exemple, son élève hongrois, ÉMERIC STEINDL, firent un article de foi de cette thèse, que même le plus fini de tous les styles, le gothique est susceptible d'un

17. — Udvari ablak oszlopfejezete (majolika).

Säulenkapitel eines Hoffensters
(Majolika).

18. — Udvari ablak (majolika).

Hoffenster (Majolika).

Fenêtre sur la cour (majolika).

Hogy a magyar mesternek mennyire sikerült ezt a megyőződés szerű fölfogását érvényesíteni, azt éppen nagy művészeti alkotása: a magyar Duna partján álló Országház hivatott a jelen és az utókornak bemutatni.

STEINDL IMRE tekintélyes polgárcsalád fia, Budapesten 1839. évi október 29-én született. Középiskoláit s műegyetemi tanulmányait itthon végezte, de ezután 1859-ben — a továbbképzés ösztönét követve — még a bécsei képzőművészeti akadémián folytatta tanulmányait, ahol egész 1867-ig — két évi megszakítással, mely idő alatt a budapesti műegyetemen tanársegédi tiszetet töltött be — egyike volt a legkiválóbb s kitüntetésekkel elhalmozott növendékeknek. Tanára, a méltaan világirű SCHMIDT FRIGYES, nemcsak legkedvesebb tanítványai közé sorozta, hanem utóbb bizalmas barátsgába fogadta őt. 1869-ben a budapesti műegyetemen helyettes tanár, 1870-ben pedig a középkori építészet nyilvános rendes tanára lett.

Nagyobbszabású építőművészeti gyakorlati működése is ekkor vette kezdetét s néhány fővárosi bérpalotán s vidéki kisebb-nagyobb épületeken kívül folyt építette a GYULAI SÁMUEL gróf monumentalis sírkápolnáját a budai sírkertben, továbbá a budapesti ú. n. Újvárosházát, a budapesti műegyetem épületét, az állatorvosi akadémia épületecsoportját s a Budapest-erzsébetvárosi római katholikus templomot. Munkássága kiterjedt ezenkívül a műemlékek restaurálására is s nevezetesen: a cassai székesegyház, a bártfa szent Egyed, továbbá a máriafalvi s az iglói templomok emlékszerű helyreállítása az ō nevéhez fűződik.

Valamennyi építkezésére kiváló műgondot fordítva, előszeretettel kultiválta a polychromiat, izlüssel és színcsés kézzel érvényesítve azt. Legtöbb alkalma nyilt

Alte zu verwerfen und in diesem Falle wäre die moderne künstlerische Thätigkeit auf das unfruchtbare Bestreben beschränkt: aus Nichts Etwas zu schaffen. Dass aber mit Benützung der alten künstlerischen Formen im Geiste der neuen Zeit und mit Einbeziehung der diesem Geiste entsprechenden und die gegenwärtigen Bedürfnisse befriedigenden neuen Constructionen und künstlerischen Motiven ein bereits bestehender Styl weiterentwickelt werden und sich sogar entsprechend umformen kann, dafür haben wir einen leuchtenden Beweis: die klassische, römische Architektur und die aus derselben entwickelte Renaissance.

Der grosse Wiener Meister: FRIEDRICH SCHMIDT und der in seinen Fußstapfen wandelnde ungarische Schüler desselben, EMERICH STEINDL, haben der Auffassung gehuldigt, dass die dem fremden Styl entlehnten oder völlig neuen, bisher noch nie angewandten Motive auch im Rahmen des zumeist abgeschlossenen betrachteten gothischen Styls anwendbar sind, natürlicherweise vorausgesetzt, dass hiernach weder das System des Styls, noch der in demselben zum Ausdrucke gebrachte Geist gefälscht wird.

Wie weit es dem ungarischen Meister gelungen ist seine überzeugungsgemäße Auffassung geltend zu machen, ist eben seine grosse künstlerische Schöpfung: das am Donaustrand errichtete Parlamentsgebäude für die Gegenwart und die Zukunft kundzugeben berufen.

EMERICH STEINDL wurde als Sohn einer angesehenen Bürgerfamilie am 29. Oktober 1839 in Budapest geboren. Seine Mittelschulen und die technischen Hochschulstudien absolvierte er in Budapest; begab sich jedoch dem Bildungsdrange Folge leistend, im Jahre 1859 nach Wien um dort an der Akademie für bildende Künste seine Kenntnisse zu vermehren. Hier weiltete er mit einer Unterbrechung von zwei Jahren, während welcher er das Amt eines Assistenten am Budapestner Polytechnikum bekleidete, bis zum Jahre 1867 und war einer der ausgezeichnetesten und anerkanntesten Zöglinge. Sein Professor, der verdientermaßen weltberühmte FRIEDRICH SCHMIDT zählte ihn nicht nur zu seinen Lieblingsschülern, sondern wählte ihn später zu seinem intimen Freunde. Im Jahre 1869 wurde er an dem Budapestner Polytechnikum zum stellvertretenden Professor, im Jahre 1870 zum öffentlichen ordentlichen Professor für mittelalterliche Baukunst ernannt.

Seine grossangelegte praktische Thätigkeit als Architekt begann zu dieser Zeit. Ausser einigen hauptstädtischen Zinspalisten und sonstigen kleineren und grösseren Provinzbauten, führte er damals im Ofner Friedhof die monumentale Grabkapelle des Grafen SAMUEL GYULAI aus, ferner das Budapestner sogenannte neue Stadthaus, das Gebäude des Budapestner Polytechnikums, den Gebäudecomplex der Veterinär-Hochschule und die Budapest-Elisabethstädter röm. kath. Pfarrkirche. Seine Thätigkeit erstreckte sich außerdem auf die Restaurierung von Kunstdenkmalen, namentlich sind es die Kassaer Domkirche, die Bártfaer Sct. Egydiuskirche, ferner die Kirchen in Máriafalva und Igló, deren monumentale Wiederherstellung an den Namen EMERICH STEINDL geknüpft ist.

Indem er allen seinen Bauwerken eine besondere künstlerische Obsorge zuwendete, kultivirte er mit Vorliebe die Polychromie und brachte dieselbe mit Geschmack und glücklicher Hand zur Geltung. Die meiste Gelegenheit zur Entfaltung der Polychromie bot sich ihm bei der Ausgestaltung der grössten Arbeit seines Lebens, des Parlamentsgebäudes, dessen innere Prachtsäle in ihren reichen und dennoch harmonischen Farben und mit dem Glanze des Goldes dem bewundernden und sich ergötzenden Auge eine ganze Reihe der imponirenden, nahezu in beispiellosem Glanze estrahlenden Interieurs darbieten.

Seine architektonische Thätigkeit hat ihm zahlreiche Auszeichnungen verschafft. Die Wiener Weltaustellung

renouveau, en admettant dans son cadre les motifs d'autres styles ou non employés jusqu'à présent. Hautement ils proclament cette liberté à la condition pourtant que ni le système, ni l'esprit d'un style ne subissent la moindre altération dans cette évolution.

Les théories du maître hongrois sortaient d'une conscience profondément artistique. Il les a mises en pratique dans un chef-d'œuvre de l'art, le Parlement hongrois, appelé, nous le croyons, à convertir les adversaires les plus fanatiques de la thèse.

ÉMÉRIC STEINDL, issu d'une honorable famille bourgeoise, naquit à Budapest, le 29 octobre, 1839. Il fit ses études classiques et polytechniques dans cette même ville. L'instinct artistique et le désir de se perfectionner dans son art, le poussèrent à continuer ses études à l'Académie des beaux-arts de Vienne. Avec une interruption de deux ans, qu'il passa en qualité d'aide-professeur à la Polytechnique de Budapest Steindl resta à Vienne de 1859 à 1867, où il comptait parmi les élèves les plus brillants de l'Académie, dont il remporta un grand nombre de prix. Élève chéri son illustre maître, FRÉDÉRIC SCHMIDT, il devint plus tard son ami intime. En 1869, STEINDL fut nommé professeur suppléant à la Polytechnique de Budapest, en 1870 promu professeur attitré, il obtint la chaire de l'architecture du moyen âge.

Il commença en même temps son activité d'exécuter de grandes constructions. Dans la capitale et dans plusieurs villes de province STEINDL construisit un grand nombre de maisons de rapport ou d'édifices publics. Le mausolée monumental du comte SAMUEL GYULAI dans le cimetière de Buda, le nouvel Hôtel de ville de Budapest, la Polytechnique, l'École de médecine vétérinaire, l'église catholique dans l'arrondissement Elisabeth de la capitale, méritent une mention particulière. Il s'occupait aussi de la restauration de monuments. La cathédrale de Kassovie, les églises de Saint-Egyed de Bárta, de Máriafalva, d'Igló doivent leur restauration monumentale à STEINDL.

Toutes ses œuvres furent préparées et exécutées avec un grand soin artistique. Il eut une préférence marquée pour la polychromie, et montrait dans son emploi un goût toujours sûr, une main toujours heureuse. Son chef-d'œuvre, le Parlement lui offrait un vaste champ de faire briller cette partie de son talent. On y admire d'un œil émerveillé une longue suite d'intérieurs importants, décorées avec un luxe éblouissant, resplendissants d'or et de couleurs riches qui se baignent dans une parfaite harmonie.

Les distinctions, les marques d'honneur ne tardèrent pas de venir consacrer le mérite de l'artiste-architecte. L'Exposition de Vienne (1871) lui valut une médaille pour mérites artistiques, l'Exposition de Paris (1878) le titre d'officier d'Académie, et la croix de chevalier de l'Ordre François-Joseph. En 1895, il fut élu membre honoraire et correspondant du Royal Institute of British Architects; en 1898, il devint membre correspondant de l'Académie des sciences de Hongrie; enfin, en 1900, il eut l'ordre du Mérite pro Literis et Artibus, la plus haute marque d'estime de la part du roi.

On peut dire d'ÉMÉRIC STEINDL d'être né sous une constellation heureuse. Ce ne sont par les marques honorifiques, dont il fut l'objet, qui nous font pousser cette exclamation. Nous le disons heureux parce qu'il lui a été donné de pouvoir construire le Parlement.

Un grand artiste pent-il rêver un sort plus fortuné que celui de trouver une occasion pareille à la manifestation de son esprit, de son savoir, de son enthousiasme artistiques, dans la création d'une œuvre grandiose, appelée à exister à travers les siècles! N'est-ce pas un bonheur de rêve pour un architecte de génie, de disposer ainsi de tous les moyens d'exécution, de n'être entravé par aucune considération mesquine d'argent, dans la réalisation de sa conception sublime

a polychromia kifejlesztésére is, élete nagy munkájának, az Országháznak kiképzésében, melynek belső díszhelyiségei: a pazar s mégis összhangzatos szineknek és az aranyak ragyogásával egész sorát az imponáló, szinte páratlan fényű interiöröknek tárják bámuló szonyörködő szemeink elő.

Építőművészeti működése számos kitüntetést szerzett neki. Az 1873-ki bécsi közkiállítás a Medaille für Kunst érmet, az 1878-iki párisi közkiállítás az Officier d'Academie címét és itthon a Ferenc-József-rend lovagkeresztjét hozta meg számára. 1895-ben a The Royal Institute of British Architects tiszteleti és levelező tagjául, 1898-ban pedig a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagul választotta s végül 1900-ban megkaptá azt a kitüntetést, a melynél nagyobb művész, mint ilyet, alig érhet, a mikor a királyi kegy, a pro Litteris et Artibus érdemjelével ajándékozta meg őt.

STEINDL IMRÉRE el lehet mondani, hogy szerencsés csillaggat alatt született.

De nem az ő ért számos kitüntetés sorozza őt a szerencsés választottak közé, hanem az, hogy a Magyar Országházát megépítette. Vagy érhet-e építőművész szerencsébb sors, mintha alkalma nyílik szellemeinek, tudásának, művészsi lelkesedésének ily óriás arányú, maradandó, évszázadokra szóló kifejezést adni, a mikor minden eszközzel rendelkezve, kicsinyes, anyagi, pénzügyi akadályokba nem ütközve, megtérítményei nagy művét és testet adhat annak, a mi lelkében él és pedig úgy, a mint lelkében él? Valóban az, a mi neki, csak keveseknek adottat és ő erezve ezt, vasakaratának egész erejével, szelleme egész buzgóságával és jellemének szívós makacságával rajta volt, hogy méltó emlékművet állítsan korának, nemzetének és magának!

De életének alkonyán sora még szinte tragikussá vált. Egészsége annyira megrendült, hogy a nagy építkezés befejező munkáiban, élete utolsó évei folyamán, már alig vehetett részt. De azért élénk figyelemmel, élénk érdeklődéssel kísérte a munka haladását és minden nap ott volt a csaknem kész palotában, szinte legutolsó lehete téig. László, mohó vagygyal sürgette, várt a munka befejezését s azt, hogy nagy művét rendeltetésének átvadassza.

Nem érhette meg. Ő hétel az épület használatba vételé előtt STEINDL IMRE meghalt, 1903. évi szeptember 2-án, 63 éves korában. Húsz évi munka eredménye, egy élet álma, művészeli lelke ideálja foszlott szé szemei előtt, mielőtt azokat végső nyugalomra lehunyták; a Mester maga nem láthatta mesterművét befejezettet, a melyen pedig milliók szeme fog gyönyörködni!

De lelke megnyugodhatik. Azok, aiknek van érzékük a művész alkotások becse iránt és meg bírják érteni az ilyen, legnagyobb szabású műalkotás értékét, elismerő bámulattal adóznak éle nagy munkájának, most s a késő jövendőkben egyaránt.

Bronzból öntött — STROBL ALAJOS tanártól mintázott — mellszobra, a Végrehajtó Bizottság kezdeményezése folytán, ott áll a Mester nagy alkotása, az országházi díszlépcsőház márványfalának díszes fülkéjében, joggal követelte a jelen és az utókor elismerését. A szemközti falon pedig monumentális emléktábla hirdeti a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet tagjainak nagy kartársuk iránti kartársi hódolatát.

20. — Udvari ablakok mellvéd-dísz (majolika).

Parapet-Füllung der Hoffenster (Majolika).

Décoration des parquets de fenêtres sur la cour (majolika).

vom Jahre 1873 brachte ihm die Medaille für Kunst, die Pariser Weltausstellung vom Jahre 1878 den Titel des Officier d'Academie und daheim das Ritterkreuz das Franz-Josephs-Ordens ein. Im Jahre 1895 wurde er vom Royal Institute of British Architects zum Ehren- und correspondirenden Mitgliede gewählt, im Jahre 1898 wählte ihn die Ungarische Akademie der Wissenschaften zum correspondirenden Mitgliede und im Jahre 1900 wurde ihm schliesslich die für einen Künstler allerhöchste Auszeichnung zuteil, welche die königliche Gnade verleiht kann: Se. Majestät verlieh ihm das Verdienstabzeichen: «Pro Litteris et Artibus».

Von EMERICH STEINDL kann gesagt werden, dass er in einer glücklichen Stunde geboren ist.

Nicht die ihm zuteil gewordenen zahlreichen Auszeichnungen stellen ihn in die Reihe der glücklichen Auserwählten, sondern der Umstand, dass es ihm vergönnt war, das ungarische Parlamentsgebäude zu erbauen. Kann es denn für den Baukünstler ein grösseres Glück geben, als wenn seinem Geiste, seinem Wissen und seiner künstlerischen Begeisterung die Gelegenheit geboten wird, einen solch gigantischen, bleibenden und Jahrhunderte lang währenden Ausdruck zu verleihen, wenn er über alle Mittel verfügend, keine kleinlichen, materiellen und pecuniären Hindernisse zu bekämpfen hat und sein grosses Werk zustande bringen und alldem Körper und Form verleihen kann, was in seiner Seele gelebt, und zwar so, wie es in seiner Seele lebte? Und wahrlich, das was ihm geboten ward, war nur Wenigen beschieden, und er hat dies fühlend, alles daran gesetzt, um mit der ganzen Kraft seines eisernen Willens, mit dem ganzen Eifer seines Geistes und der zähen Hartnäckigkeit seines Charakters, seiner Zeit, seiner Nation und sich selbst ein würdiges Denkmal zu errichten.

Aber am Abend seines Lebens wurde sein Los fast tragisch. Seine Gesundheit war so erschüttert, dass er in seinen letzten Lebensjahren sich nicht mehr persönlich an den Schlussarbeiten seines grossen Werkes beteiligen konnte. Trotzdem verfolgte er den Fortschritt der Arbeit mit lebhafter Aufmerksamkeit und vollem Interesse und war in dem beinahe vollständig fertiggestellten Palast täglich, sozusagen bis zu seinem letzten Athemzuge anwesend. Mit fiebriger, ungeduldiger Sehnsucht urgierte und erwartete er die Fertigstellung der Arbeit, damit er sein grosses Werk seiner Bestimmung übergeben könne.

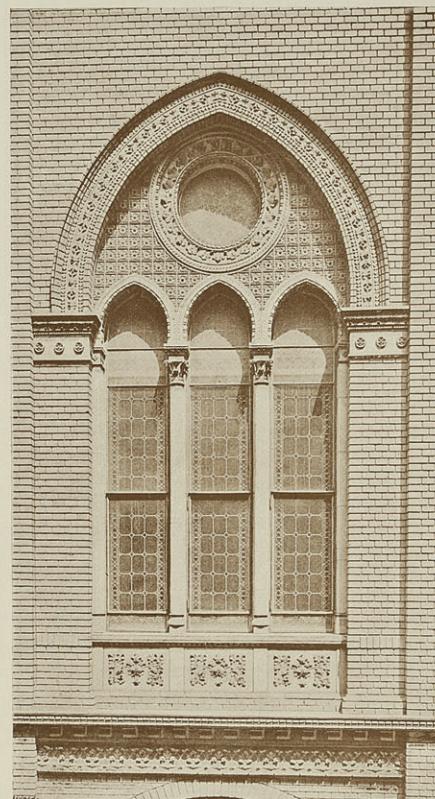
Er konnte dies nicht erleben. Fünf Wochen vor der Übergabe des Gebäudes starb EMERICH STEINDL, am 2. September 1903, im 63. Lebensjahr.

Das Resultat zwanzigjähriger Arbeit, der Traum eines Lebens, das Ideal seiner künstlerischen Seele zerstörte vor seinen Augen, bevor er sie zur ewigen Ruhe geschlossen; der Meister selbst konnte sein Werk nicht fertig sehen, obwohl die Augen von Millionen sich daran ergötzen werden.

Seine Seele aber kann ruhen. Alljene, die ein Gefühl für den Werth des künstlerischen Schaffens besitzen und den Werth einer derartigen, meisterhaft angelegten Kunstschopfung zu schätzen verstehen, werden der grossen Arbeit seines Lebens jetzt, wie auch in der fernen Zukunft anerkennende Bewunderung zollen.

Seine aus Bronze gegossene, vom Professor Alois STROBL modellirte Büste steht in Folge der Initiative des Executiv-Comités in einer Nische der Marmorwand der Prachtstiege seines grossen Meisterwerkes, des Parlamentsgebäudes und fordert mit Recht die Anerkennung der Jetzzeit und Nachwelt. Die an der entgegengesetzten Mauer angebrachte monumentale Gedenktafel aber verkündet die von den Mitgliedern des Ungarischen Ingenieur- und Architektenvereines ihrem grossen Berufsgenossen dargebrachte collegiale Huldigung.

et gigantesque, telle qu'elle avait existée dans son imagination? En effet, rarement a-t-on vu un artiste ainsi favorisé, et STEINDL mit toute son ambition à se montrer digne d'une telle faveur. Avec la vigueur d'une volonté de fer, le dévouement de son caractère élevé, l'exaltation de son âme éprouve du beau et du grand, il se mit à élever un monument à la gloire de son génie, de sa nation, de son temps.

19. — Udvari ablak (majolika).

Fenêtre sur la cour (majolika)

Telle est pourtant notre condition humaine, que le bonheur le plus parfait n'apparaît jamais sans mélange. STEINDL eut le chagrin de se voir presque entièrement éloigné des travaux d'achèvement de son oeuvre par sa santé devenue de plus en plus chancelante. Tout malade qu'il était, jusqu'à sa dernière heure, il se rendit journalement dans le palais presque terminé. Très impatienté de remettre son oeuvre à sa destination, il crut devoir presser ses collaborateurs par ces apparitions au milieu d'eux.

Il ne put arriver au terme si ardemment désiré. 35 jours avant la remise solennelle du palais, ÉMÉRIC STEINDL mourut, le 2 septembre 1903, à l'âge de 63 ans.

Avant de fermer pour toujours ses yeux, il eut la consolante vision de son oeuvre terminée: le fruit de vingt années de travaux, le rêve de sa vie, l'idéal de son âme artiste. Il fut à la peine jusqu'au bout, mais les grandes honneurs si méritées lui échappèrent au moment d'en être comblé.

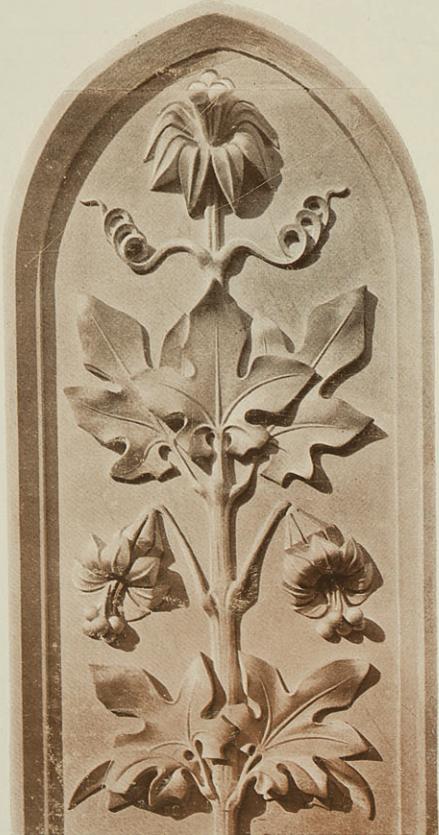
Que son âme se console. Tous ceux qui savent apprécier les créations artistiques de haute valeur, ils offriront leurs hommages à son souvenir, dans le présent et dans les temps à venir.

Sur l'initiative du Comité exécutif, le buste du Maître, coulé en bronze, par le professeur STROBL, fut placé dans une des niches, pratiquées dans les murs de marbre du vestibule d'apparat, où se trouve le grand escalier d'honneur. En face du buste est appliquée une table coulée en bronze commémorative sur laquelle fut gravé en lettres d'or l'hommage si éloquent des membres de l'Association des ingénieurs et des architectes hongrois, adressé à leur illustre confrère.

IV. AZ ÉPÍTKEZÉS TÖRTÉNETE.

AFÖLD-, kőműves- és elhelyezőmunkák végre-hajtásának biztosítása végét megtartott ver-senytárgyalás eredményéhez képest, a Végre-hajtó-Bizottság nevében annak elnöke, a szerződést, e munkanemre nézve, HOLTZSPACH A. FIAI és HAUSZ-MANN SÁNDOR társvállalkozókkal megkötvén, az építke-zés nagy munkája, miután az építőtelek szintje szinte-tetett és a próbagödrök fenékmélységei és rétegmagasságai már előzetesen fölvétték — 1885 október 12-én megindult. E napon kezdték meg ugyanis a földmunka végre-hajtását, ekkor történt az «első kapavágás».

S a földmunka, ennek az építkezésnél, egyáltalán nem volt csekély jelentőségű, a mit nemcsak a kiemelendő földanyag, magas-építkezések eseteihez viszonyítva, egészen rendkívülne mondható tömege, hanem még inkább a Duna medrének közvetlen szomszédsága s ezenkívül még az a körülmeny magyaráz meg, miszerint az építő terület egy részét előbb a városi vízműtelep foglalta volt el, annak összes kútjával, aknáival val és csővezetékeivel, a melyeket egyidejűleg — robantások segélyével is — el kellett távolítani. Az ebből származott, a földmunka egyenletes folytatását megne-hezítő akadályok s az alapgödörbe beszivárgott dunavízzel való küzdelem, e víznek centrifugál-szivattyúkkal, több esetben éjjel-nappali munkával történt eltávo-litása s az alapgödörnek beomlások ellen szádfalakkal, a Duna vizének betörése ellen pedig töltésekkel való megvédése, a földmunka végzését nemcsak fölötté érde-kessé, hanem gyakran nagyon nehézzé, sőt veszélyessé tettek, úgy hogy a fölmerült nehézségek leküzdése után a földkiemelés munkáját — habár időközben, 1887 június 16-án, a betonozást is megkezdték s ettől kezdve a földmunkával párhuzamosan folytatták — csak 1887 szep-tember 24-én lehetett befejezettnek mondani. Az alapgödör fenékmélysége — a fölülvizsgáló bizottság által fölött jegyzőkönyv szerint — a Duna sempontja fölötti (tehát +) 1·24 m. és a Duna sempontja alatti (vagyis —) 4·04 m. közt váltakozik.

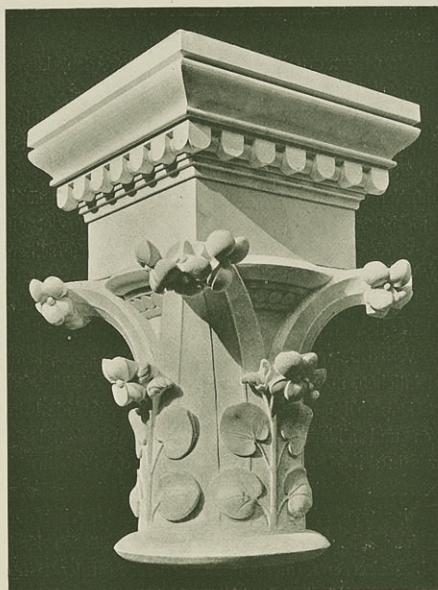

22. — Udvari párkány képszék-díszze (majolika).

Friesfüllung des Hoffgesimses
(Majolika).Décoration de frise des moulures
sur la cour (majolika).

IV. GESCHICHTE DES BAUES.

ENTSPRECHEND dem Resultate der Konkurrenz, welche zur Sicherung der Durchführung der Erd-, Maurer- und Versetsarbeiten ausgeschrieben wurde, schloss der Präsident des Exekutivkomittés den Vertrag bezüglich dieser Arbeitsgattung mit den Kompagnieunternehmern A. HOLZSPACHS SÖHNE und ALEXANDER HAUSZMANN ab und die grosse Arbeit des

21. — Udvari ablak oszlopfejezete (majolika).

Säulenkapitell eines Hoffensters

Chapiteau d'une fenêtre sur la cour

(majolika).

Baues wurde — nachdem das Niveau des Baugrundes nivellirt war und die Bodentiefen und Schichtenhöhen der Probegruben schon früher aufgenommen worden waren — am 12. Oktober 1885 begonnen. An diesem Tage wurde nämlich die Durchführung der Erdarbeiten in Angriff genommen und erfolgte der erste Spatenstich.

Die Erdarbeiten waren bei diesem Baue absolut nicht von geringfügiger Bedeutung, was nicht nur durch die, im Vergleich zu anderen Hochbauten, ganz ausserordentlich grosse Masse des auszuhebenden Erd-materials, sondern noch mehr durch die unmittelbare Nachbarschaft des Donaubettes und durch den Umstand erklärt wird, dass ein Theil des Bauterrains früher vom städtischen Wasserwerk mit all seinen Brunnen, Schächten und Rohrleitungen okkupiert war, welche gleichzeitig — auch durch Sprengungen — entfernt werden mussten. Die hieraus entspringenden und die gleichmässige Fortsetzung der Erdarbeiten erschwerenden Hindernisse, sowie der Kampf mit dem in die Fundamentgrube eingesickerten Donauwasser, die Entfernung dieses Wassers mit Zentrifugalpumpen, welche in mehreren Fällen durch Tag- und Nacharbeiten erfolgte und der Schutz der Fundamentgrube gegen Einstürze durch Spundwände und gegen den Einbruch des Donauwassers durch Dämme machten die Durchführung der Erdarbeiten nicht nur sehr interessant, sondern oft sehr schwer und sogar gefährlich, so dass die Arbeit der Erdaushebung nach Bekämpfung der aufgetauchten Schwierigkeiten erst am 24. September 1887 als beendet betrachtet werden konnte, obwohl inzwischen, am 16. Juni 1887, auch die Betonirung begonnen und von dieser Zeit angefangen parallel mit den Erdarbeiten fortgesetzt wurde. Die Sohle der Fundamentgrube variiert nach dem von der Collaudirungskommis-sion aufgenommenen Protokoll zwischen + 1·24 über dem Nullpunkt und — 4·04 unter dem Nullpunkt der Donau.

Der unter dem ganzen Gebäude sich hinziehende Betonkörper, auf welchem das Gebäude steht, ruht

IV. LA CONSTRUCTION.

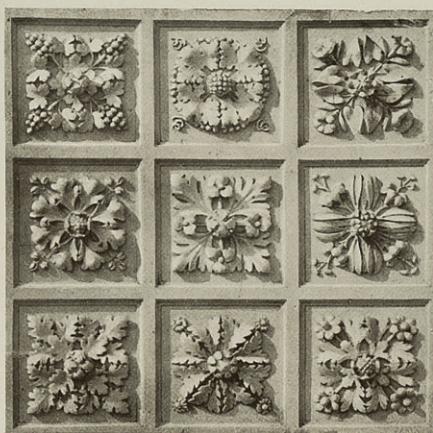
POUR assurer les travaux de terrassement, de maçonnerie et de déplacement, le Comité exécutif les mit en adjudication, et chargea son président de passer un contrat, pour ce genre de travaux, avec les entrepreneurs HOLTZSPACH A. FIAI et HAUSZMANN SÁNDOR. Le nivellement de l'emplacement ayant été préalablement effectué, à la suite d'excavations d'essai la profondeur et l'épaisseur des assises furent établies, et le 12 octobre 1885 on se mit à l'exécution du travail grandiose. En effet, ce fut ce jour-là que le premier coup de pioche fut solennellement exécuté.

Les travaux de terrassement qu'exigeait cette construction, furent d'une importance tout-à-fait extraordinaire. Il y avait là une masse de terre à enlever, dont l'énormité dépasse la mesure usitée des hautes constructions. La tâche était rendue très difficile par la proximité immédiate du lit du Danube. Ce n'était pas une des moindres difficultés que la ville avait précisément sur le même emplacement son réservoir pour distribution d'eau, avec tous ses puits, ses mines et ses conduits, qu'il fallait au fur et à mesure que se continuaient les travaux, faire disparaître en les faisant sauter. Tous ces obstacles qui s'opposaient à l'exécution des travaux de terrassement, rendirent l'entreprise très intéressante, très difficile, dangereuse même. Il y avait là une lutte sans relâche à soutenir avec l'eau du Danube qui s'infiltrait dans l'excavation des fondements. Le déversement de cette masse d'eau s'effectuait à l'aide de pompes centrifuges, qui fonctionnaient parfois jour et nuit, sans cesse. Contre une irruption possible des eaux du Danube il fallait se garder par l'élévation de digues. Aussi, après la réussite de la lutte contre tous ces obstacles, les travaux d'excavation ne purent être regardés comme terminés que le 24 septembre 1887, bien qu'on eût commencé le bétonnage dès le 16 juin 1887. Depuis ce jour les deux genres de travaux se poursuivirent parallèlement. Le

23. — Udvari párkány képszék-díszze (majolika).

Friesfüllung des Hoffgesimses
(Majolika).Décoration de frise des moulures
sur la cour (majolika).

24. — A kupolapillérek közötti övek disze.

Füllung der Archivolte zwischen den Kupelpfeilern.

Décoration d'archivoltes entre les piliers de la coupole.

Az az egész épület alatt elterülő betontest, a melyen az épület áll, öregszemű kavicsrétegen nyugszik, mely kavicsréteg alatt hatalmas, igen képlény, zsíros ú. n. «kékesagyag»-réteg terül el, mely FRANZENAU ÁGOSTON muzeumi ór szakvéleménye szerint, korára nézve részben «oligocén», részben «marin» jellegű. A kékesagyagréteg felső szintje, ZSIGMONDY BÉLA jelentése szerint — a ki a 18 kémfurat eszközölte — 471 és 588 m. között mélységen terül a Duna semponja alatt. A legmélyebbre fűrt lyuk 27503 m-ig nyulik le a semponjával, hogy az agyagréteg fenékszintjét elérje.

Maga a betontest megszakítás nélküli — tehát éjjel-nappali — munkával (éjjel villamvilágítás mellett) 30—35 ctm-es döngölt rétegekből készült s így egyetlen, mechanikailag és chemiaiailag egygyé szilárdult tömbnek mondható. A fölhasznált román-cémentet a lábatlanai cémentgyár készítette, melynek megfelelő volta a NAGY DEZSŐ műegyetemi tanár igazgatása alatti mechanikai laboritoriumban megállapítottan, a minőség a műsz. kir. ellenőrség irodájában létesített cémentlaboritoriumban, a NENDTWICH GUSZTÁV kir. mérnök által eszközölt cément-kísérletekkel folytonosan ellenőriztett. A beton keverő-aránya — NAGY DEZSŐ tanár közbenjöttével — 1 térrész cément, 3 térrész dunahomok és 4 térrész zúzott (buda-ujlaki) köben állapítatott meg. A betonalapzat felső szintje a Duna semponja fölött mindenütt +200 m. magasságban fekszik.

Még a betontest teljes elkészülte előtt, 1887. évi augusztus 16-án megkezdették, a beton kész részein, az alapfalak építését és az alapfalazást 1888. évi októberben fejezték be. Az alapfalak a Duna semponja fölött +200 m-től +952 m-ig, vagyis a pincetáj alatt 16 cm-nyi magasságig emelkednek; az épület körül a gyalogjárók pedig +1050 m. és +1190 m. között váltakozó magasságban fekszenek.

Hogy a beton fölszintje és a pincetáj közötti részben a fűtő- és szellőztető-csatornák által igénybe vett, részben pedig feltöltött — alagürbe a víz be ne hatolhasson, az épület határfalai a beton fölszintjétől +576 m. magasságig a Duna semponja fölött, vagyis a talajvíz várható legnagyobb magasságig, az alapfalazással egyidejűleg kellően döngölt 060 m. vastag agyagtöméssel vétettek körül.

Az alapvető munkák mennyisége s a vele kapcsolatos költség, a magasépítészetben csak ritkán előforduló nagy számokat mutat.

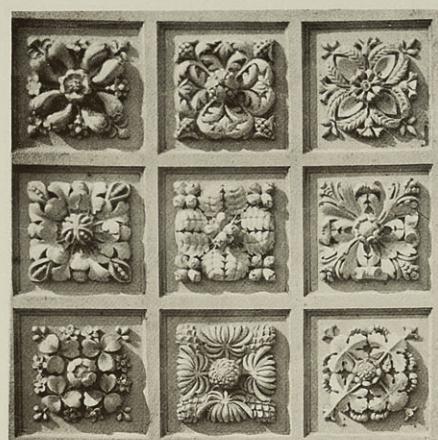
Álljanak itt e számok legérdekesebbjei:

163.72465 m³ földkiemelést teljesítettek szárazban és 7813.83 m³-öt víz alól; az épület alatti betontest köbmennyisége 58.41646 m³, mely munkál összes költsége, az elektromos világítás, a gőzszivattyúkkal való vízmerítés, a szádfalak és egyéb mellékmunkál költségeivel együtt: 1,214.24478 korona. A pincepadló magasságáig számított alapfalak tömege 50.90254 m³,

auf einer grobkörnigen Kiesschicht, unter welcher eine mächtige, sehr bildsame, fette, sogenannte blaue Tegelschicht sich ausbreitet, welche nach dem Fachgutachten des Musealcustos AUGUST FRANZENAU ihrem Alter nach theilweise oligocenen, theils marinen Charakters ist. Das obere Niveau der blauen Tegelschicht erstreckt sich nach dem Berichte BÉLA ZSIGMONDYS, der die 18 Probebohrungen vorgenommen hat, zwischen — 471 M. und — 588 M. Tiefe unter dem Nullpunkt der Donau. Das tiefste Bohrloch reicht bis — 27503 M. unter den Nullpunkt, ohne die Sohle der Tegelschicht erreicht zu haben.

Der Betonkörper selbst wurde in ununterbrochener, also Tag und Nacht fortgesetzter Arbeit (Nachts bei elektrischer Beleuchtung) aus 30 bis 35 Cm. starken, gestampften Schichten hergestellt und kann daher als ein einheitliches, mechanisch und chemisch zu einem Ganzen erstarrtes Flöt bezeichnet werden. Den verwendeten Romanzement hat die *Lábatlaner Cementfabrik* hergestellt und nachdem die entsprechende Güte des Cements in dem, unter der Direktion des Professors des Polytechnikums DESIDER NAGY stehenden mechanischen Laboratorium festgestellt worden, wurde die Qualität in dem, im Bureau der kön. technischen Kontrolle errichteten Cementlaboratorium durch Cementproben vom kön. Ingenieur GUSTAV NENDTWICH fortwährend kontrolliert. Das Mischungsverhältniss des Betons wurde unter Mitwirkung des Professors DESIDER NAGY mit einem Raumtheil Cement, drei Raumtheilen Donausand und vier Raumtheilen *Buda-Ujlaker* Schlägelgeschotter festgestellt. Das obere Niveau des Betonfundaments liegt überall +200 M. hoch über dem Nullpunkt der Donau.

Die Errichtung der Fundamentmauern wurde noch vor der vollständigen Fertigstellung des Betonkörpers auf den fertigen Theilen des Betons am 16. August 1887 begonnen und die Fundamentmauerung im Oktober 1888 beendet. Die Fundamentmauern erheben sich von +200 M. bis +952 M. über den Nullpunkt der Donau, d. i. bis 16 Centimeter unter dem Keller-Fussboden, die Trottoirs ringsum das Gebäude aber

25. — A kupolapillérek közötti övek disze.

Füllung der Archivolte zwischen den Kupelpfeilern.

Décoration d'archivoltes entre les piliers de la coupole.

fond des excavations de fondement varie, d'après le procès-verbal dressé par le Comité du contrôle, entre +124 au-dessus du zéro et — 404 au-dessous du zéro du Danube.

L'assise de béton établie sous l'ensemble des constructions, et qui supporte tout l'édifice, repose sur une couche de gravier à gros grain, sous laquelle s'étend une très épaisse couche de glaise bleue, grasse et très plastique. Suivant l'avis de M. AUGUSTE FRANZENAU, conservateur au musée, cette masse de glaise résulte en partie des dépôts de la mer, en partie elle date des temps oligocènes. D'après le rapport de M. BÉLA ZSIGMONDY, qui a effectué dix-huit forages d'essai, le niveau supérieur de la conche de glaise bleue s'étend à une profondeur de — 471 m. à 588 m. sous le zéro de l'eau du Danube. Le trou de sonde le plus profond va jusqu'à — 27503 m. sous le zéro, sans avoir atteint le fond de la couche de glaise.

L'établissement de l'assise de béton fut effectué dans un travail ininterrompu (la nuit à la lumière électrique). Elle se compose d'une couche foulée d'une épaisseur de 30 à 35 cent, et peut être regardée comme une couche mécaniquement et chimiquement stratifiée, ne formant dans son ensemble qu'un tout. Le ciment romain employé à cet effet, fut fourni par *l'Établissement pour la production du ciment de Lábatlan*. Le laboratoire de recherches mécaniques dirigé par M. DÉSIRÉ NAGY, professeur à la Polytechnique, fut chargé de fixer la qualité du ciment à produire, et les fournitures de ciment furent continuellement vérifiées par les essais de M. GUSTAVE NENDTWICH, ingénieur royal, au laboratoire spécialement installé à cet effet par le bureau du contrôle technique royal. Les proportions de mélange pour la production du béton furent, avec le concours de M. DÉSIRÉ NAGY, ainsi fixées: une mesure de ciment, trois mesures de sable du lit du Danube et quatre mesures de cailloutis des carrières Buda-Ujlak. Le niveau supérieur des fondements en béton à +200 m. au-dessus du niveau de l'eau du Danube.

La construction des murs de fondation commença le 16 août 1887, avant l'achèvement complet de l'assise de béton, sur les parties déjà installées. L'ensemble des travaux de maçonnerie de fondation fut terminé au mois d'octobre 1888. Les murs de fondation s'élèvent de +200 m. à +952 m. au-dessus du zéro de l'eau du Danube, c'est-à-dire à 16 cent au-dessous du plancher de cave. Les trottoirs autour de l'édifice sont posés à une hauteur qui varie de 1050 m. à +1190 m.

Pour empêcher l'infiltration de l'eau dans l'espace entre le niveau supérieur du bétonnage et le plancher de cave, qui est en partie remblayé et où se trouvent installés les conduites de chauffage et de ventilation, les murs de pourtour furent protégés d'une couche d'argile foulée d'une épaisseur de 060 m., au fur et à mesure que les travaux de maçonnerie s'effectuaient,

26. — Udvari parkány képszél-disze.

Friesfüllung des Hofgesimses (Majolika).

Décoration de frise des moulures sur la cour (majolika).

költsége pedig 998.176·54 korona, a 2.618·11 m³ mennyiséggű agyagburkolaté pedig 20.944·88 korona úgy, hogy az alapvetés összköltsége, belezámítva még annak a 150.000 m³ kavics tömegnek a költségeit, a mely az alapfalak közötti alagút kitöltésére szolgált, 2.233.366 korona 20 fillérre rugott.

Már az alapvető munkák végrehajtása közben megtörténtek a kellő intézkedések, hogy az Országház részére szükségtel rendkívül nagymennyiséggű köanyag, illetőleg faragott kövek, idejekorán rendelkezésre álljanak, a mennyiben a köanyag szállítására 1887. évi június 2-án nyilvános versenytárgyalást hirdettek. De már sokkal előbb, 1885. évi márciusban megtörténtek a köanyag beszerzése érdekében, a kezdeményező és előkészítő lépések, a mikor a Végreghajtó Bizottság a hazai köbányatulajdonosokat és köszállítókat, a kik az Országház részére nyersköanyagot szállítani hajlandók voltak, arról értesítette, hogy az építéshez csak oly köanyagok lesznek fölhasználhatók, a melyek szílárdsgági szempontból, valamint az időviszontagságok iránti viselkedésük tekintetében is, a kellő kísérle-

liegen in der wechselnden Höhe von +10·50 M. und +11·90 Meter.

Damit das Wasser in den Raum zwischen dem oberen Niveau des Betons und dem Keller-Fussboden nicht eindringen könne, welcher Raum theils durch Heiz- und Ventilationskanäle in Anspruch genommen wird, theils aber aufgeschüttet ist, wurden die Umfassungsmauern des Gebäudes vom oberen Niveau des Betons bis zur Höhe von +5·76 M. über dem Nullpunkt der Donau, d. i. bis zur voraussichtlich grössten Höhe des Grundwassers gleichzeitig mit der Errichtung der Fundamentmauern mit einer gehörig gestampften 0·60 M. dicken Lehmdichtung umgeben.

Die Quantität der Fundamentarbeiten und die hiemit verbundenen Kosten weisen bei Hochbauten selten vorkommende grosse Ziffern auf.

Es seien hier die interessantesten Ziffern angeführt:

Es wurden 163.724·65 M.³ trockene Erde und 7813·83 M.³ Erde unter Wasser ausgehoben, der Kubikinhalt des Betonflötzes beträgt 58.416·46 M.³; die Gesamtkosten dieser Arbeiten betragen, die Kosten der elektrischen Beleuchtung, der Wasseraushebung mit Dampfpumpen, der Spundwände und anderer

Nebenarbeiten inbegriffen, 1.214.244 Kronen 78 Heller.

Die Masse der Fundamentmauern bis zur Höhe des Kellerbodens berechnet, beträgt 50.902·54 M.³, die Kosten aber 998.176 Kronen 54 Heller, die Kosten der Lehmhülle von 2618·11 M.³ aber 20.944 Kronen 88 Heller, so dass die Gesamtkosten der Fundierung, hinzugerechnet noch die Kosten der Schottermenge von 150.000 M.³, welche zur Ausfüllung des Raumes zwischen den Grundmauern diente, 2.233.366 Kronen 20 Heller betragen.

Schon während der Durchführung der Fundierungsarbeiten wurden die entsprechenden Verfügungen getroffen, damit die für das Parlamentsgebäude benötigte,

überaus grosse Menge von Steinmaterial, respektive die bearbeiteten Steine recht-

zeitig zur Verfügung stehen sollen, indem zur Lieferung des Steinmaterials am 2. Juni 1887 eine öffentliche Konkurrenz ausgeschrieben wurde. Die initiativen und vorbereitenden Schritte im Interesse der Beschaffung des Steinmaterials erfolgten jedoch bereits viel früher, im März 1885, zu welcher Zeit das Exekutivkomité die Besitzer von vaterländischen Steinbrüchen und die Steinlieferanten, die geneigt waren, für das Parlamentsgebäude Rohsteinmaterial zu liefern, verständigte, dass für den Bau nur solche Steinmaterialien benutzt werden können, welche sowohl vom Gesichtspunkt der Festigkeit, wie auch in Betreff ihres Verhaltens gegenüber den Wetterunfällen bei den erforderlichen Versuchen ein gutes Resultat ergeben haben; gleichzeitig wurden sie vom Komité aufgefordert, ihr Steinmaterial im mechanischen Laboratorium des Budapest Josef-Polytechnikums prüfen zu lassen und ihre Offerte seinerzeit, in Begleitung der dort erhaltenen Zeugnisse einzurichten.

Nachdem aber die auf Grund der bezeichneten Ankündigung im September 1887 stattgehabte und wegen Erfolglosigkeit im Jänner 1888 wiederholte neuerliche Konkurrenz wegen der hohen Preise erfolglos blieb und nachdem die Bauleitung jene Brüche, deren Steinmaterial an den Konkurrenzen teilgenom-

du niveau supérieur du bétonnage jusqu' à la hauteur de +5·76 au-dessus du zéro de l'eau du Danube, c'est-à-dire jusqu' au niveau le plus élevé de l'eau souterraine qui puisse se produire selon toutes les prévisions.

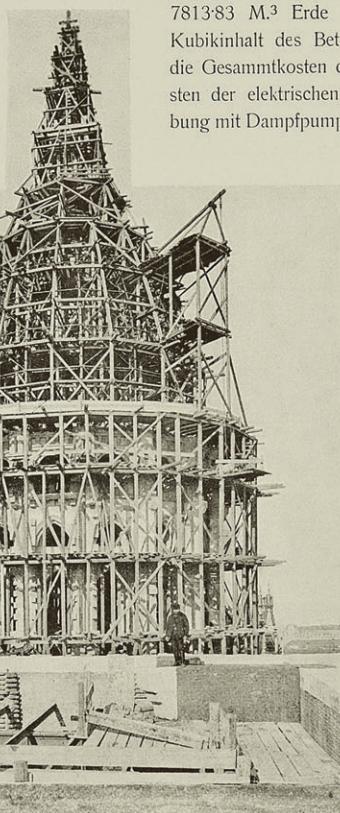
La quantité des travaux de fondement et les frais qu'ils comportent, s'élèvent, dans les hautes constructions à des sommes extraordinaires. En voici quelques chiffres des plus intéressants :

L'excavation présente un total de 163.724·65 m³ de terre sèche et 7813·83 m³ de terre sous l'eau; le cube de la couche de béton fait 58.416·46 m³. Le chiffre total pour les frais de ces travaux s'élève à 1.214.244 couronnes et 78 deniers. Les frais de l'éclairage à la lumière électrique, du déversement de l'eau à l'aide de pompes à vapeur, de la file des palplanches et d'autres travaux secondaires y sont compris. La masse des murs de fondation jusqu' à la hauteur du plancher de cave comprend 50.902·54 m³, dont les frais sont indiqués avec 998.176 couronnes 54 deniers; l'enveloppe d'argile fait un total de 2618·11 m³, ayant coûté 20.944 couronnes 88 deniers. Si nous y ajoutons encore le coût du cailloutis de 150.000 m³ qui servait au remplissage de l'espace entre les murs de fondation, la totalité des frais de la fondation fait 2.233.366 couronnes 20 deniers.

Pendant que les travaux de fondation s'effectuaient encore, on avait déjà pris les dispositions nécessaires pour assurer la fourniture en temps utile de la masse vraiment considérable de matériaux de pierre, c'est-à-dire de pierre travaillée, devant servir à la construction du palais du Parlement, en mettant la fourniture des matériaux de pierre à l'adjudication publique le 2 juin 1887. Bien avant cette date dès le mois de mars 1885, le Comité exécutif avait pris l'initiative et fait des démarches en vue d'assurer la fourniture du matériel de pierre. Les propriétaires nationaux de carrières et les fournisseurs de pierre qui se montraient disposés à fournir des matériaux bruts pour le palais du Parlement, reçurent l'instruction que l'intendance de la construction n'utiliseraient pour l'édifice qu'un matériel d'une solidité éprouvée, capable de résister avantageusement aux ravages du temps. En même temps, il furent invités de soumettre leur matériel à un examen de la part du laboratoire de recherches mécaniques de la Polytechnique de Budapest, et de faire leurs offres en temps utile, en joignant à leur offre le certificat qu'il obtiendraient ainsi du dit laboratoire.

Le résultat négatif d'une première adjudication, au mois de septembre 1887, les prix trop élevés qui étaient demandés à la deuxième adjudication, au mois de janvier 1888, cet insuccès obligea l'intendance de la construction d'entamer des pourparlers directs avec les intéressés, en vue d'arriver à une entente acceptable. Les spécimens de pierre ayant été trouvés conformes à la qualité exigée et acceptables, les carrières dont ils avaient été tirés, furent soigneusement examinées, afin, de savoir, si on en pouvait extraire la quantité désirée. Les propriétaires de mines ayant finalement consenti à baisser leur prix, le Comité exécutif chargea M. ALEXANDRE HOHLDAMPF, maître-tailleur de pierre de la fourniture et de la taille du matériel de pierre dure. La fourniture du matériel d'une dureté moyenne, celle des matériaux bruts d'une touche molle (pierreries de taille travaillées en relief) furent confiées à la Société EDOUARD NEY et Comp. M. ALEXANDRE HAUSZMANN, maître-tailleur de pierre obtint les travaux de taille pour les matériaux d'une dureté moyenne et de touche molle. Après la signature des contrats passés avec ces entrepreneurs, au mois de juillet 1888, la fourniture des matériaux de pierre bruts commença aussitôt.

Il est à remarquer qu'en dehors des entrepreneurs déjà nommés, d'autres entrepreneurs furent encore chargés, dans la suite, de la fourniture de matériaux de pierre bruts ou de pierre taillée, mais seulement pour une quantité de moindre importance.

Das Baugerüst der Kuppel.

27. — A kupola építő-állványa.

L'échafaudage de la coupole.

e vállalkozókkal a szerződéseket 1888. évi júliusban megkötötték, a nyerskőanyag szállítása azonnal megkezdődött.

Megjegyzendő, hogy a nevezett vállalkozókon kívül később még más vállalkozók is nyertek megbízást, aránylag csekélyebb mennyiségű kőanyag, illetőleg faragott kövek szállítására.

A középkemény és puha kőanyag kifarágtatása, az építőterületen fölfállított kőfaragóműhelyben, kezdetben kizárálag kézi munkával, 200–270 kőfaragóval történt.

Minthogy azonban a kövek kifáradása így, a kívánt gyorsággal nem haladt és tekintettel arra, hogy HAUSZMANN SÁNDOR később az országházi márványtermelők legnagyobb részének szállítását is elvállalta, 1891-ben a meglévő kőfaragóműhely mellett gépüzemre berendezett kőfaragóműhelyt épített, melyben a kövek kidolgozását ú. n. gyémántfűrészssel, csiszoló- és esztergályozó-gépek segélyével eszközölte.

Az Országházból alkalmazott márványok túlnyomó része hazai eredetű s az Országház építése előtt — nemesebb, ú. n. finom márványokra nézve — még alig számbavéhető hazai márványiparnak, az Országház építése hatalmas lendületet adott.

Az Országház építéséhez következő kőanyagokat használtak:

- I. Hazai bányákból:
 1. Kemény kövek: *süttői, almási, piszke* mészkövek és *kisbesi* gránit.
 2. Középkemény kövek: *báti, varasdi, csobánkai, máléhegyi, bácsstoroki, ürömi, várpalotai* mészkövek és *besztercebányai* homokkő.
 3. Puha: *bóthi* kőanyag.
 4. Mársványok: *siklósi, vaskohi, gyüdi* és *süttői* márvány.

II. Külföldi bányákból: olasz: *rosso antico* és *giallo di Siena*; ausztriai: *girolamo* és *castelvenerei* márványok és *medolino* mészkő; francia: (pyrenéi) *saran-colini*; németországi: *saalburgi* márványok és e márványokon kívül még vörös barna *svéd gránit*.

1894. évi május 5-én elérte az építkezés a főpárnay magasságát, mely napon a szokásos bokrétaünnepet is megtartották.

Minthogy az Országháznak vasból való némely részeiben nagyon bonyolódott tető-szerkezeteknek elkészítése hosszabb időt igényelt, a vasfödérástartók szállításával még 1892-ben a SCHLICK-féle vasöntő- és gépgyár részvénnytársaság — mely cége később az Országház építéséhez szükségeset használhatott — legnagyobb részét szállította — biztott meg úgy, hogy arra az időre, amikor az épület főpárnája elkészült, a vasfödelek már rendelkezésre álltak és elhelyezésükhez hozzá lehettek fogni.

De időközben az építkezés megkezdésekor megállapított tervnek oly módsítása vált szükségessé, mely ha nem érintette a conceptio velejét, de a munkaprogrammra, sőt a költségekre is lényeges befolyást gyakorolt.

A kupolacsarnok rendeltekése ugyanis, az eredetileg a végrehajtás alapjául elfogadott és megállapított tervezet szerint az volt, hogy bizonyos alkalmakkor a törvényhozás két testületének — förendeknek és képviseleteknek — gyülekező helyéül szolgáljon.

Az eredeti tervezetben ehhez képest a kupolacsarnok alsó nagy nyilásai fölött, a pillerek közé helyezett oszlopokkal elválasztott triforiumszerű fülkeosztás —

men hat und auf Grund der Steinproben für entsprechend und acceptirbar befunden wurde, von dem Gesichtspunkt eingehend geprüft hatte, ob die erwünschte Steinqualität aus den Steinbrüchen in der erforderlichen Quantität beschafft werden kann, betraute das Exekutivkomité auf Grund der günstigeren Preise, welche in den, mit den betreffenden Konkurrenztheilnehmern gepflogenen Verhandlungen erzielt wurden, mit der Lieferung des Hartsteinmaterials und der Leistung der damit verbundenen Steinmetzarbeit den Steinmetzmeister ALEXANDER

La taille des matériaux d'une dureté moyenne, comme celle des pierres de touche molles, s'effectuaient au commencement à l'atelier, installé sur le terrain de la construction, exclusivement à la main, avec le concours de 200 à 270 tailleurs de pierre.

Cette manière de travailler la pierre ne permettait guère d'avancer avec la rapidité désirée, aussi, M. ALEXANDRE HAUSZMANN, qui se chargeait plus tard de la fourniture de la plus grande partie des travaux en marbre pour l'édifice du Parlement, fit construire en 1891, à côté de l'atelier existant un deuxième atelier où l'on effectuait la taille des pierres à la mécanique, avec la scie à diamants, et à l'aide de polissoirs et de tours à la mécanique.

La plus grande partie du marbre d'espèces différentes employé dans le palais du Parlement, fut extrait des carrières du pays. La construction du palais du Parlement donna ainsi un essor considérable à l'industrie de la marbrerie de qualité supérieure, qui, auparavant, n'avait pas la moindre importance.

Voici un tableau qui indique l'origine des matériaux de pierre employés dans la construction:

I. Des carrières du pays:

1. Pierres dures. *Süttő, Almás, Piszke* fournissent le moëillon, *Kiszebes* le granit.

2. Pierres d'une dureté moyenne. *Bia, Varasd, Csobánka, Máléhegy, Bácstorok, Üröm, Várpalota* donnent des pierres calcaires, *Besztercebánya* le gré.

3. *Bóth* envoie des pierres molles.

4. *Siklós, Vaskóh, Gyüdi* et *Süttő* fournissent du marbre.

II. Des carrières étrangères: *rosso antico* et *giallo di Sienna* (Italie); du marbre de *Girolama* et de *Castelvenere*, du moëillon de *Medolin* (Autriche); *Sarancolin* (Pyrénées, France); du marbre de *Saalburg* (Allemagne), et outre ces sortes de marbre du granit brunrougeâtre; appelé granit *sved*.

Les travaux de construction furent poussé avec une grande activité, de sorte, que le 5 mai 1894, les murs s'élevaient jusqu'aux moulures principales, et ce jour eut lieu la fête d'usage.

Comme il était à prévoir que la fabrication de la charpente en fer, très compliquée dans certaines parties, demanderait un temps assez long, dès 1892, on chargea la fonderie de fer et les ateliers de construction de machinerie de la Société en actions SCHLICK, de la fourniture des porte-treillage du toit en fer. Cette société, qui fut dans la suite chargée de la fourniture de la plus grande partie du matériel en fer employé dans

la construction, se montra si empressé dans la fabrication des parties en fer de la charpente, qu'elle put les tenir à la disposition du Comité au moment où les travaux de maçonnerie étaient terminés jusqu'aux moulures principales, de sorte qu'on n'eut qu'à les poser.

Dans l'intervalle un fait important se produit qui motive un changement important dans l'exécution du plan fixé au commencement de la construction. Ce changement ne touchera nullement à l'essence de la conception, mais seulement à l'ordre des travaux et au budget aussi.

D'après le premier plan accepté et mis à l'exécution, la salle des pas perdus avait la destination de servir de lieu de réunion, dans certaines occasions, aux deux corps de la Législation: aux magnats et aux députés.

Couloir-Detail im Magnatenhaus. 28. — A förendiház folyosó-részlete. Partie du couloir de la Chambre des magnats.

HOHLDAMPF, mit der Lieferung des sogenannten mittelharten und des sogenannten weichen Rohsteinmaterials — der bossirten Quadesteine — die Firma EDUARD NEY & COMP., mit der Durchführung der Steinmetzarbeit für das mittelharte und weiche Steinmaterial den Steinmetzmeister ALEXANDER HAUSZMANN. Nachdem die Verträge mit diesen Unternehmern im Juli 1888 abgeschlossen waren, wurde die Lieferung des Rohsteinmaterials sofort begonnen.

Zu bemerken ist, dass später ausser den genannten Unternehmern auch andere Unternehmer mit der Lieferung eines verhältnismässig geringeren Quatums von Steinmaterial, respektive von behauenen Steinen betraut wurden.

Das Behauen des mittelharten und weichen Stein-

összesen 48 fülke — volt tervezve szobrok számára s a tervező építész célzata szerint, a kupolacsarnok így tulajdonképpen a magyar törvényhozók és államfőiak nagyjainak pantheonává lett volna avatható.

A mikor azonban a m. kir. minisztérium 1892-ben hozott határozatából kifolyólag, az építésvezetőség azt az utasítást vette, hogy az Országház az 1896-ban meg-tartandó ezredéves ünnepségek idejeig, amnyira okvetlenül elkészítendő, hogy abban és pedig a kupolacsarnokban, az országgyűlésnek a honfoglalás ezeréves emlékét megünneplő díszülése megtartható legyen, ez a kupolacsarnok tervének lényeges átalakítását, magának az építő munkának színteljesítését s aztán a módon-sított tervezet szerinti folytatását tette szükségesse.

A pantheon-eszmét el kellett ejteni s a triforium-szűrű osztásnak — vagyis az eredetileg tervezett alakításnak — őrültben tartásával, a szobroknak szánt fülkeszerű mélyedések, ünneplő közönséget befogadó, hármas osztású valóságos páholyokká kellett alakítani s ezenkívül a kupolacsarnokot s a hozzá csatlakozó többi díszhelyiségeket, az eredetileg előírányzottaknál nemesebb anyagok (márvány, bronz stb.) alkalmazásával gazdagabban kellett kiképzni.

S az ideirányuló utasítás akkor jött, a mikor a falak a föemelet padló-szintjéig már meg voltak építve s így természetes, hogy az utasítás célzatának végrehajtása a megállapított s akkoráig követett munkaprogramm teljes megváltoztatásával járt és az új programm betartása az összes közreműködő tevékenységének legfokozottabb mértékű kifejtése mellett vált csak lehetővé.

Igy sikerültetek csak, hogy az épület külseje s a belső helyiségek közül a fővesztibulum, a díszlépcsőcsarnok, a kupolacsarnok és a delegáció-folyosó 1896 május végéig mégis elkészült úgy, hogy 1896. évi június 8-án, I. FERENCZ JÓZSEF király megkoronázattásának 29-ik évfordulóján, Magyarország ezeréves fennállásának országos ünnepén, a törvényhozás minden Házának együttes díszülése már az Országházból volt megtartható.

Örökre emlékezetes ünnepnapja volt ez a magyar államnak és népeinek egyaránt, a mely napon a koronás Király, a Királyné, az Uralkodó család összes tagjai s a nemzet minden rétegei: a legfelsőbb méltóságokat viselők, meg a munkások s a föld népének milliói egyaránt, egyenlő lelkedeséssel ünnepelték a honalapítás világhistória nagy tényének ezeréves fordulóját.

Az Országház, ezen az egy napon, falai közötti Európa legrégebbi: a SZENT ISTVÁN koronáját, a koronázási összes jelvényekkel együtt, melyeket a koronaörök világára-szóló fényességű, ünnepléyes díszmenetben hoztak át a királyi várpalotából s melyeket, a díszülés tartama alatt, a kupolacsarnok trónszerű emelvényen helyeztek el.

29.—Rézből domborított toronyvégződés.
Thurmdindung aus Kupfer getrieben.
Décoration de faite d'une tour en cuivre.

materiale erfolgte in der auf dem Bauterrain errichteten Steinmetzwerkstätte zu Beginn ausschliesslich durch Handarbeit, mit 200 bis 270 Steinmetzen.

Nachdem aber das Behauen der Steine in dieser Weise nicht mit der gewünschten Raschheit erfolgte, und mit Rücksicht darauf, dass ALEXANDER HAUSZMANN später auch die Lieferung des grössten Theiles der Marmorarbeiten des Parlamentsgebäudes übernahm, baute er im Jahre 1891 neben der bestehenden Steinmetzhütte eine auf maschinellen Betrieb eingerichtete Steinmetzwerkstätte, in welcher die Bearbeitung der Steine mit der sogenannten Diamantsäge, mit Hilfe von Polier- und Drehbankmaschinen vorgenommen wurde.

Der überwiegende Theil der im Parlamentsgebäude zur Anwendung gelangten Marmorqualitäten ist heimischen Ursprungen und hat der Bau des Parlamentsgebäudes der, vor dem Baue des Parlamentsgebäudes für die edleren, sogenannten feinen Marmorsorten kaum in Betracht kommenden vaterländischen Marmor-industrie, einen mächtigen Aufschwung verliehen.

Bei dem Baue des Parlamentsgebäudes wurden folgende Steinsorten benutzt:

I. Aus vaterländischen Steinbrüchen:

1. Harte Steine: *Süttőer*, *Almásér*, *Piszkeer* Kalksteine und *Kiszebeser* Granit.

2. Mittelharte Steine: Kalksteine aus *Bia*, *Varasd*, *Csobánka*, *Málehegy*, *Bácsstorok*, *Üröm*, *Várpalo* und *Besztercebányaer* Sandstein.

3. Weiches *Bóther* Steinmaterial.

4. Marmore aus *Siklós*, *Vaskóh*, *Gyűd* und *Süttő*.

II. Aus ausländischen Steinbrüchen: Italien: *Rosso Antico* und *Giallo di Siena*; Österreich: Marmore aus *Girolamo* und *Castelvenere* und *Medoliner* Kalkstein; Frankreich: *Sarancolin* (Pyrenäen); Deutschland: Marmore aus *Saalburg* und ausser diesen Marmorsorten noch rothbrauner *schwedischer Granit*.

Am 5. Mai 1894 erreichte der Bau die Höhe des Hauptgesimses, an welchem Tage auch das übliche Gleichenfest stattfand.

Nachdem die Anfertigung der eisernen, in einzelnen Theilen sehr komplizirten Dachkonstruktion des Parlamentsgebäudes voraussichtlich längere Zeit in Anspruch nehmen durfte, wurde mit der Lieferung der eisernen Dachgitterträger noch im Jahre 1892 die SCHLICK'sche Eisengiesserei und Maschinenfabrik A.-G. betraut, welche Firma später den grössten Theil des beim Baue des Parlamentsgebäudes benötigten Eisenmaterials lieferte, so dass zur Zeit, wo das Hauptgesims des Gebäudes fertiggestellt wurde, die Eisen-dächer schon zur Verfügung standen und mit dem Aufstellen derselben begonnen werden konnte.

Inzwischen wurde jedoch eine solche Modifikation des bei Beginn des Baues festgestellten Planes nothwendig, die, wenn sie auch das Wesen der Konception nicht tangierte, auf das Arbeitsprogramm und auch auf die Kosten einen wesentlichen Einfluss ausübte.

Die Bestimmung der Kupelhalle war nämlich nach dem ursprünglichen, zur Durchführung acceptirten und festgestellten Plane die, dass sie bei gewissen Anlässen als Versammlungsort der beiden Körperschaften der Legislative: Magnaten und Abgeordneten, dienen soll.

Im Originalplane war demgemäß über den unteren grossen Öffnungen der Kupelhalle eine triforium-artige Nischeneintheilung, abgetheilt durch zwischen den Pfeilern aufgestellte Säulen — insgesamt 48 Nischen für Statuen geplant und hätte man derart die Kupelhalle, wie dies auch die Intention des Architekten war — zu einem Pantheon der Grossen der ungarischen Legislative und der hervorragenden ungarischen Staatsmänner weihen können.

Als jedoch die Bauleitung in Folge eines Beschlusses des königlich ungarischen Ministerrathes aus dem Jahre 1892 die Weisung erhielt, dass das Parlamentsgebäude bis zu der, im Jahre 1896 stattfindenden

En raison des dispositions du premier plan on avait projeté, au-dessus des grandes ouvertures de la salle des pas perdus une division en niches, sortes de trifoires, séparés par des colonnes placées entre les piliers, en tout 48 niches destinées à recevoir des statues. La salle des pas perdus aurait pu ainsi devenir, conformément aux intentions des architectes, une sorte de Panthéon, consacré par la patrie reconnaissante à la mémoire des grands hommes de la vie parlementaire et des hommes d'État de mérite.

A la suite d'une décision du conseil des ministres, l'intendance reçut, en 1892, l'ordre d'activer les travaux en vue de la fête millénaire de 1896. A cette époque la construction devait être si avancée, que la salle des pas perdus pût tenir de lieu de réunion aux deux Chambres, qui se proposaient de fêter dans une séance solennelle l'anniversaire millénaire de la prise en possession du pays. Cette circonstance imposa une modification importante du plan concernant la salle des pas perdus. Elle amena une interruption des travaux, puis leur continuation d'après un plan modifié.

L'idée de faire de la salle des pas perdus un Panthéon, dut être abandonnée. Puis, tout en maintenant la division en trifoires, on dut transformer les niches qui étaient destinées à recevoir les statues, en loges, partagées en trois, en vue d'y placer le public qui assisterait à la séance solennelle. En outre, on reconnut la nécessité de donner à la salle des pas perdus et aux parties d'apparat attenantes un cachet plus riche, plus somptueux.

Les murs s'élevaient déjà jusqu'à la hauteur du plancher de l'étage principal, lorsque l'ordre en question fut donné. Pour se conformer à cette injonction, l'intendance dut changer entièrement l'ordre des travaux

suivi jusqu'à ce jour. L'exécution exacte du nouveau plan ne pouvait s'effectuer qu'à la condition que l'ensemble des travaux fût poussé avec une activité pleine d'élan, de la part de tous les facteurs intéressés.

Ainsi, ce ne fut qu'à cette condition, que l'extérieur de l'édifice et certaines parties de l'intérieur, comme le vestibule principal, l'escalier d'honneur, la salle des pas perdus, les couloirs de la salle de la Délégation, pouvaient être mises en état, pour la fin du mois de mai 1896, de servir de lieu à la séance réunie des deux Chambres, à l'occasion de la fête millénaire, dont la Hongrie s'apprêtait de faire une grande solennité, le 8 juin 1896, vingt-neuvième anniversaire du jour du couronnement de roi FRANÇOIS-JOSEPH I. Quelle date à jamais mémorable pour l'État hongrois et ses peuples, que ce jour, où le roi couronné, la reine, tous les membres de la dynastie et toutes les classes de la nation, depuis les grands dignitaires jusqu'aux humbles des villages, fêtaient avec le même élan l'anni-

30.—Rézből domborított oromvégződés.
Giebelendigung aus Kupfer getrieben.
Décoration de faite d'un sommet en cuivre.

A törvényhozás emez együttes díszülésén, a melyen a Förendiház részéről KÁROLYI TIBOR gróf, a Képviselőház részéről pedig SZILÁGYI DEZSŐ együttesen elnö-

31. — Falikar aranyozott bronzból.

Wandleuchter aus vergoldeter Bronze.

Bras en cuivre doré.

költek, fölvastatott a honalapítás ezeréves emlékének törvénybe iktatásáról szóló törvénycikk, mely a kupolacsarnok egyik pillérjének márványfalába van bevezetve.

Az ezeréves ünnep díszülése volt tulajdonképpen egyúttal az Országház ünnepélyes felavatása is, habár az épületnek elkészülése csak 1902 október 8-án következett be, mely napon a törvényhozás képviselőháza már itt, a számára rendeltetett nagy ülésteremben tartotta meg — az új palotában első — rendes ülését s habár a belső diszti- és berendező-munkák egész 1904 végéig elhúzódtak. Ekkor vésték be ugyanis a kupolacsarnok egyik pillérjének falába — a honalapítás ezeréves emlékét megörökítő törvénycikkkel szemközt márványlapba — az építés történetét nevekbén kifejező következő emléksorokat:

Ő CSÁSZÁRI ÉS APOSTOLI KIRÁLYI FELSÉGE
I. FERENCS JÓZSEF
URALKODÁSA ALATT
TISZA KÁLMÁN, SZÁPÁRY GYULA GRÓF, WEKERLE SÁNDOR, BÁNFY DEzső BÁRÓ, SZÉLL KÁLMÁN, KHUEN HÉDÉRVÁRY KÁROLY GRÓF, TISZA ISTVÁN GRÓF
MINISZTERELNÖKÖK
VALAMINT
MAILÁTH György, SZÖGÉNY-MARICH LÁSZLÓ, SENYVEY PÁL BÁRÓ, VAY MIKLÓS BÁRÓ, SZILÁVY JÓZSEF, TÓTH Vilmos, KÁROLYI TIBOR GRÓF, CsÁKY ÁLBIN GRÓF
FÖRENTHÁZI ELNÖKÖK

ÉS
PÉCHY Tamás, BÁNFY DEzső BÁRÓ, SZILÁGYI DEzső, PERCZEL DEzső, APPONYI ALBERT GRÓF, PERCZEL DEzső KÉPVISELŐHÁZI ELNÖK MŰKÖDÉSE IDEJÉBEN
AZ 1884. ÉVI XIX. TÖRVÉNYCIKK ALAPJÁN

TISZA LAJOS GRÓF

KÉSÖBB

TARKOVICH JÓZSEF

ELNÖKLÉSE ALATT MŰKÖDÖTT

VÉGREHAJTÓ-BIZOTTSG

INTÉZÉSÉVEL ÉS

ANDRÁSSY GYULA GRÓF

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

STEINDL IMRE

ÉPÍTÉSZ, MÜEGYETEMI TANÁR TERVEI SZERINT ÉS MŰVEZETÉSE

MELLETT

ÉPÜLT

1885—1904.

Millennarfeier unbedingt soweit fertigzustellen ist, dass in demselben, und zwar in der Kupelhalle, die aus Anlass der tausendjährigen Jahreswende der Landnahme stattfindende Festsetzung der Legislative abgehalten werden könne, hat dieser Umstand eine wesentliche Modifizierung des Planes der Kupelhalle, eine Unterbrechung der Bauarbeiten selbst und dann deren Fortsetzung nach den modifizirten Plänen nothwendig gemacht.

Die Idee des Pantheons musste fallen gelassen werden, ferner mussten unter Beibehaltung der triforiumartigen Eintheilung die für die Statuen bestimmten Nischen in dreitheilig, zur Aufnahme des Festpublikums geeignete Logen umgestaltet werden und überdies wurde es nothwendig, die Kupelhalle und die an dies sich anschliessenden Prachträume unter Anwendung edler Materials, als dies ursprünglich geplant war, reichlicher auszustalten.

Die diesbezügliche Weisung traf zu einer Zeit ein, als die Mauern bereits bis zur Fussbodenhöhe des Hauptstockes aufgeführt waren und so war es nur natürlich, dass die Durchführung dieser Weisung mit der gänzlichen Aenderung des festgestellten und bisher befolgten Arbeitsprogrammes verbunden war und dass die Einhaltung des neuen Programmes nur durch die Entfaltung einer bis aufs höchste gesteigerten Thätigkeit sämtlicher mitwirkenden Faktoren möglich wurde.

Nur so konnte es gelingen, das Aeussere des Gebäudes und von den inneren Räumlichkeiten das Hauptvestibule, die Hauptstiegenhalle, die Kupelhalle und die Couloirs vor dem Delegationssaale bis Ende Mai 1896 dennoch soweit fertigzustellen, dass am 8. Juni 1896, am Tage der 29. Jahreswende der Krönung unseres Königs FRANZ JOSEF I., gelegentlich der *Millennarfeier Ungarns* die gemeinsame Festsetzung beider Häuser der ungarischen Legislative bereits im neuen Parlamentsgebäude stattfinden konnte. Es war dies ein ewig denkwürdiger Festtag für den ungarischen Staat und seine Völker, jener Tag, an welchem der gekrönte König, die Königin, sämtliche Mitglieder des Herrscherhauses und alle Schichten der Nation: die Träger der höchsten Würden, sowie die Arbeiter und die Millionen des Landvolkes mit gleicher Begeisterung die tausendjährige Jahreswende der gossen That der welthistorischen Landnahme feierten.

Das Parlamentsgebäude beherbergte an diesem Tage die älteste Krone Europas, die Krone des heil. Stefan mit sämtlichen Krönungsinsignien, welche von den Kronhütern in einem, die Bewunderung der ganzen Welt erregenden prunkvollen feierlichen Festzuge aus dem königlichen Burgpalaste herübergebracht wurden und welche während der Dauer der Festsetzung auf dem thronartigen Empore der Kupelhalle placirt waren.

In der gemeinsamen Festsetzung der Legislative, in welcher seitens des Magnatenhauses Graf TIBOR KÁROLYI, seitens des Abgeordnetenhauses aber DESIDER SZILÁGYI gemeinsam präsidierten, wurde der Gesetzartikel über die Inaristikulierung des Andenkens des Millenniums der Landnahme verlesen, welcher in die Marmorwand eines Pfeilers der Kupelhalle eingemeistelt ist.

Die Festsetzung der Millenniumsfeier war eigentlich gleichzeitig die feierliche Einweihung des Parlamentsgebäudes, obwohl die Fertigstellung des Gebäudes erst am 8. Oktober 1902 erfolgte. An diesem Tage hielt das Abgeordnetenhaus der Legislative schon hier, in dem hiefür bestimmten grossen Sitzungssaal seine — im neuen Palais erste — ordentliche Sitzung und die inneren Ausschmückungs- und Einrichtungsarbeiten dauerten bis Ende 1904. Damals wurden nämlich in die Wand eines Pfeilers der Kupelhalle — vis-à-vis der Marmortafel, welche den Gesetzartikel über das Andenken des Millenniums der Landnahme verwiegt — folgende Gedanken eingraviert, welche die Geschichte des Baues in Namen verwiegt:

versaire millénaire de la prise en possession de notre pays.

Le palais du Parlement hébergeait ce jour la couronne, la plus ancienne d'Europe, celle de saint Etienne avec tous les insignes, qui avaient été transportés du château royal par les dignitaires de la garde de la couronne dans un festival, dont la pompe somptueuse émerveillait le monde entier. Durant la fête les insignes du couronnement étaient placés dans la salle des pas perdus, sur une tribune en forme d'un trône.

En présence des deux Chambres assemblées pour la fête, sous la présidence simultanée du comte TIBOR KÁROLYI, de la part de la Chambre des magnats, et de DÉSIRÉ SZILÁGYI, de la part de la Chambre des députés, fut lu, et plus tard gravé dans le marbre d'un des piliers de la salle des pas perdus, l'article de loi consacré à la mémoire millénaire de la fondation de la patrie.

Cette séance solennelle de la fête millénaire devait servir en même temps de cérémonie d'inauguration pour le palais du Parlement, bien que l'édifice ne put être regardé comme terminé, que le 8 octobre 1902, à quelle date, la Chambre des députés tint sa première séance ordinaire dans la salle de séance construite et installée à cet effet. Les travaux décoratifs et d'installation intérieure se continuaient jusqu'à la fin de 1904. C'est alors seulement qu'on put graver dans le marbre d'un pilier, en face de celui consacré à la mémoire millénaire de la fondation de la patrie, l'inscription suivante:

Sous le règne
de sa Majesté impériale et royale apostolique
FRANÇOIS JOSEPH I.

Sous les présidents de ministre

COLOMAN TISZA, COMTE JULES SZÁPÁRY, ALEXANDRE WEKERLE, BARON DÉSIRÉ BÁNFY, COLOMAN SZÉLL, COMTE CHARLES KHUEN-HÉDÉRVÁRY, COMTE ETIENNE TISZA,

Sous les présidents de la chambre des magnats

GEORGE MAILÁTH, LADISLAS SZÖGVÉNY-MARICH, BARON PAUL SENNYEV, BARON NICOLAS VAY, JOSEPH SZILÁVY, GUILLAUME TÓTH, COMTE TIBOR KÁROLYI, COMTE ALBIN CSÁKY,

Sous les présidents de la chambre des députés

THOMAS PÉCHY, BARON DÉSIRÉ BÁNFY, DÉSIRÉ SZILÁGYI, DÉSIRÉ PERCZEL, COMTE ALBERT APPONYI, DÉSIRÉ PERCZEL,

Sous l'intendance

du Comité exécutif

Institué en vertu de l'article de loi XIX, 1884.

Présidé par

Le comte LOUIS TISZA,

plus tard par

JOSEPH TARKOVICH,

avec le concours

du comte JULES ANDRÁSSY,

d'après les plans et sous la direction technique

D'ÉMÉRIC STEINDL,

architecte, professeur à la polytechnique

édifié

1885—1904.

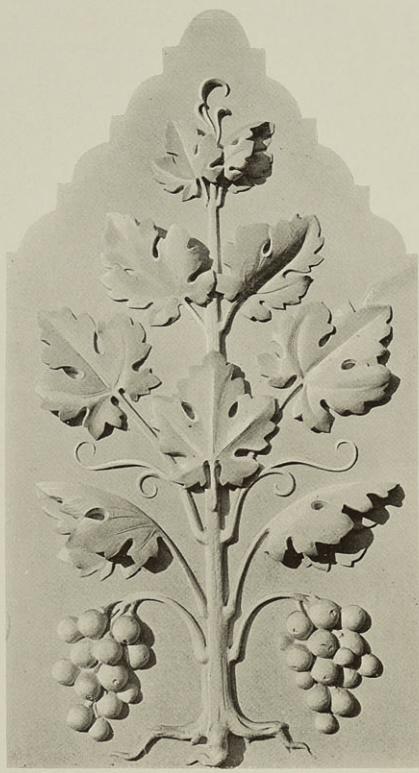
On ne saurait passer sous silence la fête si touchante du 29 mai 1904, arrangée par les soins simultanés du Comité exécutif de la construction du Parlement, et de la Société des ingénieurs et des architectes hongrois, et consacrée à la mémoire d'ÉMÉRIC STEINDL,

32. — Tetőablak rézből.

Dachfenster aus Kupfer. Lucarne en cuivre.

De nem maradhat megemlítés nélkül az a léleket emelő ünnepély sem, melyet 1904 május 29-én az Országház-építési Végrehajtó Bizottság és a Magyar

33. — Udvari párkány képszék-dísz (majolika).

Friesfüllung des Hofgesimses
(Majolika).

Décoration de frise des moulures
sur la cour (majolika).

Mérnök- és Építész-Együttes tartottak, a palota időközben elhúnyt mesterének emlékére, a mikor STEINDL IMRE bronzba öntött mellszobrát és a Magyar Mérnök- és Építész-Egyetértől a diszlepceső-csarnok márványfalába helyezett emléktáblát lepleztek le, egyfelől TARKOVICH JÓZSEF végrehajtó-bizottsági elnök, másfelől HIERONYMI KÁROLY kereskedelemtügyi m. kir. miniszter, mint a Magyar Mérnök- és Építész-Egyet elnöke, magas származású beszédei kíséretében, miközben NEY BÉLA mondta a Mestert és művészeti működését méltató emlékbeszédét. A képviselőház elnöke, négy miniszter, a Magyar Tudományos Akadémia, elnökével, a műegyetem tanári kara és ifjúsága és igen nagyszámú legelőkelőbb vendégközönség hódolt ekkor az elhúnyt Mester lángszének, meghatottan hallgatva a Műegyetemi Daloskör által előadott «Szózat» imaszerű dallamát, mely az ünnepélyt berekészít.

Az építő időszak ünnepnapjai közé sorolandók azok is, a mikor fejedelmi vendégek látogatták meg az építkezés színhelyét.

I. FERENCS JÓZSEF ő császári és apostoli királyi Felsége négy ízben szerencsétlette magas látogatásával az épülő palotát, kétszer csupán saját kíséretével, kétszer pedig fejedelmi vendégeit vezetve.

Beható érdeklődéssel szemlélték meg a munka mentét rajta kívül: KLOTILD főherceggasszony, MARGIT főhercegnő és LÁSZLÓ főherceg ő Fenségeik, TURN-TAXIS herceggel, továbbá: KÁROLY LAJOS főherceg és GIZELLA főhercegnő ő Fenségeik, LAJOS bajor kir. herceg ő Fensége, a siámi király ő Felsége, II. VILMOS német császár ő cs. kir. Felsége, I. KÁROLY román király és ERZSÉBET román királyné ő Fenségeik, FERDINÁND bolgár fejedelem ő Fensége és MUZAFFER-ED-DIN perza sah ő Fensége, JÓZSEF ÁGOST főherceg ő Fensége kíséretében. — Különös elismerésben részesült a Mester II. VILMOS német császár részéről, aki az építmény fölötti bámulatának, sőt elragadatlansának adott vele szemben, ismételten kifejezést.

UNTER DER REGIERUNG
SEINER KAISERLICHEN UND APOSTOLISCH KÖNIGLICHEN MAJESTÄT
FRANZ JOSEF I.
ZUR ZEIT DER WIRKSAMKEIT DER MINISTERPRÄSIDENTEN
KOLOMAN TISZA, GRAF JULIUS SZÁPÁRY, ALEXANDER
WEKERLE, BARON DESIDER BÁNFFY, KOLOMAN SZÉLL,
GRAF KARL KHUEN-HÉDERVÁRY, GRAF STEFAN TISZA
SOWIE
DER MAGNATENHAUSPRÄSIDENTEN
GEORG MAILÁTH, LADISLAUS SZÖGVÉNY-MARICH, BARON
PAUL SENNYVEY, BARON NIKOLAUS VAY, JOSEF SZLÁVY,
WILHELM TÓTH, GRAF TIBOR KÁROLYI, GRAF ALBIN CSÁKY
UND
DER ABGEORDNETENHAUSPRÄSIDENTEN
THOMAS PÉCHY, BARON DESIDER BÁNFFY, DESIDER
SZILÁGYI, DESIDER PERCZEL, GRAF ALBERT APPONYI,
DESIDER PERCZEL
UNTER DER LEITUNG DES
AUF GRUND DES GESETZARTIKELS XIX VOM JAHRE 1884
UNTER DEM PRÄSIDUM DES
GRAFEN LUDWIG TISZA
SPÄTER
JOSEF TARKOVICH
WIRKENDEN
EXEKUTIVKOMITÉS
UND UNTER MITWIRKUNG DES
GRAFEN JULIUS ANDRÁSSY
NACH DEN PLÄNEN UND UNTER DER WERKLEITUNG
DES ARCHITEKTEN UND PROFESSORS AM POLYTECHNIKUM
EMERICH STEINDL
ERBAUT
1885—1904.

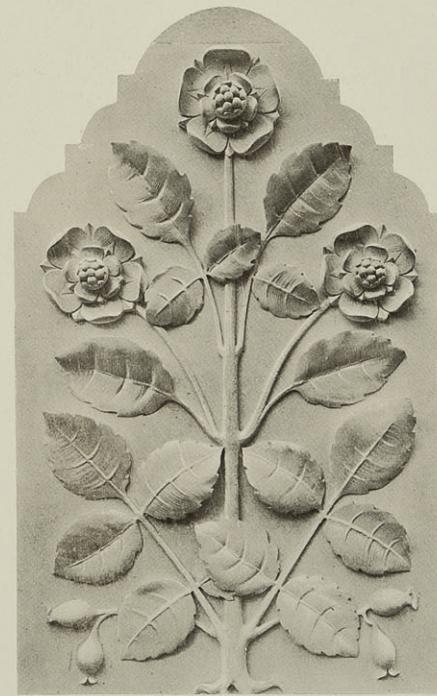
Nicht unerwähnt kann auch die erhebende Feier bleiben, welche am 29. Mai 1904 vom Executivkomité des Baues des Parlamentsgebäudes und vom ungarischen Ingenieur- und Architektenverein gemeinsam, zum Andenken des inzwischen verblichenen Meisters des Palastes gehalten wurde, bei welchem Anlass die in Bronze gegossene Büste EMERICH STEINDL's und die vom ungarischen Ingenieur- und Architektenverein in die Marmorwand der Feststiegenhalle eingesetzte Gedenktafel enthüllt wurden. Bei dieser Feier hielten der Präsident des Exekutivkomités JOSEF TARKOVICH und der könig. ungarische Handelsminister KARL HIERONYMI als Präsident des ungarischen Ingenieur- und Architektenvereines schwungvolle Ansprachen, während BÉLA NEY die den Meister und dessen künstlerische Wirksamkeit würdigende Gedenkrede hielt. Der Präsident des Abgeordnetenhauses, vier Minister, die Ungarische Akademie der Wissenschaften mit ihrem Präsidenten, der Professorenkörper und die Hörerschaft des Polytechnikums, sowie ein sehr zahlreiches, überaus vornehmes Gastpublikum huldigte damals dem Genie des verstorbenen Meisters. Tiefergriffen von dem Verlauf der Feier hörte die Festversammlung die an ein Gebet mahnende Melodie des Szózat an, welche, vom Gesangsverein des Polytechnikums vorgetragen, die Feier abschloss.

Zu den Festtagen der Bauperiode sind auch jene Tage zu zählen, wo fürstliche Gäste den Bauplatz besuchten. Seine kaiserliche und apostolisch königliche Majestät FRANZ JOSEF I. beglückte den im Bau begriffenen Palast viermal mit seinem hohen Besuche: zweimal erschien er mit seiner eigenen Suite, zweimal als Führer seiner fürstlichen Gäste. Ausser dem Monarchen besichtigten den Verlauf der Arbeiten mit eingehendem Interesse: Ihre Hoheiten Frau Erzherzogin KLOTILDE, Erzherzogin MARGARETHE und Erzherzog LADISLAUS mit dem Fürsten THURN-TAXIS, ferner Ihre Hoheiten Erzherzog KARL LUDWIG und Erzherzogin GISELA, Se. Hoheit Prinz LUDWIG von Baiern, Se. Majestät der König von Siam, Se. k. k. Majestät WILHELM II. Kaiser von Deutschland, Ihre Majestäten KARL I. König von Rumänien und ELISABETH Königin von Rumänien, Se. Hoheit FERDINAND Fürst von Bulgarien, Se. Majestät MUZAFFER-ED-DIN Schah von Persien in Begleitung Sr. Hoheit des Erzherzogs JOSEF AUGUST. Besondere Anerkennung wurde dem Meister vom deutschen Kaiser WILHELM II. zuteil, der ihm gegenüber seiner Bewunderung und sogar seinem Entzücken über das Gebäude wiederholt Ausdruck gab.

mort avant l'achèvement complet de son oeuvre qui l'immortalise. A la date indiquée fut solennellement découvert le buste coulé en bronze du Maître, la table commémorative faite par les soins de la Société des ingénieurs et des architectes hongrois. JOSEPH TARKOVICH, président du Comité exécutif, CHARLES HIERONYMI, ministre du commerce, en sa qualité de président de la Société des ingénieurs et des architectes hongrois, prononcèrent des discours d'une élévation saisissante. BÉLA NEY fit l'éloge de l'illustre Maître en appréciant ses œuvres. Le président de la Chambre des députés, quatre ministres, le président et des membres de l'Académie des sciences de Hongrie, les professeurs et les élèves de la Polytechnique, un public nombreux et distingué assistèrent à la fête, et vinrent ainsi apporter leur tribut d'hommage au grand homme prématûrement disparu. La fête fut terminée par le «Szózat», exécuté par la Société chorale de la Polytechnique, et dont les accords fortement harmonieux, pareils à un chant sacré, faisaient vibrer les coeurs des assistants.

Les visites princières faites sur l'emplacement des constructions, pendant que les travaux se continuaient encore, ces visites doivent aussi être comptées parmi les jours de fête de l'époque de la construction. Sa Majesté impériale et royale apostolique, FRANÇOIS JOSEPH I. visita quatre fois le palais en construction, deux fois il est venu seulement avec sa suite, deux fois en amenant des hôtes princiers.

Ceux qui, en dehors du roi, s'intéressaient beaucoup à la continuation des travaux de construction, furent: leurs Altesses, l'archiduchesse CLOTILDE, l'archiduchesse MARGUERITE et l'archiduc LADISLAS avec le prince TURN-TAXIS; puis l'archiduc CHARLES LOUIS et l'archiduchesse GISELE, LOUIS, prince royal de Bavière, sa Majesté le roi de Siam, sa Majesté impériale et royale, GUILLAUME II, empereur d'Allemagne, leur Majestés CHARLES I, roi de Roumanie et ELISABETH, reine de Roumanie, son Altesse royale FERDINAND, prince de Bulgarie, sa Majesté MUZAFFER-ED-DIN, shah de Perse, en compagnie de son Altesse, l'archiduc JOSEPH AUGUSTE. Ce fut surtout GUILLAUME II, empereur d'Allemagne, qui se montrait enthousiasmé de l'œuvre d'ÉMÉRIC STEINDL. Il combla le maître d'éloges, en se montrant enchanté de sa conception grandiosement artistique.

34. — Udvari párkány képszék-dísz (majolika).

Friesfüllung des Hofgesimses
(Majolika).

Décoration de frise des moulures
sur la cour (majolika).

V. AZ ÉPÜLET RÉSZLETES ISMERETTÉSE.

AFÖRENDEK és Képviselők nagy üléstermeinek, a hozzájuk tartozó bizottsági termeknek s egyéb hivatalos helyiségeknek és még a magyar delegáció ülésterménak ugyanegy palotában leendő elhelyezése, az Országház alaprajzának megoldásakor, szimmetrikus elrendezésre vezetett úgy, hogy a két nagy ülésteremnek az épület külső alaki csoportosításában is egyenlő súlytal kellett érvényesülnie.

Hogy azonban a külső alakítás összhangzatos legyen s az épület szilhuetteje a művészeti igényeknek megfelelően fejlődhessék, szűkseg volt az épület most említett két legfontosabb alkotórészét, a két nagy üléstermet, szervesen egybekötő kapocsra. Ez a kupola, melynek építőművészeti szerepének kívül még előkelő szimbolikus jelentősége is van, a mennyiben a két Házat egyesítvén, hatalmas, gigantikus méreteivel a nemzet erejének, a magyar állameszmérejének, fönsgének és hatalmának a jelképezője.

Az Országház létesítése körül közreműködött minden tényező hivatalosát úgy fogta föl, hogy földadata nem csupán az, hogy az emelendő épület gyakorlati célpontainak minél tökéletesebben megfeleljön s az építés munkája gondaságilag is kiélegítő megoldást nyerjen, hanem valamennyüknek mindig szemük előtt lebegett, hogy ez a ház: az ország első háza, mint ilyen, magának az állameszménynek megfestesülése s magát a hazát és a nemzetet kell — úgy, a mint az fiai erejétől és képességeitől legjobban telik — képviselnie.

Az Országház tehát nem csupán gyakorlati célú termék sorát magában foglaló épület, hanem a nemzet erejének, fényének, szellemi és anyagi képességeinek, ezeréves multijának, jelenének, sőt élterejéből fakadó, a jövőbe vetett bizalmának tárgyi kifejezése is.

Az épület egész kiterjedésében összefüggő és megszakítás nélkül való folytonosságban létesített héttalpra van fektetve, melynek területe 19525 m². Erré a héttömbre, romántement-habaresba rakvák a tömör téglalapfalakat.

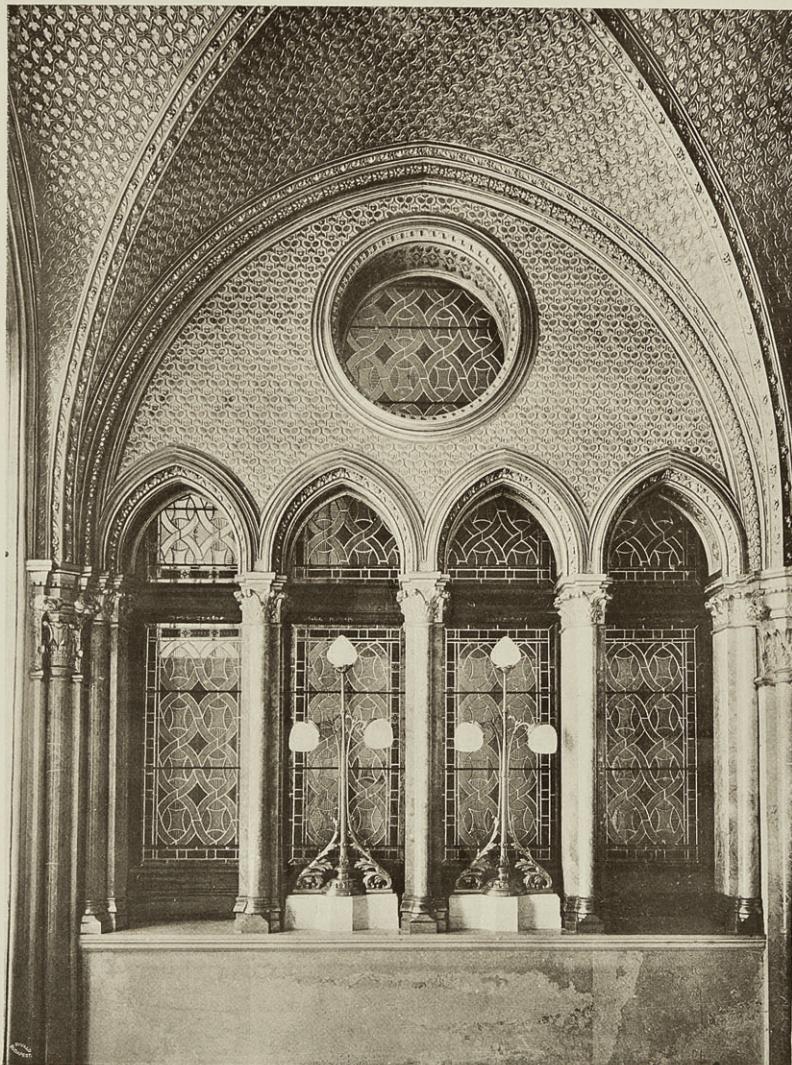
Az utcai homlokzatok kövel, az udvariak sajtoltegával és színes majolika (pyrogránit) diszíttéssel vannak burkolva, a belső csarnokok és termek építőművészeti diszítsére pedig különféle színes márványneemet is használtak.

Az udvarfalak sajtoltegával-burkolata sárgaszínű, mely szín — a majolika-részletek érvényesülését jobban elősegíti, mintha az erőteljesebb vörös szint alkalmazták volna.

Az Országház, mely alaprajzilag szökellékekkel bővített egyenközényalakú, úgy van a térbé beállítva, hogy hossztengelye a Duna-folyammal párhuzamos, kereszt-tengelye pedig az épület város felőli homlokzata előtti tére torkoló Alkotmány-utca tengelyével a főkapuzat középen ferde szög alatt metsződik.

V. DETAILLIRTE BESCHREIBUNG DES GEBÄUDES.

DIE PLACIRUNG der grossen Sitzungssäle der Magnaten und der Abgeordneten mit den dazu gehörenden Ausschuss-Sälen und anderen Amtslokalitäten, sowie außerdem des Sitzungssaales der ungarischen Delegation in einem einzigen Palais, führte bei der Lösung des Grundrisses des Parlamentsgebäudes zu einer symmetrischen Anordnung, so dass die beiden grossen Sitzungssäle auch in der äusseren formalen Gruppierung des Gebäudes mit gleichem Gewicht zur Geltung gelangen mussten.

Stiegenhaus-Detail im Magnatenhaus.

35. — A förendiházi lépcsőház részlete.

Partie de l'escalier de la chambre des magnats.

Damit die äussere Formation harmonisch sei und sich die Silhouette des Gebäudes den künstlerischen Anforderungen entsprechend entwickeln könne, war ein organisches Verbindungsglied für die beiden erwähnten wichtigsten Bestandtheile des Gebäudes, die beiden grossen Sitzungssäle, notwendig. Dies ist die Kuppel, welche außer der architektonischen Rolle auch noch eine vornehme symbolische Bedeutung besitzt, indem sie, die beiden Häuser verbindend, durch ihre mächtigen, gigantischen Masse das Symbol der nationalen Kraft, der Einheit, Erhabenheit und Macht der ungarischen nationalen Idee bildet.

Jeder Faktor, welcher bei der Schaffung des Parlamentsgebäudes mitwirkte, fasste seinen Beruf in der Weise auf, dass seine Aufgabe nicht nur darin besteht, dass das zu errichtende Gebäude seinen praktischen Zwecken je vollkommener entspreche und die Bau-

V. DESCRIPTION DÉTAILLÉE DE L'ÉDIFICE.

DANS la conception du plan, l'architecte avait avant tout à se préoccuper de la tâche de caser dans un même édifice les deux grandes salles de séance des magnats et des députés, avec les salles de comités, les bureaux qui en dépendent, et aussi la salle de séance de la Délégation hongroise. La division symétrique des parties le mena tout naturellement à faire valoir les deux grandes salles de séance, dans la configuration extérieure du palais.

Pour donner à la formation extérieure une harmonie de haut goût, à la silhouette de l'édifice une élégance artistique et gracieuse, l'architecte devait imaginer un milieu convenable, qui, tout en les séparant, lierait organiquement les deux parties principales du palais ensemble. Ce trait d'union architectural, il l'a trouvé dans la coupole, qui, en réunissant si avantageusement les deux Chambres, se présente avec ses proportions grandiosement puissantes, comme un symbole gigantesque, en désignant d'une manière très sensible la force, l'unité politique, la grandeur de la nation.

Tous ceux qui étaient appelés à réaliser de leur concours l'idée, ils avaient la conscience de leur tâche. Tous, ils étaient remplis de l'idée d'avoir dans le palais à construire un chef-d'œuvre à produire, tant au point de vue pratique qu'artistique, tout en comptant avec les moyens budgétaires du pays. Ils ne perdaient pas un instant de vue de faire du palais du Parlement la première maison du pays, destinée à représenter la grandeur d'âme, l'énergie indomptable, la puissance de la nation, le passé glorieux, l'unité politique de la patrie hongroise, la force vitale de la race magyar et la confiance dans un avenir brillant qui en résulte.

L'édifice est posé sur un fond de bétonnage ne formant dans toute son étendue qu'un seul tout ininterrompu, dont la superficie fait 19525 m². Les murs de fondements en tuiles très massifs reposent, dans une liaison de ciment romain, sur cette couche de béton.

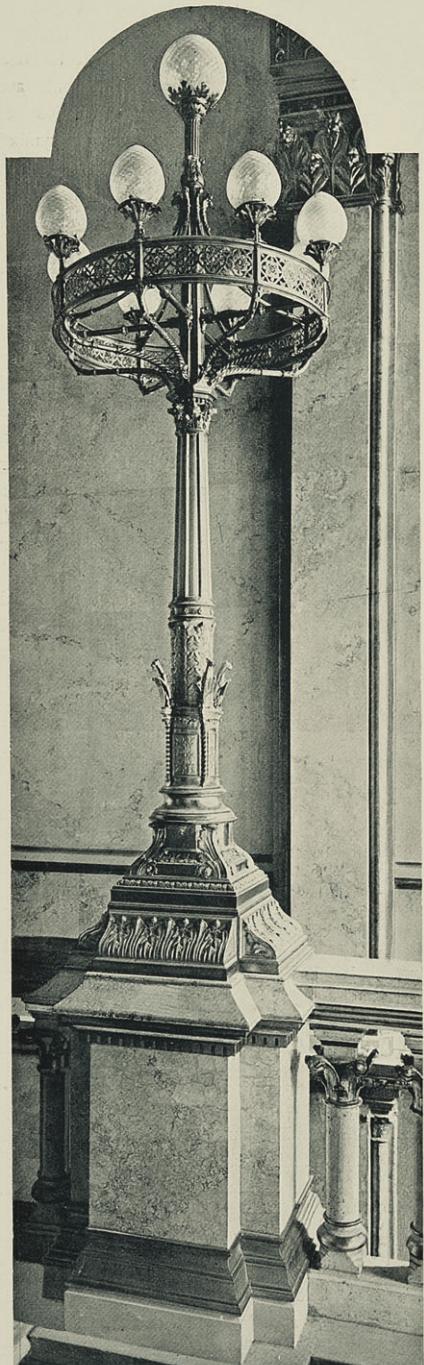
Les façades extérieures sont en pierre, celles qui donnent sur les cours, sont en tuiles comprimées, couvertes de décosations en majolica coloré (pyrogranit); pour la décoration intérieure on s'est aussi servi du marbre de couleurs différentes. Quant à la couleur des tuiles, on avait préféré le jaune au rouge, qui permet aux parties en majolica de se faire valoir plus avantageusement.

Dans sa délinéation fondamentale le palais du Parlement forme un parallélogramme, amplifié par des saillies. Tel est son emplacement, que l'axe longitudinal en est parallèle avec le courant de l'eau du Danube; du côté de la ville, l'axe transversal est coupé par l'axe de l'Alkotmány-utca, au milieu du portail principal, sous un angle oblique.

Az alsó rakodópart a kocsiközlekedésre is szabad maradt, a felső kőpart ellenben, az épület hosszában, csupán gyalogközlekedésre alkalmas.

A helyiségek rendeltetése szempontjából az épület három főcsoportra oszlik. A Duna folyását tekintve, az alsó vagyis a déli szárny a Képviselőház, a felső, vagyis az északi szárny a Förendiház helyiségeit foglalja magában, a középső részben pedig a közös helyiségek vannak. Mind a három részhez külön föbejárók, előcsarnokok és lépcsők vezetnek. A Képviselők és Förendek rendszerint a déli, illetőleg északi föbejárót és az ott levő fölépcsőket használják, hogy teremhez jussanak. A város, illetőleg tér felőli föbejáró, nagy előcsarnok és díszlépcsőcsarnok csak díszülések és ünnepélyek alkalmával használtatnak.

A város felőli föbejáró hármas kapuja, valamint a főszökkellék jobb- és baloldalán elhelyezett kocsialáhajtók kapui is a tágas előcsarnokba vezetnek. Innen a föemelethe, a díszlépcsőcsarnokon át, a felső előcsarnokba jutni, a melyből jobbra és balra a förendiházi, illetőleg a képviselőházi ruhatárba van a bejáró, szemközt pedig

36. — Kandelaber aranyozott bronzból.

Kandelaber aus vergoldeter Bronze.

Candélabre en cuivre doré.

arbeit auch ökonomisch in befriedigender Weise gelöst werde, sondern uns allen schwebte immer vor Augen, dass dieses Haus das erste Haus des Landes, als solches die Verkörperung des Staatsgedankens selbst ist und das Vaterland und die Nation repräsentieren muss, soweit dies die Kraft und die Fähigkeiten seiner Söhne gestatten.

Das Parlamentsgebäude ist also nicht nur ein, praktischen Zwecken dienende Saalreihen umfassender Bau, sondern auch der objektive Repräsentant der Kraft, des Glanzes, der geistigen und materiellen Fähigkeiten der Nation, ihrer tausendjährigen Vergangenheit, ihrer Gegenwart und sogar auch des ihrer Lebenskraft entspringenden, in die Zukunft gesetzten Vertrauens.

Das Gebäude ist in seiner ganzen Ausdehnung auf ein zusammenhängendes und in ununterbrochener Kontinuität errichtetes Betonfundament placirt, dessen Ausdehnung 19.525 m² beträgt. Auf diesen Betonblock sind die massiven Ziegel-Fundamentmauern in Romanement-Mörtel gelegt.

Die Strassenfaçaden sind mit Stein, die Hoffaçaden mit geschlemmten Ziegeln und farbiger Majolikaverzierung (Pyrogranit) verkleidet; zur architektonischen Verzierung der inneren Hallen und Säle wurden auch verschiedene farbige Marmorsorten verwendet.

Die Schlemmziegel-Verkleidung in den Höfen ist gelb, welche Farbe die Majolikadetails viel vortheilhafter zur Geltung kommen lässt, als wenn die kräftigere rothe Farbe benutzt worden wäre.

Das Parlamentsgebäude, welches im Grundriss die Form eines mit Risaliten erweiterten Parallelogramms aufweist, ist im Raume derart aufgestellt, dass seine Längenachse mit der Donau parallel ist, die Querachse aber die Achse der Alkotmánygasse, welche in den Platz vor der, der Stadt zugekehrten Seite des Gebäudes mündet, in der Mitte des Hauptportales unter einem schiefen Winkel schneidet.

Der untere Quai blieb auch für den Wagenverkehr frei, der obere Steinquai aber ist in der Länge des Gebäudes blass für die Fußgängerpassage geeignet.

Vom Gesichtspunkt der Bestimmung der Lokalitäten teilt sich das Gebäude in drei Hauptgruppen. Den Lauf der Donau zur Richtschnur nehmend umfasst der untere, d. i. südliche Flügel die Räumlichkeiten des Abgeordnetenhauses und der obere, d. i. nördliche Flügel die des Magnatenhauses, während im mittleren Theile die gemeinsamen Lokalitäten placirt sind. Zu allen drei Gruppen führen besondere Haupteingänge, Vorhallen und Treppen. Die Abgeordneten und die Mitglieder des Magnatenhauses benützen, um in ihre Säle zu gelangen, in der Regel den südlichen, respektive den nördlichen Haupteingang und die daselbst befindlichen Haupttreppen. Der der Stadt zu, respektive dem grossen Platz zu gelegene Haupteingang, die grosse Vorhalle und die Feststiegenhalle werden nur bei Gelegenheit von Festsitzungen und besonderen Feierlichkeiten benutzt. Das dreitürige Thor des der Stadt zu gelegenen Haupteinganges, sowie die Thore der links und rechts vom Hauptrisalit errichteten Wagenzufahrten führen in die geräumige Vorhalle. Von hier führt der Weg in den Hauptstock über die Feststiegenhalle in die obere Vorhalle, wo links und rechts die Eingänge zu den Garderoben des Abgeordnetenhauses, respektive Magnatenhauses sich befinden, während vis-à-vis die Kupelhalle den Eintretenden empfängt. Von der Kupelhalle rechts liegen die grossen Konversationshallen, Sitzungssäle und die, dieselben umgebenden Couloirs des Magnatenhauses, links die korrespondirenden Räumlichkeiten des Abgeordnetenhauses, während vis-à-vis das beiden Häusern gemeinsame Buffet und die Konversationssäle liegen. An der der Donau zugekehrten Front des Buffets zieht sich eine geräumige, offene Loggia entlang, von welcher sich eine unvergleichlich schöne Aussicht auf die unmittelbar vor dem Palais majestatisch dahinströmende

Le quai inférieur forme une route carrossable; le quai supérieur est réservé, le long de l'édifice, seulement aux piétons.

Suivant la destination des divers locaux, l'édifice se divise en trois groupes principaux. En prenant pour base de comparaison le courant du Danube, la partie inférieure ou l'aile sud forme la Chambre des députés, la partie supérieure ou l'aile nord comprend les locaux de la Chambre des magnats; au milieu se trouvent les parties communes de l'édifice. Ces trois parties sont pourvues d'entrées, de vestibules, d'escaliers spéciaux. Les députés entrent ordinairement par l'entrée principale sud, les magnats par l'entrée principale nord, pour arriver à leurs salles. L'entrée principale du côté de la ville, le grand vestibule et l'escalier d'honneur ne servent d'entrée qu'à l'occasion de solennités.

Le triple portail de l'entrée principale du côté de la ville, de même que les portes des abords pour voitures, installées à gauche et à droite de la saillie principale, donnent accès dans le grand vestibule. L'escalier d'honneur nous conduit d'ici au vestibule de l'étage principal; arrivé là, le visiteur aura en face de lui la salle des pas perdus, à droite l'entrée au vestiaire des magnats, à gauche l'entrée au vestiaire des députés. A droite de la salle des pas perdus se rangent le grand parloir, la grande salle de séance, les couloirs qui l'entourent, et autres locaux de la Chambre des magnats; à gauche, dans les mêmes dispositions, les locaux de la Chambre des députés. En face du vestibule de l'étage principal sont installés la salle à manger et les salons, qui sont à la disposition des deux Chambres. Du côté du Danube, la salle à manger est pourvue d'une spacieuse loggia ouverte; de là s'offre une vue peut-être sans pareille sur le Danube, qui coule au pied de l'édifice, sur les montagnes d'en face, sur le mont fortifié, dont une partie est occupée par le château royal, somptueusement grandiose, où s'élève l'église Mathias, servant au couronnement.

A côté des salles de séance sont installés les salles de réception, cabinets et bureaux des présidents, et aussi ceux des questeurs. Les cabinets des ministres sont placés autour de la salle de séance de la Délegation, au-dessus du portail principal. Des escaliers particuliers y donnent accès. Près du cabinet du président du ministère est installée la salle du Conseil.

Les portails aux façades nord et sud de l'édifice, servent à l'usage ordinaire des magnats et députés. Derrière chacun de ces portails, il ya un vestibule et un escalier, qui conduisent aux deux Chambres. C'est aussi par là qu'on passe aux bureaux installés au rez-de-chaussée et à l'entresol, aux locaux de la presse et des sténographes, aux salles de section. Ces deux entrées sont pourvues d'ascenseurs: il en est de même pour l'entrée spécialement affectée à l'usage des ministres, du côté de la ville.

Le rez-de-chaussée et l'entresol du milieu de l'édifice, du côté du Danube, sont occupés par la bibliothèque, dont la grande salle de lecture a la hauteur de deux étages. Le souterrain comprend les locaux affectés aux installations de chauffage et de ventilation, les magasins, les chambres de la domesticité, celles de chasseurs, les locaux des sapeurs-pompiers, ceux de la police, les logements de portiers et de domestiques, les cuisines et autres locaux, dépendances de la salle à manger.

La longueur de l'édifice, y compris les abords des voitures, installés aux bouts des deux ailes, fait 270 m, sa plus grande largeur, le perron non-compris, donne 123 m.

La superficie occupée par le palais du Parlement fait 17.745,45 m², dont les cours occupent 2417,53 m², de sorte que l'emplacement réellement couvert de constructions, donne un total de 15.327,92 m².

Le quai inférieur est à une hauteur de +6'00 au-dessus du zéro du Danube; le quai supérieur, qui longe

a kupolacsarnok fogadja az érkezőt. A kupolacsarnoktól jobbra a Főrendiház, balra pedig a Képviselőház nagy társalgócsarnokai, üléstermei és az azokat körülövező folyosók stb. helyezvén el, míg szemközt a minden Házhoz egyaránt tartozó étterem és társalgó termek nyertek elhelyezést. A nagy étterem dunai oldalán tágas, nyitott loggia vonul végig, a melyről szinte páratlanul szép kilátás nyílik a közzvetetlenül az épület alatt hőműködő Dunára s a szemközti hegyláncra és a várhegyre, tetején a királyi várpalotával s a koronázó, ú. n. Mátyás-templommal.

Az üléstermek mellett az elnökök és háznagyok dolgozó-, fogadó- és hivatalhelyiségei vannak beosztva, míg a miniszterek szobái, a melyekhez külön lépcsők vezetnek, a fókapuzat fölött levő delegáció-terem körül csaportosulnak. A miniszterelnök szobája mellett a miniszterek tanácsérme nyert elhelyezést.

Az épület északi és déli homlokzatán nyiló kapuzatok, a mögöttük levő előscarnokokkal és lépcsőházakkal (kettő-kettő) együtt a főrendek, illetőleg a képviselők minden nap használatara szolgálnak, az elsők a Főrendiházhoz, az utóbbiak a Képviselőházhoz s az azokhoz tartozó, a földszinten és felemeleten elhelyezett irodák és segédhivatalokhoz, továbbá a gyorsírók és hírlaptudósítók helyiségeihez és a Házak tanácskozó, illetőleg osztálytermeihez vezetnek. Ugyanitt, valamint a város felőli nagy szökellékben levő miniszteri szobák közelében is, vannak személyfölvonók elhelyezve.

Az épület dunaparti középső szakaszának földszintjét és felemeletét a könyvtár foglalja el, melynek nagy csarnoktermére a két emeletsorson nyílik át. A pincésor végre a fűtő- és szellőztető berendezésekhez szükséges helyiségeket, a raktárat, a cselédsg, küldönök szobáit, a tűz- és rendőrség tanyáit, a kapusok és szolgák lakásait meg az étteremhez tartozó konyhahelyiségeket foglalja magában.

Az épület hossza a két szárny végén alkalmazott földtő kocsimegállókkal együtt 270 m., legnagyobb szélessége pedig, a főbejáró előtti nagy szabad-lépcsőzet nélkül, 123 m.

Az Országház által elfoglalt terület 17.745·45 m², a melyből az udvarok 2417·53 m²-t foglalnak el úgy, hogy a tényleg beépített terület nagysága 15.327·92 m².

Az alsó rakodópart magassága a Duna sempontja fölött + 6·00 m., az épület előtt elvonuló felső rakodóparté + 11·00 m., a térfek a város felőli főbejáró szabad lépcsője előtti magassága pedig + 11·90 m.

A dunai tornyok magassága a rézből domborított zászlótartó-szobrokkal együtt 72·60 m., a kupola végződésének magassága pedig 96·00 m. a felső rakodópart gyalogjárója fölött.

Az Országház a mellett, hogy a törvényhozás két Házának székhelyéül szolgál, a nemzet legkiválóbb fiainak pantheonjául tekinthető egyúttal, a memmiben az épület külsején 90 kőszobor áll, valamennyi baldachinum alatt. A szoborhelyek betöltekéor, az az eszme volt irányadó, hogy a szobrokban mintegy a nemzet története nyerjen kifejezést.

Külön bizottságot küldtek ki tehát, művészek és tudósok bevonásával, melynek főadata az volt, hogy a szobormintákat necsak művész szempontból, hanem a ruházat, fegyverzet stb. korhűsége és az ábrázolt egyéniségek megfelelő jellemzése szempontjából is, hiteles vagy hagyományos képek, metszetek stb. alapján megbirálja és a szobrászműveszeknek, szükség esetén, ily irányú útbaigazítást adjon és nekik adatokkal szolgáljon.

Az északi homlokzaton, vagyis a főrendek bejárójánál, mintegy 3·00 m. magasságban a gyalogjáró fölött, a középső pilléren áll a honfoglaló Árpád szobra, a sarokpilléreken egy-egy apród. E csoport, melyet SZÉCSI ANTAL mintázott, a honfoglalás tényét jelképezi.

Ugyanezen homlokzaton van elhelyezve a hét vezérszobra, a gyalogjáró fölött 1·500 m. magasságban és pedig Álmos, Előd (mindkettőt mintázta MIKULA FERENC), továbbá Ond és Kund (mintázta MÁTRAY ALAJOS), 2·570 m.

Donau, die gegenüber liegende Gebirgskette, den von der königlichen Burg gekrönten Festungsberg und die Mathiaskirche darbietet.

Neben den Sitzungssälen befinden sich die Arbeits-, Empfangs- und Amtslokaliitäten der Präsidenten und Quästoren, während die über besondere Stiegen zugänglich gemachten Zimmer der Minister sich um den, oberhalb des Hauptthores befindlichen Delegationssaal gruppieren. Neben dem Empfangszimmer des Ministerpräsidenten ist der Berathungssaal der Minister eingerichtet. Die Portale auf der Nord- und Südfront des Palais mit den korrespondierenden Vorhallen und Stiegenhäusern (je zwei) dienen für den täglichen Gebrauch der Magnatenhausmitglieder, respektive der Abgeordneten; die ersten führen zum Magnatenhause, die letzteren zum Abgeordnetenhaus und zu den respektiven, im Parterre und Mezzanin untergebrachten Bureaux und Hilfsämtern, zu den Räumlichkeiten der Stenographen und Zeitungsberichterstatter und zu den Berathungs-, respektive Commissionssälen des Hauses. Hier, sowie in der Nähe der im grossen, der Stadtseite zugekehrten Risalit befindlichen Ministerzimmer sind Personellifts installiert. Das Parterre und der Mezzanine des der Donau zugekehrten mittleren Risalites wird von der Bibliothek okkupiert, deren grosse Halle der Höhe nach sich durch diese beiden Stockwerke hinzieht. Die Souterrainräume endlich enthalten die zur Heizung und Ventilationseinrichtung nothwendigen Lokalitäten, die Magazine, die Zimmer der Dienerschaft und Ordonnanzen, die Ubikationen der Feuerwehr- und Polizeimannschaft, die Wohnungen der Portiers und Diener, sowie die zum Buffet gehörenden Küchenräumlichkeiten. Die Länge des Gebäudes beträgt mit Einrechnung der auf beiden Flügeln angebrachten gedeckten Zufahrten 270 M.; die grösste Breite hingegen, ohne die vor dem Hauptporte befindliche grosse Freitreppe, 123 M.

Das von dem Parlamentsgebäude bedeckte Areale beträgt 17.745·45 M², wovon auf die Höfe 2417·53 M² entfallen, so dass das tatsächlich bebaute Areale sich auf 15.327·92 M² stellt.

Die Höhe des unteren Quais beträgt + 6·00 M., die Höhe des vor dem Palais sich hinziehenden oberen Quais + 11·00 M., während die Höhe des Platzes vor der, der Stadtseite zu gelegenen Freitreppe + 11·90 M. beträgt.

Die Höhe der Thürme auf der Donaufront beträgt inclusive der in Kupfer getriebenen Fahnenträger-Statuen 72·60 M., während der höchste Punkt der Kupel sich auf 96·00 M. über das Trottoir des oberen Quais erhebt.

Das Parlamentsgebäude ist nicht nur der Sitz der beiden Häuser der Legisla-

lédifice, à + 11·00 m; le perron du côté de la ville à + 11·90 m.

Les tours du côté du Danube, avec les statues portétendards, s'élèvent à une hauteur de 72·60 m, la faîte de la coupole est à 96·00 m au-dessus du trottoir du quai supérieur.

Le palais du Parlement ne sert pas seulement de résidence aux deux Chambres, c'est en même temps un Panthéon, destiné à la glorification de ceux qui s'étaient rendus dignes d'un pareil hommage. En effet, dans l'extérieur de l'édifice, 90 statues envoûtées ornent le palais. Il était dans l'intention du Comité chargé du choix des statues, d'exprimer dans leur ensemble pour ainsi dire l'histoire si mouvementé de la nation hongroise.

On avait chargé les artistes et les archéologues, qui siégeaient au sein de ce Comité spécial, d'apprécier les modèles de statues au point de vue artistique et de vérifier la conformité des costumes, des armures avec les modes de l'époque, d'aider les artistes de rendre exactement l'individualité des personnages, en s'inspirant de gravures contemporaines, de dessins authentiques ou consacrés par la tradition. Il leur incombaient en outre de donner aux sculpteurs toutes les explica-

37. — A förendiházi ülésterem elnöki bejárója.
Eingang des Präsidenten im Magnatenhaus-Sitzungssaale.

Entrée du président dans la salle de séance de la Chambre des magnats.

magasságban pedig, az oromzatban, Huba, Tas és Tuhutum. Ez utóbbi három szobor a KÖLŐ MIKLÓS alkotása.

A Duna felőli homlokzat förendiházi részén, még pedig az északi és középső szökellék közötti árkádsor fölött, a gyalogjáró szintjétől 10:50 m. magasságban, a szobrok sorrendje — észak felől kezdve a sorrendet — a következő: Árpád (mintázta FRANK KÁLMÁN), Zsolt, Taksony (mint. JANKOVITS GYULA), Gejza (mint. VASADI FERENC) fejedelmek. Következnak a királyok szobrai kronologikus sorrendben és pedig: Szent István (mint. FRANK KÁLMÁN), Péter, Aba Sámuel (mint. Kiss GYÖRGY), I. Endre (mint. LIGETI MÓR), I. Béla (mint. HOLLÓ BARNABÁS), Salamon (mint. Kiss GYÖRGY), I. Gejza (mint. Szász GYULA), Szent László (mint. VASADI FERENC), Kálmán (mint. Szász GYULA), II. István (mint. HIRSCH JÓZSEF), II. (Vak) Béla (mint. KALLÓS EDE), II. Gejza, III. István, II. László, IV. István (mint. LANTAY LAJOS), III. Béla (mint. TÓTH ISTVÁN), Imre (mint. Szász GYULA), III. László (mint. HIRSCH JÓZSEF), II. Endre (mint. Szász GYULA).

A dunai középső szökelléken, az emeleti loggia oszlopain 22:00 m. magasságban a gyalogjáró fölött álló szobrok: IV. Béla, V. István, IV. (Kun) László (mindhárom Szász GYULA szobrász műve), továbbá III. Endre, Wencel, Ottó, Róbert Károly (KESZLER ADOLF mintái szerint) és végül I. (Nagy) Lajos (FLEISCHL KÁROLY szobrász műve).

A dunai középsőszökellék és a déli sarokszökellék közötti homlokzat árkádsorának füei között alkalmazott baldachinumok alatt, 10:50 m. magasságban állanak: I. Mária, II. (Kis) Károly (mint. ANDREJKA JÓZSEF), Zsigmond (mint. RÓNA GYÖRGY), Albert (mint. TÓTH ISTVÁN), I. Ulászló (mint. STROHOFER BÉLA), Hunyady János kormányzó (mint. HOLLÓ BARNABÁS), V. László (mint. MAYER EDE), I. Mátyás (mint. RÓNA JÓZSEF), II. Ulászló, II. Lajos (mint. VASADI FERENC), Szapolyai János, I. Ferdinánd (mint. TÓTH ISTVÁN), Miksa Rudolf (mint. BRESTYÁNSZKY BÉLA), II. Mátyás, II. Ferdinand (mint. VASADI FERENC), III. Ferdinand (mint. KISS GYÖRGY), IV. Ferdinand (mint. LANTAY LAJOS), I. Lipót (mint. HOLLÓ BARNABÁS), I. József (mint. KALLOS EDE), III. Károly (mint. STROHOFER BÉLA), Mária Terézia, II. József (mint. SINGER ANTAL).

A déli homlokzaton, a képviselőház följárójánál, a földszinten Szent István szobrával és két mellékalakkal a honalapítás eszméje nyert

tive, sondern auch das Pantheon der hervorragendsten Söhne der Nation, indem auf der Aussenseite des Gebäudes 90 in Stein gehauene Statuen, sämmtliche unter Baldachinen, angebracht sind. Bei der Auswahl der anzubringenden Statuen war die Idee massgebend, dass in den Statuen quasi die Geschichte der Nation bildlichen Ausdruck finde.

Es wurde daher ein spezielles Komité unter Zuziehung von Künstlern und Gelehrten entsendet, welches die Aufgabe hatte, die Statuenmodelle nicht nur vom künstlerischen Standpunkte, sondern auch bezüglich der historischen Treue der Kostüme, Rüstung etc. und der entsprechenden Charakterisierung der dargestellten geschichtlichen Personen auf Grund authentischer oder traditioneller Bilder, Gravuren etc. zu beurtheilen und den Bildhauern, wenn nötig, Direktiven zu geben, und ihnen mit Daten an die Hand zu geben. Auf der Nordfaçade, d. i. bei dem für die Magnatenhausmitglieder bestimmten Haupteingang, drei Meter oberhalb des Trottoirs ruht auf dem mittleren Pfeiler die Statue Árpád des Landnehmers, auf den Eckpfeilern je ein Knappe. Diese Gruppe, von ANTON SZECSI modellirt, symbolisiert den Akt der Landnahme. Dieselbe Façade schmücken in einer Höhe von 15 Metern oberhalb des Trottoirs die Statuen der sieben Heerführer, u. zw.: Álmos, Előd (beide modellirt von FRANZ MIKULA), Ond und Kund (modellirt von ALOYS MÁTRAI) und, 25:70 m. hoch im Giebel, Huba, Tas und Tuhutum, letztere drei, Schöpfungen des Bildhauers NIKOLAUS KÖLLŐ.

Auf der Magnatenhausseite der Donaufaçade, und zwar oberhalb der Arkadenreihe zwischen dem nördlichen und mittleren Risalit, 10:50 m. oberhalb des Niveaus des Trottoirs, ist die Reihenfolge der Statuen — von Norden angefangen — die folgende: die Fürsten Árpád (mod. von KOLOMAN FRANK), Zsolt, Taksony (mod. von JULIUS JANKOVITS), Gejza (mod. von FRANZ VASADI). Hierauf folgen die Statuen der Könige in chronologischer Reihenfolge, u. zw.: Stefan der Heilige, (mod. KOLOMAN FRANK), Peter, Aba Samuel (mod. GEORG KISS), Andreas I. (mod. MOR. LIGETI), Béla I. (mod. BARNABÁS HOLLÓ), Salamon (mod. GEORG KISS), Gejza I. (mod. JULIUS SZÁSZ), Ladislaus der Heilige (mod. FRANZ VASADI), Koloman (mod. JULIUS SZÁSZ), Stefan II. (mod. JOSEF HIRSCH), Béla II., der Blinde (mod. EDUARD KALLÓS), Gejza II., Stefan III., Ladislaus II., Stefan IV. (mod. LUDWIG LANTAI), Béla III. (mod. JOSEF HIRSCH), Andreas II. (mod. JULIUS SZÁSZ).

Auf dem mittleren Risalit der Donauseite, auf den Säulen der Loggia des Stockwerkes, 22:00 m. oberhalb des Trottoirs stehen die Statuen der Könige: Béla IV., Stefan V., Ladislaus IV. der Kumanier (alle drei Schöpfungen des Bildhauers JULIUS SZÁSZ), Andreas III., Wenzel, Otto, Karl Robert (mod. ADOLF KESZLER) und endlich Ludwig I., der Große (ein Werk des Bildhauers KARL FLEISCHL).

Unter den Baldachinen, welche zwischen den Bögen der Arkadenreihe der Front zwischen dem Donau-Mittelrisalit und dem südlichen Eckrisalit in einer Höhe von 10:50 m. angebracht sind, sind placirt: Maria I., Karl I., der Kleine (mod. JOSEF ANDREJKA), Sigmund (mod. GEORG RÓNA), Albert (mod. STEFAN TÓTH), Wladislaw I. (mod. BÉLA STROHOFER), Gouverneur Johann Hunyady (mod. BARNABÁS HOLLÓ), Ladislaus V. (mod. EDUARD MAYER), Mathias I. (mod. JOSEF RÓNA), Wladislaw II., Ludwig II. (mod. FRANZ VASADI), Johann Szapolyai, Ferdinand I. (mod. STEFAN TÓTH), Maximilian, Rudolf (mod. BÉLA BRESTYÁNSZKY), Mathias II., Ferdinand II. (mod. FRANZ VASADI), Ferdinand III. (mod. GEORG KISS), Ferdinand IV. (mod. LUDWIG LANTAI), Leopold I. (mod. BARNABÁS HOLLÓ), Josef I. (mod. EDUARD KALLÓS), Karl III. (mod. BÉLA STROHOFER), Mária Theresia, Josef II. (mod. ANTON SINGER).

Auf der Südfront, beim Haupteingang des Abge-

tions dont ceux-ci pourraient avoir besoin dans l'exécution de leurs œuvres.

Sur la façade nord, à l'entrée de la Chambre des

38. — « Igazságsgolgáltatás » pinx. DUDITS ANDOR. (Delegáció-folyosó) « Justizplegen (Delegations-Corridor). « La Justice » (Corridor de la Délegation).

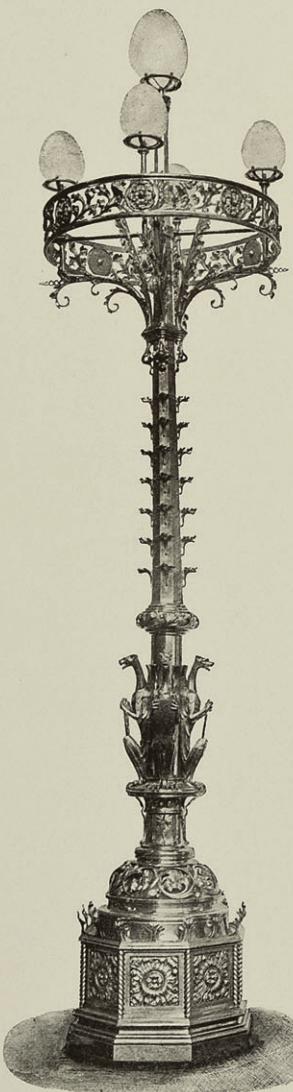
magnats, à une hauteur de 3:00 m. au-dessus du trottoir, se dresse, sur le pilier du milieu, la statue d'Árpád, le Conquérant, et sur chacun des piliers de coin un page. Ce groupe, modelé par ANTOINE SZECSI, symbolise le fait de la prise en possession du pays.

Sur la même façade sont installées les statues des sept chefs, à une hauteur de 15:00 au-dessus du trottoir. Ces chefs sont: Álmos, Előd (modelés par FRANÇOIS MIKULA), Ond et Kund (modelés par ALOYSE MÁTRAY), aux faites, à une hauteur de 25:70 m., Huba, Tas et Tuhutum. Ces trois statues sont l'œuvre de NICOLAS KÖLLŐ.

Sur la façade de l'aile droite (Chambre des magnats), du côté du Danube, au-dessus des arcades entre les deux saillies, à une hauteur de 10:50 m. au-dessus du trottoir, du nord au sud, nous voyons se dresser les statues suivantes: Árpád (mod. par COLOMAN FRANK), Zsolt, Taksony (mod. par JULES JANKOVITS), Gejza (mod. par FRANÇOIS VASADI). Après ces princes suivent les rois dans l'ordre chronologique: saint Etienne (mod. par COLOMAN FRANK), Pierre, Aba Samuel (mod. par GEORG KISS), André I (mod. par MAURICE LIGETI), Béla I (mod. par BARNABÁS HOLLÓ), Salamon (mod. par GEORG KISS), Gejza I (mod. par JULES SZÁSZ), saint Ladislas (mod. par FRANÇOIS VASADI), Coloman (mod. par JULES SZÁSZ), Etienne II (mod. par JOSEPH HIRSCH), Béla II l'Aveugle (mod. par EDE KALLÓS), Gejza II, Etienne III, Ladislas II, Etienne IV (mod. par LOUIS LANTAY), Béla III (mod. par ETIENNE TÓTH), Éméric (mod. par JULES SZÁSZ), Ladislas III (mod. par JOSEPH HIRSCH), André II (mod. par JULES SZÁSZ).

La saillie du milieu du côté du Danube est ornée sur les colonnes de la loggia supérieure, à une hauteur de 22:00 au-dessus du trottoir, par les statues suivantes: Béla IV, Etienne V, Ladislas IV (œuvres du sculpteur JULES SZÁSZ), André III, Venceslas, Otton, Charles Robert (d'après les modèles du ADOLPHE KESZLER), enfin Louis I le Grand (œuvre du sculpteur CHARLES FLEISCHL).

Entre les arcs des arcades qui relient la saillie du milieu avec celle du coin sud, du côté du Danube, sont installées, à une hauteur de 10:50 m, les statues envoûtées: Marie I, Charles II le Petit (mod. par JOSEPH ANDREJKA), Sigismond (mod. par GEORG RÓNA), Albert (mod. par ETIENNE TÓTH), Vladislas I (mod. par BÉLA

39. — Kandelaber Kovácsolt bronzból.
Kandelaber aus geschmiedeter Bronze.
Candélabre en bronze forgé.

kifejezést. Ugyanazon homlokzat föemeletének magasságában, a támppillérek fülkéiben, II. Lipót (mint HOLLÓ BARNABÁS), I. Ferenc és V. Ferdinánd (mint MAYER EDE)

40. — «Földművelés» pinx. Dudits Andor. (Delegáció-folyosó).
«Agrikulturs» (Delegations-Corridor). «L'agriculture» (Corridor de la délégation).

szobrai állanak. V. Ferdinánddal a királyok szobrainak sora a külső homlokzatokon véget ér. I. Ferenc József, dicsőségesen uralkodó királyunk és Erzsébet, dicsőült királynénk fehér márvány-szoborcsoportozata ugyanis, a palota legfényesebb terménének, a kupolacsarnoknak szolgáló gáland kiváló diszitűl.

V. Ferdinád szobra mellett, a déli homlokzat várós felőli támppillérek fülkéjében József főherceg-nádor szobra (HOLLÓ BARNABÁS műve) áll, az oromzatot pedig Eszterházy Miklós, Illésházy István (mint KALLÓS EDE) és Verbőczy István (mint BEZERÉDY GYULA) ország-nádorok szobrai diszítik.

A város felőli homlokzaton, a képviselőház ülésterme előtti részen Teleky Mihály (mint RÓNA JÓZSEF) és Fráter György (mint ANDREJKA JÓZSEF) erdélyi államférfiak szobrai állanak.

A város felőli nagy szökellék déli homlokzatán, a miniszteri szobák előtti támppillérek fülkéit erdélyi fejedelemek szobrai diszítik. A sorrend — a saroktól kezdve a kocsialláhajtó felé — a következő: I. Rákóczi György (mint HIRSCH JÓZSEF), Bocskay István (mint VASADI FERENC), Bethlen GÁBOR (mint TÓTH ISTVÁN), Báthory István (mint BRESTYÁNSZKY BÉLA) és Apaffy Mihály (mint LIGETI ANTAL).

A város felőli szökellék árkádos főbejárójának két oszlopa fölött történelmünk két kimagsoló alakjának I. (Nagy) Lajosnak (mint MAVER EDE) és Hunyady Mátyásnak (mint BRESTYÁNSZKY BÉLA) szobra áll.

Ugyanazon szökellék északi homlokzatának támppillérei nevezetes hadvezérek és vízétek szobrai láthatók.

A kocsimegállónál kezdve és a sarok felé haladva a sorrend ez:

Pálffy Miklós, a győri hős, Dobó István (mint BEZERÉDY GYULA), Jurisits Miklós, Erdődy Tamás horvát bán (mint KISS GYÖRGY), I. Zrínyi Miklós, a szigetvári (mint ANDREJKA JÓZSEF).

A förendiházi ülésterem előtti városi homlokzaton álló szobrok végre: II. Zrínyi Miklós, a költő (mint KISS GYÖRGY) és II. Rákóczi Ferenc (mint MÁTRAI LAJOS).

A főbejáró fölött lévő oromzatban az állam nagy címere, a város felőli homlokzat többi részeinek főpárnája alatt pedig a megyei törvényhatóságok és a szabad kir. városok címerei alkalmazvák, valamennyi körből faragva.

ordnenhauses erhielt ebenerdig durch die Statue St. Stephens des Heiligen und zweier Nebenfiguren die Idee der Gründung des Vaterlandes Ausdruck.

In der Höhe des Hauptstockwerks derselben Front, in den Nischen der Strebepeiler stehen die Statuen Leopold II. (mod. BARNABÁS HOLLÓ), Franz I. und Ferdinand V. (mod. EDUARD MAYER). Mit Ferdinand V. endigt die Statuenreihe der Könige auf der Außenfront. Die Statuengruppe unseres glorreich regierenden Königs Franz Josef I. und weil. Königin Elisabeth aus weißem Marmor wird den glänzendsten Saal des Palastes, die Kupelhalle schmücken.

Neben der Statue Ferdinand V. steht in der Strebepeilernische auf der Stadtseite der Südfront die Statue des Palatins Erzherzog Josef (mod. BARNABÁS HOLLÓ), den Giebel zieren die Statuen der Palatine des Landes: Nikolaus Eszterházy, Stefan Illésházy (mod. EDUARD KALLÓS) und Stefan Verbőczy (mod. JULIUS BEZERÉDY).

Auf der Stadtseite-Front, in dem Theile vor dem Sitzungssaale des Abgeordnetenhauses stehen die Statuen der siebenbürgischen Staatsmänner Michael Teleky (mod. JOSEF RÓNA) und Georg Fräter (mod. JOSEF ANDREJKA).

Vier Strebepeilernischen der Südfront des grossen Risalits der Stadtseite, vor den Ministerzimmern zieren die Statuen siebenbürgischer Fürsten. Die Reihenfolge — von der Ecke gegen die Wagenunterfahrt — ist folgende: Georg Rákóczi I. (mod. JOSEPH HIRSCH), Stefan Bocskay (mod. FRANÇOIS VASADI), Gabriel Bethlen (mod. STEFAN TÓTH), Stefan Báthory (mod. BÉLA BRESTYÁNSZKY) und Michael Apaffy (mod. ANTON LIGETI).

Über den zwei Säulen des Arkadenhaupteinganges des Risalits auf der Stadtseite stehen die Statuen zweier hervorragenden Gestalten unserer Geschichte: Ludwig I., der Große (mod. EDUARD MAYER) und Mathias Hunyady (mod. BÉLA BRESTYÁNSZKY).

Auf den Strebepeilern der nördlichen Front desselben Risalits sind die Statuen berühmter Heerführer und Helden sichtbar.

Die Reihenfolge ist vom Wagenhalteplatz gegen die Ecke zu die folgende: Nikolaus Pálffy, der Held von Győr, Stefan Dobó (mod. JULIUS BEZERÉDY), Nikolaus Jurisits, Thomas Erdödy, Banus von Kroatien (mod. GEORG KISS), Nikolaus Zrínyi I., der Szigetvárer (mod. JOSEF ANDREJKA).

Schliesslich stehen auf der Stadtseitfront vor dem Sitzungssaal des Magnatenhauses: Nikolaus Zrínyi II., der Dichter (mod. GEORG KISS) und Franz Rákóczi II. (mod. LUDWIG MÁTRAY).

Im Giebel über dem Hauptportale ist das grosse Staatswappen, unter dem Hauptgesimse der übrigen Theile der Stadtseite-Front sind die Wappen der Komitatsmunizipien und der königlich ungarischen Freistädte, alle aus Stein gehauene, angebracht.

Die Kupelhalle. Die Kupel entwickelt sich aus einem solchen regelmässigen Sechzehneck, dessen innerer Durchmesser 20-80 M. beträgt. Der Kupelbau ruht auf 16 Steinpfeilern von je 4'38 M² Basisfläche. Zwischen den Pfeilern führen 3:00 Meter breite und bis zum Bogenschluss 8:10 M. hohe Öffnungen aus dem die Raumwirkung vorbereitenden und in den vier Ecken erweiterten gleichfalls polygonalen Gang in die Halle, wodurch auch der Gang — als zur Halle gehörend — nicht nur konstruktiv in konsequenter Weise, sondern auch räumlich in logischer Weise in das Bild der Gesamtwirkung einbezogen wurde.

Über den Bögen dieser sechzehn Öffnungen, welche eine, die Function des Tragens ausdrückende kräftige und nicht kleinliche Gliederung besitzen, erhebt sich die durch ein diskret gegliedertes Kordon-Gesimse vom unteren Theil abgegrenzte Logenettage, welche durch die auf den dreifachen Säulentheilungen ruhenden Wimperge und Fialen ein reiches, aber dennoch ruhiges Bild aufweist.

STROHOFER), le gouverneur Jean Hunyady (modélés par BARNABÁS HOLLÓ), Ladislas V (mod. par EDE MAYER), Mathias I (mod. par JOSEPH RÓNA), Vladislas II, Louis II (mod. par FRANÇOIS VASADI), Jean Szapolyai, Ferdinand I (mod. par ETIENNE TÓTH), Maximilian, Rodolphe (mod. par BÉLA BRESTYÁNSZKY), Mathias II, Ferdinand II (mod. par FRANÇOIS VASADI), Ferdinand III (mod. par GEORG KISS), Ferdinand IV (mod. par LOUIS LANTAI), Leopold I (mod. par BARNABÁS HOLLÓ), Joseph I (mod. par EDE KALLÓS), Charles III (mod. par BÉLA STROHOFER) Marie-Thérèse, Joseph II (mod. par ANTOINE SINGER).

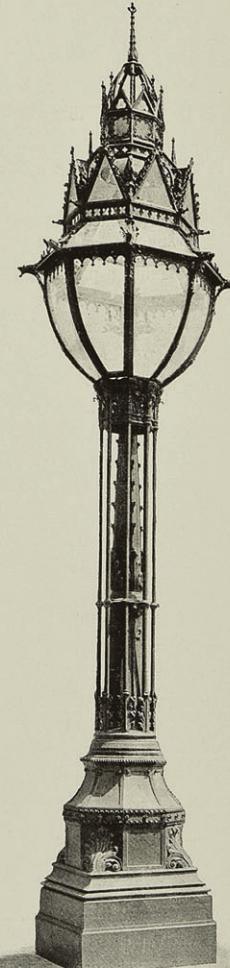
Sur la façade sud, au rez-de-chaussée de l'entrée principale de la Chambre des députés, s'élèvent la statue de saint Etienne avec deux figures secondaires, qui symbolisent l'idée de la fondation de l'État hongrois. A la hauteur de l'étage principal de la même façade, dans les niches des piliers butants, se trouvent les statues suivantes: Leopold II (mod. par BARNABÁS HOLLÓ), François I et Ferdinand V (mod. par EDE MAYER). La statue de Ferdinand V clot la série des rois sur la façade extérieure. — Le groupe de statues en marbre blanc qui représente François-Joseph I, notre roi régnant glorieusement, et Elisabeth d'heureuse mémoire, ornera la partie la plus somptueuse de l'intérieur, la salle des pas perdus.

A côté de la statue de Ferdinand V, dans la niche du pilier butant de la façade sud du côté de la ville, est placée la statue de l'archiduc-palatin Joseph (oeuvre de BARNABÁS HOLLÓ); la façade est ornée par les statues des palatins: Nicolas Eszterházy, Etienne Illésházy (mod. par EDE KALLÓS), Etienne Verbőczy (mod. par JULES BEZERÉDY).

Sur la façade, du côté de la ville, devant la salle de séance de la Chambre des députés sont installées les statues des hommes d'État de Transylvanie: Michel Teleky (mod. par JOSEPH RÓNA), Georges Fräter (mod. par JOSEPH ANDREJKA).

Devant les cabinets des ministres, sur la façade sud de la grande saillie du côté de la ville, les niches des piliers butants sont ornées par les statues des princes de Transylvanie, du coin au passage cochère, dans l'ordre suivant: George Rákóczi I (mod. par JOSEPH HIRSCH), Etienne Bocskay (mod. par FRANÇOIS VASADI), Gabriel Bethlen (mod. par ETIENNE TÓTH) Etienne Báthory (mod. par BÉLA BRESTYÁNSZKY), Michel Apaffy (mod. par ANTOINE LIGETI).

Les deux colonnes de l'entrée principale en arcades de la saillie du côté de la ville sont surmontées des statues de deux grandes figures de notre histoire. Ce sont: Louis I le Grand (mod. par EDE MAYER) et Mathias Hunyady (mod. par BÉLA BRESTYÁNSZKY).

41. — Kandelaber kovácsolt vasból.
Kandelaber aus Schmiedeeisen.
Candélabre en fer forgé.

A kupolacsarnok. A kupola oly rendes tizenhat-szögből fejlődik, melynek belső átmérője 20·80 m. Tizenhat egyenként 4·38 m² alapterületű kópilléren nyugszik a fölépítmény. A pillérek között 300 m. szélességgel és az fv-záradékig 8·10 m. magassággal biró nyilások vezetnek a térfogatban előkészítő és a négy sarkon szélesbbített, szintén sokszögű folyosóból a csarnokba, a folyosót is — mint a csarnok tartozékát — nemcsak szerkezetileg következetesen, hanem térbeliileg is logikusan belevonva az összhatás képébe.

E tizenhat nyilásnak a súlyhordás földadatát kifejező erőteljes és el nem aprózott tagozással biró széfet fölött emelkedik a diszkréten tagozott kordonpárkányal az alsó résztől elválasztott páholyemelet, melyre a hármas oszloposztáson nyugvó díszes oromzatok és fiák által gázdagított, de azért nyugodt képet mutat.

A 9·75 m. magasságban a csarnok padlója fölött fekvő páholyok mögött páholyfolyosó fut körül, melybe a kupolacsarnokot körülövező folyosóból két csigalépcsőn át lehet följutni.

A csarnok magassága a boltzarádékig 27·20 m.

A páholyok fölött, a boltrendszer hordó fejezetek magasságában, erősebben tagozott leveles fórpárok látható, melyek éle egyúttal a gazdag és változatos tagozású ablakfeleket fölfogó meredek ablakrézsüknek kiinduló vonala.

A csarnok tizenhat, egyenként 2·00 m. széles és az ablak-díszművekkel együtt 8·80 m. magas, gazdag üvegfestésű ablakból kapja világítását, mely ablakok — az architektura belső és külső összhangzatos hatására való tekintetből — úgy vannak építve, hogy a külsők, a még jóval magasabba fölépülő kupola külső tömegének arányához mértén magasabbra, a belsők pedig — a csarnok térfogatára érdekében — alacsonyabbra helyezték.

Az ablakok üvegfestményeit, valamint a palota egyebütt alkalmazott számos, müvészeti becsű összes üvegfestményeit RÓTH MIKSA üvegfestő, a díszfestő és aranyozó munkákat pedig SCHOLTZ RÓBERT készítette, míg a palota ornamentális szobrász munkáit MARHENKE VILMOS mintázta, mindenkorán kiváló műteremmel valósítva meg a tervező Mester célpontjait.

A kóbordás boltot, mely a csarnok fele magasságából indul ki, csillagboltot és hálóboltot összefűződőből áll. A boltfelületek aranyozott ornamentikája domborművek.

A pillérek lábazata almási keménymészkőből, törzsük pedig besztercebányai homokkőből készült, a boltborák rendszerét hordó belső, hármas osztású pillérnyalábok sárgás-vörös sikkával (baranyamegyei) márványból valók. A pillérek falvastagságában fölnyúló lizénák girolamo (Pola mellett) sárga márványból vannak faragva, a lizenák közötti pillérrelük, szürke alapszínkel és vöröses sárga csíkokkal biró sarrancolini (francia) márványnal vannak burkolva.

A páholyok lábazati párkánya gyüdi (baranyamegyei) sárgás-barna színű márványból, a páholyt osztó oszlopnyalábok lába almási mészkőből, törzse vaskóhi (biharmegyei) piros márványból, az oszlopokon nyugvó aranyozott iker, oromzatok és fialák medolíni finom szemcséjű mészkőből készültek, az oromzatok fölötti falsíkok pedig világosabb piros színű vaskóhi márványból burkolók. A boltozat borda-hálózata és óriási

Hinter den in der Höhe von 9·75 m. über dem Fußboden der Halle liegenden Logen läuft ein Logengang rings herum, zu welchen man aus dem, die Kuppelhalle umgebenden Gange über zwei Wendeltreppen hinaufgelangen kann.

Die Höhe der Halle beträgt bis zum Gewölbescheitel 27·20 m.

Über den Logen, in der Höhe der das Gewölbe-system tragenden Kapitälern ist ein kräftig gegliedertes, mit Blattwerk geziertes Hauptgesimse sichtbar, dessen Kante gleichzeitig die Ausgangslinie der die reich und abwechslungsvoll gegliederten Fenstergewände aufnehmenden steilen Fenstersohlbank bildet.

Die Halle erhält das Licht durch sechzehn je 2·00 m. breite und mit den Fenstermasswerken zusammen je 8·80 m. hohe, mit reicher Glasmalerei gezierten Fenster, welche — mit Rücksicht auf die innere und äußere harmonische Wirkung der Architektur — derart gestaltet wurden, dass die äusseren Fenster im Verhältniss zur äusseren Masse der sich noch viel höher aufbauenden Kuppel höher, die inneren

Les piliers butants de la façade nord de la même saillie portent les statues de capitaines et de héros célèbres, de l'entrée cochère au coin, dans l'ordre suivant: Nicolas Pálffy, le héros de Győr, Etienne Dobó (mod. par JULES BEZERÉDY), Nicola Jurisits, Thomas Erdödy, gouverneur de Croitie (mod. par GEORGE KISS), Nicolas Zrínyi I, le héros de Szigetvár (mod. par JOSEPH ANDREJKA).

Sur la façade devant la salle de séance de la Chambre des magnats, du côté de la ville, sont placées les statues suivantes: Nicolas Zrínyi II, le poète (mod. par GEORGE KISS) et François Rákóczi II (mod. par LOUIS MÁTRAI).

La façade de l'entrée principale porte les grandes armes de l'État, sous les moulures principales des autres parties de la façade du côté de la ville, sont exposées les armes des municipalités départementales et des villes royales libres, toutes sculptées en pierre.

La coupole. La coupole s'exhausse d'un polygone à seize angles; elle a 20·80 m de diamètre intérieur. Seize piliers en pierre, dont chacun couvre à sa base une superficie de 4·38 m², supportent la coupole. Les ouvertures entre les piliers sont d'une largeur de 3·00 m et d'une élévation de 8·10 m, jusqu'à la clef de voûte. Le couloir qui forme avec la salle des pas perdus un tout artistiquement conçu, est également de forme polygonale, élargi dans les quatre coins, augmentant ainsi considérablement l'effet d'espace de l'ensemble.

Sur l'arcature de ces seize ouvertures est installé l'étage à loges. La modénature n'est point réduite en petits morceaux, et elle exprime bien, dans sa vigoureuse formation, la lourdeur du poids à supporter. L'étage à loges est séparé de la partie inférieure par une plate-bande d'une conception sobre. Les faîtes et les pinacles des loges reposent sur des faisceaux de trois colonnes, et malgré leur riche décoration, ils présentent une pureté de haut goût dans les lignes.

Un couloir entoure les loges, qui sont à 9·75 m au-dessus du plancher. Deux escaliers en limaçon y conduisent du couloir de la salle des pas perdus.

La salle des pas perdus est d'une élévation de 27·20 m, du plancher à la clef de voûte.

Au-dessus des loges, à la hauteur des chapiteaux, qui supportent les voûtes, on voit la moulure principale à feuilles assez vigoureusement formées. L'arête de la moulure sert en même temps de point de départ aux escarpes, qui saisissent les lancis d'une formation riche et variée.

La salle des pas perdus reçoit la lumière par seize fenêtres d'un vitrage richement peint. Chacune de ces fenêtres a une largeur de 2·00 m et une élévation de 8·80 m, la corniche comprise. Dans la conception du plan, des considérations d'harmonie menèrent l'architecte à installer les fenêtres de l'intérieur à une hauteur moins élevée que celles de l'extérieur. Là, il fallait les mettre au proportion avec la masse plus élevée de l'extérieur de la coupole.

Toutes les peintures sur verre du palais, d'une valeur artistique très appréciée, ont été faites par MAXIMILLIAN ROTH, peintre sur verre. Les travaux de peinture décorative et de dorure sont de ROBERT SCHOLTZ. Les sculptures décoratives du palais ont été, modelées par

Fischerei. (Speisesaal.)

42. — «Halászat», pinx. Kriesch Aladár. (Étterem.)

La pêche. (Salle à manger.)

aber — im Interesse der Raumwirkung der Halle — tiefer placirt wurden.

Die Glasmalereien der Fenster, sowie die im Palast anderwärts verwendeten zahlreichen Glasmalereien von künstlerischem Werth, wurden alle vom Glasmaler MAX RÓTH, die ornamentalen Malerei- und Vergoldungsarbeiten von ROBERT SCHOLTZ angefertigt, während die ornamentalen Bildhauerarbeiten von WILHELM MARHENKE modellirt und ausgeführt wurden; alle drei verwirklichten mit hervorragendem Kunstsinn die Absichten des bauleitenden Meisters.

Das mit Steinrippen versehene Gewölbe, welches sich aus der halben Höhe der Halle entwickelt, besteht aus der Zusammensetzung eines Sterngewölbes und eines Netzgewölbes. Die vergoldete Ornamentik der Gewölbsflächen ist in Hautrelief gehalten.

Die Basis der Pfeiler besteht aus Almásér Hartkalkstein, die Pfeilerschäfte aber aus Besztercebányai Sandstein; die inneren, das System der Gewölberippen tragenden dreifach getheilten Pfeilerdienste sind aus gelblich-rothem Siklóser (Komitat Baranya) Marmor. Die in der Mauerdicke der Pfeiler emporsteigenden Lisenen sind aus gelbem Marmor aus Girolamo (bei Pola) angefertigt, die Pfeilerflächen zwischen den Lisenen sind mit Marmor aus Sarrancolin (Frankreich)

zárókőve — melyet 1895 május 16-án helyeztek el — bai mészkőből való. A csarnok padozatának burkolata siklói, gyüdi és piszkei márványból fűrészelt és csiszolt lemezekből áll.

A nem-márvány kőanyagot beföstötték vagy megaranyozták.

A kupolacsarnok sajátos alakításából és gazdag architektonikus tagoltságából kifolyólag, figurális föstséres alkalmás területtel nem birván, természetes, hogy e helyen az architektura keretében csak a szobrászatnak és az ornamentális díszföstészetnek juthatt előkelő szerep.

A csarnok tizenhat pillérjének bronzból öntött és aranyozott hármas baldachinumai alatt, a honfoglaló fejedelem és királyaink és erdélyi fejedelmeink legkíváncsibbajának horgonyba öntött és a polychrom csarnok hatásának összhangjára való tekintettel, színezett szobrai foglalnak helyet, paizsot, kardot, vagy egyéb, az ábrázolt alak egyéniségeit jellemző jelvényeket tartó két-két apród között.

E tizenhat szoborcsoportot sorozata az étterem előtti középnyilástól baloldalt eső pillértől kezdve és jobbra folytatva a következő:

Árpád a honfoglaló (mint. Szécsi Antal), Szent István király (mint. Kőllő István), Szent László (mint. Róna József), Königes Kálmán (mint. Mayer Ede), II. Endre (mint. Mátray Lajos), IV. Béla (mint. Loránfy Antal) és I. (Nagy) Lajos (mint. Brestyánszky Béla), Hunyadi János koronázó és Hunyadi Mátyás (mint. Bezerédy Gyula), Báthory István (mint. Brestyánszky Béla), Bocskay István (mint. Róna József), Bethlen Gábor (mint. Mátray Alajos), I. Rákóczi György (mint. Róna József), III. Károly (mint. Kőllő Miklós), Mária Terézia (mint. Kőllő Miklós), II. Lipót (mint. Mayer Ede).

A boltzat bordahálózatában alkalmazott és a boltzat áthatását, illetőleg kereszteszét fedő paizsok mindenekében a megfelelő paizs alatt baloldalt álló szoborban ábrázolt fejedelmi személy címere alkalmazottat.

Az Árpád és Szent István szobrával diszíztet két pillér közötti nyilás I. Ferenc József király és dicsőült Erzsébet királyné másfél életnagyságú fehér márvány-szoborcsoporta számára van föntartva, mely nagyszabású mű nagy mintája az elhunyt Szécsi Antal utolsó alkotása.

A csarnok esteli világítását a boltzat záradékában elhelyezett, kovácsolt-vasból készült és megaranyozott 205 db. 32-gyertyafényű elektromos izzólámpával bíró óriási csillár, továbbá a páholyemelet lábpárkányán koszorú alakban körülírt, bronzból kovácsolt diszítésen alkalmazott világító testek, végül a páholyokban és a csarnokot körülövező folyosó minden boltmezőjében alkalmazott elektromos bronzcsillárok eszközök úgy, hogy a kupolacsarnokot 637 drb összesen 13.472 gyertyafényt sugárzó elektromos izzólámpa világítja meg.

A magyar állam megalapításának ezeréves emlékét megörökítő 1896. évi VII-ik törvénycikk, mely a kupolacsarnoknak, a díszlépcső-csarnok felé eső egyik pillérjébe vésetett, szószerint a következő:

MI ELSŐ FERENCS JÓZSEF

Isten kegyelméből Ausztriai Császár, Csehország Királya stb. és Magyarország apostoli Királya.

Kedvelt Magyarországunk és társországai hű Förendei és Képviselői közös egyetértéssel, a követ-

von grauer Grundfarbe mit röthlich-gelben Streifen verkleidet.

Das Fussgesimse der Logen ist aus Gyüder (Komitat Baranya) gelblich-braunem Marmor, die Basis der die Logen theilenden Pfeilerbündel aus Almás Kalkstein, die Schäfte derselben aus Vaskóher (Komitat Bihar) rothem Marmor, die auf Säulen ruhenden vergoldeten Bögen, Wimperge und Fialen aus feingekörntem Medoliner Kalkstein angefertigt, die Wandflächen über den Wimpergen aber mit Vaskóher Marmor von hellerem Roth verkleidet. Das Rippenetz und der riesige Schlusstein des Gewölbes, welcher am 16. Mai 1895 versetzt wurde, bestehen aus Baier Kalkstein. Der Fussbodenbelag der Halle besteht aus gesägten und polirten Platten aus Siklós, Gyüder und Pisze Marmor.

Das Steinmaterial, welches kein Marmor ist, wurde übermalt oder vergoldet.

Nachdem die Kupelhalle infolge ihrer eigenartigen Gestaltung und reichen architektonischen Gliede-

GUILLAUME MARHENKE. Tous les trois réussirent à merveille de réaliser les conceptions de l'architecte.

La voûte à nervures en pierres, qui part de la mi-hauteur de la salle, est une composition de la voûte en forme d'étoile et de la voûte rétiforme. Les ornements dorés de la superficie des voûtes sont en relief.

Le moellon de grande dureté de la base des piliers sort des carrières d'Almás; le grès des fûts vient des carrières de Besztercebánya. Les piliers tiercés en faisceau qui soutiennent la nervure des voûtes, sont en marbre d'un jaune rougeâtre, qui vient des marbrières de Siklós (comitat Baranya). Les pilastres en lisière qui s'élèvent dans l'épaisseur des murs des piliers, sont sculptés en marbre jaune de Girolamo (près de Pola), les intervalles entre les pilastres en lisière sont couvert d'un marbre de Sarrancolin (France), aux rayures d'un jaune rougeâtre sur un fond de gris.

La moulure inférieure des loges est un calcaire d'un brun jaunâtre, de Gyüd (comitat Baranya); la base des colonnes en faisceau qui divisent les loges, est en calcaire d'Almás, le fût en marbre rouge de Vaskóh (comitat Bihar); les arcs, faites et pinacles dorés, qui reposent sur les colonnes, sont en calcaire de Medolin à grains fins; le plan des murs au-dessus des faîtes est couvert d'un marbre de Vaskóh d'un rouge plus clair. Les nervures et la clef de voûte, posée le 16 mai 1895, sont en calcaire de Bia. Le plancher de la salle des pas perdus est couvert de plaques en marbre sciées et polies, sortant des carrières de Siklós, de Gyüd et de Pisze.

Toute la matière en pierre qui n'est pas de marbre est peinturée ou dorée.

Par le fait de sa formation particulière et de sa division architectonique richement exécutée, la salle des pas perdus ne se prêtait guère à la peinture historiée. Dans le cadre de l'architecture, l'art ornementaire devait naturellement se borner à la peniture d'ornement.

Sous l'envoûtement à triple étage, coulé en bronze et doré, des seize piliers de la salle des pas perdus, sont installées les statues en zinc coloré du prince conquérant, de nos rois et des princes de Transylvanie, les plus remarquables. Chacune de ces statues est flaque de deux pages, porteurs du bouclier, de l'épée ou d'autres insignes qui caractérisent la figure représentée.

Les seize groupes de statues représentent, en partant du premier pilier de gauche de la grande ouverture du milieu de la salle à manger:

Árpád le Conquérant (mod. par ANTOINE SZÉCSI), le roi saint Etienne (mod. par ETIENNE KÖLLŐ), saint Ladislas (mod. par JOSEPH RÓNA), Coloman le Bibliophile (mod. par EDE MAYER), André II (mod. par LOUIS MÁTRAY), Béla IV (mod. par ANTOINE LORÁNFY), Louis I le Grand (mod. par BÉLA BRESTYÁNSZKY), le gouverneur Jean Hunyadi et le roi Mathias Hunyadi (mod. par JULES BEZERÉDY), Etienne Bocskay (mod. par BÉLA BRESTYÁNSZKY), Etienne Bocskay (mod. par JOSEPH RÓNA), Gabriel Bethlen (mod. par ALOIS MÁTRAY), George Rákóczi I. (mod. par JOSEPH RÓNA), Charles III (mod. par NICOLAS KÖLLŐ), Marie-Thérèse (mod. par NICOLAS KÖLLŐ), Leopold II (mod. par EDE MAYER).

Jagd. (Speisesaal.)

43. — Vadászat. piñx. Kriesch Aladár. (Étterem.)

La chasse. (Salle à manger.)

kező törvénycikket terjesztették szentesítés végett Felségünk elő:

A magyar állam 1896-ban ezeréves megalapításának és fönnállásának ünnepét üli. A törvényhozás ennek emlékét a következőkön örököti meg:

1. §.

A magyar szent korona országainak törvényhozása vallásos áhitattal ad hálát az isteni Gondviselésnek, hogy az Árpád és vitéz hadai által megalapított hazát oltalmába fogadta, fejedelmeit bölcsességgel, népét erővel és önfeláldozó hazaszeretettel megáldotta és az országot jó és balsorsban segítve, annak létélt ezer éven át sok viszontagság között is fenntartotta.

2. §.

Ezen ünnepélyes alkalommal az országgyűlés minden két Háza legményebb hódolattal járul ō császári és apostoli királyi Felsége, I. Ferenc József elő, a kinek diesőséges uralkodása alatt az ország alkotmányos szabadsága és zavartalan fejlődése biztosítva van.

Magyarország és társországainak apostoli királya viszont törhetetlen bizalmát nyilvánítja szeretett népének hűségében.

Szilárd alapjai ezek annak az áldásos összhangnak, melynek ereje a jövendő századok biztos haladásának a zálogát képezi.

3. §.

A törvényhozás, a kegyelet, hódolat és királyi hajlandóság eme nyilatkozataival a magyar állam ezeréves fennállásának emlékét öröök időkre törvénybe iktatja.

4. §.

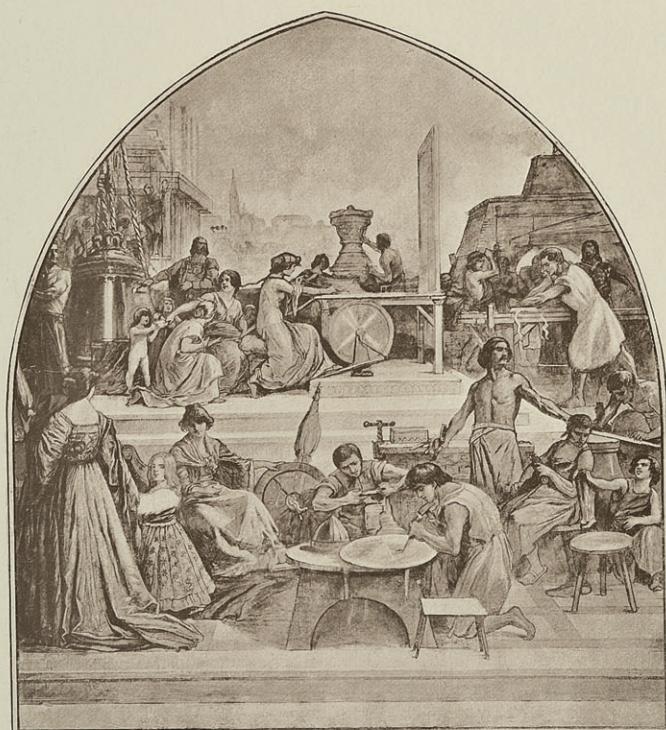
E törvény 1896. június hó 8-án mint ō császári és apostoli királyi Felsége dicsőséges megkoronázatásának évforduló napján lép életbe, ugyanazon napon úgy az országgyűlés minden két hászának együttes ülésében fölolvassandó, mint a magyar korona országainak minden községében közzétendő és köbe vésve az ország-házból megörökítendő.

Mi e törvénycikket s mindazt, a mi abban foglaltatik, összesen és egyenként helyesnek, kedvesnek és elfogadottnak vallván, ezennel királyi hatalmunknál fogva helybenhagyjuk, megerősítjük és szentesítjük s mind Magunk megtartjuk, mind más híveink által megtartaljuk.

Kelt Budapesten, ezernyolcszázkilenevenhatodik évi május hó tizennegyedik napján.

Ferencz József.

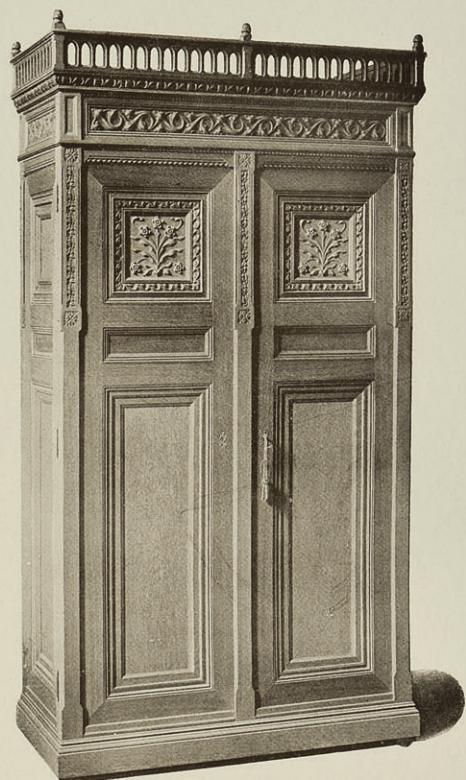
Báró Bánffy Dezső.

45. — «Ipar» pinx. Dudit Andor. (Delegació-folyosó.)

«Industries». (Delegations-Corridor.)

Les écussons qui couvrent les intersections dans la nervure des voûtes, représentent les armes des personnages princiers placés à gauche de l'écusson.

44. — Ruhaszkrény. (Főrendiházi elnök.)
Kleiderschrank. (Président des
Magnatenhauses.)

Armoire. (Président de la Chambre
des magnats.)

L'ouverture entre les deux piliers ornés des statues d'Árpád et de saint-Etienne, est réservée au groupe de statues en marbre blanc grandeur naturelle et demié representant le roi François-Joseph I et la reine Elisabeth d'heureuse mémoire. Ce groupe de statues est la dernière oeuvre du sculpteur ANTOINE SZÉCSI.

L'éclairage du soir s'effectue à l'aide d'un lustre de dimension gigantesque, en fer forgé et doré, attaché à la clef de la voûte, pourvu de 205 lampes à incandescence à 32 bougies. Les lampes à incandescence disposées le long des corniches qui bordent les galeries, sont très nombreuses. Toutes les voûtes de galerie et de couloir ont des lustres en bronze avec lampes à incandescence. Ainsi la salle des pas perdus possède en tout 637 lampes à incandescence, capable de produire un rayonnement de lumière de 13.472 bougies.

L'article de loi VII de l'an 1896, qui perpétue le souvenir millénaire de la fondation de l'État hongrois, fut gravé dans le marbre d'un des piliers de la salle des pas perdus, du côté de l'escalier d'honneur. En voici le texte:

NOUS, FRANÇOIS-JOSEPH I,

par la grâce de Dieu, empereur d'Autriche, roi de Bohême, etc. et roi apostolique de Hongrie.

D'un accord commun, les magnats et les députés de notre Hongrie bien-aimée et de ses pays associés, ont soumis à la sanction par Notre majesté l'article de loi suivant:

En 1896, l'État hongrois célèbre la fête de sa fondation et de son existence millénaire. La Législation en perpétue le souvenir par la déclaration suivante:

1. §.

La Législation des pays de la sainte couronne de Hongrie, rend grâce avec une profonde dévotion à la Providence divine, d'avoir protégé la patrie fondée par Árpád et sa vaillante armée, d'avoir doué ses princes de sagesse, son peuple de force et d'un amour de la

Karl III. (mod. NIKOLAUS KÖLLÖ), Maria Theresia (mod. NIKOLAUS KÖLLÖ), Leopold II. (mod. EDUARD MAVER).

In jedem der Schilde, welche im Rippennetz des Gewölbes angebracht sind und die Durchdringung der Gewölberippen bedecken, wurde das Wappen der links unter dem Schilde figural dargestellten fürstlichen Person angebracht.

Die Öffnung zwischen den beiden Pfeilern, welche mit den Statuen Árpáds und Sct. Stefans geschmückt sind, ist für die aus weissem Marmor in anderthalbfacher Lebensgrösse angefertigte Stattengruppe des Königs Franz Josef I. und weil. Königin Elisabeth vorbehalten; das grosse Modell dieser monumentalen Gruppe ist das letzte Werk des verstorbenen Bildhauers ANTON SZÉCSI.

Die Abendbeleuchtung der Halle besorgen: der im Gewölbeschluss placirte, aus Schmiedeeisen verfertigte und vergoldete mächtige Luster mit 205 Glühlampen von je 32 Kerzenstärken, ferner die am Fussgesimse der Logenetage kranzförmig angeordneten Beleuchtungskörper, welche auf einer Verzierung aus Schmiedebronze angebracht sind; schliesslich die in jedem Gewölbefelde des die Halle umgebenden Ganges angebrachten elektrischen Bronzeluster, und zwar in der Weise, dass die Kupelhalle von 637 Stück elektrischen Glühlampen mit insgesamt 13.472 Kerzenstärken beleuchtet wird.

Der das Andenken an die tausendjährige Begründung des ungarischen Staates verewigende Gesetzartikel VII: 1896, welcher in einen der Feststiegenhalle zugewendeten Pfeiler der Kupelhalle eingraviert wurde, hat folgenden Wortlaut:

WIR FRANZ JOSEF I.

von Gottes Gnaden Kaiser von Österreich, König von Böhmen etc. und apostolischer König von Ungarn.

Die getreuen Magnaten und Abgeordneten Unseres geliebten Ungarns und seiner Nebenländer haben im gegenseitigen Einvernehmen den folgenden Gesetzartikel Unserer Majestät zur Sanktion unterbreitet:

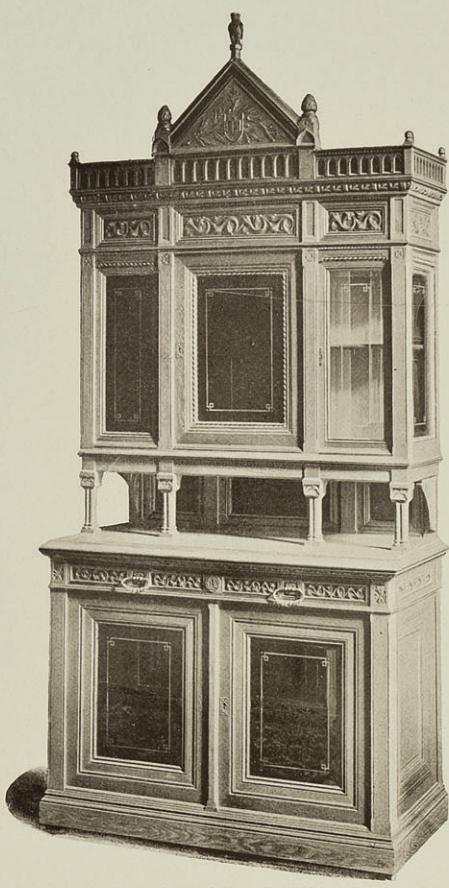
Der ungarische Staat begeht im Jahre 1896 das Fest der tausendsten Jahreswende seiner Begründung und seines Bestandes. Die Gesetzgebung verewigt in Folgendem das Andenken dieses Festes:

§. 1.

Die Gesetzgebung der Länder der heiligen ungarischen Krone dankt in religiöser Andacht der göttlichen Vorsehung dafür, dass sie das von Árpád und seinen tapferen Kriegerschaaren begründete Vaterland in ihren Schutz genommen, seine Fürsten mit Weisheit, sein Volk mit Kraft und selbstaufopfernder Vaterlandsliebe gesegnet und dem Lande in guten, wie in bösen Geschicken beistehend, den Bestand desselben ein Jahrtausend hindurch inmitten vieler Gefahren und Schicksalsschlägen aufrechterhalten hat.

§. 2.

Bei dieser feierlichen Gelegenheit erscheinen beide Häuser des Reichstages mit tiefster Huldigung vor Sr. kaiserlichen und apostolisch königlichen Majestät Franz Josef I., unter dessen

46. — Könyvszekrény. (Főrendiházi elnök.)

Bücherschrank. (Président des Magnatenhauses.)

Bibliothèque. (Président de la Chambre des magnats.)

A diszlépcső-csarnok. Az Országháztér felőli főhomlokzat nagy szökelléke előtt elhelyezett, MARKUP BÉLA mintázta bronz oroszlánokkal diszitett szabad lépésozeten fölhaladva, a vasból kovácsolt gazdag rásos kapuzaton át, a tágas földszinti előcsarnokba jutni (padlómagassága + 1500 m. a Duna sempontja fölött), a melybe jobb- és balfelől a födött kocsi aláhajtók kapui is nyílnak. Innen indul a diszlépcső 5'00 m. széles középső karja a lépcsőcsarnok középen elhelyezett széles nyugvó helyig (+ 2050 mér) a honnan azután a lépésozeti 12:53 m. szélességben a föemeletre (+ 2486 m.) a kupolacsarnok felé halad, mik ellenkező irányban két oldaláról a Delegáció terme előtt elvonuló folyosóba visz.

A lépcsőcsarnok hossza 32:08 m., szélessége 12:53 m., magassága pedig — a földszinti vesztibulum talajától a boltzárásig — 22:06 m.

A hosszalak előtt álló pillérekkel és oszlopokkal indul ki a boltmezők borda-hálózata, a mely a boltrendszer középrésztet elfoglaló, gazdag tagozással egy-mástól elválasztott, de közösen kerelt három vízszintes tükörsíkot emeli. Eme három tükörsíkot, a melynek két szélsője egyenként 8:00 m. hosszú és 4:60 m. széles, középsője pedig 4:70 m. hosszú és 3:40 m. széles, LOTZ KÁROLY, a monumentális falfestményet halhatatlan mestere diszitette «al tempora» főstényekkel, a két szélső mezőbe a törvényhozást allegorizáló képeket, a középső mezőbe pedig Magyarország nagyobb címerét föstén.

A középső pilléreken alkalmazott négy konzolon, gazdag baldachinumok alatt, négy szobor áll, a koronázó jelvényeket — a koronát, a jogart az országalmát és a kardot — emelő apródok szobrai, melyeket KISS György mintázott. A konzolok, valamint a baldachinumok is, aranyozott aluminium-bronzból valók, a szobrok pedig színezett horganyöntvények.

A lépcsőcsarnok márványfalába helyezték el — diszzen kiképzett fülkéből kiülő aranyozott bronzkonzolra — az épület Mesterének, STEINDL Imrének, STROBL ALAJOSRól mintázott mellszobrát, a szemközti falon pedig a Magyar

glorreicher Regierung die verfassungsmässige Freiheit und die ungestörte Entwicklung des Landes gesichert sind.

Der apostolische König von Ungarn und dessen Nebenländern gibt seinerseits sein unverbrüchliches Vertrauen zur Treue seines geliebten Volkes kund.

Diese sind die festen Grundlagen jener segensreichen Harmonie, deren Kraft zugleich ein Unterpfand des sicheren Fortschrittes der künftigen Jahrhunderte bildet.

§. 3.

Mit diesen Kundgebungen der Pietät, der Huldigung und der königlichen Gewogenheit inaktiviert die Gesetzgebung das Andenken an den tausendjährigen Bestand des ungarischen Staates für ewige Zeiten im Gesetze.

§. 4.

Dieses Gesetz tritt am 8. Juni 1896, als am Tage der Jahreswende der ruhmvollen Krönung Sr. kais. und ap. kön. Majestät in Kraft; an demselben Tage ist es sowohl in der gemeinsamen Sitzung beider Häuser des Reichstages zu verlesen, als auch in allen Gemeinden der Länder der ungarischen Krone zu veröffentlichen und in Stein gegraben im Parlamentsgebäude zu verewigen.

Indem Wir diesen Gesetzartikel und Alles was in demselben enthalten ist, sammt und sonders für richtig, genehm und angenommen erklären, genehmigen, bestätigen und sanctionieren Wir selben kraft Unserer königlichen Machtvollkommenheit und werden selben sowohl Selbst befolgen, als auch durch andere Unsere Getreuen befolgen lassen.

Gegeben zu Budapest am Tage des vierzehnten Mai des Jahres Eintausendachthundertsiechsundneunzig.

Franz Josef.

Baron Desider Bánffy.

Die Feststiegenhalle. Die Freitreppe emporschreitend, welche sich vor dem grossen Risalit auf dem Országház-tér befindet und mit den von BÉLA MARKUP modellirten Bronzelöwen geschmückt ist, gelangen wir durch das in Eisen geschmiedete reiche Gitterportale in die geräumige ebenerdige Vorhalle (Fussbodenhöhe + 15:00 m. über dem Donau-Nullpunkte), in welche von links und rechts auch die gedeckten Wagenvorfahrten einmünden. Hier beginnt der 5:00 m. breite Mittelarm der Prunkstiege und führt bis zu dem im Zentrum der Stiegenhalle placirten breiten Ruheplatz (+ 20:50 m.),

von wo die Treppe in einer Breite von 12:53 m. sich gegen die Kupelhalle bis zum Hauptstock (+ 24:86 m.) fortsetzt, während in der entgegengesetzten Richtung zwei Seitenarme zu der sich vor dem Delegationssaale hinziehenden Halle führen. Die Stiegenhalle ist 32:08 m. lang, 12:53 m. breit, die Höhe beträgt vom Fussboden des ebenerdigen Vesribuls bis zum Gewölbeschluss 22:06 m.

Von den Pfeilern und Säulen, welche vor den Längsseiten stehen, geht das Rippensystem der Gewölbefelder aus, welches die den Mitteltheil des Gewölbesystems okkupirenden, durch reiche Gliederung von einander abgrenzten, aber gemeinsam umrahmten drei horizontalen Spiegelflächen trägt. Diese drei Spiegelflächen, von welchen die seitwärts

patrie plein de dévouement, d'avoir soutenu le pays les jours de la bonne et de la mauvaise fortune, d'avoir conservé son existence depuis mille ans, malgré les nombreux revers de fortune.

2. §.

A l'occasion de cette solennité, les deux Chambres du Parlement présentent leur hommage profondément respectueux à Sa majesté impériale et royale apostolique, François-Joseph I, dont le règne glorieux a assuré au pays sa liberté constitutionnelle, et son développement paisible.

De son côté, le roi apostolique de la Hongrie et des pays associés, fait la déclaration d'avoir une confiance inébranlable dans la loyauté de son peuple aimé.

Ce sont les bases solides de cette harmonie bénie, dont la fermeté forme, pour les siècles à venir, le gage le plus sûr de la prospérité.

3. §.

La Législation décide de perpétuer dans un article de loi, la commémoration de l'existence millénaire de l'Etat hongrois, avec ces manifestations de piété, d'hommage et de bienveillance royale.

4. §.

Cette loi sera promulguée le 8 juin 1896, anniversaire du couronnement glorieux de Sa majesté impériale et royale apostolique, lu dans la séance réunie des deux Chambres du Parlement, publiée dans toutes les communes des pays de la couronne de Hongrie, et gravée dans le marbre du palais du Parlement, pour en perpétuer le souvenir.

Nous déclarons cet article de loi et tout ce qui y est contenu, dans son ensemble comme dans ses parties, juste, agréable et accepté, de par Notre pouvoir royal. Nous l'approuvons, l'affirmons et le sanctionnons, Nous l'observerons et Nous le ferons observer par nos fidèles.

Fait à Budapest, le quatorze mai mil huit cent quatre-vingt-seize.

François-Joseph.

Baron Désiré Bánffy.

L'escalier d'honneur. En montant le perron, flanqué de deux lions en bronze (modelés par BÉLA MARKUP),

47. — «Kereskedelelem». pinx. Dudits Andor. (Delegáció-folyosó.)

«Le commerce». (Corridor de la Délegation.)

48. — Mahagoni-könyvszekrény majolikadíszsel. (Miniszterelnök.)
Mahagoni-Bücherschrank mit Majolika- Bibliotheque en acajou avec décorations
schmuck. (Ministre-président.)

Mérnök- és Építész-Egyelet monumentalnis emléktáblája örökít meg a kartásnak a Mester emléke iránti tiszteletét.

A lépcsőszarnokban fölhasznált anyagokat illetőleg megemlíteni kell, hogy az alsó lépcsőkön oldalfalburkolata gyűdi sötétbarna, a felső lépcsőkarok pedig ugyancsak gyűdi világosabb márványból való; az összes ballusztrádok talpkövéi, posztamentumai és fedőkővei gyűdi chamois-színű, a korlátok kis oszlopocskáinak törzsei és lábazatai vaskói piros márványból faragvák, fejei pedig tűzben aranyozott majolikából valók. Az 5·80 m. hosszúságig terjedő lépcsőfok-darabok nyersanya a castelvenerei bányákból (Karszt-vidék) vétetett, kidolgozásuk az építő-területen történt.

A boltrendszert emelő összes pillérek szt.-girolamói sárba márványból készültek, a nyolc oszlop pedig barnavörös színű svéd gránit-monolit.

A lépcsőszarnok boltozatának szerkezete vasból készült és kettős Rabitz-féle tűzmentes födémmel van ellátva; a boltbordák, a bolt-tükörmezők keretelése és a falfeletek, műmárványból (stukko) valók.

Az oszlopok és pillérek között levő posztamentumokon, valamint a lépcsőkarok korlátjainak posztamentumain álló gazdag kiképzésű lámpástartók, nemkülönben az alsó előcsarnok csillárjainak anyaga aranyozott bronz.

A Házak üléstermei. Az üléstermek kiképzésében a jó akusztikára, mint foltéltén szükségességre fordították a főfigyelmet. A jó akusztika egyike a legkényesebb és előre legkevésbé kiszámítható építészeti föladatoknak, de a termek építésekor szem előtt tartott minden tapasztalati szabályt, a mely az akusztika kedvező voltát elsegítheti. A termek méretei ugyanis, a mennyire azt a gyakorlati követelmények megengedték, leszorították, alaprajzuk sokszögű, mennyezetük nem bolthajtásos, hanem vízszintes fa-plafond, az oldalfalak nem sima falterületek, hanem a hangot megtörő páholyfülkékkel, oszlopos karzatokkal vannak részletekbe osztva.

S a tapasztalat ezen útmutatásainak szigorú szem előtt tartása meglepően kedvező eredményre vezetett.

Az alaprajzilag szinte teljesen azonos s egymástól csak részleteiben és építészeti kiképzésükben eltérő, sokszögű, két ülésterem mindegyikének hossza 25·60 m., szélessége 23·45 m., magassága 17·00 m., alapterülete a karzatok alatti folyosóval együtt 520 m². Légürtタルムuk egyenként mintegy 9800 m³.

gelegenten je 8·00 m. lang und 4·60 m. breit sind, die mittlere aber 4·70 m. lang und 3·40 m. breit ist, wurden vom unsterblichen Meister der monumentalen Freskomalerei KARL LOTZ mit Gemälden in al-tempora Manier geschmückt; die zwei Seitenflächen enthalten die Legislative allegorisirende Bilder, das Mittelfeld aber das grössere Wappen Ungarns.

Unter den vier Konsolen, welche an den Mittelpfeilern angebracht sind, stehen unter reichen Baldachinen vier Statuen, die Gestalten von vier Pagen, welche die Krönungsinsignien — die Krone, das Szepter, den Reichsapfel und das Schwert tragen. Die Statuen wurden von GEORG Kiss modellirt. Die Konsolen, sowie auch die Baldachine sind aus vergoldeter Aluminium-Bronze, die Statuen aber aus kolorirtem Zinkguss.

In die Marmorwand der Stiegenhalle wurde — auf der vergoldeten Bronzekonsole einer reich ausgestalteten Nische — die von ALOIS STROBL modellirte Büste des Erbauers des Palastes EMERICH STEINDL placirt, auf der gegenüberliegenden Wand aber verewigt die monumentale Gedenktafel des ungarischen Ingenieur- und Architektenvereines die Verehrung der Kollegen für den Meister.

Bezüglich der in der Stiegenhalle verwendeten Materialien ist zu bemerken, dass die Bekleidung der Seitenwände des unteren Stiegenarmes aus dunkelbraunem Gyüder Marmor, die der oberen Stiegenarme aber gleichfalls aus Gyüder lichterem Marmor hergestellt ist, die Sockel, Postamente und Decksteine sämtlicher Ballustraden wurden aus chamoisfarbigem Gyüder Marmor, die Schäfte und Sockel der kleinen Geländeräulen wurden aus rothem Vaskóer Marmor gemeisselt, die Kapitäler derselben sind aus feuervergoldeter Majolika hergestellt. Das Rohmaterial der bis 5·80 m. langen Stufen wurden aus den Brüchen bei Castelvenere (Karstgegend) beschafft, ihre Bearbeitung erfolgte auf dem Bauplatze.

Die das Gewölbesystem tragenden sämtlichen Pfeiler sind aus gelbem Marmor aus San-Girolamo angefertigt, die acht Säulen-Monolite dagegen aus braunrotem schwedischem Granit.

Die Konstruktion des Gewölbes der Stiegenhalle ist aus Eisen und mit zweifachen Rabitz'schen feuersicheren Decken versehen; Gewölberippen und die Umröhrung der Spiegelfelder sind aus Stuckmarmor.

Die auf den zwischen den Säulen und Pfeilern befindlichen Postamente, sowie auf den Brüstungs- postamenten der Stiegenarme angebrachten reichverzierten Candelaber und auch das Material der in der unteren Vorhalle befindlichen Luster sind aus vergoldeter Bronze.

Die Sitzungssäle der beiden Häuser. Bei der Ausbildung der Sitzungssäle ist vor allem auf die gute Akustik grosses Gewicht gelegt worden. Das Erreichen einer guten Akustik ist eine der schwierigsten und im vorhinein unberechenbaren architektonischen Aufgaben, doch wurden beim Bau der Säle alle, eine gute Akustik fördernden Regeln streng vor Augen gehalten. Die Dimensionen der Säle sind — so weit dies die praktischen Erfordernisse zulassen — reduziert worden, der Grundriss ist ein Polygon, der Plafond nicht gewölbt, son-

installé devant la grande saillie de la façade principale, du côté de la ville, nous entrons, en passant par la porte à claire-voie, dans le grand vestibule du rez-de-chaussée (dont le plancher est d'une élévation de + 15·00 m au-dessus du zéro du Danube). Les portes de droite et de gauche donnent sur les abords couverts qui servent aux voitures. Du vestibule part le bras du milieu de l'escalier d'honneur, dans une largeur de 5·00 m jusqu'au palier qui forme repos (+ 20·50 m); d'ici l'escalier se continue, dans une largeur de 12·53 m jusqu'à l'étage principal (+ 24·86 m), vers la salle des pas perdus, tandis que deux bras s'en détachent, dans une direction opposée, vers le couloir qui entoure la salle de la délégation.

La cage de l'escalier a 32·08 m de longueur 12·53 m de largeur, et 22·06 m de hauteur, du plancher du vestibule du rez-de-chaussée jusqu'à la clef de voûte.

Les piliers et les colonnes installés devant les murs de longueur, servent de pied-droit aux nervures de voûte, qui, dans leur divisions richement exécutées, encadrent trois surfaces parfaitement unies. Les deux surfaces extérieures mesurent séparément 8·00 m de longueur et 4·60 m de largeur, celle du milieu 4·70 m de longueur et 3·40 m de largeur. Ces surfaces ont été ornées par les peintures «al tempora» du maître CHARLES LOTZ, qui s'est immortalisé par ses fresques monumentales. Les deux peintures extérieures allégorisent la législation, celle du milieu représente les grandes armes de la Hongrie.

Sur les quatre consoles des piliers du milieu, sont placées quatre statues richement évoquées. Ce sont les statues des pages (modélisées par GEORGE Kiss), qui portent les insignes du couronnement: la couronne, le sceptre, la pomme et l'épée. Les consoles, de même que les évoquements, sont en bronze d'aluminium; les statues sont des fontes en zinc coloré.

Le buste d'ÉMERIC STEINDL, architecte de l'édifice (modélisé par ALOIS STROBL), est placé, sur une console en bronze doré qui fait saillie à la niche artistiquement conçue et pratiquée dans le mur en marbre de l'escalier d'honneur. En face du buste est appliquée au mur le tableau commémoratif monumental, dont la Société des ingénieurs et des architectes hongrois a fait hommage à la mémoire du Maître.

49. — «Vallás és kultúra», pinx. Dudit Andor. (Delegaciós-folyosó.)
«Religion und Kultur.» (Delegations-Corridor.)
«La religion et la civilisation.» (Corridor de la Délégation.)

A karzatok két emeletsorban vannak elhelyezve, minden két ülésterem mindenikének karzataira a terem sarkai között elhelyezett 3–3 lépéső és 2–2 személy-fölvonó (lift) vezet.

Az üléstermek nappali világítása: magas oldalvilágítás. Mindegyik ülésteremnek ugyanis 12, a karzatok fölött helyezett ablaka van, a melyeknek világító felülete összesen 200 m².

A képviselők ülésterme. A 10 miniszteri, az elnöki és a 4 jegyzői szék beszámításával összesen 453 ülőhely van, tehát éppen annyi mint a mennyi a képviselők száma. A gyorsírók, az elnöki és előadói emelvény előtt, a terem középen úgy vannak elhelyezve, hogy a felemeleten levő munkahelyiségekből, az elnöki emelvény alatt fölvonuló saját lépcsőjükön juthatnak helyeikhez.

A hirlaptudósítók a lejtős terempadlózat legmagasabb szintjében, a karzatok alatti folyosónak — az elnöki emelvényhez legközelebb eső, jobb- és baloldali — két-két szakaszában vannak elhelyezve és 38, frípolccal ellátott, ülőhely áll rendelkezésükre, míg a karzatokon összesen 390 ülőhelyet lehetett a hallgató közönség számára beosztani.

Az elnöki emelvény mellettől «al tempera» falförmények tárgya: «Az 1848-iki országgyűlés megnyitása» és «Az 1867-iki koronázás». Mindkét föstárnagy VÁJDA ZSIGMOND műve.

Az elnöki emelvény mögötti falat tagozó oszlopok és oromzatos fülkében magyarországi uralkodó családok, é. p. az Árpádok, az Anjouk, a Hunyayok, a Jagellók, a Szapolyai és a Habsburg-Lotharingi-család címere között, középpött az ország nagyobb címere foglal helyet.

Az elnöki emelvény fölötti másodemeleti karzat magasságában alkalmazott szobrok a dicsőséget, az egyetértést, a haborút, a békét, az ékesszólást és a haza-szeretetet ábrázolják.

A terem estéri világítását a mennyezeten alkalmazott 137 drb, 32-gyertyafényű izzólámpával elláttott csillár eszközök, valamint az első- és másodemeleti karzat lábpárkányán aranyozott bronzkoszorúba foglalt 575 drb és a karzatokon levő csillárok 180 drb, 16-gyertyás izzólámpái, együttesen tehát 16.464 gyertyafényt terjesztvén.

dern flach aus Holz hergestellt. Die Wände sind nicht glatte Flächen, sondern mit den Schall brechenden Logen-Nischen und Säulen-Galerien in einzelne Abtheilungen getheilt. Die strikte Einhaltung der durch die Erfahrung gebotenen Finzerzeige hat denn auch zu einem überraschend günstigen Resultate geführt.

Die im Grundrisse nahezu identischen und nur in ihren Details und in der architektonischen Ausbildung abweichenden polygonen zwei Sitzungssäle haben jeder eine Länge von 25·60 M., eine Breite von 23·45 M., eine Höhe von 17·00 M.; die Grundfläche — inklusive des Ganges unterhalb der Galerien — beträgt 520 M²; der Luftkubikinhalt eines jeden Saales beträgt 9800 M³. Die Galerien sind in zwei Stockwerkreihen angebracht; auf jede Galerie eines jeden Saales führen je drei, in den Ecken des Saales angebrachte Treppen und je zwei Personen-Lifts.

Zur Beleuchtung der Sitzungssäle während des Tages dient ein hohes Seitenlicht. Ein jeder Sitzungssaal hat nämlich oberhalb der Galerien 12 Fenster mit einer Gesamt-Beleuchtungsfläche von 200 M².

Der Sitzungssaal der Abgeordneten. Inklusive der zehn

Ministerplätze, des Präsidentensitzes und der vier Schriftführersitze zählt der Saal 453 Sitzplätze, also genau soviel, als die Zahl der Abgeordneten. Die Stenographen sind in der Mitte des Saales, vor der Präsidenten- und Referententribüne derart postiert, dass sie von ihnen, im Mezzanine gelegenen Bureaux auf einer separaten, unter der Präsidententribüne angelegten Treppe auf ihre Plätze gelangen können. Die Zeitungsberichterstatter sind im erhöhten Parterre des Saales, in je zwei Abtheilungen des Ganges unter den Galerien — rechts und links von der Präsidententribüne — untergebracht und stehen ihnen 38 mit Schreibtischen versehene Sitzplätze zur Verfügung, während auf den Galerien für das Publikum insgesamt für 390 Sitzplätze Raum geschafft werden konnte.

Von den über der Präsidententribüne befindlichen zwei Wandgemälden stellt das eine «Die Eröffnung des 1848-er Reichstages», das andere «Die Krönung im Jahre 1867» vor. Beide Werke entstammen dem Pinsel SIGMUND VAJDA's. In den mit Säulen und Giebeln verzierten Nischen hinter der Präsidententribüne sind die Wappen der ungarländischen Herrscherfamilien, u. zw. der Árpáden, der Anjous, der Hunyadys, der Jagellónen, der Szapolyais und der Habsburg-Lothringen, und in deren Mitte das grösste Wappen Ungarns angebracht. Die in

Quant aux matériaux employés dans l'escalier d'honneur, nous aurons à mentionner que l'enveloppe des murs du bras inférieur de l'escalier, est en marbre brun

50. — Mahagoni-szekrény majolikadíszsel. (Miniszterelnök.)
Mahagonischrank mit Majolikabeschmück. (Ministerpräsident.)

Armoire en acajou avec décos en majolica.
(Président du Conseil.)

sombre, celle des murs des bras supérieurs de l'escalier, en marbre brun d'une nuance plus claire; les deux espèces sortent des marbrières de Gyüd. Les pieds, les piédestaux et les dalles des ballustrades sont en marbre chamois de Gyüd, les fûts et les bases des petites colonnes de la rampe en marbre rouge de Vaskóh, les chapiteaux en majolica doré au feu. Le matériel brut des marches qui s'étendent à une longueur de 5·80 m, sortent des carrières de Castelvenere (Karst); ils ont été travaillés sur l'emplacement de la construction.

Les piliers qui portent le système de voûtes sont d'un marbre jaune de Saint-Girolamo, les huit colonnes d'un granit monolithique de Suède.

La structure de la voûte de l'escalier d'honneur est en fer et pourvue d'un manteau double du système Rabitz, à l'épreuve du feu; les nervures de voûte, les surfaces unies et leurs cadres sont exécutés en stuc.

Les candélabres d'une exécution très riche qui sont installés sur les piédestaux entre les piliers et les colonnes, et aussi sur ceux des rampes des bras de l'escalier, enfin les lustres du vestibule inférieur sont en bronze doré.

Les salles de séance des Chambres. Dans la formation des salles de séance on eut surtout à compter avec les exigences d'une bonne acoustique. Tâche architecturale difficile à réaliser! Les conditions d'une bonne acoustique ne sont pas fixées par des règles immuables. Pourtant dans la construction des salles on a profité des données de l'expérience, pour arriver à une bonne acoustique. Tout en tenant compte des exigences pratiques, la dimension des salles fut réduite au possible. Elles sont d'une formation polygone, non-voutée; le plafond est en boisserie horizontale. Les murs de côté ne forment pas des surfaces unies, mais ils sont divisés en parties par des niches de loges et des galeries à colonnes, qui brisent la voix. Le succès fut surprenant.

Les deux salles ont le même dessin fondamental; elles ne diffèrent l'une de l'autre que par le détail dans la formation architecturale. Les dimensions sont les

51. — «Hadviselés», pinx. Duidits Andor. (Delegáció-folyosó.)
«Kriegsführung». (Delegations-Corridor.)
«La guerre. (Corridor de la Délegation.)

A förendek üléstermében az elnöki és jegyzői székeken kívül 290 szék áll a förendek rendelkezésére, 10 szék pedig a miniszterek és 3–3 szék főhercegek és báboronokok számára. A gyorsírók és hirlaptudósítók elhelyezése hasonló, mint a képviselőházi teremben.

Az elnöki emelvénytől kétoldalt látható falföstmények tárgya a következő:

Jobboldalt: II. Endre király kihirdeteti az aranybullát. Baloldalt: A pozsonyi országgyűlés főlajánlja Mária Terézia királynőnek önfeláldozó támogatását. («Vitam et sanguinem!»)

Mindkét kép az élete delén elhunyt JANTYIK Mátyás alkotása.

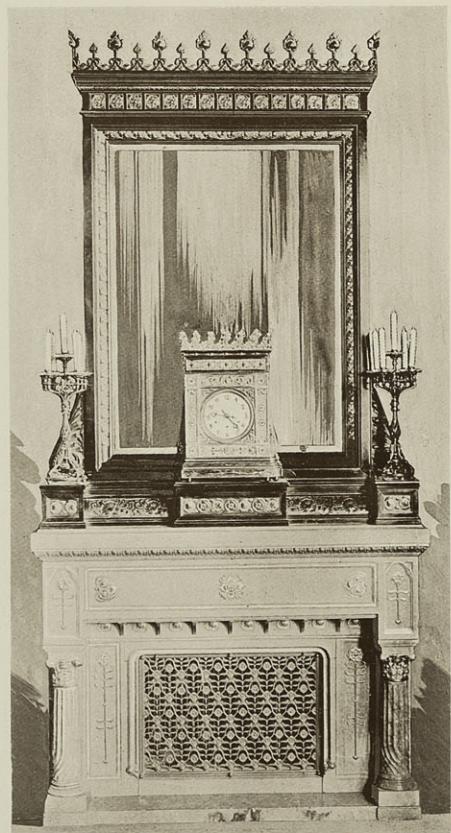
Az elnöki emelvény fölött, a másodemeleti karzat magasságában álló szobrok a hit, igazság, jótékonyság, bőség, loyalitás és a tudomány eszméit testesítik meg.

A mennyezeten alkalmazott 7 csillár 281 drb 32-gyertafényű izzólámpája, továbbá — hasonlóképpen mint a képviselőházi ülésteremben — a párkányokon végigfutó koszorú és a karzatok csillárjainak összesen 755 drb, 16-gyertyafényű izzólámpái szolgálnak az esti világítás eszközéül, összesen 21.072 gyertyafény erősséggel.

A magyar delegáció ülésterme. A közös ügyek tárgyalására kiküldött Országos Bizottság, vagyis a magyar delegáció üléstermének hossza 16:12 m, szélessége 11:71 m, magassága 12:64 m. Alapterülete 188:76 m². Az elnöki emelvényen és a miniszteri székeken kívül van benne 80 ülőhely, a terem alapterületén kívül eső karzatokon pedig 138 ülőhely.

A teremnek az ablakkal szemközti hosszal diszitő, a föstöt kerettel együtt 16:12 m. hosszú és 7:75 m. magas kép a «Kardvágás» jelenetét ábrázolja. I. Ferenc József király 1867. évi június 8-án történt megkoronázatától után a szent koronával fején, koronázási díszben, az ország összes vármegyeinek földjeiből egybehordott dombra lovagol és Szent István kardjával — ösi szokás szerint — a négy világűr felé sujt, jelképezve ekkép, hogy az országot, bárhonnan fenygesse veszély, meg fogja védelmezni.

A nagyszabású képet DUDITS ANDOR festette.

53. — Kandalló. (Miniszterelnök.)

Kamin. (Ministerpräsident.) Cheminée. (Président du Conseil.)

der Höhe der Galerie des II. Stockes, oberhalb der Präsidententribüne postirten Statuen symbolisieren den Ruhm, die Eintracht, den Krieg, den Frieden, die Eloquenz und den Patriotismus. Die Abendbeleuchtung besorgt ein auf dem Plafond angebrachter Luster, mit 137 Glühlampen (à 32 Kerzen), sowie die auf dem Fußgesims der Galerie des I. und II. Stockwerkes angebrachten, in Bronzkästen gefassten 575 Glühlampen ferner die auf den Galerien angebrachten Luster mit 180 Glühlampen (à 16 Kerzen) mit einer Leuchtkraft von zusammen 16.464 Kerzen.

Im Sitzungssaal der Magnatenhaus-Mitglieder stehen außer den Präsidenten- und Schriftführersitzen 290 Sitzplätze für die Magnatenhaus-Mitglieder, zehn Sitze für die Minister und je drei Sitze für die Erzherzöge und Kardinäle zur Verfügung. Die Placirung der Stenographen und Zeitungsberichterstatter ist mit derjenigen im Abgeordnetenhaus-Sitzungssaale identisch.

Die oberhalb der Präsidententribüne, rechts und links angebrachten Wandgemälde stellen die folgenden historischen Akte dar: rechts: «König Andreas II. verkündet die goldene Bulle», links: «Der Reichstag zu Pozsony bietet der Königin Maria Theresia seine aufopfernde Unterstützung an» (Vitam et sanguinem!). Beide Gemälde stammen von dem in der Blüthe seines Lebens verstorbenen Künstler MATHIAS JANTYIK.

Die oberhalb der Präsidententribüne, in der Höhe der Galerie des II. Stockwerkes angebrachten Statuen sind Allegorien des Glaubens, der Gerechtigkeit, der Abundanz, der Loyalität und der Wissenschaft.

Die auf dem Plafond angebrachten Luster mit 281 Glühlampen, sowie die 755 Glühlampen der — ähnlich wie im Abgeordnetenhaus-Sitzungssaale — längs des Gesimses der Galerien angebrachten Kranzbeleuchtung und der Galerie-Luster liefern für die Abendbeleuchtung ein Lichtmeer von zusammen 21.072 Kerzenleuchtkraft.

Der Sitzungssaal der ungarischen Delegation. Der Sitzungssaal der zur Berathung der gemeinsamen Angelegenheiten entsendeten Landeskommision, respektive der ungarischen Delegation weist folgende Maasse auf: Länge 16:12 M., Breite 11:71 M., Höhe 12:64 M. Die Grundfläche beträgt 188:76 M². Ausser der Präsidententribüne und den Ministersitzen zählt der Saal 80 Sitzplätze, während auf den ausserhalb der Grundfläche des Saales angelegten Galerien 138 Sitzplätze angebracht sind.

Das die Saalwand vis-à-vis den Fenstern zierende, inklusive Rahmen 16:12 M. lange und 7:75 M. hohe Gemälde stellt den «Akt des Schwertreiches» vor. König FRANZ JOSEF reitet nach seiner am 8. Juni 1867 erfolgten Krönung, im Krönungsornate, die heilige Krone auf dem Haupte, auf einen aus der herbeigeschafften Erde aller Komitate des Landes gebildeten Hügel und macht, einem uralten Gebrauche gemäss, mit dem Schwerte des hl. Stephan Schwertreiche nach allen Himmelsgegenden, damit symbolisirend, dass er das Land gegen jede, von wo immer kommende Gefahr schützen werde. Das grosse Bild hat ANDOR DUDITS gemalt.

Die grossen Konversationshallen. Zwischen der Kupelhalle und den Sitzungssälen der beiden Häuser befinden sich die sogenannten grossen Konversationshallen, die eine — nächst dem Abgeordnetenhaus-Sitzungssaale — für die Abgeordneten, die andere für die Magnatenhausmitglieder.

Diese geräumigen Hallen sind in den Grundrisse gleich, unterscheiden sich jedoch wesentlich in der skulpturellen und überhaupt künstlerischen Dekoration. Die Säulen sind mit unter vergoldeten Bronzbaldachinen stehenden, aus polychromer Majolika (Pyrogranit) verfestigten Staturgruppen geziert. Diese Gruppen symbolisieren die verschiedenen Zweige des Gewerbes,

52. — Óra kovácsolt bronzból. (Miniszterelnök.)

Uhr aus geschmiedeter Bronze. (Ministerpräsident.) Pendule en bronze forgé. (Président du Conseil.)

Pendule en bronze forgé. (Président du Conseil.)

mêmes pour les deux salles: 25:60 m de longueur 23:45 m de largeur, 17:00 m de hauteur. La superficie du plancher présente un total de 520 m², la cubature d'une salle 9800 m³.

Les galeries sont à deux étages. 3 escaliers et 2 ascenseurs, installés aux coins des salles, conduisent de chacune des salles de séance aux galeries.

L'éclairage du jour s'effectue par des ouvertures latérales. Au-dessus des galeries de chacune des salles sont pratiquées douze fenêtres, dont la superficie éclairante donne 200 m².

La salle de séance des députés. Les députés sont en nombre de 453. La salle contient exactement le même nombre de sièges, y compris les 10 fauteuils des ministres, le siège présidentiel et les quatre sièges des rédacteurs. Les sténographes sont installés au milieu de la salle, devant la tribune du président et du rapporteur, de manière qu'ils communiquent directement avec leurs bureaux, qui sont à l'entresol.

Des deux côtés de la tribune présidentielle, on a installé, sur une estrade au-dessous des galeries, 38 sièges, pourvus de pupitres, pour les besoins de la presse. Les galeries comprennent un total de 390 sièges, qui sont à la disposition du public.

Les fresques «al tempora» à côté de la tribune présidentielle représentent «L'Ouverture de la Diète de 1848» et «Le Couronnement de 1867». Les deux peintures sont l'œuvre de SIGISMOND VAJDA.

Le mur derrière la tribune présidentielle présente une niche à colonnes et à faîte. Les grandes armes du pays occupent le milieu de cette niche, entourées des armes des Árpád, des Anjou, des Hunyadi, des Jagello, de Szapolyai et des Habsburg-Lorraine.

Au-dessus de la tribune présidentielle, à la hauteur de la galerie du deuxième étage, sont installées les statues qui figurent la gloire, la concorde, la guerre, la paix, l'éloquence et le patriotisme.

L'éclairage du soir s'effectue à l'aide d'un lustre, attaché au plafond, à 137 lampes à incandescence de 32 bougies; 575 lampes à incandescence de 16 bougies sont disposées en forme de guirlande en bronze doré le long des corniches qui bordent les galeries des deux étages; les lustres des galeries sont garnis de 180 lampes à incandescence de 16 bougies; ce qui donne au total un rayonnement de lumière de 16.464 bougies.

Dans la salle de séance des magnats, les sièges, qui sont à la disposition des membres de cette Chambre,

A nagy társalgó-csarnokok. A kupolacsarnok és a Házak üléstermei között vannak az ú. n. nagy társalgó-csarnokok, az egyik — a képviselőházi teremhez közel eső — a képviselők, a másik a förendek részére.

E tágas csarnokok alaprajzilag egyenlők, de építőművészeti részleteikben, az alkalmazott márványok színeiben és a szobrászati díszben, szóval egész művészeti diszítsükben lényegesen különböznek egymástól. Az oszlopok, aranyozott bronzbaldaichinumok alatt álló, színes majolikából (pyrogránit) készült szoborcsoportozatokkal vannak diszítve. E csoportozatok az ipari, földművelési, művészeti fogalkozásokat és a tudományok különféle ágait képviselik.

A boltozatokat VAJDA ZSIGMOND «al tempera» képzőszorozatokkal díszítette.

A képviselő társalgó-csarnokában a boltozat föstárnýinek tárgyai a pogánykorból a magyar mytologiából merítvek. A kupolacsarnok felé eső kisebb mezőben a Hunor és Magor mondája van festőművészettel földolgozva. A két testvér-dalia szarvasgímet üldözi. Már-már zsákánnyal ejtik, a mikor tündérszép leánysegere találnak. Megjelenik előttük a szerelem angyla s a leányseg szépsége hatalmába keríti egész valójukat. A legszebb két tündérléányt lovukra ragadják s a velük kötött szerelmi szövetség leszármazói aztán: a hun és a magyar nemzet.

A középső nagy mező föstárnýe két, egymásba fonódó képet ad.

Az egyiken a csodakard regjeve van ábrázolva. Együgyű pásztorfiú megléri a csodakardot és átnyújtja Attilának, aki seregeinek vezéreitől környezve, oldalán feleségével, Ildikóval (Kriemhilde) átveszi azt. Nemtök sokasága hódolattal hozza feléje minden országok koronáit, melyeket ő majdan e csodakarddal — Isten ostromával — jogara alá hajt.

A másik jelenet Buda halálát ábrázolja. Gyöngyvér férjében, Budában, az irigységet és féltekenyéget szította Attila ellen. Most férjének, a leszűrt Budának holtteste mellől, ennek halálát megbosszulandó, átköt szór Attilára és sarjá-dékaira.

A szélső kisebb mezőben Emese álma van föltüntetve. Álmos vezér felesége, Emese, álmaiban maga fölött elvonulni látja Attila világverő lovashadát. Az Attila paizsából kiváló turulmadár reá száll s Emese a magyarok legvitébb vezéreteket, Árpádnak anyjává lesz.

A középső négy oszlop fölött Attila, Buda, Csaba és Árpád vezérek ülő alakjai láthatók. A föstárný alatti feszkeket, a harcot, a hódítást, dicsőséget és harci zenét ábrázoló allegorikus alakok foglalják el.

Az oszlopokat díszítő szoborcsoportozatok tárgyai: Kőzépkori (kolostori) építészet (mint DAMKÓ JÓZSEF), vasút (mint MAYER EDE), pénzverés, bányászat (mint KISS GYÖRGY), zene, színművészeti és szépirodalom (mint LANTAY LÁJOS), gépészet (mint DAMKÓ JÓZSEF), vegyészet (mint HIRSCH JÓZSEF), építészet, föstárszat és szobrászat (mint DAMKÓ JÓZSEF), hajózás, pénzügy, postatáviró-telefon (mint KISS GYÖRGY), mérnöki tudomány (mint TÓTH ISTVÁN).

A förendek társalgó-csarnoka. A boltozatnak a förendiházi nagy ülésterem felőli mezőjén két jelenet látható. Az egyikben: Szent László király a kilött nyila által megtalált és az embervészt elhárító gyógyfüvet szórja a nép közé. A másikban: Kónyves Kálmán, kora szellemét messze túlszárnyaló bölcsességgel, emeli föl tiltó szavát a «boszorkányok» megégetté ellen.

A középső nagy mező egyik felén Szent István

der Landwirtschaft, der Künste und Wissenschaften. Die Plafonds hat SIGMUND VAJDA mit al-tempora Gemälden dekoriert.

In der *Konversationshalle der Abgeordneten* sind die Themata der Plafondgemälde der Zeit des Heidenthums und der ungarischen Mythologie entnommen. In dem kleineren, der Kupelhalle zu liegenden Felde ist die Legende: Hunor und Magor künstlerisch bearbeitet. Die beiden Heldenbrüder jagen einen Hirsch. Schon ist das Wild gestellt, als sie auf eine Schaar bezaubernd schöner Mädchen stossen. Es erscheint vor ihnen der Engel der Liebe und die schöne Mädchen-schaar nimmt ihr ganzes Sein gefangen. Sie heben zwei der Schönsten auf ihre Rosse und die Descendenten dieser Liebeschen sind dann die hunnische und magyarische Nation.

Das mittlere grosse Feld zeigt zwei ineinander greifende Gemälde.

Das eine stellt die Sage von dem Wunderschwert dar. Ein einfacher Hirtenknabe findet das Wunderschwert und übergibt es dem Attila, der dasselbe, von den Führern seines Heeres umgeben, an der Seite

sont au nombre de 290, en dehors des sièges du président et des rédacteurs; les ministres ont dix fauteuils à part, les archidiucs trois et les cardinaux aussi trois.

Les fresques qui décorent le mur aux deux côtés de la tribune présidentielle, ont pour sujet:

À droite: La publication de la bulle d'or par le roi André II. À gauche: La diète de Pozsony offre à la reine Marie-Thérèse son dévouement et sa protection («Vitam et sanguinem»).

Ces deux tableaux sont l'œuvre de MATHIAS JANTYIK, mort à la fleur de l'âge.

Au-dessus de la tribune présidentielle, à la hauteur de la galerie du deuxième étage, sont installées les statues qui incarnent les idées de la foi, de la justice, de la charité, de l'abondance, de la loyauté et du savoir.

Les sept lustres, appliqués au plafond, à 281 lampes à incandescence de 32 bougies, les 756 lampes à incandescence de 16 bougies qui garnissent la guirlande en bronze doré le long des corniches et les lustres des galeries, servent à l'éclairage du soir, avec un rayonnement de lumière de 21.072 bougies.

La salle de la Délégation hongroise. La salle de séance du Comité national, chargé de la délibération des affaires communes, c'est-à-dire de la Délégation hongroise, est d'une longueur de 16,12 m. d'une largeur de 11,71 m. d'une hauteur de 12,64 m. Son plancher couvre une superficie de 188,76 m². Il y a 80 sièges, le siège présidentiel et les fauteuils des ministres non-comptés. Les galeries, qui sont en dehors de la superficie du plancher, offrent 138 sièges.

Le mur de longueur, en face des fenêtres, est orné d'un tableau qui représente la scène du «Coup d'épée» et qui mesure avec le cadre 16,12 m. de longueur et 7,75 m. de hauteur. Le 8 juin 1867, après la cérémonie du couronnement, le roi François-Joseph I. se rend à cheval, la couronne sur la tête et dans l'ornement du couronnement sur le monticule élevé pour cette occasion par la masse de terre qu'envoient à cet effet tous les comitats, et, suivant un usage traditionnel, il frappe avec l'épée de saint Etienne, dans la direction des quatre points cardinaux, pour marquer ainsi qu'il défendrait le pays contre tout ennemi qui oserait l'attaquer.

Ce tableau de grand style est l'œuvre d'ANDOR DUDITS.

Les grands salons. Entre la salle des pas perdus et des salles de séance sont installées les grands salons; l'un est à la disposition des députés, l'autre à la disposition des magnats. Le linéament fondamental des deux salles est le même, mais pour la couleur du marbre employé de même que pour la décoration plastique, elles diffèrent essentiellement l'une de l'autre. Les colonnes sont ornées, sous des envoûtements en bronze doré, par des groupes de statues en majolica (pyrogranit) coloré. Ces groupes représentent les diverses branches de l'industrie, de l'agriculture, des arts et des sciences.

Les voûtes sont ornées des peintures «al tempora» de SIGMUND VAJDA.

Dans le salon des députés, les peintures de la voûte représentent des sujets puisés de l'époque païenne et de la mythologie nationale. La surface du côté de la salle des pas perdus est consacrée à la légende de Hunor et Magor, dans une conception artistiquement imaginée. Les deux vaillants frères chassent la biche. Sur

54. — Mahagoni íróasztal, majolika díszsel. (Miniszterelnök.)
Mahagoni-Schreibtisch mit Majolikaschmuck.
(Ministerpräsident.)

Bureau en acajou avec décorations en majolika.
(Président du Conseil.)

seiner Gemahlin Ildico (Kriemhilde) übernimmt. Eine huldigende Genienschaar überbringt nun Attila die Kronen aller jener Länder, die er mit diesem Schwerte — der Geissel Gottes — seinem Scepter unterwerfen wird. Die zweite Scene stellt den Tod Buda's vor. Die Gemahlin Buda's, Gyöngyvér, entfachte in ihrem Gemahl Neid und Eifersucht gegen Attila. Auf dem Bilde schleudert sie, neben der Leiche Buda's knieend, den Fluch der Rache gegen Attila und dessen Nachkommen.

In dem äusseren kleinen Felde ist Emese's Traum dargestellt. Die Gemahlin des Führers Álmos, Emese, sieht im Traume das weiterobende Reiterheer Attila's über sich hinwegstürmen. Der vom Schilde Attila's sich loslösende Vogel Turul lässt sich auf Emese nieder und diese wird zur Mutter des kühnsten aller ungarischen Heerführer, Árpád.

Oberhalb der mittleren vier Säulen sind die sitzenden Gestalten der Führer Attila, Buda, Csaba und Árpád zu sehen. Die Nischen unter den Gemälden enthalten allegorische Gestalten, welche den Kampf, den Krieg, den Ruhm und die Kriegsmusik versinnbildlichen.

Die die Säulen schmückenden Staturengruppen haben zum Gegenstande: Mittelalterliche Architektur (mod. JOSEF DAMKÓ), Eisenbahn (mod. EDUARD MAYER),

király van ábrázolva, a mint trónon ülve, fogadja Asztrik püspököt, ki a II. Sylvester pápa által följeljött koronát nyújtja át. A mező másik felén a kereszt apotheozisa látható.

A csarnok képsorozatának túlsó szélén Mátyás király látható népe körében, igazságot szolgáltatva; az egyik kisérő főr vonásaiban Tisza Lajos gróf, végrehajtó-bizottsági elnök arca ismerhető föl. Tízfeltűl pedig Nagy Lajos király ül tudósai és művészei körében, a mint a cassai dóm építését elrendeli. E kép alakjainak arcai Tarkovich József elnök, Szapáry István gróf, förendiházi háznagy, továbbá Steindl Imre építész és az építésvezetőség több tagjának, valamint a mennyezetképek mesterének (Vajda Zsigmond) vonásaira emlékeztetnek. A boltmezők alatt és a középső oszlopok fölött: Szent István, Kónyves Kálmán, Nagy Lajos és Hunyady Mátyás királyok ülő alakjai láthatók, a boltfészkek pedig női alakokkal és cherubokkal vannak díszítve.

A gazdag baldachinumok alatt álló szobrok tárgyai: jogtudomány (mint. HIRSCH JÓZSEF), házi ipar (mint. RAUSCH BÉLA), vadászat (mint. KÖLLŐ MIKLÓS), állattenyésztés (mint. RAUSCH BÉLA), szőlőművelés (mint. SZÁSZ GYULA), orvosi tudomány, bőlcészet (mint. VASADI

Münze, Bergwerk (mod. GEORG KISS), Musik, darstellende Kunst, Belletistik (mod. LUDWIG LANTAI), Mechanik (mod. JOSEF DANKÓ), Chemie (mod. JOSEF HIRSCH), Architektur, Malerei und Skulptur (mod. JOSEF DANKÓ), Schiffahrt, Finanzen, Post, Telegraph, Telefon (mod. GEORG KISS), Ingenieur-Wissenschaft (mod. STEPHAN TÓTH).

Die Konversationshalle der Magnatenhausmitglieder. In dem Felde des dem Sitzungssale des Magnatenhauses zu liegenden Theile des Plafonds sind zwei Episoden zu sehen. Die eine stellt König Ladislaus den Heiligen dar, wie er die mit seinem abgeschossenen Pfeile gefundenen Heilkräuter unter das Volk streut; das andere zeigt uns den, den Geist seiner Zeit weit überfliegenden König Koloman (den Bücherfreund), wie er gegen die Verbrennung der «Hexen» sein Veto einlegt. Das Bild in der einen Hälfte des Feldes stellt Stefan den Heiligen dar, wie er, auf dem Throne sitzend, den Bischof Astrik empfängt, der ihm die vom Papste Sylvester II. angebotene Krone überbringt. Die zweite Hälfte des Feldes enthält eine Apotheose des Kreuzes.

Am äussersten Ende der Bilderreihe ist König *Mathias* im Kreise des Volkes zu sehen, Gerechtigkeit übend; der eine der den König umstehenden Grossen trägt die Züge des Grafen Ludwig *Tisza*, des Präsidenten des Exekutiv-Komités. — Auf der anderen Seite sitzt König Ludwig der Große im Kreise der Gelehrten und Künstler, die Erbauung des Domes zu Kassa anordnend. Die Gesichter der auf diesem Bilde figurirenden Gestalten erinnern an die Gesichtszüge des Präsidenten Josef *Tarkovich*, des Quästors des Magnatenhauses Graf Stefan

Szápáry, des Architekten Emerich *Steindl*, mehrerer Mitglieder der Bauleitung und des Schöpfers des Bildes. Auf den übrigen Feldern, zwischen den mittleren Säulen zeigen sich die sitzen den Gestalten Stefans des Heiligen, König Koloman's, Ludwigs des Grossen und Mathias Hunyad's, während in den Nischen weibliche Figuren und Cherubim stehen. Die unter reichverzierten Baldachinen stehenden Statuen symbolisiren: die Jurisprudenz (mod. JOSEPH HIRSCH), Hausindustrie (mod. BÉLA RAUSCH), Jagd (mod. NIKOLAUS KÖLLŐ), Viehzucht (mod. BÉLA RAUSCH), Weinbau (mod. JULIUS SZÁSZ), ärztliche Wissenschaft, Philosophie (mod. FRANZ VASADI), Ackerbau (LUDWIG LANTAI), Forstwissenschaft (mod. JULIUS SZÁSZ), Fischerei (mod. EDUARD MAYER), Fabriks-industrie (mod. RICHARD FÜREDI-FÜRER), Theologie (mod. STEFAN TÓTH).

Die auf dem Plafond des *Berathungssaales der Minister* sichtbaren Oelgemälde allegorisiren die «Weisheit» und «Energie» und entstammen dem Pinsel KARL LOTZ.

Die Längswand der vor dem *Delegationssaale* sich hinziehenden breiten Halle ist mit sechs Bildern geschmückt, welche uns verschiedene Momente des Staats- und Volkslebens vor Augen führen.

Die Vorwürfe der einzelnen Bilder sind: «Kriegsführung», respektive Vaterlandsverteidigung (Ruf zu den

le point de l'attraper, ils se trouvent subitement en présence d'un groupe de jeunes filles, belles comme un rêve. Tout à coup ils se sentent touchés par la grâce de l'amour. Ils saisissent et enlèvent sur leur chevaux les deux plus belles et de leur union tirent les Huns et les Magyars leur origine.

La surface du milieu donne deux tableaux qui s'enlacent. L'un représente la légende de l'épée merveilleuse. — Un jeune berger trouve par hasard l'épée merveilleuse et la remet à Attila, qui, entouré des capitaines de son armée, et ayant à son côté Ildiko (Kriemhilde) sa femme, en prend possession. Une multitude de génies tendent vers lui les couronnes des pays, qu'il devra à l'aide de l'épée merveilleuse, le fléau de Dieu, soumettre à son sceptre.

L'autre tableau représente la mort de Buda. Gyöngyver excite la jalouse et l'envie de son mari Buda contre Attila. Debout devant le cadavre de Buda tué d'un coup d'épée, Gyöngyvér, pour attirer la vengeance du ciel, lance des imprécations contre Attila et sa descendance.

L'autre surface extérieure représente le rêve d'Emese. Emese, femme du chef Álmos, voit dans son rêve passer la cavalerie d'Attila, marchant à la conquête de l'univers. L'oiseau Turul qui se détache du bouclier d'Attila prend son vol vers elle, et Emese deviendra la mère d'Árpád, chef le plus vaillant des Magyars.

Au-dessus des quatre colonnes du milieu, on voit les figures assises des quatre chefs: Attila, Buda, Csaba et Árpád. Plus bas les figures allégoriques de la lutte, de la gloire et de la musique guerrière.

Voici maintenant les sujets des groupes de statues qui ornent les colonnes: architecture (monacale) du moyen âge (mod. par JOSEPH DAMKÓ), chemin de fer (mod. par EDE MAYER), monnayage, exploitation des mines (mod. par GEORGE KISS), musique, théâtre, belles-lettres (mod. par LOUIS LANTAI), machinerie (mod. par JOSEPH DAMKÓ), chimie (mod. par JOSEPH HIRSCH), architecture, peinture, sculpture (mod. par JOSEPH DAMKÓ), navigation, finance, postes et télégraphes (mod. par GFRÖGE KISS), sciences techniques (mod. par ETIENNE TÓTH).

Le parloir des magnats. La surface du plafond du côté de la salle de séance représente deux scènes. Dans l'une des peintures, le roi saint Ladislas jette au peuple la plante médicinale, trouvée par sa flèche tirée, et qui préserve de la peste. Dans l'autre peinture, le roi Coloman le Bibliophile, dont la sagesse dépasse l'esprit du temps, élève sa voix contre le sup-

55.—Szék majolikadíszessel. (Förendiházi elnök.)
Sessel mit Majolikabeschmuck. (Président des Magnatenhauses.)

Chaise avec décoration en majolika. (Président de la Chambre des magnats.)

56.—Bördíván himzzel. (Miniszterelnök.)

Divan en cuir avec broderie. (Président du Conseil)

FERENC), földművelés (mint. LANTAY LAJOS), erdészeti (mint. SZÁSZ GYULA), halászat (mint. MAYER EDE), gyári ipar (mint. FÜREDI-FÜRER RIKÁRD), theologia (mint. TÓTH ISTVÁN).

A miniszterek tanácstermének mennyezetén levő olajfestmények a «Bölcseségét és az Erényt» allegorizálják. Mesterük LOTZ KÁROLY.

A delegáció-terem előtt elvonuló széles folyosó hosszal a hat faliképpel van díszítve, a melyek az állam- és népélet különböző mozzanatait tüntetik szem elő.

Az egyes képek tárgyai a következők: «Hadvise-lés», illetőleg honvédelem. (Fegyverbehívás, a véres kard körülhordozása.) «Vallás és Kultúra», háttérben a budavári koronázó templommal. «Igazságsgolgal-tatás» (tetemrehívás). «Földművelés», «Ipar» és «Kereskedel-m». E képsorozatot DUDITS ANDOR föltötte.

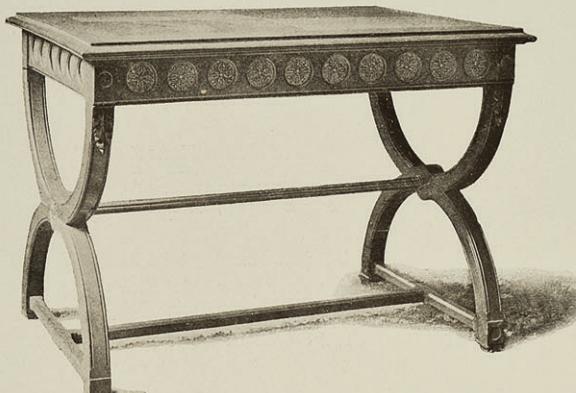
Az étterem két homlokfalán látható nagykiterjedésű altoperák tárgyai: a magyarok főfoglalkozásai a «Halászat» és a «Vadászat». Mindkettő KRIESCH ALADÁR alkotása.

A hosszfonal pedig történelmi vonatkozású hazavárak, illetőleg várromok al-tempora képei láthatók, ú. m.: Vajda-Hunyad, Árva vára, Visegrád, Klissza és

57.—Karosszék. (Förendiházi elnök.)
Lehnstuhl (Président des Magnatenhauses.)
Fauteuil. (Président de la Chambre des magnats.)

Trencsén vára. Es sorozatot K. SPÁNYI BÉLA föltötte, a szélső mezőkben látható heraldikus díszt pedig STEIN JÁNOS.

58. — Asztal majolikadíszsel. (Förendiházi elnök.)

Tisch mit Majolikaschmuck. (Präsident des Magnatenhauses.)

Table avec décoretions en majolika. (Président de la Chambre des magnats.)

A mennyezeten az «Aratás», a «Bőség» és a «Szüret» van allegorizálva. Mesterük KRENNER VIKTOR.

Lépcsőházak. A képviselők Duna felőli lépcsőházának mennyezetén az «Igazság», a város felőli lépcsőzet fölött a «Történetírás», a förendek Duna felőli lépcsőháza plafondján a «Hazaszeretet», a város felőli lépcsőházból pedig az «Egyházjog» nyert ábrázolást.

Mind a négy kép VAJDA ZSIGMOND műve.

A fogadó-, iroda- és hivatalhelyiségek különleges rendeltetésére és beosztására nézve az alaprajzok nyújtanak elégé kimerítő tájékozást.

A mi pedig a bútorféléket és egyéb berendező alkotórészletek és tárgyakat illeti, kiemelendő, hogy — alig említhető csekély kivétellel — minden hazai gyártmányok és készitmények.

Különösebb figyelmet érdemelnek a föemeletsor csaknem összes helyiségeinek fa-plafondjai és lamberái, melyek egy része mahagoni, a többi pedig dió- vagy tölgyfából való, nemkülönben a bronz-csillárok és falikarok, valamint a szőnyegneműek, mely szőnyegek megrendelése által a hazai, akkoráig alig tengődő szőnyegipar föllendítésének célzata félreismerhetetlenül üdvös eredményre vezett.

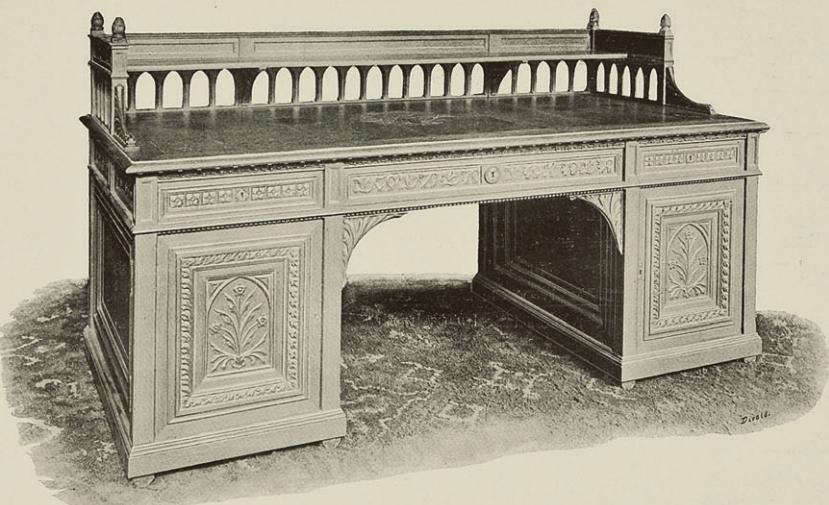
Legfényesebb, leggazdagabb kiállítású a miniszter-

Waffen, Herumtragen des blutigen Schwertes). «Religion und Kultur» mit der Ofner Krönungskirche im Hintergrunde. «Justizpflege», «Ackerbau», «Handel und Industrie»; diese ganze Gruppe ist von ANDOR DUDICS gemalt.

Die an beiden Frontwänden des **Speisesaales** befindlichen Gemälde stellen die Hauptbeschäftigung des ungarischen Volkes: «Jagd» und «Fischerrei» vor. Beide sind Werke von ALADÁR KRIESCH.

An der Längswand des Speisesaals sind altempera gemalte historische Burg-ruinen zu sehen, u. zw. Vajda-Hunyad, Árva, Visegrád, Klissa und Trencsén, Werke BÉLA SPÁNYI's; die heraldische Dekoration in den äusseren Feldern ist eine Arbeit JOHANN STEIN's. Auf dem Plafond sind die «Ernte», der «Überfluss» und «die Weinlese» allegorisiert, von VIKTOR KRENNER.

Auf dem Plafond des **Stiegenhauses** der Abgeordneten, an der Donau-Seite ist die «Justiz», über

59. — Iroásztal. (Förendiházi elnök.)

Bureau. (Président de la Chambre des magnats.)

60. — Asztal. (Förendiházi elnök.)

Tisch. (Präsident des Magnatenhauses.)

Table. (Président de la Chambre des magnats.)

plice du feu, auquel étaient condamnées les sorcières. La moitié de la surface du milieu figure le roi saint Étienne assis sur son trône, et recevant l'évêque Asztrik, qui lui présente la couronne offerte par le pape Sylvestre II. L'autre moitié de la surface du milieu est consacrée à l'apothéose de la croix.

La surface extérieure de l'autre côté nous montre le roi Mathias au milieu de son peuple, en rendant la justice. La figure d'un magnat de sa suite nous rappelle les traits du comte Louis Tisza, président du Comité exécutif. — En face nous voyons le roi Louis le Grand au milieu de ses savants et artistes, en édictant la construction de la cathédrale de Kassa. Les figures de cette peinture représentent les traits de Joseph Tarkovich, du comte Etienne Szapáry, questeur de la Chambre des magnats, d'Émeric Steindl, architecte, de plusieurs membres de l'Intendance de la construction, enfin aussi les traits de S. Vajda, auteur de l'œuvre. Sous les surfaces décorées de ces peintures et au-dessus des colonnes du milieu, on voit les figures assises des rois: saint Etienne, Coloman le Bibliophile, Louis le Grand, Mathias Hunyady. Les niches de voûte sont décorées de figures féminines et de chérubins.

Les sujets des statues installées sous des envoûtemens richement exécutés sont: la jurisprudence (mod. par JOSEPH HIRSCH), l'industrie domestique (mod. par BÉLA RAUSCH),

Rausch), la chasse (mod. par NICOLAS KÖLLÖ), l'élève des animaux (mod. par BÉLA RAUSCH), la viticulture (mod. par JULES SZÁSZ), la médecine, la philosophie (mod. par FRANÇOIS VASADI), l'agriculture (mod. par LOUIS LANTAY), la silviculture (mod. par JULES SZÁSZ), la pisciculture (mod. par EDE MAYER), l'industrie manufacturière (mod. par RICHARD FÜREDI-FÜRER), la théologie (mod. par ETIENNE TÓTH).

Le plafond de la **salle du Conseil à des ministres** est décoré de peintures qui allégorisent la «Sagesse et l'Énergie». Ces peintures sont l'œuvre du maître CHARLES LOTZ.

Le couloir très large qui entoure la **salle de la Délégation** est décoré de six peintures murales, qui représentent divers faits de la vie de l'Etat et du peuple.

Les sujets de ces peintures sont: «La Guerre» c'est-à-dire la défense du pays (Appel aux armes, promener l'épée ensanglantée). «La Religion et la Civilisation» au fond avec l'église du couronnement de Buda. «La Justice» (recherche de l'assassin en citant les suspects devant la bière). «L'Agriculture», «L'Industrie» et le «Commerce». ANDOR DUDITS est l'auteur de ces peintures.

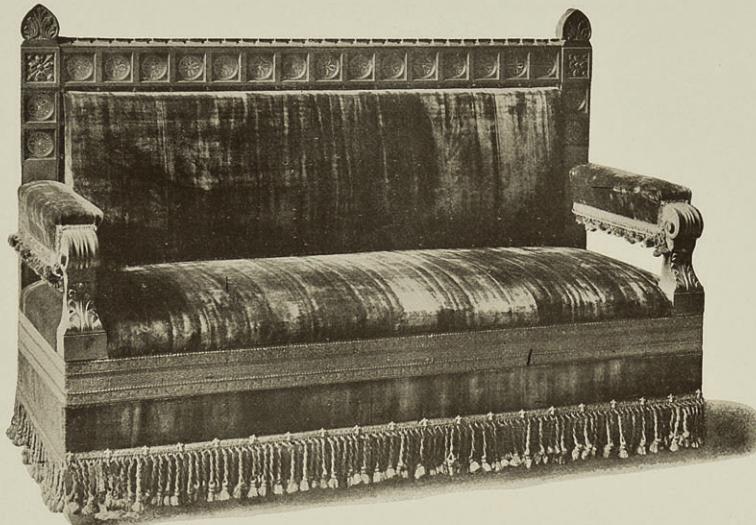
Les deux murs de front de la **salle à manger** sont décorés de peintures «al tempéra» de grandes dimensions. Elles représentent les occupations principales des Hongrois la «Pêche» et la «Chasse». ALADÁR KRIESCH est l'auteur de ces peintures.

Le mur de longueur présente les vues «al tempéra» de châteaux-forts ou de ruines qui ont une importance historique. Dans cette série sont compris: Vajda-Hunyad, Árva, Visegrád, Klissa et Trencsén. Ces peintures sont de BÉLA K. SPÁNYI. La décoration héraldique est l'œuvre de JEAN STEIN.

Au plafond nous voyons la «Moisson», «l'Abondance» et la «Vendange» allégoriques. Ces peintures sont l'œuvre de VICTOR KRENNER.

Le plafond de l'escalier des députés du côté du Danube figure la «Justice», celui de l'escalier du côté

elnöki dolgozószoba, mely az 1900. évi párisi közkiállításon méltó figyelmet keltett s melynek mahagonifából készült plafondja és lámberiai, fényezett mahagoniból való, majolikával diszített butorzata, a magyar diszítő-motivumokkal ékes zöldbőr kárpitós bútorokkal s a kandalló pompás, kovácsolt bronz-óraházával és gyertyatartóival s a berendezés többi alkotórészei-

61. — Diván majolikadíszsel. (Főrendiházi elnök.)

Divan mit Majolikaschmuck. (Präsident des Magnatenhauses.)

Divan avec décoration en majolica. (Président de la Chambre des magnats)

vel együtt, szolidan gazdag és összhangzatosan komoly benyomást keltenek a nélkül, hogy a helyiségek rendeltetésével meg nem férő és fölös ragyogványnal lennének túlterhelve.

E szoba asztalosmunkáit THÉK ENDRE, a kandalló-fölszerelés bronzmunkáit pedig a JUNGFER GYULA lakatosműhelye szolgáltatta.

VI. MŰSZAKI BERENDEZÉSEK.

AFÜTŐ- ÉS SZELLŐZTETŐ-BERENDEZÉS. A rendszer megállapítása végett a kezdeményező lépések még 1885-ben megtörténtek, a mikor a Véghajtó-Bizottság az idevonatkozó tervezet elkészítésével a ZELLERIN M.-félé részvénnytársaságát és a BRÜCKNER céget, mint társvállalkozókat megbizta; később még KNUTH KÁROLY is vállalkozott ily tervezet elkészítésére, úgy hogy 1886-ban két ily kidolgozott művelet feküdt a Véghajtó Bizottság előtt.

A bírálatot a céle külön kiküldött albizottság teljesítette, melynek tagjai HIERONYMI KÁROLY mérnök, országgyűlési képviselő (később belügyminiszter s még utóbbit kereskedelmi miniszter) elnöklete alatt STOCZEK JÓZSEF és Dr. WARTHA VINCE műegyetemi tanárok, Dr. BÖHM bécsei tanár és YBL MIKLÓS építész voltak.

A bíráló bizottság javaslata folytán a Véghajtó Bizottság a ZELLERIN és BRÜCKNER cégeknek, szellőztetés-sel kapcsolatos magasnyomású gőzfűtő-rendszerre alapított közös tervezetét fogadta el, oly kikötéssel, hogy a tervezők azt a bíráló bizottság többrendbeli, részint elmeleti, részint gyakorlati jelentőségű és fontosságú utasításaihoz képest átdolgozni tartoznak.

Az átdolgozott tervezetet egy később kiküldött második albizottság javaslata alapján — melynek tagjai LECHNER LÁJOS székesfővárosi középítési igazgató elnöke, alatt STEINDL IMRE művezető építész, Dr. WARTHA VINCE és WITTMANN FERENC műegyetemi tanárok voltak — a Véghajtó Bizottság elfogadta és e tervezet foganatosítása végett versenytárgyalást hirdetett.

A beérkezett ajánlatok közül a Véghajtó Bizottság a ZELLERIN M.-félé gyári-részvénnytársaság fogadta el.

Időközben azonban a fűtő- és szellőztető-berendezések terén főleg az alacsonynymomású gőzfűtés elő-

Die glänzendste und reichste Ausstattung weist das *Arbeitszimmer des Ministerpräsidenten* auf, das auf der Pariser Weltausstellung vom Jahre 1900 berechtigtes Aufsehen erregt hat und dessen, aus Mahagoni angefertigter Plafond und Lamberien, sowie das mit Majolika-Einlagen geschmückte, nach ungarischen Motiven entworfene Ameublement, der Kamin, ein

de la ville l'«Historiographie»; au-dessus de l'escalier des magnats du côté du Danube nous voyons le «Patriotisme» et dans la cage d'escalier du côté de la ville le «Droit canonique». Ces quatre peintures sont de SIGISMOND VAJDA.

Pour le reste de locaux, le plan donne tous les renseignements utiles.

En ce qui regarde l'ameublement et tout ce qui a rapport à la mise en état de l'édifice, il est à remarquer qu'à peu d'exceptions près, c'est l'industrie nationale qui a tout fourni.

Les plafonds en boiseries et les lambris de revêtement d'acajou, de noyer ou de chêne dans presque tous les locaux de l'étage principale, méritent une mention spéciale; il en est de même pour les lustres et les bras de lampes en bronze doré qui garnissent les murs. Les tapis se font remarquer par leur richesse; ils servent de témoignage de l'essor qu'a pris cette partie de notre industrie nationale.

La mise en état et l'ameublement du cabinet du président du Conseil, sont d'une somptuosité de haut goût. A l'Exposition universelle de Paris de 1900, ils firent justement l'admiration de tous les connaisseurs. Le plafond et les lambris sont en acajou, entrecoupés de riches décorations en majolica. Les meubles, recouverts d'un cuir vert, sont en acajou poli, enrichis de motifs décoratifs, empruntés à l'art national. La cheminée, d'un effet magnifique, décorée d'une pendule en bronze forgé et de candélabres, de même que le reste de la mise en état, complètent dignement l'ameublement. Le tout donne une impression d'harmonie et de magnificence vraiment artistique, relevée par une certaine sobriété qui se manifeste dans la richesse, et qui par ce fait ne paraît pas surchargée.

Les travaux d'ébénisterie sont l'œuvre d'ANDRÉ THÉK, les ouvrages en bronze viennent de la serrurerie de JULES JUNGFER.

VI. TECHNISCHE EINRICHTUNGEN.

DIE HEIZ- UND VENTILATIONSANLAGE. Zur Feststellung des Systems der Installationsanlagen wurden die vorbereitenden Schritte noch im Jahre 1885 unternommen, als das Exekutivkomité mit der Anfertigung des bezüglichen Planes die Aktiengesellschaft M. ZELLERIN und die Kompagniegesellschaft BRÜCKNER als Kompagnie-Unternehmer betraute; später bot sich auch KARL KNUTH zur Anfertigung eines solchen Planes an, so dass im Jahre 1886 zwei ausgearbeitete Elaborate dem Exekutivkomité vorlagen.

Die Beurtheilung vollzog ein zu diesem Zwecke besonders eximittirtes Subkomitee, dessen Mitglieder unter dem Vorsitz des Abgeordneten und Ingenieurs KARL HIERONYMI (später Minister des Inneren und noch später Handelsminister) waren: die Professoren am Polytechnikum JOSEE STOCZEK und Dr. VINCENZ WARTHA, der Wiener Professor Dr. BÖHM und Architekt NIKOLAUS YBL.

Auf Grund des Antrages der Jury acceptierte das Exekutivkomité den Plan von ZELLERIN und BRÜCKNER, welcher auf einem mit Ventilation verbundenen Dampfheizsystem mit Hochdruck basirte, mit der Bedingung, dass die Anfertiger der Pläne diese auf Grund der theils theoretisch, theils praktisch wichtigen Weisungen des Exekutivkomités umzuarbeiten verpflichtet sind.

Das Exekutivkomité acceptierte den umgearbeiteten Plan auf Grund des Antrages eines später entsendeten zweiten Subkomités, dessen Mitglieder unter dem Präsidium des hauptstädtischen Baudirektors LUDWIG LECHNER waren: der bauleitende Architekt EMERICH STEINDL und die Professoren am Polytechnikum Dr. VINCENZ WARTHA und FRANZ WITTMANN und wurde zur Aus-

VI. INSTALLATIONS TECHNIQUES.

CHAUFFAGE ET VENTILATION. Dès 1885, on se livra à des études sur le système de chauffage et de ventilation à adopter. La Société anonyme ZELLERIN et la Société en commandite BRÜCKNER furent chargées par le Comité exécutif de l'élaboration d'un projet. Plus tard, la maison CHARLES KNUTH s'offrit de son côté, à faire le même travail, en sorte que l'année suivante déjà, le Comité exécutif fut à même de pouvoir se prononcer sur deux projets.

L'examen en fut confié à un jury spécial sous la présidence de M. CHARLES HIERONYMI, ingénieur, député (plus tard ministre de l'Intérieur et encore plus tard ministre du commerce), et dont les membres étaient MM. JOSEPH STOCZEK et le docteur VINCENT WARTHA professeurs à l'École polytechnique, le docteur BÖHM, professeur à Vienne et NICOLAS YBL, architecte.

Conformément à la proposition de ce jury, le projet des Sociétés ZELLERIN et BRÜCKNER, basé sur le système de calorifère à vapeur à haute pression et combiné de ventilateurs, fut adopté par le Comité exécutif, à la condition pourtant d'être modifié suivant les indications d'ordre théorique et pratique données par le jury.

Le projet modifié fut soumis à l'examen d'un autre sous-comité, sous la présidence de M. LOUIS LECHNER, directeur des travaux de la Ville de Budapest, et avec MM. ÉMERIC STEINDL, architecte-directeur, le docteur VINCENT WARTHA et FRANÇOIS WITTMANN, professeurs à l'École polytechnique comme membres. Adopté par le Comité exécutif, l'exécution du projet fut mise à l'adjudication, à la suite de laquelle les travaux furent confiés à la Société Zellerin.

Toutefois, sur ces entrefautes, des progrès importants

nyére olyan ujabb tapasztalatokat tettek, melyeknek érvényesítése fölött kívánatos volt s különösen miatt a már kész tervezet újból való átdolgozása vált szükséges.

A ZELLERIN M.-félé részvénnytársaság tervezetét tehát másodszor is átdolgozta; e tervezet szerint — a melyben többek között a levegő nedvesítését, szűrését és hűtését célzó nagyon is költséges s e mellett problematikus értékű berendezések mellőztetével — készült aztán az Országház fűtő- és szellőztető-berendezése, mely főbb vonásokban, vázlatosan ismertetve, a következő:

Az Országház fűtése gózfűtés és pedig részben alacsonynymású gózfűtés (a helyiségekben alkalmazott fűtőtestekkel), részben gózlégfűtés (fűtő- és előmelegítő-kamrák közvetítésével).

A gőz az Országház szomszédságában, attól mintegy 160 m. távolságban, (Személynök-utca 3) a fűtőberendezés, valamint az országházi tüzbiztosági berendezés céljaira külön épült kazán- és gépházban elhelyezett 3 drb 200 m² és 1 drb 100 m² fűtőfelületű Babcock-Wilcox-féle forrásröves, Zwiauer és Werth-féle füstemesztő berendezéssel ellátott, kazánok szolgáltatják.

Az eredeti tervezet szerint a kazánok magában: A gőz az Országházban lettek volna elhelyezendők; később azonban, beláthatva az ily elhelyezés célszerűtlenségét, a kazánok részére külön épületet emeltek.

A gőz a kazánokban 5—6 atm. tűlnyomásra főlhevítve egy 200 és egy 150 mm. átmérőjű jó melegszigetelő kovaföld anyaggal burkolt csővezetéken át — melynek csővei külön e célból épített tunnelszerű csatornában elhelyeznék s melyek közül az egyik tartalékos — jut az Országház pincéjében lévő főelosztóig. Ilyen főelosztó kettő van, H_1 és H_2 (l. a fűtő-szellőztető berendezést ismertő — pince — alaprajzot), melyek az épület kereszttengelyéhez részarányosan vannak elhelyezve; az egyik az épület déli (képviselőházi), a másik az épület északi (főrendiházi) részét látja el a gőzzel.

Az épületnek a főelosztók közé eső részei, úgymint a kupolacsarnok, díszlépcsőház, étterem és delegációterem, a képviselőházi, valamint a főrendiházi oldalról is fűthetők.

A főelosztókból — miután feszültségét a redukáló szelepek 1—15 atm. tűlnyomásra leszállították — négy-négy mellékcsőtőből jut a gőz, innen pedig vagy az alacsonynymású gőz fejlesztésére szolgáló secundár-kazánokba, vagy pedig a fűtőkamrákban elhelyezett fűtőtestekbe.

Az alacsonynymású — secundár — kazánok, melyek a fűtőtestekkel ellátott helyiségek fűtésére szolgálnak, nem közvetetlenül gőzzel fűtőttek, hanem, az 1—1.5 atm. tűlnyomású, tehát még magasnyomású gőz a secundár kazánokban elhelyezett vörösrézsűvelke vezetetik s íly módon melegítő föl a kazánok vizét, illetőleg az abból fejlődő gőzt legföljebb 0.2 légkörű tűlnyomásra, mely gőz azután a fölszálló vezetékeken át az egyes helyiségekben fölállított öntöttvasból való bordás fűtőtestekbe jut.

Ily alacsonynymású kazán összesen 6 van az Országház pinćejében elhelyezve: kettő a képviselőházi, kettő a főrendiházi oldalon, a nagy üléstermek alatt, kettő pedig az épület közepén, a kupolacsarnok alatt.

A képviselőházi és főrendiházi ülésterem s a körülöttük lévő folyosók, a delegáció-terem, a kupolacsarnok, a főlépcsőházak, a vesztibulumok, az étterem, a nagy könyvtárhelyiség, a miniszteri fogadóterem, az osztálytermek, meg a tár-salgócsarnokok fűtése a pincében

führung dieses Planes eine Konkurrenzverhandlung ausgeschrieben. Von den eingelangten Offerten acceptierte das Exekutivkomité das der Aktiengesellschaft M. ZELLERIN.

Inzwischen wurden aber auf dem Gebiete der Heiz- und Ventilationsanlagen, hauptsächlich zu Gunsten der Niederdruck-Dampfheizung, solche neuere Erfahrungen gemacht, deren Geltendmachung sehr erwünscht war und wurde deshalb die neuerliche Umarbeitung des bereits fertigen Planes nothwendig.

Die M. ZELLERIN A.-G. arbeitete also ihren Plan zum zweitenmal um, in welchem unter Anderem die auf die Befeuchtung, Filtrirung und Abkühlung der Luft abzielenden überaus kostspieligen Einrichtungen, deren Werth dabei sehr problematisch war, beseitigt wurden; nach diesem Plane wurde dann die Heiz- und Ventilationsanlage des Parlamentsgebäudes hergestellt, welche wir in ihren Hauptzügen in Folgendem skizziren wollen:

Das Parlamentsgebäude besitzt eine Dampfheizung, u. zw. theilweise eine Niederdruck-Dampfheizung (mit Heizkörpern in den einzelnen Lokalitäten), theilweise Dampf- und Luftheizung (mit Vermittlung von Heiz- und Vorwärmekammern).

Der Dampf wird von der in der Nachbarschaft des Parlamentsgebäudes, in einer Entfernung von etwa 160 Metern, in der Személynök-utca No. 3. installirten besonderen Heizanlage, respektive von den im Kessel- und Maschinenhause — das zugleich zur Feuersicherung des Parlamentsgebäudes dient — placirten drei Kesseln mit je 200 M² und einem Kessel mit 100 M² Heizfläche geliefert, welche mit Kesselröhren System Babcock-Wilcox und mit Rauchverzehrungsapparaten System Zwiauer & Werth versehen sind.

Nach dem ursprünglichen Plane hätten diese Kessel im Parlamentsgebäude selbst placirt werden sollen, später aber, nachdem man das Unzweckmässige einer solchen Placirung einsah, wurde für die Kessel ein besonderes Gebäude errichtet.

Der Dampf wird in den Kesseln auf einen Überdruck von 5 bis 6 Atmosphären erhitzt und durch je eine Rohrleitung von 200 mm, respektive 150 mm. Durchmesser — das eine Rohr dient als Reserveleitung — welche mit einer guten Wärmeisolation von Kieselerde umhüllt und in einem speziell für sie erbauten tunnelartigen Kanal verlegt sind, zu den im Keller des Parlamentsgebäudes befindlichen Hauptvertheilern geführt. Es sind zwei Hauptvertheiler vorhanden, H_1 und H_2 , (S. Keller-Grundriss für Heizung und Ventilation) welche symmetrisch zur Querachse des Gebäudes placirt sind; der eine versorgt den Südtheil (Abgeordnetenhaus), der andere den Nordtheil (Magnatenhaus) des Gebäudes mit Dampf.

furent réalisés dans les questions de chauffage et de ventilation, en ce sens que les expériences récentes paraissaient militier en faveur des calorifères à vapeur à basse pression. Il semblait donc désirable de profiter de ces expériences et de remanier encore le projet déjà adopté.

Pour la seconde fois la Société ZELLERIN apporta donc des modifications à son projet, qui consistaient essentiellement en l'élimination des aménagements fort coûteux, mais d'un effet douteux, ayant pour but le réglage de l'humidité, le filtrage et le refroidissement de l'air. Les travaux furent exécutés enfin conformément au projet ainsi modifié, et dont nous allons donner la description sommaire.

Le chauffage de l'édifice du Parlement est fait à la vapeur, soit en partie avec de la vapeur à basse pression, canalisée dans l'édifice et traversant des corps de chauffe qui sont installés dans les locaux à chauffer, et en partie avec de la vapeur à haute pression, produisant, dans des chambres de chauffe spéciales, de l'air chaud, qui est distribué ensuite dans les pièces à chauffer.

Les machines et les générateurs de vapeur sont placés dans un bâtiment spécial qui se trouve à 160 m. environ de l'édifice du Parlement (Személynök-utca 3). La vapeur est produite par quatre générateurs de système Babco-Wilco, pourvus des appareils fumigènes de Zwiauer et Wirth. Trois de ces générateurs ont une surface de chauffe de 200 m², le quatrième de 100 m². Le même bâtiment abrite aussi les appareils destinés à fonctionner en cas d'incendie.

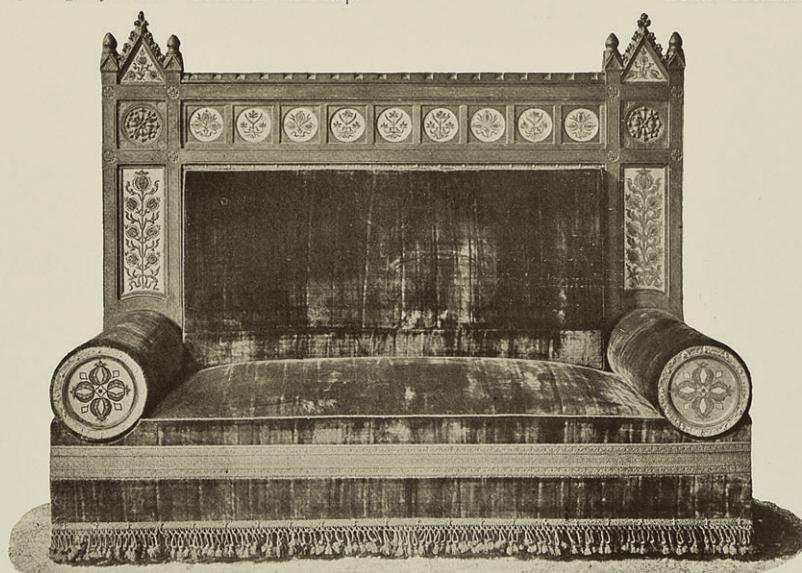
D'après le projet primitif, les générateurs devaient être installés dans l'édifice même du Parlement. Plus tard, toutefois, on se rendait compte des inconvénients que pourrait avoir cette disposition et on résolut de construire un bâtiment spécialement affecté à ce but.

Dans les générateurs, la vapeur est produite à une pression de 5 à 6 atmosphères. Deux tuyaux conducteurs, l'un de 200, l'autre, servant de tuyau de réserve, de 150 mm. de diamètre, sont placés dans un canal souterrain spécialement construit à cet effet, et protégés d'une enveloppe isolatrice en terre siliceuse. Ces deux tuyaux aboutissent, dans les caves du Parlement, à deux distributeurs principaux, disposés symétriquement par rapport à l'axe transversale de l'édifice et qui fournissent la vapeur, l'un à la partie sud (Chambre des députés), l'autre à la partie nord (Chambre des magnats).

Les parties communes de l'édifice, qui se trouvent entre les deux distributeurs (la salle des pas perdus, l'escalier d'honneur, la salle à manger, et la salle de la Délégation), peuvent être chauffées des deux côtés.

Chacun des deux distributeurs principaux est en communication avec quatre distributeurs secondaires, qui reçoivent la vapeur après que la pression de celle-ci a été abaissée, au moyen de soupapes de réduction, jusqu'à 1—1.5 atmosphères. Ces distributeurs secondaires envoient la vapeur soit dans les générateurs secondaires destinés à produire la vapeur à basse pression, soit dans les corps de chauffe installés dans les chambres de chauffe.

Les générateurs secondaires à basse pression, qui servent au chauffage des locaux pourvus de corps de chauffe ne reçoivent pas directement la vapeur. Celle-ci, qui est encore à 1—1.5 atmosphères, c'est-à-dire à haute pression, traverse des tubes en cuivre placés

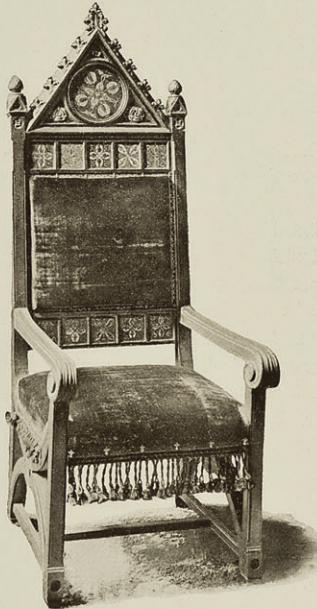
62. — Diván majolikászzel. (Főrendiházi elnök.)
Divan mit Majolikaschmuck. (Präsident des Magnatenhauses.) Divan avec décorations en majolika. (Président de la Chambre des magnats.)

elhelyezett fűtőkamrák közvetítésével, majdnem az összes többi helyiségek fűtése pedig fűtőtestekkel és azok kiegészítéséül szolgáló előmelegítő-kamrák közvetítésével történik.

E fűtő- és előmelegítő-kamrákban szintén bordás fűtőtestek vannak elhelyezve, melyekbe a 125 C-fokú gőz a mellékosztóból 1—1·5 atm. túlnyomással, tehát magasnyomással kerül. A bordás fűtőtestekből kisugárzó meleg fölmelegíti a fűtőkamrák levegőjét s ez a falakban futó csatornákon és azok folytatásában a padozatokból, a falakból, vagy a mennyezetekből torkolló nyilásokon át rendeltetési helyére jutva, szolgál az egyes helyiségek légtartamának a fölmelegítésére.

A képviselőházi és förendiházi nagy ülésterem, valamint az osztálytermek fűtőberendezésének részletesebb ismertetése előtt, előre kell bocsátani a szellőztető berendezés ismertetését, mert a nevezett helyiségekre nézve a két berendezés szoros kapcsolatban van egymással.

A szellőztetésre szolgáló levegő az Országház város felé néző homlokzata előtti squareken elhelyezett két szökőkút kerületein lévő óriási gyűrűalakú aknanyilásokon s ezek folytatásában a szökőkutaktól az épületbe vezető tunnelszerű nagy légsatornákon át jut az épü-

64. — Karosszék majolikadíszsel. (Förendiházi elnök.)
Lehnstuhl mit Majolikaschmuck.
(Präsident des Magnatenhauses.)
Fauteuil avec décorations en majolika.
(Président de la Chambre des magnats.)

letbe, ahol nyomó ventilátorok segélyével a pince alatt elágazó járható csatornákba, onnan pedig rendeltetési helyére, a fűtőkamrákba jut.

Az Országház helyiségeinek szellőztetése vagy aspirációval (természetes légáramlással), vagy pulsíval (nyomó vagy szívő ventilátorokkal) történik.

Pulsíval szellőztetik a képviselőházi és a förendiházi üléstermet, a nagy társalgó csarnokokat (í. n. lobbyk), a delegáció-termet és 2 osztálytermet, aspirációval pedig a többi helyiséget.

Összesen 6 nyomó- és 9 szívő-ventilátor (exhaustor) van az Országházban alkalmazva.

A képviselőházi és förendiházi épületrészeken alkalmazott három-három nyomó-ventilátor közül egy-egy az üléstermet, a másik kettő pedig a pince alatt fekvő csatornák közvetítésével a többi helyiséget látja el levegővel.

A KÉPVISELŐHÁZI ÉS FÖRENTHÁZI ÜLÉSTEREM FŰTŐ-ÉS SZELLŐZTETŐ-BERENDEZÉSÉNEK RÉSZLETES ISMERTETÉSE. Az üléstermekhez tartozó nyomó-szellőztetők a levegőt az üléstermek alatti pince alatt lévő félgyűrű alakú L—L csatornába (l. a berendezést ismertető — alsó-pince — alaprajzot) nyomják, melyből a levegő a csatorna mennyezetén alkalmazott és csappantyúkkal

Die zwischen die Hauptvertheiler fallenden gemeinsamen Theile des Gebäudes, sowie die Kupelhalle, die Feststiegenhalle, das Buffet und der Delegationssaal, können von der Abgeordnetenhaus-, wie auch von der Magnatenhausseite geheizt werden.

Aus den Hauptvertheilern gelangt der Dampf, nachdem seine Spannung von den Reductionsventilen auf einen Überdruck von 1—1·5 Athm. herabgesetzt wurde, in je vier Neben-vertheiler, von hier sodann entweder in die secundären Kessel, welche zur Entwicklung des Niederdruckdampfes dienen, oder aber in die Heizkörper, welche in den Heizkammern placirt sind.

Die secundären Niederdruckkessel, welche zur Heizung der mit Heizkörpern versehenen Localitäten dienen, werden nicht unmittelbar mit Dampf geheizt, sondern der noch hochgespannte Dampf, welcher einen Überdruck von 1—1½ Athmosphären hat, gelangt in die Kupferrohre, welche in den secundären Kesseln placirt sind und erwärmt in dieser Weise das Wasser der Kessel, respective den aus diesen sich entwickelnden Dampf auf einen Überdruck von höchstens 0·2 Athm., welcher Dampf dann durch die aufsteigenden Leitungen in die, in den einzelnen Localitäten placirten Heizkörper aus geripptem Eisenguss gelangt.

Es gibt insgesamt sechs solche Niederdruckkessel, die im Keller des Parlaments aufgestellt sind: zwei auf der Abgeordnetenhausseite, zwei auf der Magnatenhausseite unter den grossen Sitzungssälen, zwei aber in der Mitte des Gebäudes unter der Kupelhalle. Das Heizen des Abgeordnetenhaus- und Magnatenhaus-Sitzungssaales, der sie umgebenden Couloirs, des Delegationssaales, der Kupelhalle, der Hauptstiegenhallen, der Vestibul, des Buffets, des grossen Bibliotheksräumes, des Ministerempfangsraumes, der Ausschuss-Sitzungssäle und der Lobbies erfolgt durch Vermittlung der im Keller placirten Heizkammern. Das Heizen fast sämtlicher übrigen Lokale geschieht durch Heizkörper und durch Vermittlung der die Ergänzung der selben bildenden Vorwärmekammern.

In diesen Heiz- und Vorwärmekammern sind gleichfalls gerippte Heizkörper aufgestellt, in welche der Dampf aus den Nebenvertheilern mit einer Temperatur von 125° C. und einem Überdruck von 1—1·5 Athm., also unter Hochdruck gelangt. Die aus den gerippten Heizkörpern aussstrahlende Wärme erwärmt die Luft der Heizkammern und diese gelangt durch Mauerkanäle und deren Fortsetzungen, durch die Öffnungen, welche aus dem Fußboden, den Mauern oder den Decken münden, an ihren Bestimmungsort und dient zur Erwärmung des Luftgehaltes der einzelnen Lokalitäten.

Bevor wir die Heizeinrichtung der grossen Sitzungssäle des Abgeordnetenhauses und Magnatenhauses, sowie der Sektionssäle detaillierter erörtern, müssen wir die Beschreibung der Ventilationseinrichtung vorausschicken, denn bezüglich der genannten Lokalitäten stehen die beiden Einrichtungen mit einander in engem Konnex.

Die zur Ventilation dienende Luft gelangt aus zwei ringförmigen riesigen Schachtöffnungen, welche an der Peripherie der in den Squares vor der Stadtfront des Parlaments befindlichen beiden Springbrunnen placirt sind und in Fortsetzung derselben von den Springbrunnen durch grosse, in das Gebäude führende tunnelartige Luftkanäle in das Parlament, hier wird die Luft mit Hilfe von Druckventilatoren in gangbare, unter dem Keller sich verzweigende Kanäle, von hier aber zu ihrem Bestimmungsort, in die Heizkammern geleitet.

Die Ventilation der Lokalitäten des Parlaments erfolgt theils durch Aspiration (mit natürlicher Luftströmung) oder durch Pulsion (mittels Druck- oder Saugventilatoren).

Mit Pulsion werden die grossen Sitzungssäle des Abgeordnetenhauses und des Magnatenhauses, die grossen Conversationshallen (die sogenannten Lobbies),

dans l'intérieur des générateurs, et en réchauffant l'eau contenue dans ces générateurs, produit de la vapeur à 0·2 athmosphères. C'est cette vapeur à basse pres-

63. — Karosszék. (Miniszterelnök.)
Fauteuil. (Président du Conseil.)

sion qui est distribuée par les conduites ascendantes et envoyée dans les corps de chauffe placés dans les locaux à chauffer. Ces corps de chauffe sont venus de fonte et pourvu de nervures.

Les générateurs à basse pression sont à nombre de six et installés dans les caves de l'édifice. Deux sont placés sous la salle de séance de la Chambre des députés, deux sous celle de la Chambre des magnats et deux sous la salle des pas perdus.

Les deux grandes salles de séance, les couloirs qui les entourent, la salle de la délégation, la salle des pas perdus, les escaliers principaux, les vestibules, la salle à manger, la grande bibliothèque, le salon de réception des ministres, les salles des sections et les salons sont chauffés par l'intermédiaire des chambres de chauffe installées dans les caves. Dans presque toutes les autres pièces le chauffage se fait à l'aide de corps de chauffe alimentés par des chambres de chauffe préalable.

Ces chambres de chauffe et de chauffe préalable sont également pourvues de corps de chauffe à nervures recevant la vapeur à haute pression directement des distributeurs secondaires à une pression de 1—1·5 d'athmosphères et une température de 125° C. La chaleur dégagée par les corps de chauffe réchauffe l'air des chambres de chauffe, et en passant par les conduites disposées dans les murs, cet air chaud arrive à destination, c'est-à-dire sort par les bouches ménagées dans les planchers, plafonds ou les murs pour se répandre dans les locaux à chauffer.

Avant de passer à la description détaillée du chauffage des deux grandes salles de séance et des salles des sections, nous allons dire quelques mots de la ventilation, qui, dans ces salles, complète le chauffage.

65. — Iróasztal-szék. (Miniszterelnök.)
Chaise. (Président du Conseil.)

szabályozható öt nyiláson át a pince magasságában fekvő szintén ily alakú fűtőkamrába jut, hol a bordás fűtőtestek elhelyezve vannak.

A fűtőkamra mennyezetén szintén öt, csappantyúkkal elzárható nyilás van, melyeken át a most már fölmelegített levegő öt egymástól elkülönített kamrába tovább vezetetik. E nyilásoknak megfelelőleg, a kamrákban még öt vízszintes, a hideg lépcsőnával közlekedő nyilás van, melyek szintén csappantyúkkal elzárhatók s arra valók, hogy a fűtőkamra mennyezetén kitóduló meleg levegőt — szükség esetén — hideg levegővel lehessen keverni. A fűtőkamrát fölött levő öt egymástól elkülönített helyiségek függőleges falai-ban is vannak csappantyúk s ezek, valamint a vízszintes csappantyúk is úgy állíthatók be, hogy az üléstermek fűtése és szellőzetése vagy akként eszközölhető, hogy a meleg alulról ömlik az üléstermekbe és az elhasznált levegő a mennyezeten távozik, vagy pedig fordítva, a kellő hőfokra melegített, illetőleg hűtött levegőt az üléstermek mennyezetén lévő nyilásokon át jut a terembe s az elhasznált levegő alul, az ülésterem padozatán lévő nyilásokon át hagyja el a helyiséget.

Ha t. i. a csappantyúk úgy vannak beállítva, hogy az XYZ vízszintes nyilások (l. a berendezést ismertető — földszinti — alaprajzot) nyitva és a hozzájuk tartozó függőleges nyilások zárva vannak: a meleg levegő az XYZ külön kamrákból a kamrák mennyezetén lévő nyilásokon át az üléstermek alatt elterülő nagy elosztóhelyisége jut s innen a termék üléséi alatt lévő, egyenkint szabályozható, azaz részben vagy egészben kinyitható vagy elcsukható nyilásokon át jut a termekbe.

Ez esetben a szívó-ventilátor működése folytán az elhasznált levegő a mennyezet fölött alkalmazott vízszintes csatornába s az ennek folytatását képező két függőleges csatornába, onnan pedig a PQ helyiségekbe (l. a berendezést ismertető — földszinti — alaprajzot) jut. E helyiségekben ez esetben a vízszintes nyilások zárva, a függőlegesek pedig nyitva vannak, mely utóbbiakon át a romlott levegő útját folytatva a B függőleges aknába kerül. Az akna legalos részén elhelyezett szívó-szellőztető, a romlott levegőt az épület pincéje alatti csatornába és onnan az épület dunai oldalán lévő nyilásokon át a szabadba juttatja.

Ha viszont azt akarjuk, hogy a fűtés fölülről törtenjék, akkor azokat a nyilásokat, melyek előbb meleg levegőt vezettek, elzárjuk a csappantyúkkal és a PQ kamrákhöz tartozó vízszintes nyilásokat nyitjuk ki, a függőleges nyilásokat pedig elzárjuk.

Ez által a meleg levegő a PQ kamrákból a függőleges csatornákon és azok folytatásában a mennyezetnyilásokon át ömlik az üléstermekbe, az elhasznált levegő pedig alul, az ülésök alatt, elvezetettévé, az XYZ-vel jelölt kamrákba jut, honnan a nyitott függőleges nyilásokon át, úgy mint előbb a B aknába szívódik s ugyanolyan uton mint előbb a szabadba jut.

Megjegyzendő, hogy ez utóbbi esetben a fűtés csaknél szellőztetéssel kapcsolatosan eszközölhető, míg az első esetben a fűtés szellőztetéssel, vagy a nélküli is történhetik.

A förendiházi és képviselőházi üléstermekhez tartozó nagy társalgószarnokok (lobbyk), a delegációterem, valamint két osztályterem fűtése és szellőztetése szintén fűtőkamrák és ventilátorok segélyével történik, de azonkívül a társalgószarnokokban és a delegációteremben még külön fűtőtestek is vannak elhelyezve.

A kupolacsarnok, a díszlépcsőszarnok, valamint a képviselőházi és förendiházi két-két főlépcsőház, úgyszintén a vesztibulumok fűtése közésszel (circulatio) történik olyképpen, hogy a fűtőkamrákban fölmelegített levegő a padozatban, vagy a padozat fölött alkalmazott nyilásokon át az illető helyiségekbe és a helyiségekben lehűtött levegő szintén a föntíkhez hasonló nyilásokon át lefelé a fűtőkamrákba jut.

der Delegationssaal und zwei Klassensäle, mit Aspiration aber die übrigen Lokalitäten ventilirt.

Im Parlamentsgebäude sind insgesamt 6 Druck- und 9 Saugventilatoren (Exhaustoren) angewendet. Von den in den Trakten des Abgeordnetenhauses und des Magnatenhauses angewendeten je drei Druckventilatoren versieht je ein Ventilator die Sitzungssäle, die andern zwei aber durch Vermittlung der unter dem Keller befindlichen Kanäle die übrigen Lokalitäten mit Luft.

DETAILBESCHREIBUNG DER HEIZ- UND VENTILATIONSENTRICHTUNG DER SITZUNGSSÄLE DES ABGEORDNETENHAUSES UND DES MAGNATENHAUSES. Die Druckventilatoren der Sitzungssäle treiben die Luft in den halbkreisförmigen, unter dem Keller befindlichen Kanal L—L (S. Unterkeller-Grundriss für Heizung und Ventilation), welcher sich unter den Sitzungssälen hinzieht. Von hier gelangt die Luft durch 5 Öffnungen, welche an der Decke des Kanals angebracht sind und durch Klappen regulirt werden können, in die im Keller befindliche Heizkammer, welche gleichfalls halbkreisförmig ist und wo die gerippten Heizkörper placirt sind.

An der Decke der Heizkammer befinden sich 5 mit Klappen versperrbare Öffnungen, durch welche die nunmehr erwärmt Luft in 5 von einander separaten Kammern weitergeleitet wird. Entsprechend diesen Öffnungen befinden sich in den Kammern noch 5 horizontale, mit dem Kanal für kalte Luft korrespondirende Öffnungen, welche gleichfalls mit Klappen versperrt werden können und dazu dienen, die von der Decke der Heizkammer ausströmende warme Luft im Notfall mit kalter Luft zu vermischen. Auch in den vertikalen Mauern der über den Heizkammern befindlichen 5 separaten Kammern befinden sich Klappen und diese, sowie die horizontalen Klappen können so eingestellt werden, dass die Heizung, respektive Ventilation der Sitzungssäle entweder in der Weise erfolgen kann, dass die Wärme von unten in die Sitzungssäle strömt und die verbrauchte Luft durch die Decke abgeleitet wird, oder aber umgekehrt: da auf dem entsprechenden Grad erwärmt, respektive abgekühlte Luft gelangt durch die Öffnungen der Saalplafonds in die Sitzungssäle und die verbrauchte Luft verlässt unten durch die Fussboden-Öffnungen den Saal.

Wenn nämlich die Klappen derart eingestellt werden, dass die horizontalen Öffnungen XYZ (S. Parterre-Grundriss für Heizung und Ventilation) geöffnet und die korrespondierenden vertikalen Öffnungen geschlossen sind, so gelangt die warme Luft aus den separaten Kammern XYZ durch die Plafondöffnungen der Kammern in das grosse, sich unter den Sitzungssälen erstreckende Vertheilungskanal und von hier durch die, unter den Sitzplätzen des Saales befindlichen einzeln regulirbaren Öffnungen, welche theilweise oder ganz geöffnet oder verschlossen werden können, in den Saal.

In diesem Falle gelangt die verbrauchte Luft in Folge der Thätigkeit des Saugventilators in den horizontalen Kanal über der Saaldecke und in die, dessen Fortsetzung bildenden zwei vertikalen Kanäle, von dort aber in die Lokalitäten PQ. (S. Parterre-Grundriss für Heizung und Ventilation.) In diesen Lokalitäten sind dann die wagrechten Öffnungen geschlossen, die senkrechten aber geöffnet, durch welch letztere die verdorbene Luft ihren Weg fortsetzt und in den senkrechten Schacht B geleitet wird. Der im untersten Theile des Schachtes placirte Saugventilator leitet die verdorbene Luft in den Kanal unter dem Keller des Gebäudes und von dort durch die Öffnungen auf der Dausseite des Gebäudes ins Freie.

Wenn wir hingegen wünschen, dass die Heizung von obenher bewirkt werden soll, dann schliessen wir die Öffnungen, welche früher die Warmluft führten, vermittelst der Klappen, öffnen die zu den Kammern PQ gehörigen horizontalen und schliessen die vertikalen Öffnungen.

L'air servant à la ventilation est pris sur les squares qui se trouvent devant l'édifice, du côté de la ville. On a profité des fontaines à jet qui ornent ces squares, pour y pratiquer, sur le pourtour de leurs bassins, deux orifices circulaires à grandes dimensions formant prises d'air. Par un grand canal souterrain l'air arrive dans l'édifice, où des ventilateurs à refoulement se pressent dans un réseau de canaux disposés sous les caves, qui sont également à grand profil et peuvent être visités par des ouvriers. De ces canaux, l'air arrive enfin dans les chambres de chauffe.

La ventilation de tous les locaux de l'édifice est faite soit par aspiration (à l'aide de courants d'air naturels), soit par pulsion (au moyen de ventilateurs à refoulement ou à aspiration).

Les salles de séance des deux Chambres, les salles de réception, de même que la salle de la Délegation et deux salles de section sont aérées par pulsion, les autres pièces par aspiration.

L'édifice contient au total 6 ventilateurs à refoulement et 9 à aspiration.

Parmi les trois ventilateurs à refoulement placés dans chaque moitié de l'édifice, un sert à aérer la salle de séance, les deux autres envoient l'air dans les autres locaux, par l'intermédiaire des canaux situés sous la cave.

DESCRIPTION DÉTAILLÉE DU CHAUFFAGE ET DE LA VENTILATION DES SALLES DE SÉANCE. L'air venant du dehors est refoulé par les ventilateurs desservant les salles de séance dans le canal demi-circulaire L—L (Voyez le plan d'installation de la cave inférieure), établi sous les caves de ces salles. La voûte de ce canal est munie de cinq bouches, qui peuvent être fermées au moyen de clapets régulateurs, et par lesquelles l'air passe dans la chambre de chauffe, située au niveau des caves, pour y être exposé à l'action des corps de chauffe.

Le plafond de la chambre de chauffe est également pourvu de cinq bouches à clapets, par lesquelles l'air déjà chaud est envoyé dans cinq autres locaux séparés l'un de l'autre. À ces bouches correspondent, dans le mur de la chambre de chauffe, cinq autres bouches à clapets, normales aux premières, communiquant avec le canal à air froid, et qui sont destinées à introduire de l'air froid pour être mélangé, en cas de besoin, à l'air chaud sortant par les bouches du plafond.

Les murs verticaux des cinq locaux situés au-dessus des chambres de chauffe sont également pourvus de clapets, qui, pareillement aux clapets horizontaux, peuvent être réglés de manière à ce que le chauffage et la ventilation des salles de séance se fassent, soit en faisant entrer l'air chaud par en bas et sortir l'air vicié par le plafond, soit inversement, en introduisant l'air chauffé ou refroidi au degré voulu, par les bouches du plafond et en faisant sortir l'air usé par celles du plancher.

Lorsque les clapets sont réglés de manière à ce que les bouches XYZ (Voyez le plan d'installation de rez-de-chaussée) soient ouvertes et les bouches normales correspondantes fermées, les chambres XYZ envoient l'air chaud, à travers les bouches ménagées dans leurs plafonds, dans la chambre de distribution située au-dessous des salles de séance. C'est de cette chambre que l'air passe ensuite dans les salles de séance, en sortant par les bouches disposées sous les sièges, et dont les clapets peuvent s'ouvrir ou se fermer, entièrement ou en partie.

En ce cas, l'air vicié des salles est aspiré par le ventilateur à aspiration et poussé dans les canaux horizontaux établis au-dessus des plafonds. Ceux-ci communiquent avec un puits vertical, par lequel l'air passe dans la chambre PQ (Voyez le plan d'installation de rez-de-chaussée) dans laquelle, au cas présent, les clapets horizontaux sont fermés, ceux ver-

A többi helyiségek fűtése a helyiségekben — többszörre az ablakfélkékben — alkalmazott bordás fűtőtestekkel, valamint a pincében lévő fűtő- és előmelegítő-kamrákban fölmelegített levegővel történik. A fűtőkamrákban a levegő 600-ig, az előmelegítő kamrákban pedig legfeljebb 350-ra fölmelegithető. A meleg levegőt, e fűtővagy előmelegítő-kamrákból továbbító csatornák, a helyiségek padozata fölött, átlagosan mintegy 2 m. magasságban, alkalmazott redőnyös, csappantyúkkal ellátott nyilásokban végeződnak.

Az elhasznált levegőnek a helyiségekből való elvezetése, illetőleg a helyiségek szellőztetése, más csatornák segélyével történik, melyek közvetlenül a padozat fölött, valamint a mennyezet alatt egy-egy nyílással birnak s melyek szintén csappantyúkkal, egészen vagy részben, elzárhatók.

Az alsó nyilás a téli szellőztetésre, a felső pedig a nyári szellőztetésre szolgál.

A fűtés, az egész épületben, akként szabályozható, hogy a fűtőkamrákban a fűtőtesteknek $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$ vagy $\frac{3}{3}$ -da hozható tetszszerű működésbe, vagy pedig, az egyes helyiségekben föllállított fűtőtestekkel is elérhető a kívánt hőfok.

Alaphőmérséklet a termekben, folyosókban és fö-

66. — Bronz oroszlán, a főkapunál.
Löwe aus Bronze beim Hauptportale. Lion en bronze. Entrée principale.

lépcsőházakban 20 C. fok, a melléklépcsőkhöz tartozó lépcsőházakban pedig 150 C. állapottattat meg.

Az üléstermekben 18.000 m³ friss fűtőt vagy hűtőt levegőnek óránkinti bevezetéstől vezetéssel számításba véve.

A condenzvíz a fűtőtestekből külön vezetékeken át az önműködő condenzdényekbe jut, honnan, ha a helyiségekben föllállított fűtőtestekkel való fűtésből származik, az alacsony nyomású gózkazánokba vissza folyik, ha pedig a fűtőkamrák fűtőtesteiből ered, a gép és kazánház udvara alatt lévő falazott víztartóba folyik, e víztartó melegvizével táplálják azután a gózfeljlesztő kazánokat.

A képviselőházi és förendiházi üléstermekben, a körülöttük lévő folyosókban, a delegációteremben valamint néhány fűtőkamrában is, oly hőmérők vannak alkalmazva, melyek villamos készülék segélyével önműködőleg jelzik az épület földszintjén levő helyiségekben alkalmazott jelzőtáblán a főntemelített helyiségekben uralkodó hőmérsékletet 18 és 22°, illetőleg a fűtőkamrákban 40—50° C között. E jelzés alapján azután a fűtőkamrákban alkalmazott szelepek, vagy a csappantyúk beállítása által szabályozható a hőmérséklet.

★★★

A VIZVEZETŐ BERENDEZÉS, a tüzbiztosági berendezéstől függetlenül, akként készült, hogy az Országház föibejárója előtt készített elosztó aknáig a székesfővárosi

In Folge dessen dringt die Warmluft aus den Kammern *PQ* vermittelst der vertikalen Kanäle und deren Fortsetzungen durch die Plafondöffnungen in die Sitzungssäle, die verbrauchte Luft jedoch gelangt — unter den Sitzen abgeleitet — in die Kammern *XYZ*, von wo sie durch die geöffneten vertikalen Öffnungen, so wie vorher in den Schacht B gesaugt und auf demselben Wege wie früher in's Freie geleitet wird.

Es ist zu bemerken, dass in letzterem Falle die Heizung nur im Zusammenhange mit der Ventilation durchführbar ist, während im ersten Falle die Heizung in Verbindung mit der Ventilation oder auch ohne ihr bewirkt werden kann.

Die Heizung und Ventilation der zu den Sitzungssälen des Magnaten- und des Abgeordnetenhauses gehörigen grossen Konversationsräume (Lobbys), des Delegationssaales, sowie der zwei Sektionssäle geschieht ebenfalls durch die Heizkammern und Ventilatoren, außerdem sind noch in den Lobbys und in dem Delegationssaale besondere Heizkörper aufgestellt.

Das Heizen der Kupelhalle, Feststiegenhalle und der beiden Hauptstiegenhäuser des Magnaten- und Abgeordnetenhauses, ferner die Heizung der Vestibüle wird durch Circulation bewirkt, und zwar in der Weise, dass die in den Heizkammern erwärmte Luft durch Öffnungen im Fussboden oder oberhalb desselben in das betreffende Lokal gelangt und die im Lokal abgekühlte Luft gleichfalls durch ähnliche Öffnungen in die Heizkammern hinabgeleitet wird.

Das Heizen der übrigen Lokalitäten erfolgt durch gerippte Heizkörper, welche zumeist in den Fensterischen placirt sind, sowie durch die in den Heiz- und Vorwärmekammern im Keller erwärmte Luft.

Die Luft kann in den Heizkammern auf 60 Grad, in den Vorwärmekammern aber höchstens auf 35 Grad erwärmt werden. Die Kanäle, welche die warme Luft aus diesen Heiz-, respektive Vorwärmekammern leiten, endigen durchschnittlich in zwei Meter oberhalb des Fussboden angebrachten, mit Rouleauklappen versehenen Öffnungen.

Die Ableitung der verbrauchten Luft aus den Lokalitäten, respektive die Lüftung derselben erfolgt mit Hilfe anderer Kanäle, welche unmittelbar über dem Fussboden, sowie unter dem Plafond je eine Öffnung besitzen und welche gleichfalls mit Verschlüssen teilweise oder ganz verschliessbar sind.

Die untere Öffnung dient zur Lüftung im Winter, die obere zur Lüftung im Sommer.

Die Heizung kann im ganzen Gebäude derart geregelt werden, dass man in den Heizkammern nach Belieben $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$ oder $\frac{3}{3}$ der Heizkörper in Thätigkeit setzt und kann der erwünschte Wärmegrad auch mittels der in den Lokalitäten aufgestellten Heizkörper erzielt werden.

Als Temperaturnormale wurde für die Säle, Wandelgänge und für die Hauptstiegenhalle 20 Grad C., für die Stiegenhallen der Nebentreppen aber 15 Grad C. festgestellt.

Für die Sitzungssäle ist die Einleitung von 18.000 Kubikmeter frischer, erwärmer oder abgekühlter Luft per Stunde in Rechnung gezogen.

Das Kondenswasser gelangt aus den Heizkörpern durch separate Leitungen in die automatischen Kondensgefässe, von wo das Kondenswasser, wenn es aus der Heizung für die in den Lokalitäten aufgestellten Heizkörper stammt, in die Niederdruckdampfkessel zurückfließt, wenn es aber aus den Heizkörpern der Heizkammern herkommt, so wird es in das gemauerte Wasserreservoir unter dem Hofe des Magnaten- und Kesselhauses geleitet. Mit dem Warmwasser dieses Reservoirs werden dann die Kessel für Dampfentwickelung gespeist.

In den Sitzungssälen des Abgeordnetenhauses und des Magnatenhauses, in den diese umgebenden Couloirs, im Delegationssaale, sowie in einigen Heiz-

ticaux ouverts. L'air vicié continue par les bouches à clapets verticaux et arrive dans le puits B, au bas duquel un ventilateur à aspiration le chasse dans le canal établi sous la cave, d'où il est poussé au dehors, à travers les lucarnes donnant sur le Danube. Par contre, lorsque le chauffage doit se faire de haut en bas, les bouches qui dans le cas précédent versaient l'air chaud, sont fermées au moyen de leurs clapets, et on ouvre les clapets horizontaux des chambres PQ, en fermant ceux verticaux.

De ce chef, l'air chaud provenant des chambres PQ entre dans les salles de séance par les bouches du plafond, après avoir passé par les puits verticaux et les canaux qui y aboutissent, et l'air vicié sort par le bas, sous les sièges, pour arriver dans les chambres XYZ, d'où il est aspiré à travers les bouches à clapets verticaux, qui sont ouverts comme au cas précédent, pour passer ensuite dans le puits B et être rejeté au dehors par le même chemin qu'auparavant.

Il y a lieu de faire remarquer que dans ce dernier cas, le chauffage ne peut s'effectuer qu'avec la ventilation ensemble, tandis que dans le premier cas, il peut se faire avec ou sans ventilation.

Les *parloirs* attenant aux salles de séance, de même que la *salle de la Délégation* et les *deux salles des sections* sont également chauffés par l'intermédiaire des chambres de chauffe et aérés au moyen de ventilateurs. Toutefois, la salle de la Délégation et les parloirs sont pourvus aussi de corps de chauffe.

Le chauffage de la salle des pas perdus, de l'escalier d'honneur, des deux escaliers principaux et des vestibules se fait par circulation, c'est-à-dire l'air réchauffé dans les chambres de chauffe entre dans ces locaux par les bouches aménagées dans les planchers ou un peu au-dessus, et l'air refroidi des locaux sort par des bouches pareillement disposées, pour redescendre dans les chambres de chauffe.

Le chauffage de tous les autres locaux est fait au moyen de corps de chauffe à nervures, installés pour la plupart dans les embrasures des fenêtres et alimentés par l'air réchauffé dans les chambres de chauffe et dans celles de chauffe préalable. Dans les chambres de chauffe l'air peut être porté à une température de 60°, dans celles de chauffe préalable à 35° au plus. Dans les divers locaux, les bouches sont à une hauteur de 2 m. environ au-dessus du plancher et munies de clapets à jalouse.

Le rejet de l'air vicié, c'est-à-dire la ventilation proprement dite, se fait par d'autres canaux aboutissant à des bouches ménagées dans les divers locaux immédiatement au-dessus du plancher et au-dessous du plafond. Toutes ces bouches sont munies de clapets qui peuvent être fermés en entier ou en partie.

La bague d'en bas sert pour la ventilation en hiver, celle d'en haut pour la ventilation en été.

Le chauffage de tout l'édifice peut être réglé de manière à ce qu'on puisse faire fonctionner à volonté $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{3}$ et $\frac{3}{3}$ des corps de chauffe placés dans les chambres de chauffe, et de même, dans les divers locaux, le degré de température voulu peut être atteint par le réglage des corps de chauffe installés dans chaque local.

Pour les salles, couloirs et escaliers principaux la température normale est fixée à 20° C°, pour les escaliers secondaires à 15°. La quantité d'air chauffé ou refroidi que consomment les salles de séance est calculée à 18.000 m³ par heure.

L'eau condensée par les corps de chauffe s'écoule dans une conduite spéciale et arrive dans des vases qui fonctionnent automatiquement en renvoyant l'eau provenant du chauffage des corps de chauffe des divers locaux aux générateurs de vapeur à basse pression, et celle condensée dans les chambres de chauffe au réservoir en maçonnerie qui se trouve sous la cour du bâtiment des machines et générateurs. L'eau chaude de ce

vízmű 160 mm. átmérőjű csöve vezeti a vizet. Innen három 80, 80 és 50 mm-es csővezetéken át jut a víz az Országház képviselőházi, förendiházi és a közös helyiségeket tartalmazó középső részébe. E három csővezeték mindegyikból külön körvezeték indul ki, mely az egyes helyiségeket fölszálló vezetékek által látja el vízzel. Ezek a körvezetékek egymással is, rendszerint elzárt, de szükség esetén igénybe vehető külön csővezetékkel vannak összekapcsolva.

A fölszálló vezetékekhez ágazó összes csövek, falazott aknákkal elhelyezett elzáró és víztelenítő csapokkal birnak s így egymástól függetlenül is kezelhetők.

CSATORNÁZÁS. A városi csatornákat, az Országház belsőjében alkalmazott csőhálózattal 4 drb 400 mm. átmérőjű öntöttvas-cső köti össze, melyek egyszersmind a tetővíz elvezetésére is szolgálnak.

TÜZBIZTOSÁGI BERENDEZÉS. Az Országház tüzbiztosági berendezése részére, a tartalékvíz befogadására és víztartók raktározására eredetileg víztartók tervezettek, melyek a képviselőházi és förendiházi üléstermek padlásán nyertek volna elhelyezést. Minthogy azonban aggódalmak merülték föl, hogy az idővel beállható vízszivárgások a termek gazdag mennyezetein rongálásokat okozhatnának, ezt a tervet akként módosították, hogy a tüzbiztosági csővezetéknél vízzel való ellátása a gép- és kazánházból föllállítandó léggumilátorok segélyével történjék.

Két accumulátor-kazán alkalmaztatott, melyekbe a vizet a székesfővárosi vízvezetékből táplált, falazott vízmedencéből, percenkint 2000—2500 liter szállítóképességgű, villamossággal hajtott szivattyú nyomja. Az accumulátorok részben levegővel, részben 8 légkornyomású vízzel vannak megtöltve és ily nyomás alatt áll, ennélfogva a tüzbiztosági csővezeték vize is, mely nyomás állandóságát önműködő villamos állító-készülék biztosítja. Ha például egy vagy több tűzcsapot kinyitnak és a nyomás a légkazánokban alább száll, az önműködő indító-készülék a villamos áramot bekapsolja, minnek folytán a szivattyú működésbe lép és az accumulátorokból kifolyt vizet s ezzel a nyomást ismét pótja. Ha a nyomás a 8 atm. ismét elérte, a szivattyú a villamos kapcsolás megszakítása folytán megszünik működni.

Tűzveszélykor a rendszerinti 8 atm. nyomás rögtön 10 atm.-ra fokozható.

Az accumulátorokból egy 200 mm. átmérőjű a gép- és kazánházs és az Országház között lévő falazott csatornában elhelyezett cső vezeti a vizet az Országházból lévő függőleges vezetékekhez és azok kitorkollását képező 91 darab tűzcsaphoz, melyek az épület különböző helyein: a pincében, az emeleteken és a padlónan vannak elhelyezve.

E berendezés kiegészítéséül szolgál az Országház helyiségeinek különböző pontjain alkalmazott, 77 darab villamos tűzjelző-készülék. Ezek egyrészt arra szolgálnak, hogy tűzveszély esetén a rajtuk levő üvegtárcsa betörése és ezzel az üveg alatt levő fémesűcs megérintése által az Országházból szervezett tűzoltóság helyiségében a tüzet jelezzenek a jelzés onnan a gépházba tovább adható legyen, másfelül pedig, hogy a tűzörszolgálat pontos teljesítése, egy külön helyiségben alkalmazott regisztráló-gépen ellenőrizhető legyen, a mi oly módon történik, hogy a tűzörszolgálatot teljesítő tűzoltó, körjárat a közben minden tűzjelző készülék arra szolgáló peckén eleve meghatározott időközökben, a nála lévő kulescsal fordítva tartozik, a minek megtörétté a regisztráló gép végnélküli papírszalagjának megfelelő átkökése jelzi.

VILLAMOS-VILÁGÍTÁSI VEZETÉKBERENDEZÉS. A berendezés központja az Országház középső részében, a pincében elhelyezett főkapcsolótábla, melyhez egy-

kammern sind solche Thermometer angebracht, welche mit Hilfe eines elektrischen Apparates auf der Signaltafel im Erdgeschoss des Gebäudes automatisch die Temperatur in den genannten Lokalitäten zwischen 18 und 22, respektive in den Heizkammern zwischen 40 und 50 Grad C anzeigen. Auf Grund dieses Signals kann die Temperatur durch die Einstellung der in den Heizkammern angebrachten Ventile oder Klappen gezeigt werden.

DIE WASSERLEITUNGSSANLAGE wurde, unabhängig von der Feuersicherungsanlage, derart durchgeführt, dass das Wasser von dem im Durchmesser 160 mm. starken Rohre des hauptstädtischen Wasserwerkes bis zum Vertheilungsschacht geleitet wird, welcher vor dem Haupteingange des Parlamentsgebäudes angefertigt wurde. Von hier gelangt das Wasser durch drei, im Durchmesser 80, 80 und 50 mm. starke Rohrleitungen in den Abgeordnetenhaus-, Magnatenhausrat und in den die gemeinsamen Lokalitäten enthaltenden mittleren Trakt des Parlamentsgebäudes. Von jedem dieser drei Rohrleitungen geht eine besondere Ringleitung aus, welche die einzelnen Lokalitäten durch Steigleitungen mit Wasser versorgt.

Diese Ringleitungen sind auch miteinander durch regelmässig geschlossene, im Notfall aber benutzbare, besondere Rohrleitungen verbunden.

Sämtliche zu den Steigleitungen abzweigende Rohre besitzen in gemauerten Schächten placirte Verschluss- und Entwässerungshähne, wodurch sie unabhängig von einander manipulirt werden können.

KANALISIRUNG. Die städtischen Kanäle sind mit dem Kanalrohrnetze im Inneren des Parlamentsgebäudes durch vier, im Durchmesser 400 mm. starke gusseiserne Rohre verbunden, welche gleichzeitig zur Ableitung des Niederschlagwassers vom Dache dienen.

FEUERSICHERHEITSEINRICHTUNGEN. Ursprünglich wurden für die Feuersicherheitsanlage des Parlamentsgebäudes, zur Fassung und Einlagerung des Reservewasser Reservoirs geplant, welche am Dachboden der Abgeordnetenhaus- und Magnatenhaus-Sitzungssäle placir werden sollten. Nachdem aber Bedenken auftauchten, dass die mit der Zeit eventuell eintretenden Durchsickerungen von Wasser die reich ornamentirten Decken der Säle schädigen könnten, wurde dieser Plan dahin geändert, dass die Wasserversorgung des der Feuersicherung dienenden Leitungsnets mit Hilfe von Luftaccumulatoren erfolge, welche im Maschinen- und Kesselhause zu errichten sind.

Es wurden zwei Accumulatorenkessel aufgestellt, welche das Wasser aus dem von der städtischen Wasserleitung genährten, gemauerten Wasserbecken mit Hilfe von elektrisch betriebenen Pumpen mit 2000 bis 2500 Liter Leistungsfähigkeit pro Minute befördern. Die Accumulatoren sind zum Theil mit Luft, zum Theil im Wasser unter acht Atmosphären Druck gefüllt, das Wasser des Feuersicherungs-Rohrnetzes steht daher unter dem gleichen Druck, dessen Permanenz durch einen automatisch wirkenden elektrischen Schaltungsapparat gesichert wird. Wenn z. B. ein oder mehrere Feuerhähne geöffnet werden und der Druck in den Luftkesseln sinkt, schaltet der Apparat den elektrischen Strom ein, infolge dessen tritt die Pumpe in Aktion und ersetzt das aus den Accumulatoren ausgeflossene Wasser und stellt auch den Druck wieder her. Wenn der Druck 8 Atmosphären erreicht hat, hört die Tätigkeit der Pumpe infolge der Ausschaltung des elektrischen Stromes wieder auf.

Bei Feuersgefahr kann der Druck, welcher regelmässig 8 Athm. beträgt, sofort auf 10 Athm. erhöht werden.

Aus den Accumulatoren leitet ein Rohr mit 200 mm. Durchmesser, welches in einem gemauerten Kanal untergebracht ist, das Wasser vom Maschinenhause zu

réservoir sert ensuite à l'alimentation des générateurs de vapeur.

Les salles de séance, les couloirs qui les entourent, de même que la salle de la Délégation et quelques-unes des chambres de chauffe sont pourvus de thermomètres, qui, au moyen d'un appareil électrique, marquent automatiquement, sur un tableau indicateur installé au rez-de-chaussée, la température de ces locaux entre 18 et 22°, ainsi que celle des chambres de chauffe entre 40 et 50°. Sur base des chiffres indiqués par ce tableau on règle ensuite la température en manœuvrant les soupapes des chambres de chauffe ou ceux des bouches.

LES CONDUITES D'ALIMENTATION D'EAU sont indépendantes de celles devant servir en cas d'incendie, et partent d'un puits distributeur établi sous l'entrée principale de l'édifice, qui est alimenté par un tuyau de 160 mm de diamètre dépendant de la conduite municipale. Trois tuyaux de 80, 80 et 50 mm de diamètre amènent l'eau du puits distributeur dans les trois parties distinctes de l'édifice, soit dans les ailes de la Chambre des députés et de la Chambre des magnats, et dans la partie centrale contenant les locaux communs. De chacun de ces trois tuyaux part une conduite circulaire qui alimente les divers locaux au moyen de tuyaux montant aux étages. Ces conduites circulaires communiquent entre elles par des tuyaux généralement fermés, mais qui peuvent être ouverts en cas de besoin.

Toutes les conduites horizontales sont munies de robinets de fermeture établis dans des fossés en maçonnerie, de sorte que chaque conduite peut servir séparément.

ÉGOÛTS. Les tuyaux d'égoût installés dans l'intérieur de l'édifice du Parlement sont raccordés aux égoûts de la ville par quatre tuyaux en fonte de 400 mm de diamètre qui servent aussi à écouter les eaux d'égouttement.

DISPOSITIONS CONTRE L'INCENDIE. Primitivement, on avait projeté des réservoirs pour recevoir et emmagasiner les eaux de réserve devant servir en cas d'incendie, et qui auraient été installées sous les toitures des salles de séance. Toutefois, la crainte que les suintements éventuels pourraient endommager les plafonds richement décorés des salles de séance, faisait modifier le projet primitif, et on s'arrêta à une disposition d'après laquelle la canalisation d'eau devant servir en cas d'incendie serait alimentée par la pression de réservoirs à air comprimé qu'on installerait dans le bâtiment des machines et chaudières.

Le réservoir contenant l'eau est en maçonnerie et alimenté par la conduite municipale. La pression est fournie par deux réservoirs à air comprimé et par une pompe électrique d'une capacité de 2000 à 2500 litres par minute. Toutefois, les réservoirs à air ne contiennent de l'air que pour une partie de leur volume; le volume restant est rempli d'eau qui est sous une pression de 8 atmosphères. C'est donc ce chiffre qui indique aussi la pression sous laquelle se trouve constamment l'eau dans la conduite pour les incendies, et dont l'invariabilité est d'ailleurs assurée par un régulateur électrique à action automatique. Lorsque, par exemple, un ou plusieurs robinets à incendie sont ouverts, et que la pression dans les réservoirs à air comprimé s'abaisse, un circuit électrique se ferme dans le régulateur automatique, ce qui fait actionner la pompe, qui remplace l'eau écoulée et relève la pression jusqu'à ce que celle-ci ait de nouveau atteint 8 atmosphères. A ce moment la pompe cesse de fonctionner par suite de l'interruption du courant électrique.

En cas de danger imminent, la pression normale de 8 atmosphères peut être immédiatement augmentée jusqu'à 10 atmosphères.

felől a villamos egyenáramot szolgáltató «Budapesti általános villamossági Részvénytársaság» kábelhálózata kapcsolódik s melyből másfelől az Országház villamos világító berendezésének kábelhálózata indul ki. E kábelhálózat a pince padozatában alkalmazott csatornákban elhelyezett vízszintes kábelekből és az azok folytatását képező függőleges, fölszálló kábelekből áll, mely utóbbiakból a villamos huzalok aztán az egész épületben szétágaznak. A fölhasznált ólomburkolatú kábelek hossza mintegy 13 km, az okonit szigetelésű vörösrézről pedig 150 km.

A főkapcsolótáblán az egész berendezésnek, illetőleg annak egyes, épületrészeken szerint elkülönített csoportjainak, be- és kikapcsolására szolgáló összesen 34 darab villaalakú kapcsoló, valamint az összes villamos árammérők (34 darab) vannak alkalmazva.

A főkapcsolótáblán kívül az épület egyes emeletein még 120 darab kisebb-nagyobb márványkapcsoló-tábla van alkalmazva, melyekből a helyiségek villamos lámpái közvetlenül meggyújthatók.

A képviselőházi és förendiházi ülésterem, továbbá a kupolacsarnok, a két társalgócsarnok, a főlépcsők, a delegációterem és az étterem esakis villamossággal, villamos izzólámpákkal világíthatók meg, míg a többi helyiségek villamos- és gázvilágító-berendezéssel vannak ellátva. Az épület külső részein, nevezetesen a főbejárón, a dunai oldalon levő árkádok, a kocsiméglálok, valamint az udvarok világítása ívvilámpákkal történik. Az egész épületben és annak külső részein 9270 darab 16 és 32 gyertyás izzólámpa és 62 darab ívvilámpa eszközök a villamos világítást.

Az áramszolgáltató villamos részvénytársaság oly mennyiségi egyenáramot bocsáthat az épület kábelhálózatába, melylyel az Országház összes villamos lámpái egyidejűleg megvilágíthatók és egyúttal a fűtő és szellőztető berendezésekhez tartozó 15 darab ventilátor és 12 darab fölvonal is működésben tartható.

Az Országház összes lámpáinak bekapsolásakor a terhelés mintegy 500.000 watt.

GÁZVEZETŐ BERENDEZÉS. A székesfőváros utcáit hálózatából 3 cső vezeti a gázt az Országház déli és északi szárnya, valamint a középső rész alatti pincehelyiségekben elhelyezett összesen 36 darab, 50—100 lángú gázrához. Innen jut a gáz a pincefalakon szabadon vezetett csővezetékek segélyével a fölszálló vezetékekhez s onnan a világítótestekhez.

A fő-emeleti világítótestekhez a gáz a padláson elhelyezett vezetékeken át jut.

A kupola, díszlépcsőház, a 4 főlépcsőház, a két ülésterem, az étterem és a delegációterem kivételével a villamos világítás mellett a gáz is mindenütt be van vezetve, a világító testek tehát — a csillárok, kandeláberek és falikarok — itt mindenütt kombinált világításra vannak berendezve.

FÖLVONÓK. Az Országházban összesen 10 személy- és 2 étfölvonal van.

A személyfölvonalok a FREISSLER ANTAL-féle rendszer szerint készültek s közöttük kettő-kettő — négy-négy személyre — a képviselőházi és förendiházi főbejáró előcsarnoka mellett helyeztetett el, kettő-kettő — hat-hat személyre — a karzati közönség részére szolgál, egy-egy pedig — nyolc-nyolc személyre — az épület középső részében van elhelyezve.

A személy- valamint az étfölvonalok hazai gyártmányok és villamos erőre vannak berendezve.

A fölvonal-székrenyek intarziákkal disztribált diófából készültek.

VILLAMOS-CSENGŐ BERENDEZÉS. Csengőjelzések eszközlése a közönségesen ismert villamos-csengő berendezést alkalmazták.

Ennek egyik, külön megemlítésre méltó, mert a rendesnél nagyobb szabású alkotórésze az a csengő-

den im Parlamentsgebäude placirten vertikalen Leitungen und zu den, deren Ausmündung bildenden 91 Feuerhähnen, welche an verschiedenen Orten des Gebäudes, im Keller, in den Stockwerken und auf dem Boden vertheilt sind.

Als Ergänzung dieser Einrichtung dienen die an verschiedenen Punkten der Lokalitäten des Parlamentsgebäudes angebrachten 77 Stück elektrische Feuermeldapparate. Diese dienen einerseits dazu, um im Falle von Feuersgefahr durch Eindrücken der auf ihnen befindlichen Glasscheibe und durch die dadurch erfolgte Berührung der unter dem Glas befindlichen Metallspitze im Lokal der organisierten Feuerwehr des Parlamentsgebäudes das Feuer zu signalisiren, damit das Signal von dort an das Maschinenhaus übermittelt werde, andererseits aber, damit die pünktliche Durchführung des Wachdienstes auf dem, in einem besonderen Lokal aufgestellten Registrirapparat kontrollirt werden könne, was in der Weise geschieht, dass das Organ der Feuerwehr, welches den Wachtdienst absolvirt, während seines Rundganges den zu diesem Zweck dienenden Stift eines jeden Feuersignalapparates in im voraus bestimmten Zeitintervallen mit dem bei ihm befindlichen Schlüssel umdreht; die erfolgte Umdrehung wird durch die korrespondirende Durchlochung des endlosen Papierstreifens im Registrirapparat angezeigt.

ELEKTRISCHE BELEUCHTUNG. Die Installationszentrale des Parlamentsgebäudes bildet die im Keller des Mitteltraktes aufgestellte Hauptschalttafel, mit welcher einerseits das Kabelnetz der «Budapester Allgemeinen Elektrizitäts A. G.» verbunden ist, welche den elektrischen Gleichstrom liefert, andererseits geht von der Tafel das Kabelnetz der elektrischen Beleuchtungsanlage des Parlamentsgebäudes aus. Dieses Kabelnetz besteht aus horizontalen, in Kanäle im Kellersboden gelegten Kabeln und aus den, deren Fortsetzung bildenden vertical aufsteigenden Kabeln, von welch letzteren ausgehend die elektrischen Drähte im ganzen Gebäude sich verzweigen. Die Länge der verwendeten bleiumhüllten Kabel beträgt etwa 13 Km., des mit Okonit isolirten Kupferdrahtes aber 150 Km.

Auf der Haupt-Schalttafel sind die zur Ein- und Ausschaltung der ganzen Installation, respektive der nach einzelnen Gebäudetheilen getrennten Gruppen dienenden, insgesamt 34 Stück gabelförmigen Schalter, sowie sämtliche elektrischen Strommesser (34 Stück) montirt.

Ausser der Haupt-Schalttafel sind in den einzelnen Stockwerken des Gebäudes noch 120 Stück kleinere und grössere Marmor-Schalttafeln angebracht, von welchen aus die elektrischen Lampen der Lokalitäten unmittelbar aufgezündet werden können.

Die Sitzungssäle des Abgeordnetenhauses und des Magnatenhauses, ferner die Kupelhalle, die beiden Lobbies, die Haupttreppen, der Delegationssaal und der Buffetsaal können nur elektrisch, mit elektrischen Glühlampen beleuchtet werden, während die anderen Lokalitäten mit elektrischer und mit Gasbeleuchtung versehen sind. Die Beleuchtung der äusseren Theile des Gebäudes, des Haupteinganges, der Arkaden auf der Donauseite, der Wagenstandplätze, sowie der Höfe erfolgt mittels Bogenlampen. Die elektrische Beleuchtung des ganzen Gebäudes innen und aussen wird durch 9270 Glühlampen zu 16 und 32 Kerzenstärken und durch 62 Bogenlampen besorgt.

Die Elektrizitätsgesellschaft, welche den Strom liefert, kann soviel Gleichstrom in das Kabelnetz des Gebäudes senden, dass sämtliche Lampen des ganzen Gebäudes gleichzeitig brennen und zugleich die zur Heiz- und Lüftungsanlage gehörenden 15 Ventilatoren, sowie auch die 12 Lifts in Thätigkeit gehalten werden können.

Bei der Einschaltung sämtlicher Lampen des Parlamentsgebäudes beträgt die Belastung etwa 500.000 Watt.

Un tuyau en maçonnerie de 200 mm de diamètre raccorde les réservoirs d'air comprimé qui sont installés dans le bâtiment des machines et chaudières avec l'édifice du Parlement, et les conduites ascendantes qui en font suite aboutissent à 91 robinets à incendie placés en différents endroits de l'édifice, dans les caves aux étages et au grenier.

Cet aménagement est complété par 77 appareils électriques *signaleurs d'incendie* installés dans les nombreux locaux de l'édifice. Ces appareils sont destinés à permettre d'une part de signaler le feu au poste de pompier organisé dans l'édifice même, — ce qui se fait en cassant la vitre de l'appareil et en touchant la pointe métallique qu'elle protège, — et d'autre part de faire contrôler, sur un appareil enregistreur installé dans une chambre spéciale le service de patrouille chargé de veiller au feu. Ce contrôle se fait par la disposition que le pompier de service, en faisant sa ronde dans les intervalles prescrits, doit tourner avec sa clef le taquet adapté à chaque signalateur, ce qui a pour effet de trouver la bande de papier sans fin de l'appareil enregistreur.

ECLAIRAGE ÉLECTRIQUE. Le tableau de distribution est placé dans la cave de la partie centrale de l'édifice et reçoit le courant continu que fournit la Société générale d'électricité de Budapest. C'est de ce centre que part le réseau de câbles pour l'éclairage électrique de l'édifice. Ce réseau comporte des câbles posés horizontalement dans des canaux ménagés sous le plancher de la cave, et des câbles montant verticalement aux étages, auxquels sont reliés les fils conducteurs de tout l'édifice. La longueur des câbles à enveloppe de plomb est de 13 km environ, celle des fils de cuivre à isolation ou oncte de 150 km.

Le tableau de distribution principal comporte 34 commutateurs en forme de fourche, servant à mettre dans le circuit ou à en retirer les groupes de lampes formés par les diverses parties de l'édifice, ainsi que tous les ampèremètres, qui sont au nombre de 34.

En dehors du tableau de distribution principal il y a 120 tableaux de distribution plus ou moins grands, qui sont en marbre et installés aux étages de l'édifice. Ceux-ci servent à allumer directement les lampes électriques des divers locaux.

Les deux salles de séance, la salle des pas perdus, les deux salons, les escaliers principaux, ainsi que la salle de la Délégation et la salle à manger ne sont éclairés qu'à l'électricité (lampes à incandescence), tandis que les autres pièces sont pourvues de l'éclairage électrique et de l'éclairage au gaz. Les parties extérieures de l'édifice, notamment l'entrée principale, les arcades du côté du Danube, les places de stationnement pour les voitures et les cours sont éclairées avec des lampes à arc. L'ensemble de l'édifice et de ses parties extérieures comporte au total 9270 lampes à incandescence à 16 ou 32 bougies, et 62 lampes à arc.

La Société d'électricité qui fournit le courant est en mesure de faire passer dans le réseau de câbles de l'édifice, du courant continu en quantité suffisante pour éclairer en même temps toutes les lampes existantes et pour faire fonctionner les 15 ventilateurs et 12 ascenseurs.

Lorsque toutes les lampes de l'édifice sont allumées, la charge électrique est de 500.000 watt.

ECLAIRAGE AU GAZ. Les trois parties de l'édifice, soit les ailes du Nord et du Sud et la partie centrale, sont reliées, chacune par un tuyau spécial à la canalisation de gaz de la ville. Il y a au total 36 compteurs à gaz d'une capacité de 56 à 100 becs, et qui sont placés dans les caves. D'ici, les tuyaux, qui dans les caves sont simplement fixés aux murs, montent jusqu'aux becs.

Les becs du premier étage reçoivent le gaz par les tuyaux du grenier.

67. — Övbetét a lépcsőházban.

Archivolt-Füllung im Stiegenhause. Remplissage d'archivolte dans l'escalier.

rendszer, a melynek segélyével a förendiházi, valamint a képviselőházi ülésterem elnöki emelvényéről, az ülések, szavazások stb. megkezdésekor, egyetlen billentyű meg-érintése által, amott 35, itt 52 csengő szólal meg, tehát minden helyiségekben — miniszteri szobák, könyvtár, étterem, társalgócsarnok, fró- olvasóterem, folyosók stb. — megszólal a hívó csengetyű, ahol az ülések részvenni jogosultak — az üléstermekben kívül — tartózkodni szoktak.

E berendezés a förendiházi részen 3, a képviselőházból pedig 5 áramkörű és minden áramkör külön-külön k. b. 20 Leclanché-féle elemből egybekapcsolt teleppel bír.

TELEFONBERENDEZÉS. Az épületben háromfélé telefonberendezést alkalmaztak, nevezetesen:

1. *Helyi telefon*, vagyis olyan berendezés, mely által 2—2 helyiségből kölcsönösen, külön kapcsolás nélkül, állandóan érintkezhetni.

Ilyen telefon készült az üléstermek karzatai és az illető háznagyai hivatalok helyiségei között, továbbá a képviselőházi kezelőiroda és képviselőházi bizottságtermek, a földszinti és emeleti ruhatárok, a háznagyai hivatal és jelentkező iroda között stb.

2. *Helyi központhoz kapcsolt telefon*, mely berendezés lehetővé teszi, hogy az épületben fölszerelt 24 beszélő(mellék)állomás megfelelő kapcsolással egymás között, vagy a városi és környékbeli telefonhálózat bármely állomásával szót vältethet.

68. — A föibejáró vasracs-kapujának részlete.

Detail des schmiedeeisernen Hauptportales.

Partie du portail principal en fer forgé.

GASLEITUNGS ANLAGE. Vom Strassennetz der Hauptstadt wird das Gas in drei Röhren zu den, in den drei Kellern des Süd-, Nord- und Mitteltraktes des Parlamentsgebäudes aufgestellten insgesamt 36 Stück Gasuhren, zu je 50 bis 100 Flammen, geleitet. Von hier gelangt das Gas durch die auf den Kellermauern frei geleiteten Rohrleitungen zu den aufsteigenden Leitungen und von diesen zu den Beleuchtungskörpern.

Zu den Beleuchtungskörpern im ersten Stock gelangt das Gas durch die im Bodenraum placirte Leitung.

Mit Ausnahme des Kupelsaales, der Feststieghalle, der vier Haupttreppenhallen, der beiden Sitzungssäle, des Buffetsaales und des Delegationssaales ist neben der elektrischen Beleuchtung überall auch das Gas eingeführt, die Lusters, Kandelaber und Wandarme sind hier überall für kombinierte Beleuchtung eingerichtet.

AUFZÜGE. Im Parlamentsgebäude gibt es insgesamt 10 Personen- und zwei Speisenaufzüge.

Die Personenaufzüge sind nach dem System ANTON FREISSLER angefertigt und zwar wurden je zwei Aufzüge für vier Personen neben der Vorhalle der Haupteingänge des Abgeordneten- und Magnatenhauses placirt, je zwei Aufzüge für sechs Personen dienen für das Galeriepublikum, je ein Aufzug für acht Personen ist im mittleren Gebäudetrakt installirt.

Die Personen-, sowie die Speisenaufzüge sind heimisches Fabrikat und für elektrischen Betrieb eingerichtet.

Die Liftkästen sind aus Nussholz angefertigt, welches mit Intarsien geschmückt ist.

ELEKTRISCHE GLOCKENSIGNALEINRICHTUNG. Zur Abgabe von Glockensignalen wurde die allgemein bekannte elektrische Klingeleinrichtung installirt.

Einen besonderer Erwähnung werthen, weil ungewöhnlich grossangelegten Theil derselben bildet das Glockensystem, mit dessen Hilfe von der Präsidententribüne des Magnaten- und des Abgeordnetenhauses bei Beginn der Sitzungen, Abstimmungen etc. durch Berührung eines einzigen Tasters 35, respektive 52 Glocken ertönen; der Glockenruf ertönt also in allen Lokalitäten, Ministerzimmern, Bibliothek-, Lobby-, Schreib- und Lesezimmern, Couloirs etc., wo sich die zur Theilnahme an den Sitzungen Berechtigten mitunter aufzuhalten pflegen.

Diese Installation besitzt im Magnatenhaustrakte drei, im Abgeordnetenhaustrakte fünf Stromkreise und jeder Stromkreis besitzt eine separate, aus etwa 20 Leclanché-Elementen bestehende Batterie.

TELEPHONEINRICHTUNG. Im Gebäude wurden drei Arten von Telephoneinrichtungen installirt, namentlich:

1. *Lokaltelephon*, d. i. eine Einrichtung, welche es ermöglicht, dass man aus je zwei Lokalen ohne besondere Verbindung ständig verkehren kann.

Solche Telephone wurden zur Verbindung der Galerien der Sitzungssäle mit den Lokalitäten der Quästuren, ferner zwischen der Manipulationskanzlei des Abgeordnetenhauses und den Ausschuss-Sitzungssälen, zwischen den Garderoben im Parterre und in den Stockwerken, der Quästur und der Anmeldungskanzlei etc. eingerichtet.

2. *Lokaltelephon mit Verbindungszentrale*. Diese Einrichtung ermöglicht den Verkehr der 24 im Gebäude errichteten Stationen unter einander, oder mit jeder beliebigen Station des städtischen oder regionären Telephonnetzes.

Die Umschaltung der Linien erfolgt durch den Schalteapparat in der im Gebäude errichteten lokalen Zentrale, welche mit sämtlichen Nebenstationen und durch drei Linien mit der städtischen Zentrale verbunden ist.

A l'exception de la salle des par perdus, de l'escalier d'honneur, des quatre escaliers principaux, ainsi que les deux salles de séance, de la salle à manger et de la salle de la Délégation, toutes les pièces ont l'éclairage au gaz à côté de l'éclairage électrique, et les lustres, candélabres etc. y sont aménagés pour le double emploi.

ASCENSEURS. L'édifice comporte au total 12 ascenseurs dont 10 pour les personnes et 2 pour les vivres.

Les ascenseurs pour les personnes sont du système ANTOINE FREISSLER. Il y en a deux à quatre places devant chacun des vestibules donnant accès à la salle des députés et à la salle des magnats, deux à six places pour le public de chacun des galeries et deux à huit places dans la partie centrale du bâtiment.

Tous les ascenseurs sont mis par l'électricité et construits dans les ateliers du pays. Leurs cages sont en noyer orné de marquetterie.

SONNERIES ELECTRIQUES. Les sonneries sont du genre de ceux généralement employées.

Toutefois, il y a lieu de mentionner le système de sonneries qui sert à signaler le commencement des séances, des votes, etc. Par la pression d'un seul bouton sur la tribune du président de chacune des deux Chambres, 35 sonneries fintent dans la Chambre des magnats, et 52 dans la Chambre des députés en sorte que les personnes devant prendre part aux séances sont appelées de partout où elles ont l'habitude de séjourner,

soit dans les cabinets de ministre, la bibliothèque, la salle à manger, les salles de lecture et de correspondance, couloirs, etc.

Ces appareils sont à trois circuits dans la Chambre des magnats, et à cinq dans la Chambre des députés. Chaque circuit est alimenté par une pile Leclanché de 20 éléments environ.

TÉLÉPHONES. Les téléphones sont installés de manière à permettre trois genres de communications téléphoniques. Il y a notamment:

1°. *Le téléphone local*, qui permet à deux locaux de l'édifice de communiquer mutuellement et constamment, sans l'intermédiaire d'un bureau central.

Ce genre de téléphone a été installé entre les galeries des salles de séance d'une part et les bureaux de la questure d'autre part, ensuite entre le bureau auxiliaire de la Chambre des députés et les salles des Comités, puis entre les vestiaires du rez-de-chaussée et ceux du premier étage, entre la questure et le bureau des demandes d'entrée, etc.

2°. *Les téléphones reliés au bureau central établi dans l'édifice* et qui fait partie du réseau urbain.

Les 24 stations téléphonique installées dans l'édifice et reliées à ce bureau peuvent communiquer entre elles, ainsi qu'avec toutes les autres stations du réseau urbain et suburbain.

Les communications sont établies par le bureau central de l'édifice, qui, au moyen de trois fils, est relié à toutes les stations secondaires ainsi qu'au bureau central du réseau urbain.

3°. *Les téléphones directement reliés au réseau urbain et interurbain*. Ces téléphones sont en communication directe avec le bureau central du réseau urbain, et peuvent correspondre avec toutes les stations télé-

A vonalak átkapcsolása az épületben létesített helyi központban fölállított kapcsoló-készülék által történik, mely az összes mellékállomásokkal és a városi központtal — 3 vezeték által — van összekapcsolva.

3. Közvetetten és interurban telefon, melynek beszélő állomásai az épületen kívüli telefonérinközések közvetítésére szolgálnak és közvetettenlül a városi hálózat központi állomásával vannak összekötve.

Ilyen beszélőállomások vannak a förendek, valamint a képviselők részére rendelkezésre álló telefon-szobákban, a hirlapírói, képviselőházi és förendiházi irodában. — Mind a háromfélle berendezésnél, Berliner-féle transmitter és Deckert és Homolka-féle szabadalmazott grafit mikrofon távbeszélő-készülékek vannak alkalmazva, indukciós fölhívó jeladással és 2—2 hallókészülékkel.

VILLAMOS ÓRÁK. Az idő egységes jelzése végett az épületben villamos órák rendszere alkalmaztatott. Az üléstermekben, folyosókon, könyvtárban, étkezőteremben, bizottsági-termekben és a hivatalos helyiségekben összesen 112 darab KULICSKA-féle szabadalmazott villamos óra (secundáróra) tesz szolgálatot.

Ezeket az órákat a földszinti könyvtár-helyiségben fölállított «normál-óra» szabályozza. A normál-óra 8 napig járó óra, Riffler-féle kompenzált másodpercengával és 2 külön futóművel. E futóműveket a járómű percentkint kiemeli, mi által a kontaktust létesíti és a percmutató a secundár-órákon 1 fokkal, vagyis 1 perccel előre halad. A futóművek közül az egyik a förendiházi, a másik a képviselőházi oldalon kapcsolt secundár-órákat hozza működésbe és mindenkor 4—4 áramkörre van beosztva, váltakozó árammal. Egy-egy áramkörre 10—18 óra van kapcsolva és mindenkor 4 másodperc alatt kapcsolódik. A futóművekhez a villamos áramot 2, egyenként 15—15 Leclanché-féle nagy elemből kapcsolt telep szolgáltatja.

3. Unmittelbares und interurbanes Telephon, dessen Sprechstellen für die Abwickelung der äusseren Telephongespräche dienen und unmittelbar mit der Zentrale des städtischen Netzes verbunden sind.

Solche Sprechstellen gibt es in den zur Verfügung der Mitglieder des Magnaten- und Abgeordnetenhauses stehenden Telephonzimmern, in den Bureaux der Journalisten in beiden Häusern des Reichstages. — Bei allen drei Einrichtungen sind Transmitter von Berliner und Graphit-Mikrophone Patent Deckert und Homolka angewendet, mit Induktions-Rufsignalen und je zwei Hörmuscheln.

ELEKTRISCHE UHREN. Zur einheitlichen Zeitangabe wurde im Gebäude das elektrische Uhrensystem angewendet. In den Sitzungssälen, Wandelgängen, in der Bibliothek, im Buffet, in den Ausschuss-Sitzungssälen sind insgesamt 112 Stück elektrische Uhren, System Patent KULICSKA (Sekundäruhren) installiert.

Diese Uhren werden durch die im ebenerdigen Bibliotheksaal aufgestellte Normaluhr reguliert. Die Normaluhr ist eine Achttage-Uhr mit Riffler'schem kompensiertem Sekundenpendel und zwei besonderen Laufwerken. Diese Laufwerke werden in jeder Minute durch das Gangwerk herausgehoben, wodurch der Kontakt hergestellt und der Minuten-Zeiger auf den Sekundäruhren um einen Grad, d. i. eine Minute vorgeschohen wird. Ein Laufwerk setzt die Uhren im Magnatenhaustrakte, das andere Laufwerk jene im Abgeordnetenhaustrakte in Bewegung; jedes Werk ist in vier Stromkreise mit Wechselstrom eingeteilt. In jedem Stromkreis sind 10 bis 18 Uhren eingeschaltet und alle acht Stromkreise werden in vier Sekunden geschaltet. Den elektrischen Strom für die Laufwerke liefern zwei aus je 15 grossen Leclanché-Elementen zusammengesetzte Batterien.

phoniques urbaines et interurbaines, sans avoir recours au bureau central du Parlement.

Des téléphones de ce genre sont installés dans les cabines téléphoniques mises à la disposition des membres des deux Chambres, ainsi que dans le bureau de la Chambre des magnats, celui de la Chambre des députés et celui de la presse. — Tous les appareils téléphoniques employés dans l'édifice ont des transmetteurs du système Berliner et des microphones à graphite brevetés du système Deckert et Homolka, avec sonneries d'appel à induction et deux récepteurs.

HORLOGES ÉLECTRIQUES. On a installé des horloges électriques pour que le temps soit marqué d'une façon identique dans tout l'édifice. Dans les salles de séance, les couloirs, ainsi que dans la bibliothèque, la salle à manger, les salles des Comités et les bureaux, il y a au total 112 horloges électriques du système breveté de M. KULICSKA, qui sont des horloges secondaires et dont la marche est réglée par «l'horloge normale» installée dans la bibliothèque du rez-de-chaussée. Celle-ci marche huit jours, possède deux mécanismes de marche, et sa pendule est du système Riffler, à compensation, avec oscillations d'une seconde.

Les mécanismes de marche sont soulevés, à chaque minute, par le mécanisme d'avancement, ce qui établit le contact électrique, en sorte que les aiguilles des horloges secondaires avancent d'une minute.

Les deux mécanismes de marche sont destinés à faire fonctionner, l'un les horloges secondaires du côté de la Chambre des magnats, l'autre celles du côté de la Chambre des députés. Chaque mécanisme dessert 4 circuits à courant alternatif. Le nombre des horloges reliées à un circuit est de 10 à 18, et les huit circuits sont fermés en 4 secondes. Le courant est fourni par deux piles de 15 éléments Leclanché, grand modèle.

VII. KÖLTSÉGEK.

I. Építési költségek.

1. Föld-, köműves- és el-	
helyező munka, Rabitz-féle	
falak és mennyezetek	6,011.782 K 20 f.
2. Kőfaragómunika, anyaggal	
(falaatok, oszlopok, lépcők, márvány-, fal- és talaj-	
burkolatok)	6,168.484 « 29 «
3. Vasnémetük (hengerelt- és	
szögeccsel tartók, kapocs-	
vasak, vastetők, vaslépcsők)	1,290.015 « 47 «
4. Kovácsolt vasmunka (szel-	
lőzött nyílások redőnyei,	
tetőgerincrácsok, hófogók,	
a főbejáró rácskapuzata,	
légakna-rácsok, lépcsőkor-	
látoik)	280.554 « 62 «
5. Ácsmunka (ajtó-tokok, tető-	
szerkezetek)	208.351 « 26 «
6. Palafödőmunika	91.752 « 32 «
7. Bádogos- és domborító	
munka (befödések, orom-	
és csúcsvégződések)	349.153 « 21 «
8. Asztalamunka (ajtók, ablakok, redőnyök, szél fogók)	743.811 « 93 «
9. Mázolómunka	102.811 « 93 «
10. Lakatosmunka (ajtók és	
ablakok vasálása, szönyeg-	
rudak, ablakvaskerekek stb.)	528.053 « 09 «
11. Üvegesmunka	168.316 « 85 «
12. Mozaik- és terrazzomunka	162.699 « 28 «
13. Ornamentális szobrászmunka	1,118.166 « 02 «
14. Diszfestő- és aranyozó-	
munka	1,463.817 « 25 «
15. Stukkomunka	461.446 « 48 «
16. Majolikamunka (udvarok)	360.534 « 18 «
17. Bronz-munka (baldaichinumok stb.)	168.132 « 64 «
18. Kemény- és puha fapadló-	
zatok	120.269 « 17 «
19. Aszfalt-, keramit- és köbür-	
kolatok	104.870 « 62 «
20. Fűtő- és szellőztető-beren-	
dezés	1,041.144 « 08 «
21. Meidinger-kályhák és taká-	
rék-túzhelyek	799 « — »
22. Vízvezető-, csatornázó- és	
tűzbiztosítági berendezés	307.863 « 02 «
23. Légszeszvezető-berendezés	77.919 « 83 «
24. Villámhárító-berendezés	28.879 « 24 «
25. A kazán- és gápház építése	158.356 « 59 «
I. Összeg:	
	21,517.984 K 57 f.

II. Művészeti alkotások, belső berendezés és díszítés.

1. Ö Felségeik márványszobor-	
csoporja	218.070 K — f.
2. Figurális szobrászmunka	287.560 « — »
3. Horganyzobrok öntése	40.040 « — »
4. Falöffitmények	47.026 « — »
5. Üvegstömények	180.846 « 32 «
6. Mennyezet- és oldalfalbur-	
kolatok	1,151.011 « 70 «
7. Bütorzat	924.957 « 28 «
8. Szőnyegek	164.798 « 08 «
9. Mellekberendezések (vil-	
lamvilágítási berendezés,	
fölvonalok, házi telefon, vil-	
lamos csengők, tűzjelző-	
ellenőrzők, villamos órák,	
páncélszoba, hűtőkamra,	
konyhaberendezés, önmű-	
kökdő ajtócsukók stb.)	1,379.711 « 47 «
II. Összeg:	
	4,817.020 K 85 f.

VII. KOSTEN.

I. Baukosten.

	Kronen
1. Erd-, Maurer- und Versetzarbeiten, Rabitzwände u. Rabitzdecken	6,011.7820
2. Steinmetzarbeit sammt Material, Mauern, Säulen, Stufen, Marmor-Wandverkleidung und Fussbodenbelag	6,168.48429
3. Eisenmaterial (Gewalze und genietete Träger, Mauerschliessen, Eisendächer, Eisenstufen) ...	1,290.01547
4. Geschreide Eisenarbeit (Klappen für Ventilationsöffnungen, Dachfirstgitter, Schneefänger, Gitterthor des Haupeinganges, Luftschaftgitter, Treppengeländer) ...	280.55462
5. Zimmermannsarbeit (Thürstöcke, Dachkonstruktionen) ...	208.35126
6. Schieferdeckearbeit ...	91.75232
7. Spangler- und getriebene Arbeiten (Deckungen, Giebel- und Thurmendigungen) ...	349.15321
8. Tischlerarbeiten (Thüren, Fenster, Rouleaux, Windfänge) ...	743.81193
9. Anstreicherarbeit ...	102.81193
10. Schlosserarbeit (Beschlag der Thüren und Fenster, Teppichstangen, Fenstereisenrahmen u. s. w.) ...	528.05300
11. Glaserarbeit ...	168.31685
12. Mosaik- und Terazzoarbeit ...	162.69928
13. Ornamentale Bildhauerarbeit ...	1,118.16602
14. Ornamentale Malerei und Vergolderarbeit ...	1,463.81725
15. Stuccoarbeit ...	461.44648
16. Majolikaarbeit (Höfe) ...	360.53418
17. Bronzarbeit (Baldachine u. s. w.)	168.13264
18. Harte und weiche Fussböden ...	120.26917
19. Asphalt-, Keramit- und Steinplaster	104.87062
20. Heiz- u. Ventilationseinrichtungen	1,041.14408
21. Meidingeröfen und Sparherde ...	799.—
22. Wasserleitungs-, Kanalisations und Feuersicherheitseinrichtungen ...	307.86302
23. Gasleitungsinstantation ...	77.91983
24. Blitzausleiterinstallation ...	28.87924
25. Bau des Kessel- und Maschinenhauses ...	158.35659
I. Summe:	
	21,517.98457

II. Künstlerische Schöpfungen, innere Einrichtung und Ausschmückung.

	Kronen
1. Marmorstatuengruppe Ihrer Majestäten	218.070—
2. Figurale Bildhauerarbeit	287.560—
3. Guss von Zinkstatuen	40.040—
4. Wandgemälde	470.026—
5. Glasmalereiarbeiten	180.846'32
6. Plafond- und Wandgetäfel	1,151.01170
7. Ameublement	924.95728
8. Teppiche	164.79808
9. Nebeneinrichtungen (elektrische Beleuchtungsinstantation, Aufzüge Haustelephon, elektrische Glocken, Feuersignalkontrolle, elektrische Uhren, Panzerzimmer, Kühlkammer, Kücheneinrichtung, automatische Thürverschlüsse u. s. w.) ...	1,379.71147
II. Summe:	
	4,817.02085

VII. DÉPENSES.

I. Frais de construction.

1. Travaux de terrassement, de maçonnerie et de déplacement, murs système Rabitz, plafonds	Couloûmes 6,011.78220
2. Taille de pierre, matériaux (murs, colonnes, escaliers, marbre, revêtement de murs et de terrain)	6,168.48429
3. Matériaux en fer (supports en fer laminé et rivé, clameaux, toiture en fer, escaliers) ...	1,290.01547
4. Travaux en fer forgé (clapets pour les ouvertures de ventilation, grilles d'enflement, garde-neige, porte à claire-vue de l'entrée principale, grilles de puits d'aérage, rampes d'escalier) ...	280.55462
5. Charpenterie (montants de portes, charpentes de toiture) ...	208.35126
6. Couverture en ardoise	91.75232
7. Ferblanterie (couvertures, faitages de pignon et flèches) ...	349.15321
8. Menuiserie (portes, fenêtres, stores, ventilateurs) ...	743.81193
9. Peinture ...	102.81193
10. Serrurerie (garnitures de portes et de fenêtres, batons pour tapis, châssis en fer, etc.) ...	528.05309
11. Verrerie ...	168.31685
12. Mozaïque et terrazzo ...	162.69928
13. Sculpture ornementale ...	1,118.16602
14. Peinture décorative, dorure ...	1,463.81725
15. Stucs ...	461.44648
16. Majolica (cours) ...	360.53418
17. Bronzes dorés (baldaquins) ...	168.13264
18. Parquetage en bois dur et tendre	120.26917
19. Revêtement d'asphalte, de céramique, de pierre ...	104.87062
20. Installation de chauffage et de ventilation ...	1,041.14408
21. Poèles-Meidinger, fourneaux ...	799.—
22. Distribution d'eau, canalisation, pompiers ...	307.86302
23. Eclairage au gaz ...	77.91983
24. Paratonnerre ...	28.87924
25. Constructions de la machinerie	158.35659
II. Oeuvres artistiques, installation intérieure et ameublement.	
1. Groupe de statues en marbre de Leurs Majestés ...	Couloûmes 218.070—
2. Sculpture ...	287.560—
3. Statues en zinc ...	40.040—
4. Fresques ...	470.026—
5. Peinture sur verre ...	180.846'32
6. Revêtement de plafonds et de murs	1,151.01170
7. Meubles ...	924.95728
8. Tapis ...	164.79808
9. Installations d'éclairage, ascenseurs, téléphone, sonneries électrique, horlogerie, appareil réfrigérant, cuisi-	
ne, portes automatiques, etc. ...	1,379.71147
II. Summe:	
	21,517.98457

4,817.02085

III. Kapcsolatos költségek.

1. A művezető építész tiszteletdíja, továbbá a központi vezetés (a műszaki ellenőr-ség személyi és dologi ki-adásai, nyomtatványok, hirdetési díjak, utazási költségek, fűtő-anyag, világítás, vizdiják, tűzkár elleni biztosítás stb.) 1,180.000 K — i. + 1,022.621 K 84 f. 2,202.621 K 84 f.

2. Egyéb kiadások (irodaépület építése és berendezése, gipszminták, szakértői díjak, földvizsgálat-bizottság, bokerá-ünnepély stb.) 398.085 « 31 «

III. Összeg: 2,600.707 K 15 f.
Végösszeg: 28,935.712 K 57 f.

A fõnti tételek nagyobb része már a megtörtént földvizsgálat és végleszámolás eredményét, vagy a tényleg kifizetett összegeket tünteti föl, a többi pedig a benyújtott végszámlák vagy a szerződések összegeit mutatja. A végösszeg tehát a földvizsgálat és végleszámolás teljes befejezésekor még némileg módosulhat.

Minthogy az egész épület köbtartalma 473.000 m³, egy beépített köbméterre esik:

az összes, tehát a tulajdonképpeni építési költségeket és a művezető alkotások, belső berendezés és díszítés költségeit is számítva: 61 korona 17 fillér.

Ha pedig csupán az építési költségeket vesszük számba, esik egy beépített köbmétere: 45 korona 49 fillér.

III. Supplementärkosten.

1. Honorar des bauleitenden Architekten, ferner persönliche und sachliche Ausgaben der Zentralleitung, der technischen Kontrolle, Drucksorten, Annoncegebühren, Reisekosten, Heizmaterial, Beleuchtung, Wassergebühren, Feuerschadenversicherung etc. 1,180.000 K + 1,022.621 '84 K, zusammen 2,202.621 '84

2. Andere Ausgaben (Bau u. Einrichtung des Kanzleigebäudes, Gipsmodelle, Expertengebühren, Kollaudirungskommission, Gleichenfest u. s. w.) 398.085 '31

III. Summe: 2,600.707 '15
Totalsumme: 28,935.712 '57

Die obigen Posten weisen zum grössten Theile schon die Ergebnisse der erfolgten Kollaudirung und endgültigen Abrechnung, d. i. die faktisch ausgezahlten Summen aus, die übrigen Posten aber zeigen die Summen der eingereichten endgültigen Rechnungen oder der Verträge. Die Endsumme dürfte daher nach vollständigem Abschluss der Kollaudirung und endgültigen Abrechnung sich noch einigermassen ändern.

Nachdem der Kubinhalt des ganzen Gebäudes 473.000 Kubikmeter ausmacht, entfallen auf einen bebauten Kubikmeter;

bei Berechnung der gesamten Kosten, also der eigentlichen Baukosten, auch die künstlerischen Schöpfungen, die innere Einrichtung und Ausschmückung mitgerechnet: 61:17 K;

wenn wir aber nur die Baukosten in Rechnung ziehen: 45:49 K.

III. Frais accessoires.

1. Honoraires de l'architecte, direction centrale, bureau du contrôle, imprimés, annonces, frais de voyage, chauffage, éclairage, assurances, etc.

1,180.000 Cour. + 1,022.621 '84 2,202.621 '84

2. Dépenses diverses (construction et installation du bureau des travaux, moules de plâtre, honoraires d'experts, frais du contrôle, fête d'achèvement des travaux de construction, etc.) 308.085 '31

2,600.707 '15

Somme totale: 28,935.712 '57

Les sommes indiquées dans cet exposé ont été, pour la plus grande partie, vérifiées par le contrôle et effectivement payées. Un certain nombre de factures sont en train d'être examinées. Il pourrait ainsi, que suivant le résultat du contrôle, la somme totale subit en fin de compte une modification.

La cubature de tout l'édifice fait un total de 473.000 m³;

par conséquent le coût d'un mètre cube s'élève à 16 couronnes 17 deniers,

à 45 couronnes 49 deniers seulement, si nous ne comptions que les frais de construction proprement dits.

VIII. NÉVSORA

azoknak az iparosoknak és vállalkozóknak, a kik az Országház építésében, díszítésében és berendezésében részt vettek.

- Holtzsch A. fiai és Hauszmann Sándor vállalkozócége* (föld, köműves és elhelyező munka).
- Neuschlosz Károly és fia cége* (fanemfék).
- Hauszmann Sándor kőfaragómester* (kőfaragómunka).
- Holdampf Sándor kőfaragómester* (kőfaragómunka).
- Marhenke Vilmos szobrász* (ornamentális szobrászmunka, gipszminták, gipszmennyezetek és művakolat).
- Ney Ede és társa cége* (nyers köanyag szállítása, márvány lépcsőfokok és nyugvóhely-lemek).
- Árkay Sándor vasműves* (falkaprosz és kovácsolt vasmunka).
- Neuschlosz Ödön és Marcel cége* (ácsmunka, amerikai tölgifa-parkettkák és puhafá-padló).
- Schlück-féle vasöntő és gépgyár részvénytársaság* (falkaprosz, födéms- és födélfelvarrók, vaslépcsek, lépcsőket alátámasztó vasszerkezetek, bronzöntvények, bronzból és horgonyból öntött szobrok).
- Smiel Dávid* (nyers köanyag-szállítás).
- Zsolnay Vilmos* (majolika díszítőmunka és pyrogranit szobrok).
- Zellerin Mátýás-féle gyári részvénytársaság* (bádogos- és domborítómunka, a fűtő- és szellőztető-berendezés).
- Mikes Frigyes ácsmester* (ácsmunka).
- «Union» Baugesellschaft, Wien* (svéd gránit-össlopok).
- Bieth János* (kátrányapárröföld-munka és «Rabitz»-félé szerkezetek).
- Tomschay Károly és Dobai János* (palafedőmunka).
- Ehrlich Miklós cége* (mázolómunka).
- Rabitz C. berlini cége* («Rabitz»-szerkezetű mennyezetek).
- Gregersen G. és fiai, Michl Alajos, Thék Endre és Csepreghy János asztalosmesterek, tárvállalkozók* (asztalosmunka).
- Jungfer Gyula vasműves* (lakatos- és kovácsolt vasmunka, bronz- és kovácsoltvas-csillárok és kandeláberek).
- Róth Miksa és Forgó és társa* (üvegfestőmunka).
- Scholtz Róbert* (festő- és aranyozó-munka).
- Schwarzmann Sebő* (lépcsőfokok és nyugvóhely-lemek csobánkai köböl).
- «Helios» mechanikai és elektrotechnikai ipar-részvénystársaság* (villámláharító-berendezés).
- Melocco Péter* (mozaik- és terrazzó-padlóbürkolatok).
- Magyar aszfalt részvénytársaság* (aszfaltbürkolatok).
- Kiszebesi gránithőkányák részvénytársaság* (gránit szegelykövek).
- Walla József* (keramit-bürkolat).
- Schwarz A. és fia* (üvegmunka).
- Bagnères de Bigorre cége* (márványmunkák).
- «Hunnia» gépgyár és vasöntőde, utóbb a Zellerin M.-félé gyári részvénytársaság* (vízvezető- és csatornázó-munka).

VIII. NAMENSVERZEICHNISS

der beim Baue, bei der Dekoration und der Einrichtung des Parlamentsgebäudes beteiligten Industriellen und Unternehmer.

- Holtzsch A. fiai und Hauszmann Sándor, Unternehmer* (Erd-, Maurer- und Versetzarbeiten).
- Neuschlosz Károly és fia* (Holzarbeiten).
- Hauszmann Sándor, Steinmetzmeister* (Steinmetzarbeiten).
- Holdampf Sándor, Steinmetzmeister* (Steinmetzarbeiten).
- Marhenke Vilmos, Bildhauer* (Ornamentale Skulptur, Gipsmodelle, Gips-Stukkature, Stukko).
- Ney Ede és társa* (Lieferung rohen Steinmaterialies, Marmorstufen und Podestplatten).
- Árkay Sándor, Schlosser* (Schmiedeisenarbeiten und Schließen).
- Neuschlosz Ödön és Marcel* (Zimmermannsarbeiten, Parketten und weiche Fussböden).
- Schlück-sche Eisengiesserei und Maschinenfabriks-Act-G.* (Deck- und Dachkonstruktionen, eiserne Stiegen, Eisenkonstruktionen, Bronz- und Zinkgitter).
- Smiel Dávid* (Lieferung rohen Steinmaterialies).
- Zsolnay Vilmos* (Majolikaverzierung und Pyrogranit-Statuen).
- Zellerin Mátýás Fabriks-Actiengesellschaft* (Spengler- u. getriebene Arbeiten, Fleiz- u. Ventilations-Installation).
- Mikes Frigyes, Zimmermann* (Zimmermannsarbeit).
- «Union» Baugesellschaft, Wien* (Schwedischer Granit-Säulen).
- Biehn János* (Dachpappe, Deckarbeiten und Rabitz'sche Konstruktionen).
- Tomschay Károly és Dobai János* (Schieferdeckerarbeiten).
- Ehrlich Miklós* (Anstricharbeiten).
- Rabitz C., Berlin* (Rabitz'sche Decken-Konstruktion).
- Gregersen G. és fiai, Michl Alajos, Thék Endre und Csepreghy János, Tischlermeister und Compagnie-Unternehmer* (Tischlerarbeiten).
- Jungfer Gyula, Kunstschorlosser* (Schlosser- und Schmiedeisenarbeiten, bronzenne und schmiedeiseine Luster und Kandelaber).
- Róth Miksa és Forgó és társa.* (Glasmalereiarbeiten).
- Scholtz Róbert* (Maler- und Vergolderarbeiten).
- Schwarzmann Sebő* (Stiegenstufen und Podestplatten aus Csobánka Stein).
- «Helios» mechanische und elektrotechnische Industrie-Actiengesellschaft* (Blitzableiter-Anlage).
- Melocco Péter* (Mosaik- und Terrazzo-Fussböden).
- Magyar aszfalt részvénystársaság* (Asphaltripartitionen).
- Kiszebesi gránithőkányák részvénystársaság* (Granit-Randsteine).
- Walla József* (Keramitplatten).
- Schwarz A. és fia* (Glaserarbeiten).
- Bagnères de Bigorre* (Marmorarbeiten).
- «Hunnia» Maschinenfabrik und Eisengiesserei, nachmals Zellerin M. Actiengesellschaft.* (Wasserleitungs- und Kanalisierungsarbeiten).

VIII. LISTE

des industriels et entrepreneurs ayant coopéré à la construction, à la décoration et à l'aménagement du palais du Parlement.

- Holtzsch A. fiai és Hauszmann Sándor, raison sociale d'entrepreneurs* (travaux de terrassement, de maçonnerie et de déplacement).
- Neuschlosz Károly és fia, raison de commerce,* (boiserie).
- Hauszmann Sándor, maître-tailleur de pierre,* (travaux de pierre).
- Holdampf Sándor, maître-tailleur de pierre,* (travaux de pierre).
- Marhenke Vilmos, sculpteur,* (travaux de sculpture monumentale, plâtrage, plafonds garnis de plâtre, revêtement de pierre).
- Ney Ede és társa, raison de commerce,* (fourniture de matériaux de pierre bruts, marches d'escalier en marbre, plaques de palier).
- Árkay Sádor, forgeron,* (clameaux et ouvrages en fer forgé).
- Neuschlosz Ödön és Marcel, raison de commerce,* (charpenterie, parqueterie en chêne d'Amérique, plancher en bois tendre).
- Schlück-féle vasöntő- és gépgyár részvénystársaság,* (clameaux, toiture et constructions de charpente en fer, escaliers en fer, constructions en fer qui supportent les escaliers, fontes en bronze, statues coulées en bronze et en zinc).
- Smiel Dávid,* (fourniture de matériaux de pierre bruts).
- Zsolnay Vilmos,* (décorations en majolica et statues pyrogranit).
- Zellerin Mátýás-féle gyári részvénystársaság,* (terblanterie, ouvrages plastiques, installation du chauffage et de l'éclairage).
- Mikes Frigyes, charpentier,* (Charpenterie).
- «Union» Baugesellschaft, Wien,* (colonnes de granit de Suède).
- Biehn János,* (papier bitumé, toiture, constructions système Rabitz).
- Tomschay Károly és Dobai János,* (couverture en ardoise).
- Ehrlich Miklós, raison de commerce,* (peinture en bâtiment).
- Rabitz C., raison de commerce de Berlin,* (plafonds système Rabitz).
- Gregersen G. és fiai, Michl Alajos, Thék Endre és Csepreghy János, entrepreneurs associés,* (menuiserie, ébénisterie).
- Jungfer Gyula, forgeron,* (serrurerie, fers forgés, lustres et candélabres en bronze et en fer forgé).
- Róth Miksa és Forgó és társa,* (peinture sur verre).
- Scholtz Róbert,* (peinture et dorure).
- Schwarzmann Sebő,* (marches d'escalier et plaque de palier en pierre de Csobánka).
- «Helios» mechanikai és elektrotechnikai ipar részv.-társ.,* (paratonnerre).
- Melocco Péter,* (pavé de mosaïque et de terrazzo).
- Magyar aszfalt részvénystársaság,* (ouvrages en asphalté).
- Kiszebesi gránit-kóbányák részvénystársaság,* (granit de bordure).
- Walla József,* (céramique).
- Schwarz A. és fia,* (verrière).
- Bagnères de Bigorre, raison de commerce,* (marbrerie).
- «Hunnia» gépgyár és vasöntőde, utóbb a Zellerin M.-félé gyári részvénystársaság,* (conduite d'eau et canalisation).

32. *Klenk Gyula*
(aszaltbalta rakott amerikai tölgyfa-parketták).
33. *Az Általános osztrák-magyar légszesztársulat*
(légszesztárlági vezeték berendezés).
34. *Ganz és társa részvénnytársaság*
(villamos világítási vezetékberendezés, bronz-csillárok és kandelaberek).
35. *Forgó és társa*
(üvegesmunka).
36. *Freissler Antal*
(személy- és ételfölvonalok).
37. *Seenger Béla* kőfaragómester
(kőfaragómunka).
38. *Thék Endre* asztalosmester
(tölgyfa-mennyezetek, falburkolatok és bútorok).
39. *Michl Alajos* cég
(tölgy- és puha-mennyezetek, falburkolatok, az üléstérök és nagy könyvtár berendezése és bútorok).
40. *Gregerzen G. és fiai* cége
(tölgyfa-mennyezetek és falburkolatok).
41. *Bernstein József és fia* cég
(kárpitozott bútorok és függönyök).
42. *Haas Fülöp és fiai* cége
(szőnyegek, kókuszfutás és linoleum).
43. *Tálos Pál és társai*
(fabitorok).
44. *Ágai Sándor* kárpitosmester
(bőrbútorok és függönyök).
45. *Nagy József, Kántor Tamás, Bodon Károly és fia, Paál Gergely, Melczer Nándor, Valnicsék Béla, Szabó József* asztalosmesterek
(bútorok).
46. *Gelb M. és fia*
(kárpitozott bútorok és függönyök).
47. *Kröszl János* kárpitosmester
(bőrbútorok).
48. *Süss Hermann és társa* cége
(villamos csengelyük, tűvbeszélő- és tüzelőberendezés, villamos órák).
49. *Csepreghy János* asztalosmester
(tölgyfa bútorok).
50. *Besztercebányai csász. és kir. szab. hajlított fabutorgyár,*
előbb Harnisch és társa
(hajlított fabitorok).
51. *Kozilek J. és fia* cége
(kárpitozott bútorok és ablak-draperiák).
52. *Arnheim S. J.* cége
(páncélozók).
53. *Magyar fém- és lámpaáruház*
(bronzcsillárok és kandelaberek, íróasztal-fölszerelések, és egyéb öntvények.)
54. *Kulcsár és társa* cége
(bronzcsillárok).
55. *Kissling Rudolf*
(bronzcsillárok).
56. *Lepter János* vasműves
(kovácsolt vasból készült vill. ivylámpák).
57. *Páder Nándor* vasműves
(bronz- és kovácsolt vasból készült csillárok).
58. *Szövetkezet a szövőháziipar előmozdítására Pozsonyan*
(csomózott szőnyegek).
59. *Torontáli szönyeggyár részvénnytársaság*
(csomózott és nyirott szőnyegek).
60. *Magyar gyapjúárú, katonaposztó és takarógyár részvénnytársaság, Zsolnán*
(nyirott szőnyegek).
61. *Gelb M. és fia és Paschka és társa* társ vállalkozók
(ablak-rolettek).
62. *Fromm János* kárpitosmester
(kárpitozott ajtók és melvédburkolatok).
63. *Steiner Ármin és Ferenc*
(címjelző-táblák, ajtó- és székszámok).
64. *Darvas József*
(hűtőkamrák és kíméző-buffet).
65. *Lakos Lajos* lakatosmester
(takaréktárolók és melegítők).
66. *Gindert István*
(mosókonyha-berendezés)
67. *Pich Ede* lakatosmester
(önműködő ajtócsukók).
68. *Sövegjártó Ferenc*
(önműködő ajtócsukók).
69. *Budapesti Általános Villamossági részvénnytársaság*
(villamos világító és motorhajtó áramszolgáltatás).

32. *Klenk Gyula*
(Amerikanische Eichenparketten in Asphalt gelegt).
33. *Allg. öst. ung. Gasgesellschaft*
(Gasbeleuchtungs-Installation).
34. *Ganz és társa részvénnytársaság*
(Installation der elektr. Beleuchtung, Bronz'luster und Kandelaber).
35. *Forgó és társa*
(Glaserarbeiten).
36. *Freissler Antal*
(Personen- und Speisenlifte).
37. *Seenger Béla*, Steinmetzmester
(Steinmetzarbeiten).
38. *Thék Endre*, Tischlermeister
(Eichenplafonds, Lamberien und Möbel).
39. *Michl Alajos*
(Plafonds und Lamberien, Ameublement der Sitzungssäle und der Bibliothek).
40. *Gregerzen G. és fiai*
(Eichenplafonds und Lamberien).
41. *Bernstein József és fia*
(Tapezierer-Möbel und Vorhänge).
42. *Haas Fülöp és fiai*
(Teppiche, Kokusläufer und Linoleum).
43. *Tálos Pál és társai*
(Holzmöbel).
44. *Ágai Sándor*, Tapezierer
(Ledermöbel und Vorhänge).
45. *Nagy József, Kántor Tamás, Bodon Károly és fia, Paál Gergely, Melczer Nándor, Valnicsék Béla, Szabó József*, Tischlermeister
(Möbel).
46. *Gelb M. és fia*
(Tapezierermöbel und Vorhänge).
47. *Kröszl János*, Tapezierer
(Ledermöbel).
48. *Süss Hermann és társa*
(Elektr. Glocken, Telefon- und Feuersignal-Einrichtung, elektr. Uhren).
49. *Csepreghy János*, Tischlermeister
(Eichenholzmöbel).
50. *Besztercebányai csász. és kir. szab. hajlított fabutorgyár,*
előbb Harnisch és társa
(Gebogene Holzmöbel).
51. *Kozilek J. és fia*
(Tapeziererarbeiten und Fensterdraperien).
52. *Arnheim S. J.*
(Panzerzimmer).
53. *Magyar fém- és lámpaáruház*
(Bronz'luster und Kandelaber, Schreibtisch-Requisiten etc.).
54. *Kulcsár és társa*
(Bronz'luster).
55. *Kissling Rudolf*
(Bronz'luster).
56. *Lepter János*, Kunstschlosser
(Luster aus Schmiedeisen).
57. *Páder Nándor*, Kunstschlosser
(Luster aus Bronz und Schmiedeisen).
58. *Szövetkezet a szövőháziipar előmozdítására Pozsonyban*
(Geknöpfte Teppiche).
59. *Torontáli szönyeggyár részvénnytársaság*
(Geknöpfte und geschorne Teppiche).
60. *Magyar gyapjúárú, katonaposztó és takarógyár részvénnytársaság, Zsolna*
(Geschorene Teppiche).
61. *Gelb M. és fia és Paschka és társa*, Unternehmer
(Fenster-Rouletten).
62. *Fromm János*, Tapezierer
(Tapezierte Thüren und Lamberien).
63. *Steiner Ármin és Ferenc*
(Aufschriftstafeln, Nummern für Thüren und Sitze).
64. *Darvas József*
(Kühlkammern und Ausschankbuffet).
65. *Lakos Lajos*, Schlossermeister
(Sparherde und Wärmer).
66. *Gindert István*
(Waschküche-Einrichtungen).
67. *Pick Ede*, Schlossermeister
(Automatische Thürschliesser).
68. *Sövegjártó Ferenc*
(Automatische Thürschliesser).
69. *Budapesti Általános Villamossági részvénnytársaság*
(Stromlieferung für elektrische Beleuchtung und zum Motorbetrieb).

*Übersetzt von Béla Alföldi.**Traduit par A. Alvincy.*

I. Ferencz József király és Erzsébet királyné Ő Felségeik szoborcsoporthozata.
Sculp. Szécsi Antal.

Standbild Ihrer Majestäten des Königs Franz Josef I.
und der Königin Elisabeth.

Statue de leurs majestés le roi François-Joseph I.
et la reine Élisabeth.

Kir. József műegyetem
Középkori építészeti
Szertár.

Az országház környezetével.

Das Parlamentsgebäude mit Umgebung.

Le palais du Parlement et ses environs.

Duna felőli homlokzat.

Donau-Facade.

Középkori építészeti
Szerzár.

Kir. József műegyetem
Fácade du Danube.

Az országháza helyszíntrajza. Situationsplan des Parlamentshauses.

Kir. Műszorf működésére.

$4 \quad 8 \quad 12 \quad 16 \quad 20 \quad 24 \quad 28 \quad 32 \quad 36 \quad 40$ m.e.l.

Al országháza helyszíntrajza.

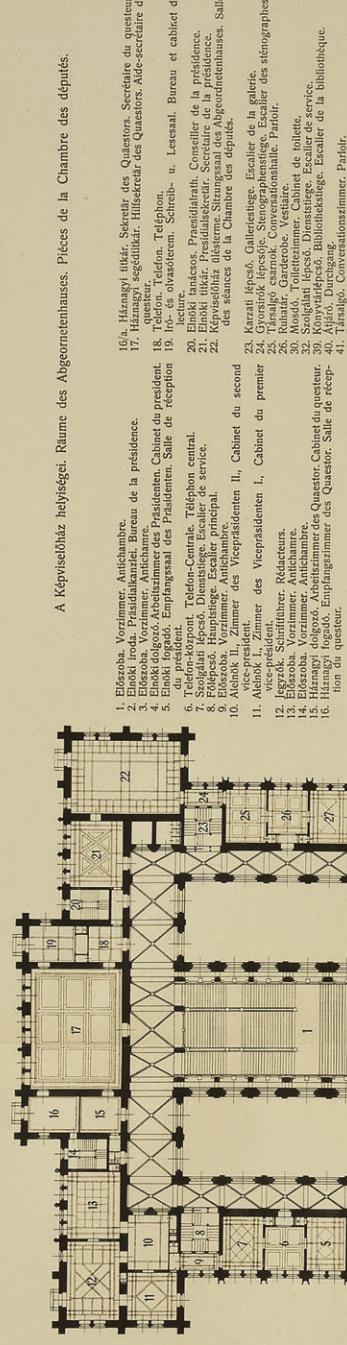
Plan de situation du palais du Parlement.

Kir. Műszorf működésére.

Kir. Műszorf működésére.

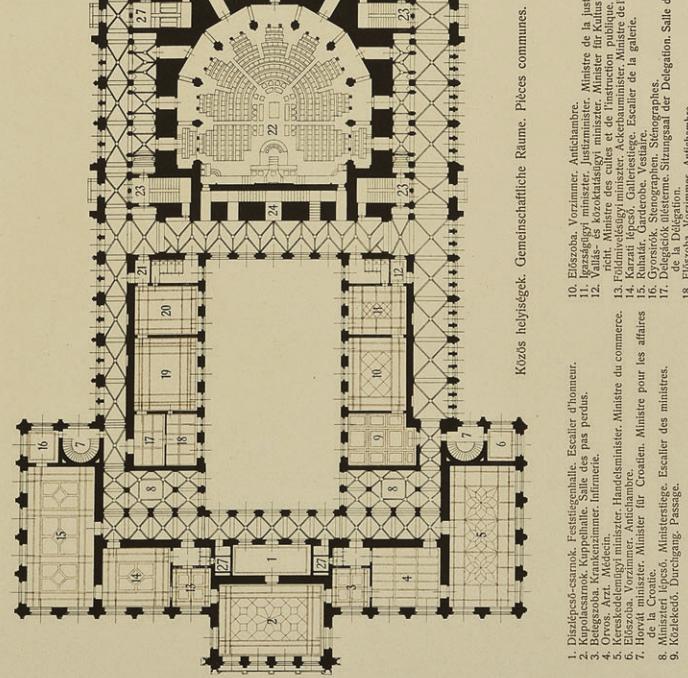
A Képviselőház helyiségei. Räume des Abgeordnetenhauses. Pièces de la Chambre des députés.

1. Előszoba, Vorzimmers-Antichambre.
2. Biztosítási terem, Commissions-Saal. Salle de réception.
3. Biztosítási szekrény, Secretaire. Secrétaire des Questors. Secrétaire du questeur.
4. Alekő I., Vizepräsident. Premier vice-président.
5. Alekő I., Vizepräsident I., Premier vice-président.
6. Török Árpád, Ügyminiszter, Minister des Justiz. Ministre de la Justice.
7. Szoldai János, Delegátus-Tábornok, General de division.
8. Folcsek László, Dicsőstügre. Escalier principal.
9. Pótlás, Első Sekrény. Premier Secrétaire.
10. Róna József, Ügyminiszter, Minister des Finances.
11. Első alekő, Delegátus des Präsidenten. Cabinet du président.
12. Elsőszoba, Vorzimmers-Antichambre.
13. Alekő II., Vizepräsident II., Second vice-président.
14. Alekő II., Vizepräsident II., Second vice-président.
15. Biatorbágyi Jenő, Ügyminiszter, Minister des Finances.
16. Biatorbágyi Jenő, Ügyminiszter, Minister des Finances. Cabi-
net du président des sections des Commissions présidentielles. Cabi-
net du président des sections.

A Képviselőház helyiségei. Räume des Abgeordnetenhauses. Pièces de la Chambre des députés.

1. Előszoba, Vorzimmers-Antichambre.
2. Előszoba, Vorzimmers-Sekrény, Bureau de la première.
3. Biztosítási szekrény, Secretaire. Secrétaire des Questors. Secrétaire du questeur.
4. Házangyi fogadó, Hauseiter. Bureau de la présidence.
5. Elsőszoba, Vorzimmers-Presidium, Cabinet du président.
6. Elsőszoba, Vorzimmers-Presidium, Cabinet du président. Salle de réception.
7. Szolgai János, Delegátus-Tábornok, General de division.
8. Folcsek László, Dicsőstügre. Escalier de service.
9. Pótlás, Első Sekrény. Premier Secrétaire.
10. Róna József, Ügyminiszter, Minister des Finances.
11. Első alekő, Delegátus des Präsidenten. Cabinet du second vice-président.
12. Elsőszoba, Vorzimmers-Antichambre.
13. Alekő II., Zimmer des Vizepräsidenten II., Cabinet du second vice-président.
14. Alekő II., Zimmer des Vizepräsidenten II., Cabinet du second vice-président.
15. Szabó János, Vorzimmers-Antichambre.
16. Szabó János, Vorzimmers-Antichambre.
17. Elsőszoba, Vorzimmers-Antichambre.
18. Táblai Zoltán, Sekrény, Bureau de la première.
19. Házangyi fogadó, Hauseiter. Salle de réception du questeur.
20. Házangyi fogadó, Arbeitszimmer des Questor. Cabinet du questeur.
21. Elsőszoba, Ügyminiszter, Minister des Justiz. Ministre de la Justice.
22. Elsőszoba, Ügyminiszter, Minister des Justiz. Ministre de la Justice.
23. Karai László, Dicsőstügre. Escalier de la galerie.
24. Gyorsíró léptető, Stenographiesteige. Escalier des sténographes.
25. Ráthonyi László, Ügyminiszter, Minister des Finances.
26. Ráthonyi László, Ügyminiszter, Minister des Finances. Conventualstiege. Escalier des sténographes.
27. Ráthonyi László, Ügyminiszter, Minister des Finances. Personalaufzug. Ascenseur.
28. Szolgai János, Dienststiege. Escalier de service.
29. Elsőszoba, Schreibraum, Bureau.
30. Elsőszoba, Schreibraum, Bureau.
31. Elsőszoba, Schreibraum, Bureau.
32. Elsőszoba, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.
33. Elsőszoba, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.
34. Elsőszoba, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.
35. Elsőszoba, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.
36. Elsőszoba, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.
37. Elsőszoba, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.
38. Elsőszoba, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.
39. Elsőszoba, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.
40. Elsőszoba, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.
41. Elsőszoba, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.
42. Elsőszoba, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.

Közös helyiségei. Gemeinschaftliche Räume. Pièces communes.

10. Disznófő-szarnak, Festeticsgaléria. Escalier d'honneur.
11. Kupolaszalon, Kupolashalle. Salle des pas perdus.
12. Kupolaszalon, Kupolashalle. Infirmerie.
13. Gyorsíró miniszter, Justizminister. Minister für Justiz und Unter-
richt. Ministre des cultes et de l'instruction publique.
14. Orvos, Art. Medicina. Arzt. Médecin.
15. Elsőszoba, Ügyminiszter, Handelsminister. Minister für Handel und Gewerbe.
16. Horváth István, Ügyminiszter, Agrárminister. Minister für Landwirtschaft.
17. Ráthonyi László, Ügyminiszter, Minister für die Außen-
affären. Minister für das Ausland.
18. Miniszteri léptető, Ministerstiege. Escalier des ministres.
19. Kötélező. Durchgang, Passage.

Kir. Állapot mai állászeti
Számtár.

Kir. Állapot mai állászeti

Közös helyiségei. Gemeinschaftliche Räume. Pièces communes.

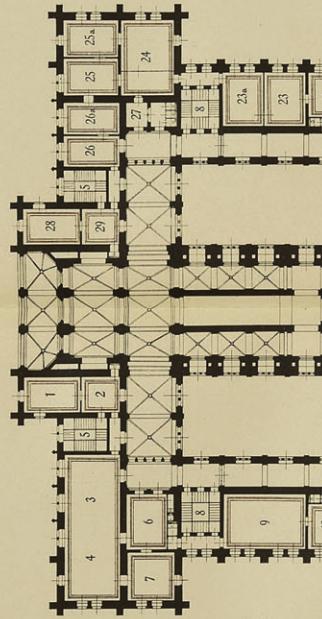
16a. Házangyi titár, Sekrétaire des Questors. Secrétaire du questeur.
17. Házangyi segédtitár, Hilfssecretaire des Questors. Adelssecretaire du questeur.
18. Elsőszoba, Vorzimmers-Sekrény, Bureau de la première.
19. Elsőszoba, Vorzimmers-Sekrény, Bureau de la première.
20. Elsőszoba, Vorzimmers-Sekrény, Bureau de la première.
21. Elsőszoba, Vorzimmers-Sekrény, Bureau de la première.
22. Elsőszoba, Vorzimmers-Sekrény, Bureau de la première.
23. Karai László, Dicsőstügre. Escalier de la galerie.
24. Gyorsíró léptető, Stenographiesteige. Escalier des sténographes.
25. Ráthonyi László, Ügyminiszter, Minister des Finances.
26. Elsőszoba, Vorzimmers-Antichambre.
27. Ráthonyi László, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.
28. Ráthonyi László, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.
29. Ráthonyi László, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.
30. Ráthonyi László, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.
31. Ráthonyi László, Ügyminiszter, Minister des Finances. Bureau.
32. Szabó János, Vorzimmers-Antichambre.
33. Szabó János, Vorzimmers-Antichambre.
34. Szabó János, Vorzimmers-Antichambre.
35. Szabó János, Vorzimmers-Antichambre.
36. Szabó János, Vorzimmers-Antichambre.
37. Szabó János, Vorzimmers-Antichambre.
38. Szabó János, Vorzimmers-Antichambre.
39. Szabó János, Vorzimmers-Antichambre.
40. Ajtó. Durchgang.
41. Elsőszoba, Vorzimmers-Sekrény, Bureau de la première.
42. Elsőszoba, Vorzimmers-Sekrény, Bureau de la première.

MAGYAR ORSZÁGHÁZ
Ungarisches Parlamentshaus. — Palais du parlement hongrois.

FÉLÉMELET ALAPRAZA.
Grundriss des Halbstocks. — Plan de l'entre-sol.

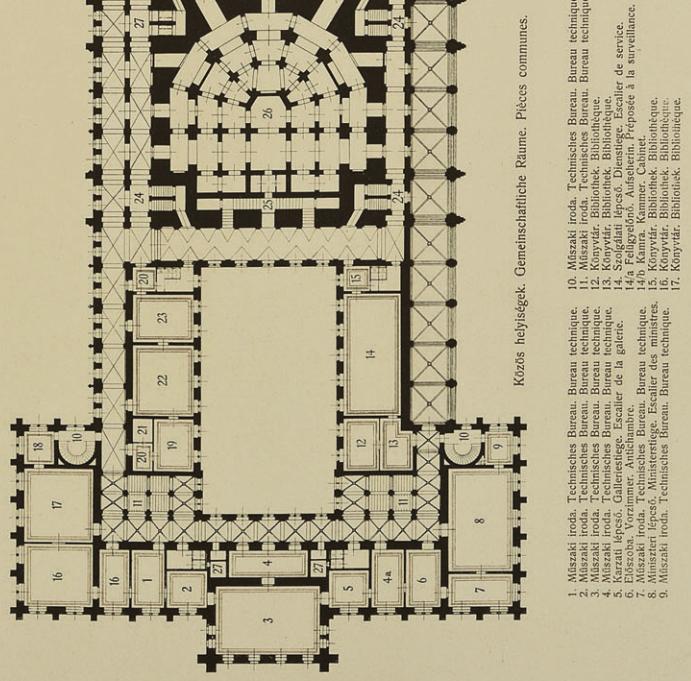
A. Förendház helyiségei. Räume des Magnatenhauses. Pièces de la Chambre haute.

1. Teremtiszosok, Saatcommisáre, Hussiers.
2. Hizamgyi doigazd. Arbeitzimmer des Quaestor. Cabinet du 16. Rendekere szó helyiségek. Disponible Räume. Pièces disponibles.
3. latár. Archiv. Archives.
4. 4a Föntető irodai. Sekretariats-archiv. Archives du premier secrétaire.
5. Fonkai fogadó. Empfangszimmer des 1. Secrétaire. Salle de 19. Gyorsírok. Stenographien. Antichambre.
6. Föntető irodai. Arbeitzimmer des 1. Secrétaire. Cabinet du 21. Kárra. Kammer. Cabinet. Stenographie. Gouvernement. Bureau de la police. Bureau de surveillance. Bureau des Stenographes.
7. Tükör. Szemüvegszekréte. Einoki irodai. Präsidialkanzlei. Bureau de la résidence.
8. Stolgalet irodai. Galeriestiege. Escalier de la galerie.
9. Elnöki irodai. Präsidialkanzlei. Bureau de la présidence.
10. Stolgalet irodai. Dienststiege. Escalier de service.
11. Szolgálati irodai. Escalier principal.
12. Szolgálati irodai. Escalier de serviteurs.
13. Elszoba. Vorzimmers. Antichambre.
14. Lapudisták. Journalisten. Presse.

A Képviselőház helyiségei. Räume des Abgeordnetenhauses. Pièces de la Chambre des députés.

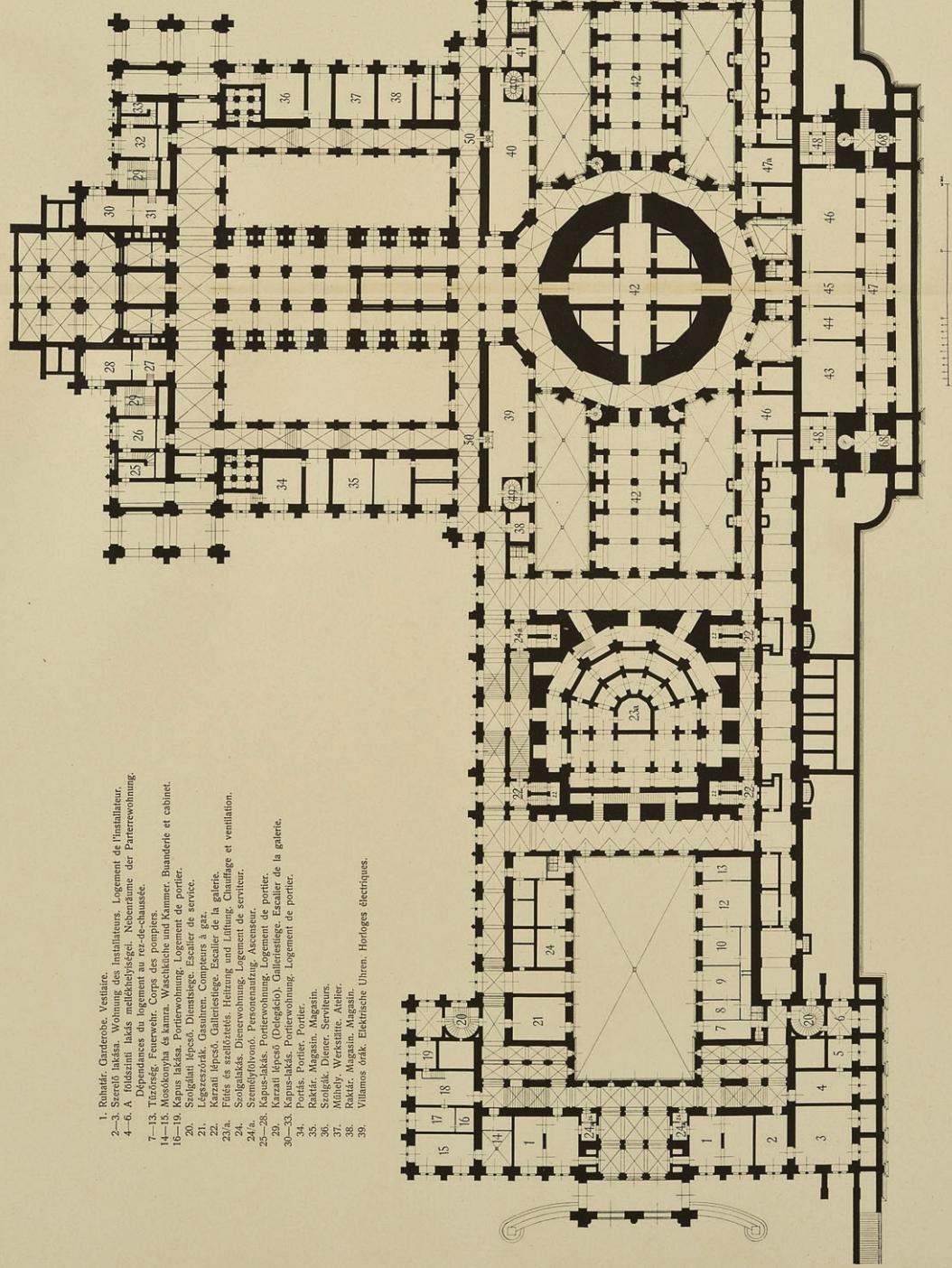
1. Nagy irodai. Grosse Kamzel. Grand bureau.
2. Elszoba. Vorzimmers. Antichambre.
3. Rendekere szó hizamgyi. Disponibile Räume. Bureau de poste et de télégraphie.
4. Irottak. Archiv. Archives.
5. Gyorsírok. Stenographien. Chiffres et sténographies.
6. Gyorsírok. Stenographien. Chiffres et sténographies.
7. Réviseur. Réviseur. Revisor.
8. Szolgálati lépcso. Dienststiege. Escalier de service.
9. Szolgálati lépcso. Dienststiege. Escalier de la galerie.
10. Képvis. Salles de l'Assemblée des députés.
11. Képvis. Salles de l'Assemblée des députés.
12. Teremtiszosok. Sekretariats-archiv. Illustrers.
13. Kárra. Kammer. Cabinet.
14. Filép-irodai. Haupstiege. Escalier principal.
15. Elszoba. Vorzimmers. Antichambre.
16. Posta és távır. Post und Telegraphenamt. Bureau de poste et de télégraphie.
17. Elszoba. Vorzimmers. Antichambre.
18. Rendekere szó hizamgyi. Disponibile Räume.
19. La bibliothèque pour les journaux. Presse.
20. Lapudisták. Journalisten. Presse.
21. Légrádi-Dölgzsgy. Kanális-Obéndörfer. Premiersch des bureaux.
22. Elszoba. Vorzimmers. Antichambre.
- 22/a Corrector. Corriger. Correcteur.
23. Szolgálati lépcso. Dienststiege. Escalier de bureau. Tous les bâtiments. Chauffage et lüftung.
24. Karzai lépcso. Galeriestiege. Escalier de la galerie.
25. Gyorsírok. Stenographien. Escalier des sténographies.
26. Flügel. Es sind seltsame. Heizung und Lüftung. Chauffage et ventilation.
27. Szemüvegj. Personenaufzug. Ascenseur.
27. Szemüvegj. Personenaufzug. Ascenseur.

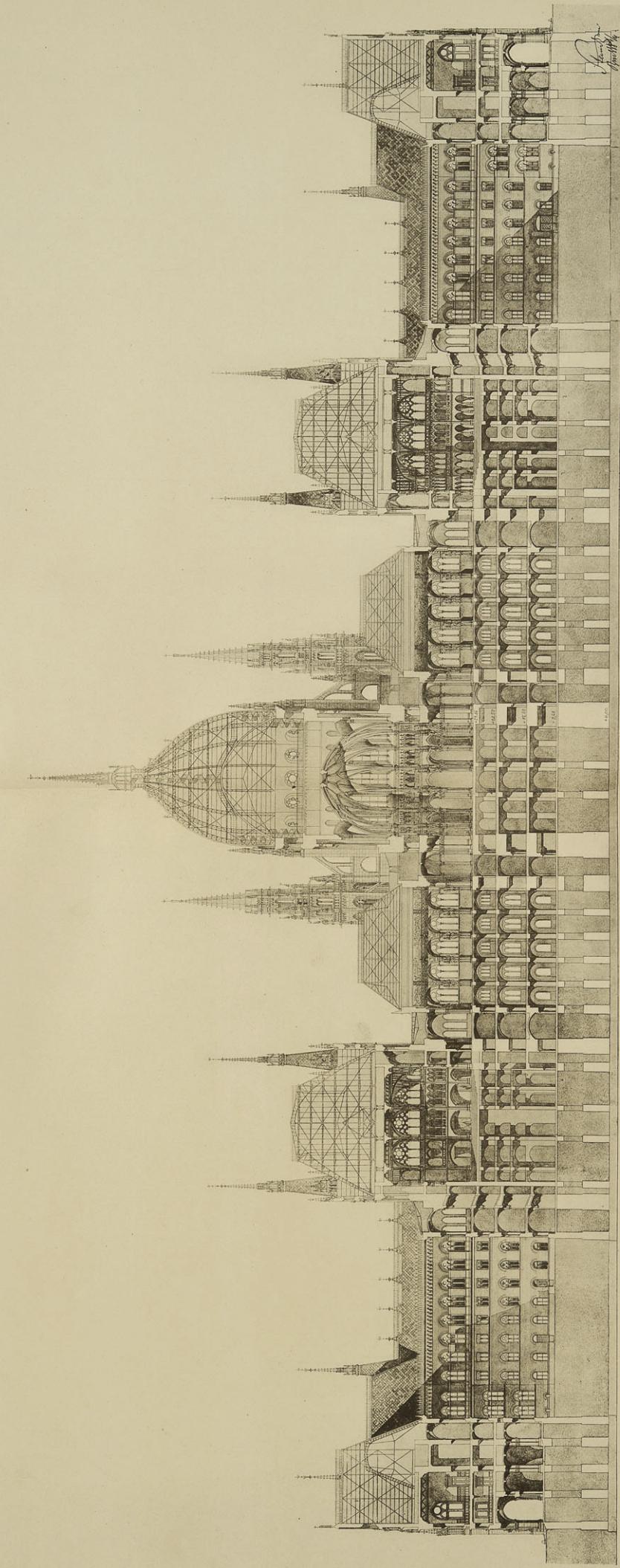
Közös helyiségek. Gemeinschaftliche Räume. Pièces communes.

1. Műszaki irodai. Technisches Bureau. Bureau technique.
2. Műszaki irodai. Technisches Bureau. Bureau technique.
3. Műszaki irodai. Technisches Bureau. Bureau technique.
4. Műszaki irodai. Technisches Bureau. Bureau technique.
5. Karzai irodai. Büro des Kanzlers. Bureau des Kanzlers.
6. Elszoba. Vorzimmers. Antichambre.
7. Műszaki irodai. Ministerbüro. Bureau des ministres.
8. Műszaki irodai. Ministerbüro. Bureau technique.
9. Műszaki irodai. Technisches Bureau. Bureau technique.
10. Műszaki irodai. Technisches Bureau. Bureau technique.
11. Műszaki irodai. Technisches Bureau. Bureau technique.
12. Műszaki irodai. Technisches Bureau. Bureau technique.
13. Képvis. Salles de l'Assemblée des députés.
14. Szolgálati lépcso. Dienststiege. Escalier de la galerie.
- 14/a Fejlesztői. Aufsichtsrat. Aufsichtsrat. Peppste à la surveillance.
15. Kárra. Kammer. Cabinet.
16. Konyvar. Bibliothek. Bibliothèque.
17. Konyvar. Bibliothek. Bibliothèque.
18. Konyvar. Bibliothek. Bibliothèque.
19. Konyvar. Bibliothek. Bibliothèque.
20. Konyvar. Bibliothek. Bibliothèque.
21. Kárra. Kammer. Cabinet.
22. Válogató irodai. Leitung. Auditore-Cour.
23. Szeged-kárvánok. Hüttensche Autobibliothèque.
24. Konyvar. Bibliothek. Bibliothèque.
- 24/a Konyvar. Bibliothek. Bibliothèque.
25. Gyártás. Wirtschaftsamt. Économat.
- 25/a Gyártás. Wirtschaftsamt. Économat.
26. Gyártás. Wirtschaftsamt. Économat.
27. Gyártás. Wirtschaftsamt. Économat.

Közös helyiségek. Gemeinschaftliche Räume. Pièces communes.
Elzenei előzetes
Szervár.

1. Ruhaff. Garderobe. Vestiaire.
2-3. Sauna. Bains turcs. Wörmung des Instalateurs. Logement de l'installeur.
4-6. A földszinti fürdő. Wanne des baigneuses. Logement au rez-de-chaussée.
7-13. Tárcsai Felszín. Cours des bains. Díszpártások. Logement au rez-de-chaussée.
14-15. Masszína. Kapu-ikra. Partírőlök. Logement des portiers.
16-19. Kapu-ikra. Partírőlök. Logement des portiers.
20. Szolgálati lépcső. Dienststiege. Escalier de service.
21. Légeszárók. Gasztrom. Csalitér a gázhoz.
22. Károlyi lépcső. Galériás lépcső. Escalier à la galerie.
23.a. Flóta és szállítók. Hizlant und Lifting. Chauffage et ventilation.
24. Szolgálati díszpártás. Logement de serviteur.
24.b. Szolgálati díszpártás. Logement de serviteur.
25-28. Kapu-ikra. Partírőlök. Logement de portier.
29. Károlyi lépcső. (Delegáció). Galériás lépcső. Escalier de la galerie.
30-33. Kapu-ikra. Partírőlök. Logement de portier.
34. Portáti Portier.
35. Szolgák. Diener. Serviteurs.
36. Raktár. Magasin. Magasin.
37. Műhely. Werkstatt. Atelier.
38. Raktár. Magasin. Magasin.
39. Villamos áruház. Elektrische Uthen. Horloges électriques.
40. Gázárk. Gaszlin. Compleurs à gaz.
41. Raktár. Magasin. Magasin.
42. Fürdő és szállítók. Heizung und Lüftung. Chauffage et ventilation.
43-47. Konyha. Küche. Cuisine.
48. Könyvtárépület. Bibliotheksteiges. Escalier de la bibliothèque.
49. Szolgálati lépcső. Dienststiege. Escalier de service.
50. Személyelváros. Personenaufzug. Ascenseur.
51. Flóta és szállítók. Hizlant und Lifting. Chauffage et ventilation.
52. Károlyi lépcső. Galériás lépcső. Escalier à la galerie.
53. Légeszárók. Gasztrom. Csalitér a gázhoz.
54. Táncföldszín. szobák. Dienstien. Chambre des servantes.
55. Szolgálati Dieter. Serviteurs.
56. Rendőrök. Polizei. Police.
57. Nyomda. Druckerei. Imprimerie.
58-60. Szolgálati. Dienstvölgy. Logement de serviteur.
61-64. Kapu-ikra. Jakkas. Portervölung. Logement de portier.
65. Ruháldi Gárdaré. Serviteure.
66. Szolgálati lépcső. Dienststiege. Escalier de service.
67. Szolgálati díszpártás. Dienststiege. Ascensur.
68. Etterművek. Spisesäle. Monté-chargé de cuisine.

Längenschnitt.

Hosszmetszet.

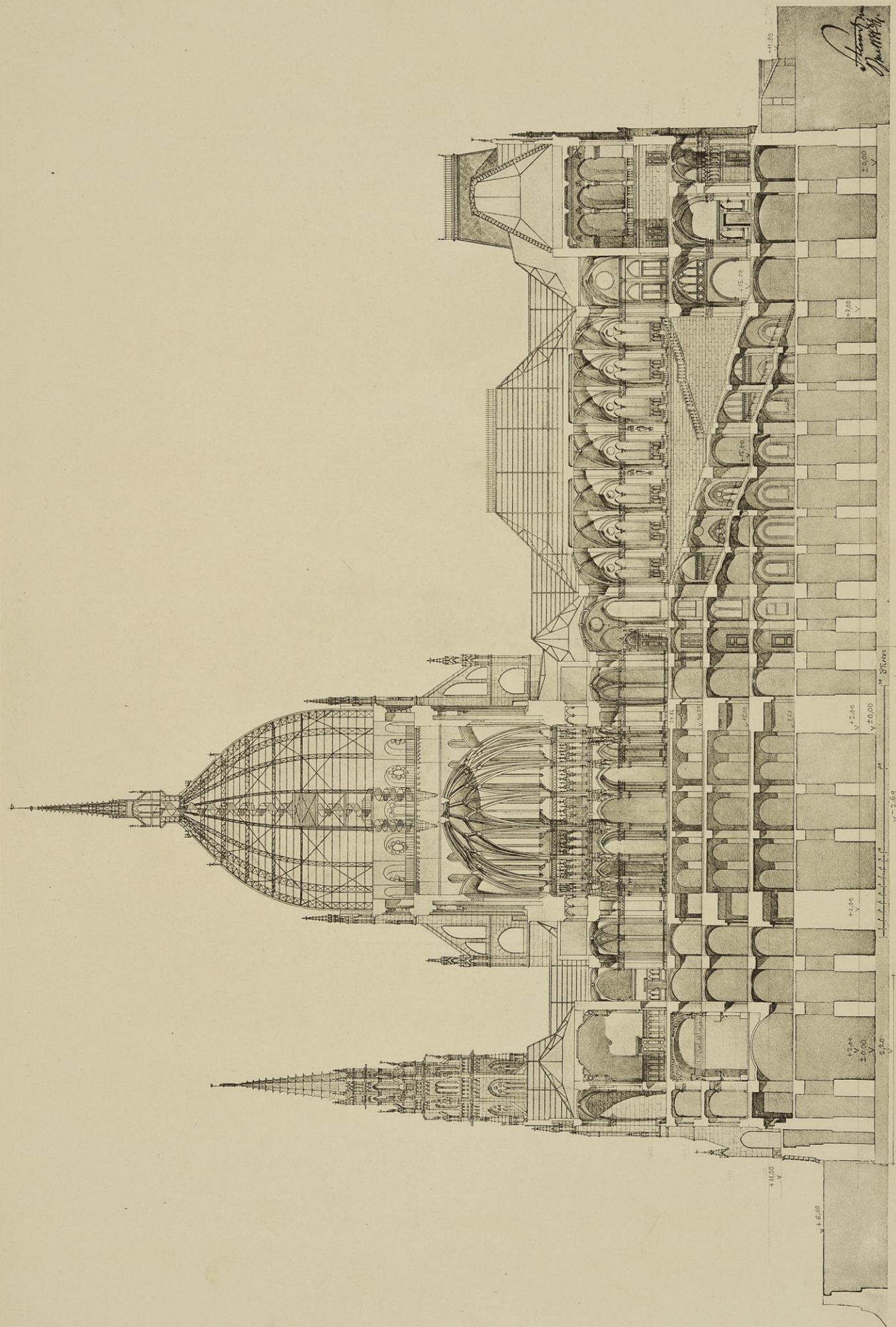
Section longitudinale.

Kur. Jussei működésben
Középkori építészeti
Szertár.

Palais du parlement hongrois

Magyar Országház.

Ungarisches Parlamentshaus.

Keresztnetszet.

Section transverse.

Kir. József műgyűjtemény
Középkori építészeti
Szertári.

Távlati kép a Duna felől.

Perspektiv-Ansicht von der Donauseite.

Vue perspective du Danube.

Donau-Facade.

Duna felőli homlokzat.

Facade du Danube.

A dunai homlokzat arkádrészlete.

Kir. József műegyetem
Középkori építészeti
Szertár.

Arcaden-partie der Donaufront.

Une partie des arcades de la façade du Danube.

A Duna felőli homlokzat egyik árkádsora.

Ein Arkadengang der Donau-Facade.

Une partie des arcades de la façade du Danube.

Kir. József műegyetem
Középkori építész
Szertár.

A Duna felőli homlokzat részlete.

Ein Teil der Donau-Facade.

Kir. József műegyetem
Középkori építész Szertár.
Une partie de la façade du Danube.

A tér felőli homlokzat részlete.

Ein Teil der Platz-Facade.

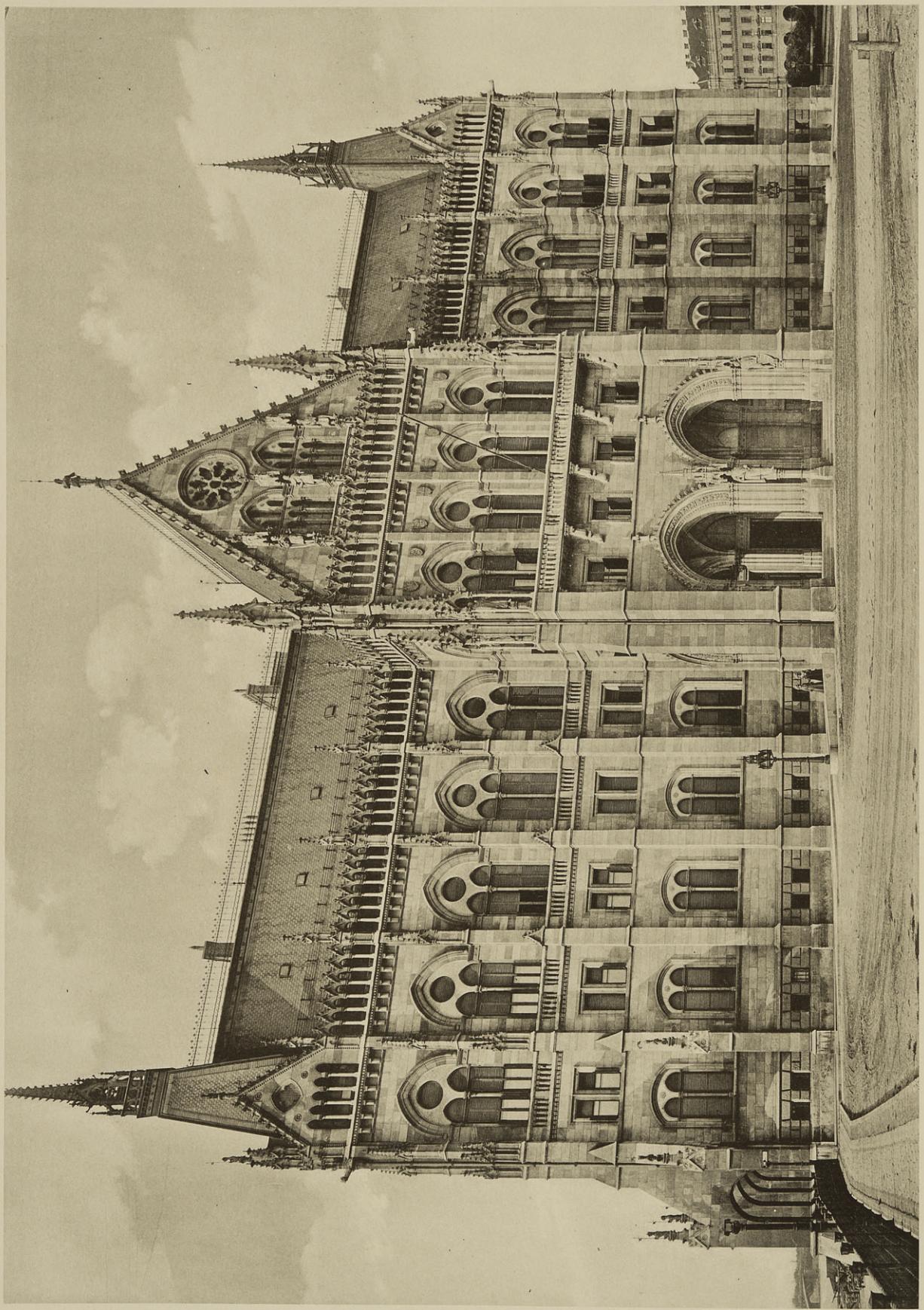
Une partie de la façade de la place.
Kir. József műterem
Középkori építészeti
Szertár.

A tér felőli homlokzat fő-kapuzata.

Hauptportale der Platz-Facade.

Grand portail de la façade de la place.

A déli homlokzat.

Süd-Facade.

Façade du midi.

A déli homlokzat részlete.

Ein Teil der Süd-Facade.

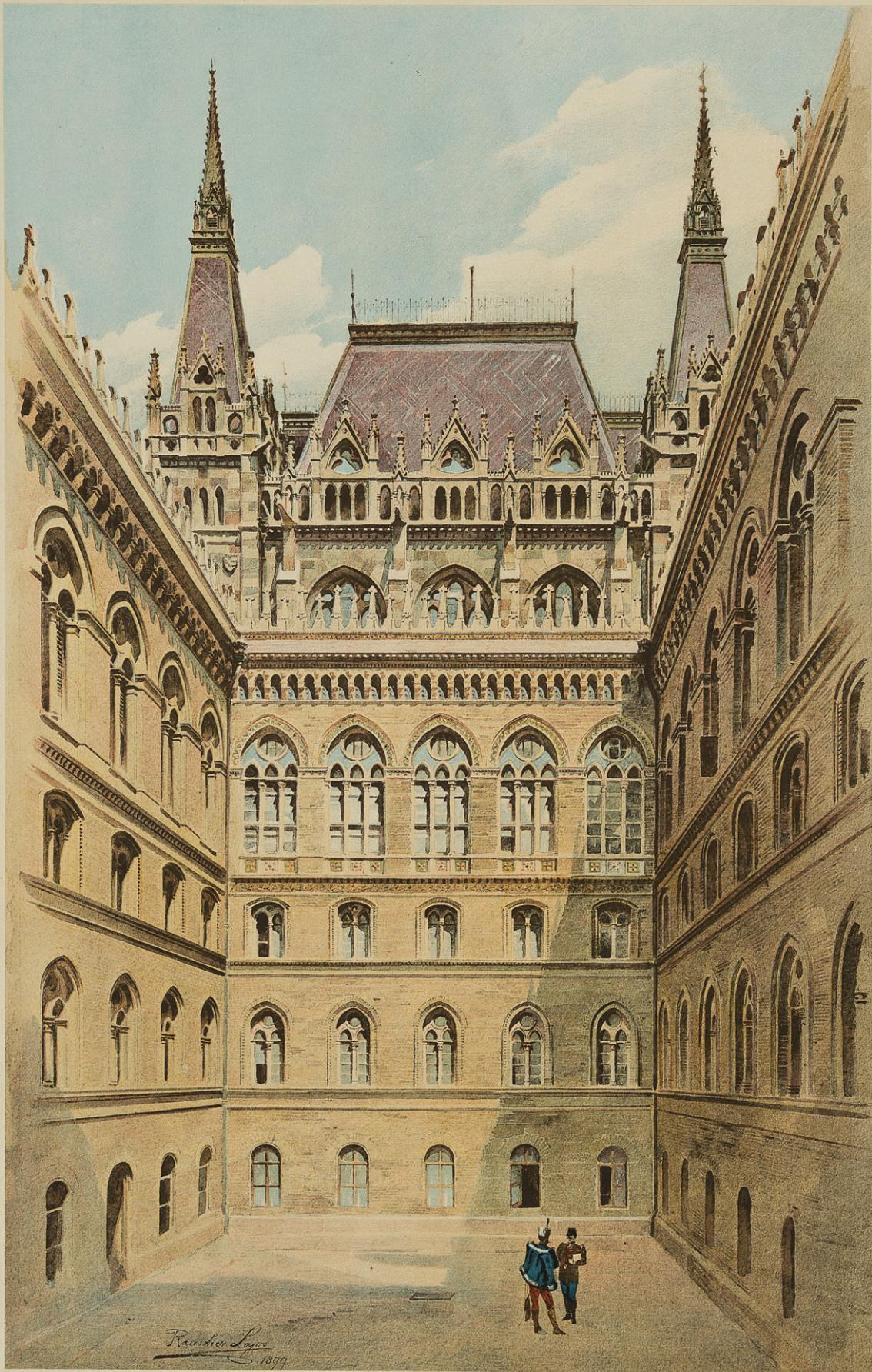
Une partie de la façade du midi.

Portale der Süd-Facade.

A déli homlokzat kapuzata.

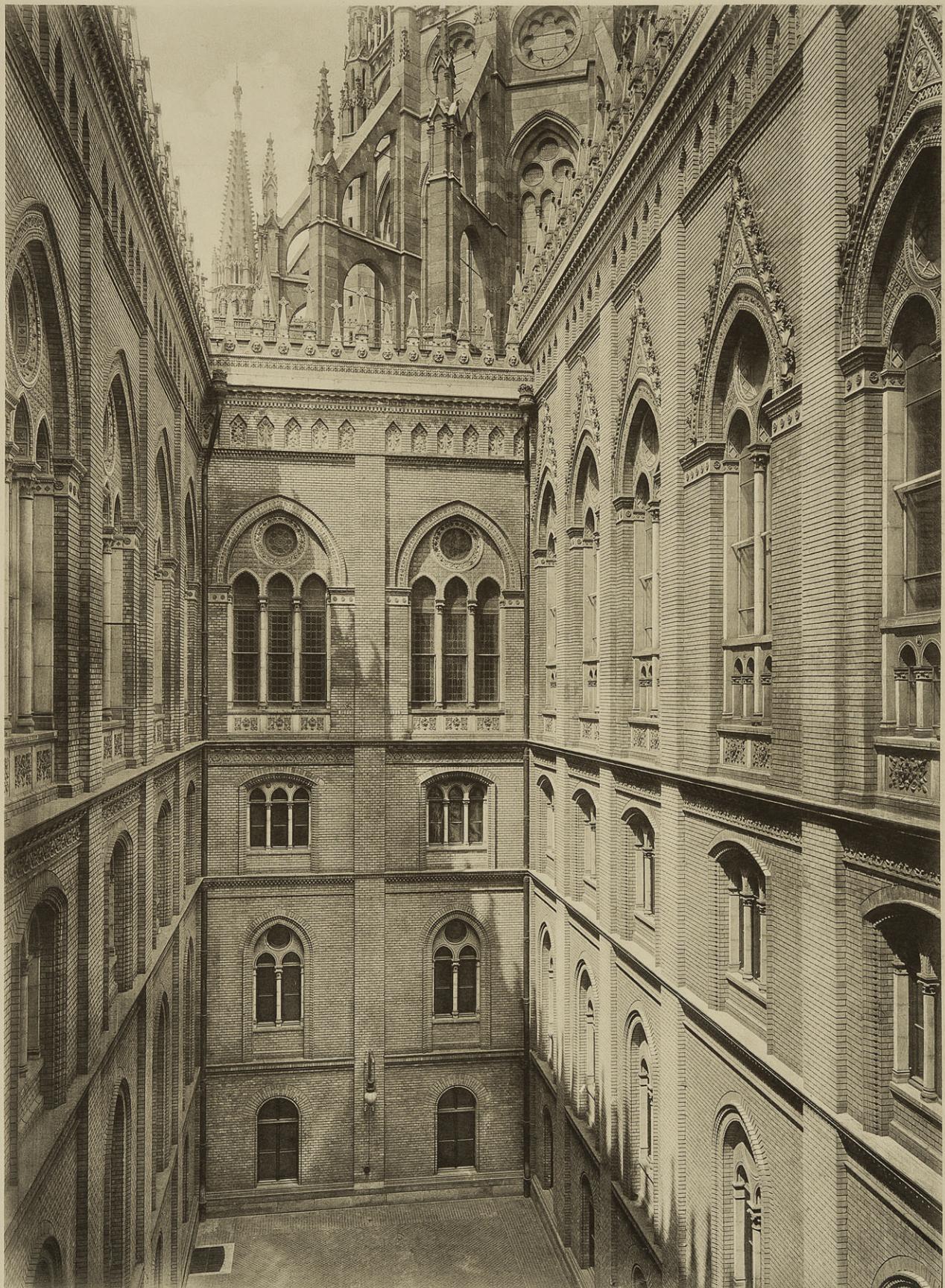
Portal de la façade du midi.

A förendiházi rész nagy udvara.

Grosser Hof der Magnatenhausseite.

Grande cour de la Chambre haute.

A diszlépcső-csarnok melletti udvar.

Hof neben der Fest-Stiegenhalle.

Cour près de l' escalier d' honneur.

A társalgó-csarnok melletti udvar.

Hof neben der Conversations-Halle.

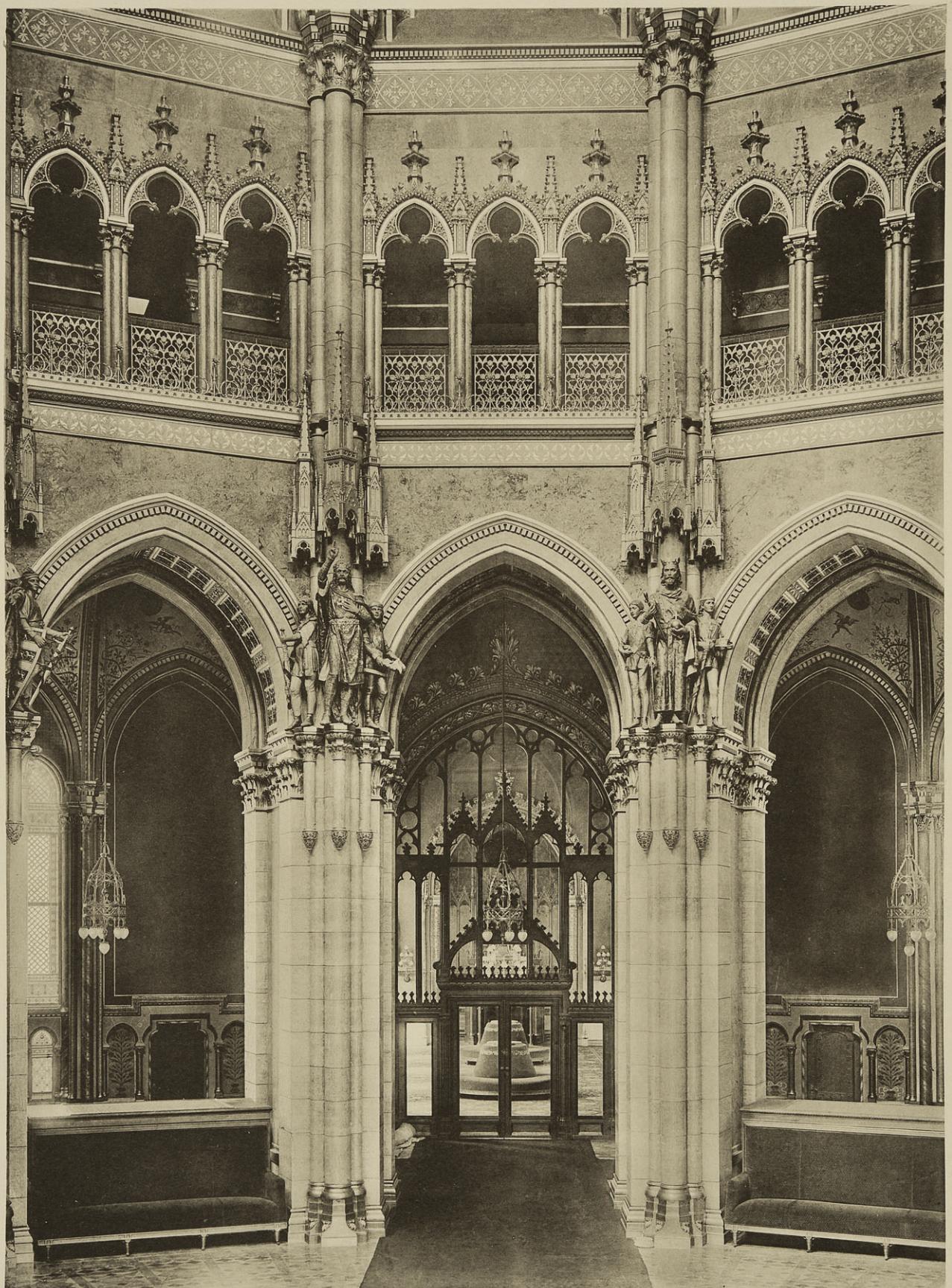
Cour près du parloir.

A kupolacsarnok.

Kuppelhalle.

La coupole.

A kupolacsarnok részlete.

Ein Teil der Kuppelhalle.

Une partie de la coupole.

A kupolacsarnok körüli folyosó.

Corridor der Kuppelhalle.

Corridor de la coupole.

A diszlépcsőzet előcsarnoka.

Vestibul der Fest-Stiegenhalle.

Vestibule de l'escalier d'honneur.

A diszlépcső-csarnok alsó lépcsőkarja.

Unterer Stiegenarm der Fest-Stiegenhalle.

Partie inférieure de l'escalier d'honneur.

A diszlépcső-csarnok.

Fest-Stiegenhalle.

Escalier d' honneur.

A diszlépcső-csarnok.

Fest-Stiegenhalle.

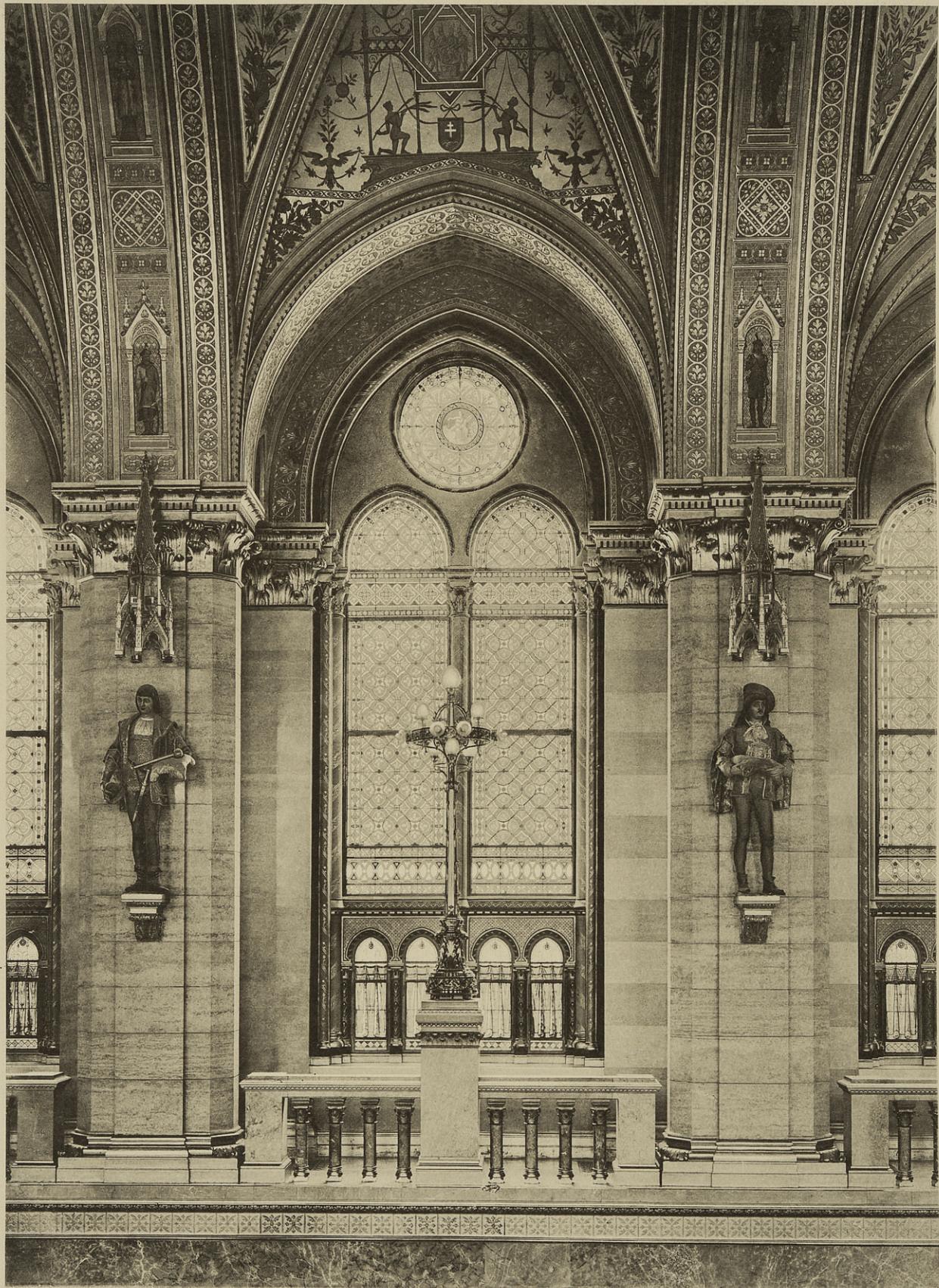
Escalier d' honneur.

A diszlépcső-csarnok.

Fest-Stiegenhalle.

Escalier d' honneur.

A diszlépcső-csarnok részlete.

Ein Teil der Fest-Stiegenhalle.

Une partie de l'escalier d'honneur.

Fresques de plafond de l' escalier d' honneur.

A diszlépős-csarnok mennyezetképe.

Priss. László Károly.

Deckengemälde der Fest-Stiegenhalle.

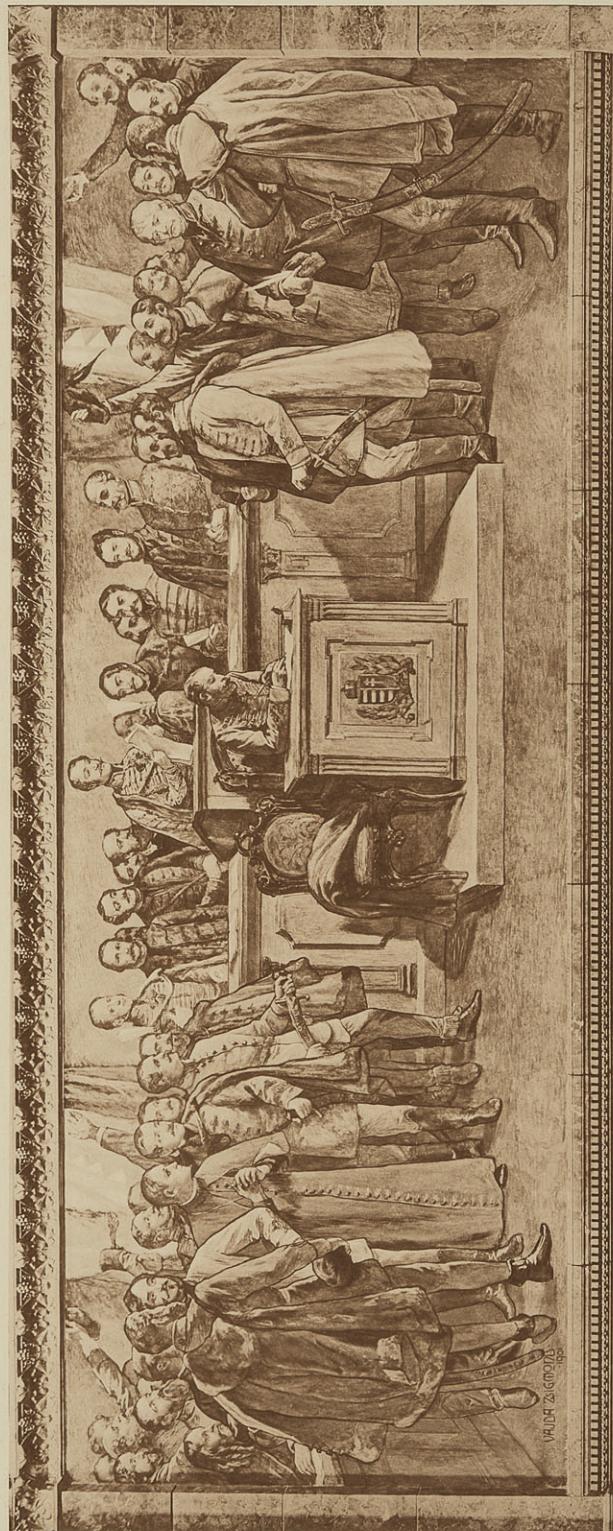

A képviselőház üléstermének részlete.

Ein Teil des Abgeordneten-Sitzungssaales.

Une partie de la salle des séances de la Chambre des députés.

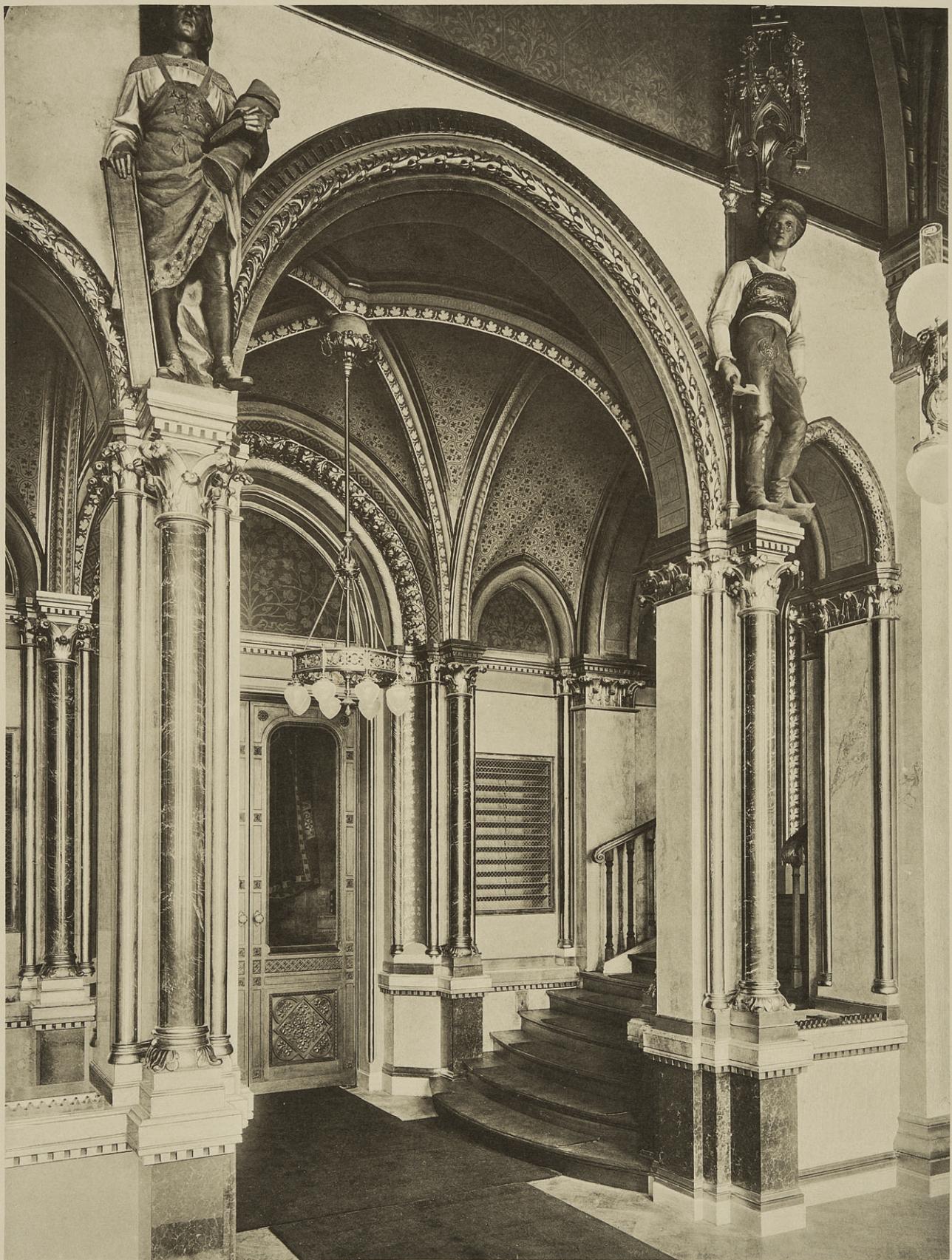

A képviselőházi ülésterem falképei.

Pinx. Vajda Zsigmond.

Wandgemälde im Sitzungssaale des Abgeordnetenhauses.

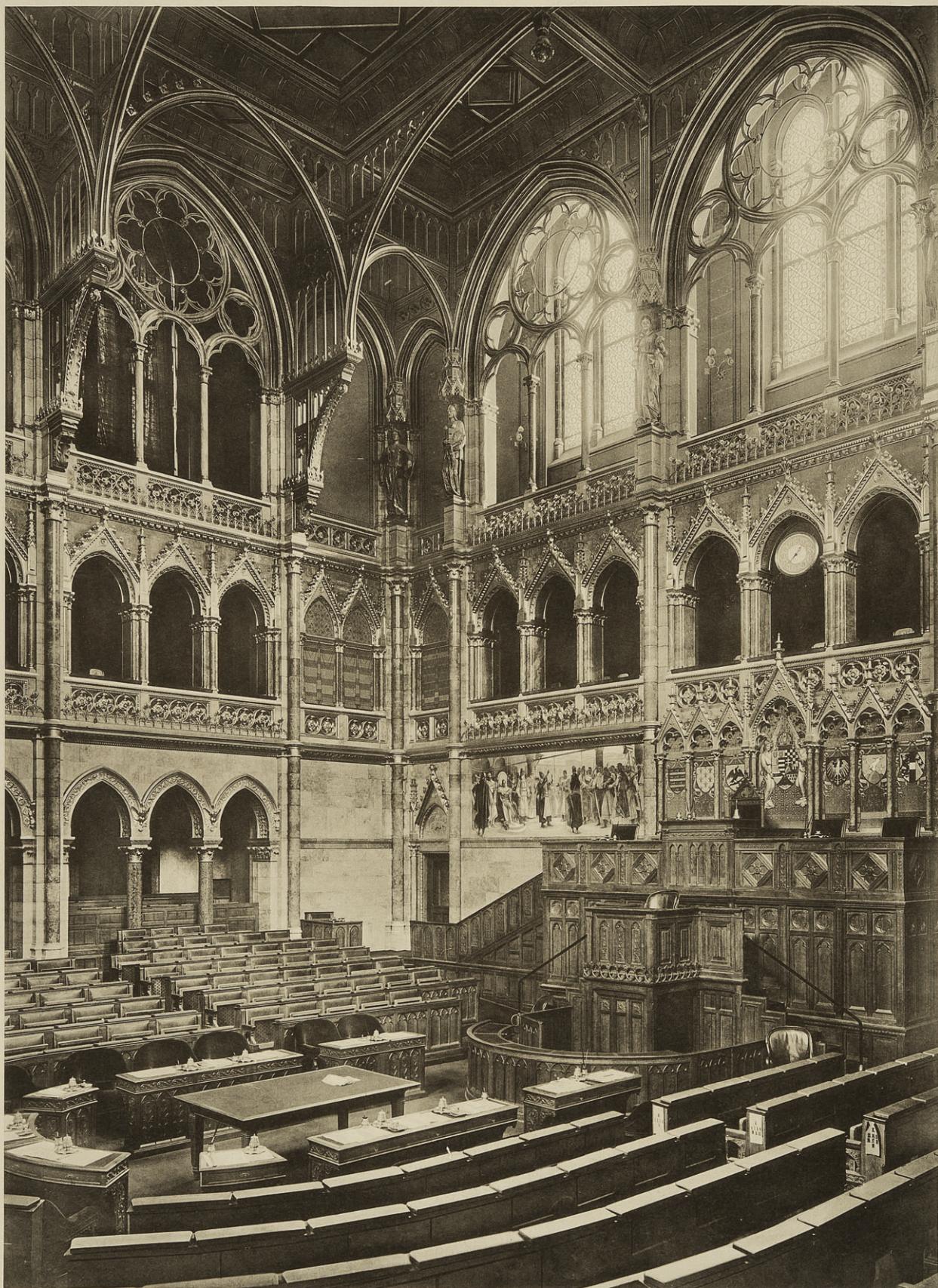
Fresques de la salle des séances de la Chambre des députés.

Részlet a képviselőház folyosójából.

Ein Teil vom Couloir des Abgeordnetenhauses.

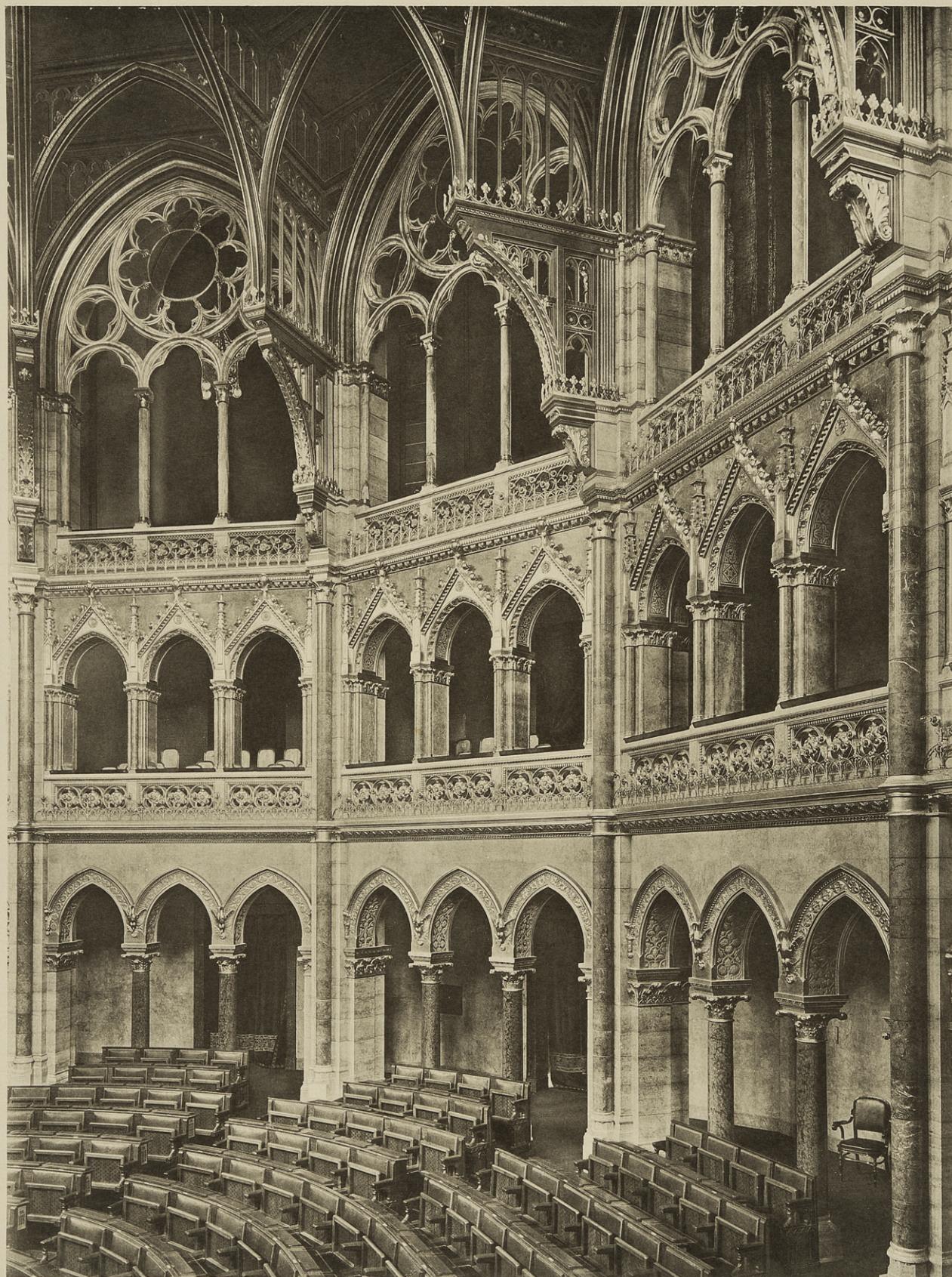
Une partie du Couloir de la Chambre des députés.

A főrendiház ülésterménak részlete.

Ein Teil des Magnaten-Sitzungssaales.

Une partie de la salle des séances de la Chambre haute.

A förendiház üléstermének részlete.

Ein Teil des Magnaten-Sitzungssaales.

Une partie de la salle des séances de la Chambre haute.

A főrendiház ülésterme.

Sitzungs-Saal des Magnatenhauses.

Salle des séances de la Chambre haute.

A förendyházi ülésterem falkepei.

Foto: Jenők Máté Sz.

Wandgemälde im Sitzungssale des Magnatenhauses.

Fresques de la salle des séances de la Chambre haute.

A förendiház egyik lépcsőjének karja.

Stiegenarm im Magnatenhause.

Une partie de l'un des escaliers de la Chambre haute.

A förendiház egyik lépcsőjének emeleti része.

Etage einer Stiege des Magnatenhauses.

Etage d'un escalier de la Chambre haute.

A főrendiház egyik lépcsőjének részlete.

Ein Teil eines Stiegenhauses im Magnatenhause.

Une partie de l'un des escaliers de la Chambre haute.

A förendiház folyosója.

Couloir des Magnatenhauses.

Couloir de la Chambre haute.

A förendiház folyosója.

Couloir des Magnatenhauses.

Couloir de la Chambre haute.

A főrendiház folyosója.

Couloir des Magnatenhauses.

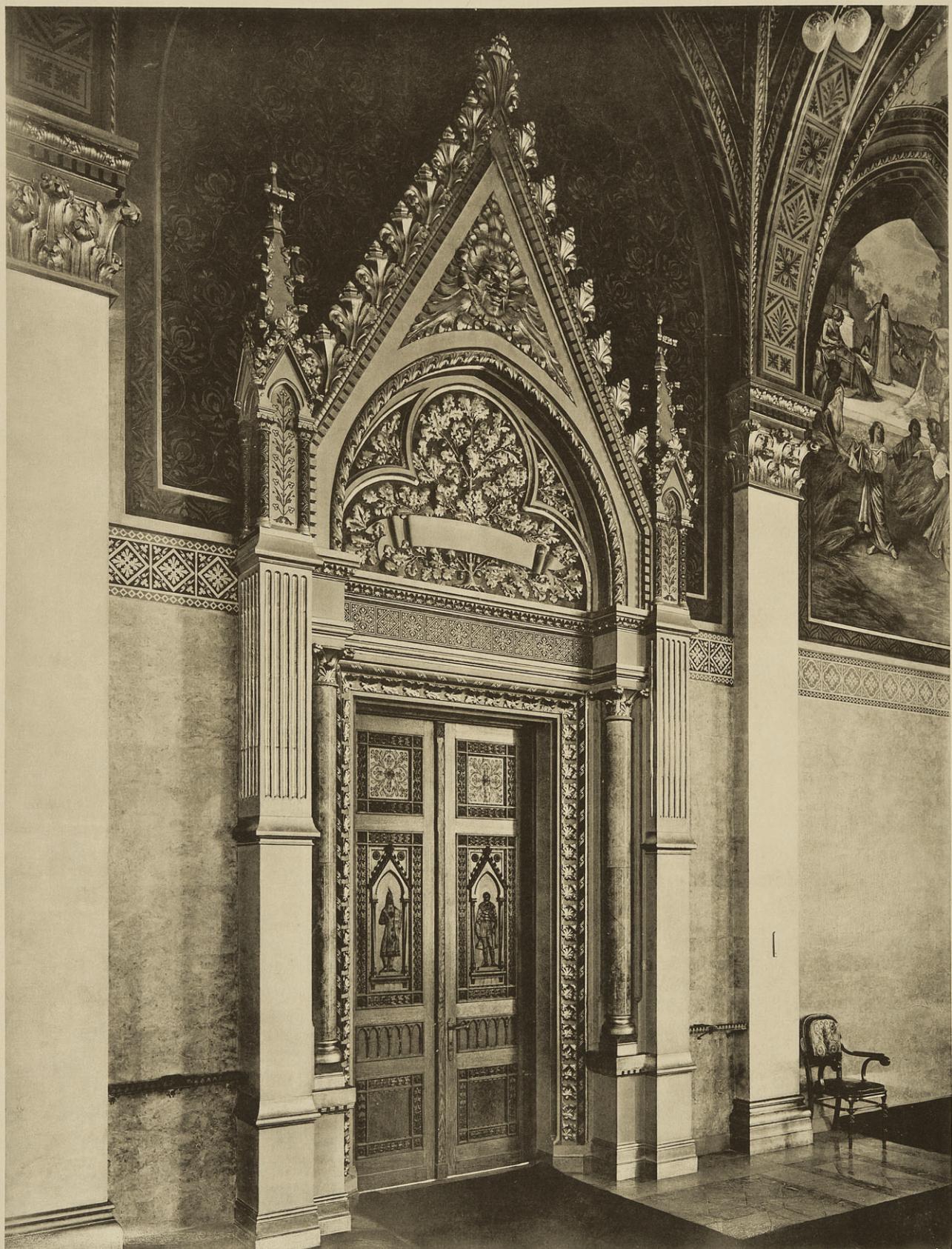
Couloir de la Chambre haute.

A delegáció ülésterménél folyosója.

Corridor des Delegations-Sitzungssaales.

Corridor de la salle des séances de la Délégation.

A delegáció ülésterménék ajtaja.

Thüre des Delegations-Sitzungssaales.

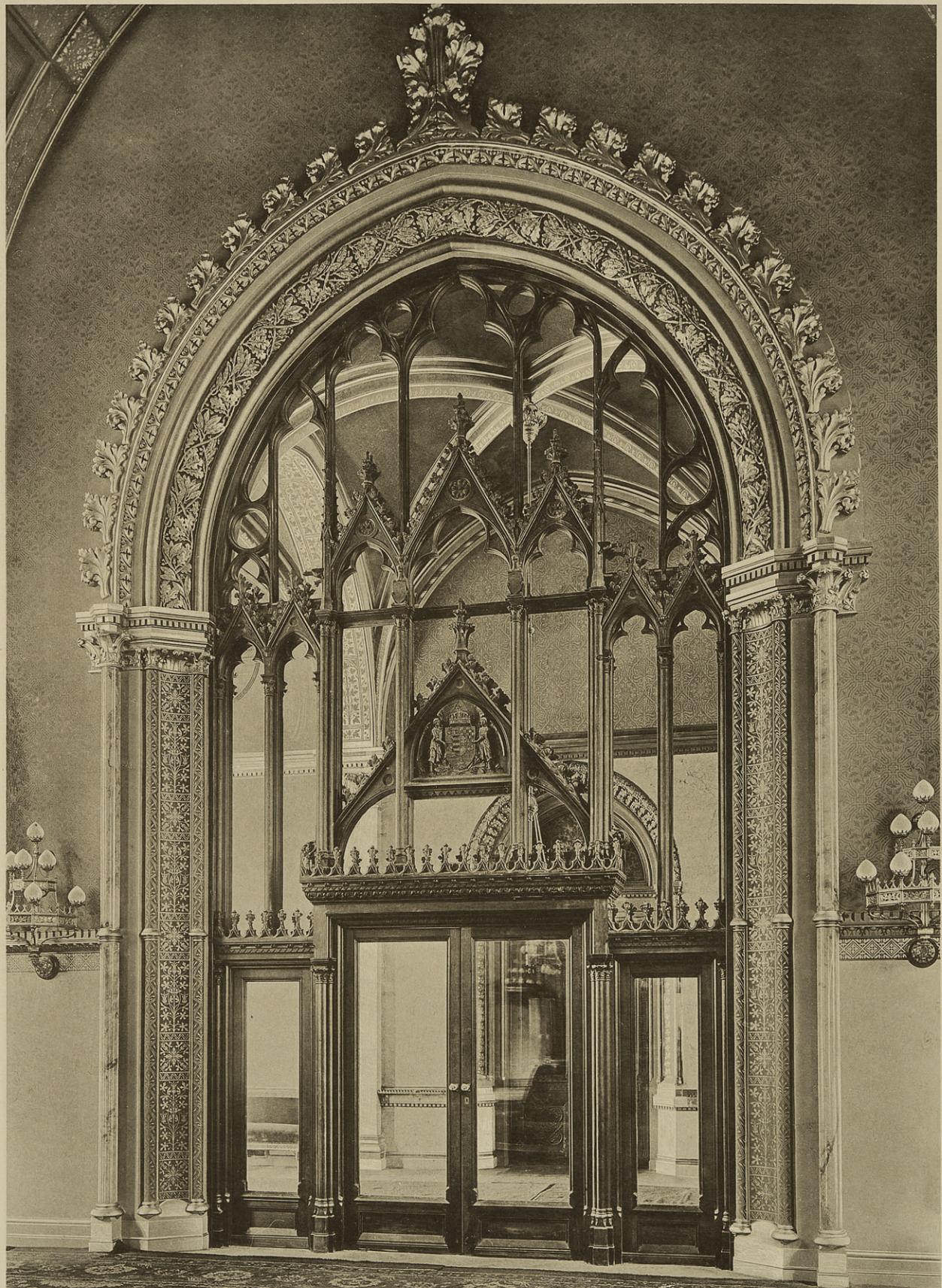
Porte de la salle des séances de la Délégation.

A delegáció ülésterme.

Sitzungs-Saal der Delegation.

Salle des séances de la Délégation.

A társalgó-csarnok ajtaja.

Portale der Conversations-Halle.

Portail du parloir.

A förendiház társalgó-csarnoka.

Conversations-Halle des Magnatenhauses.

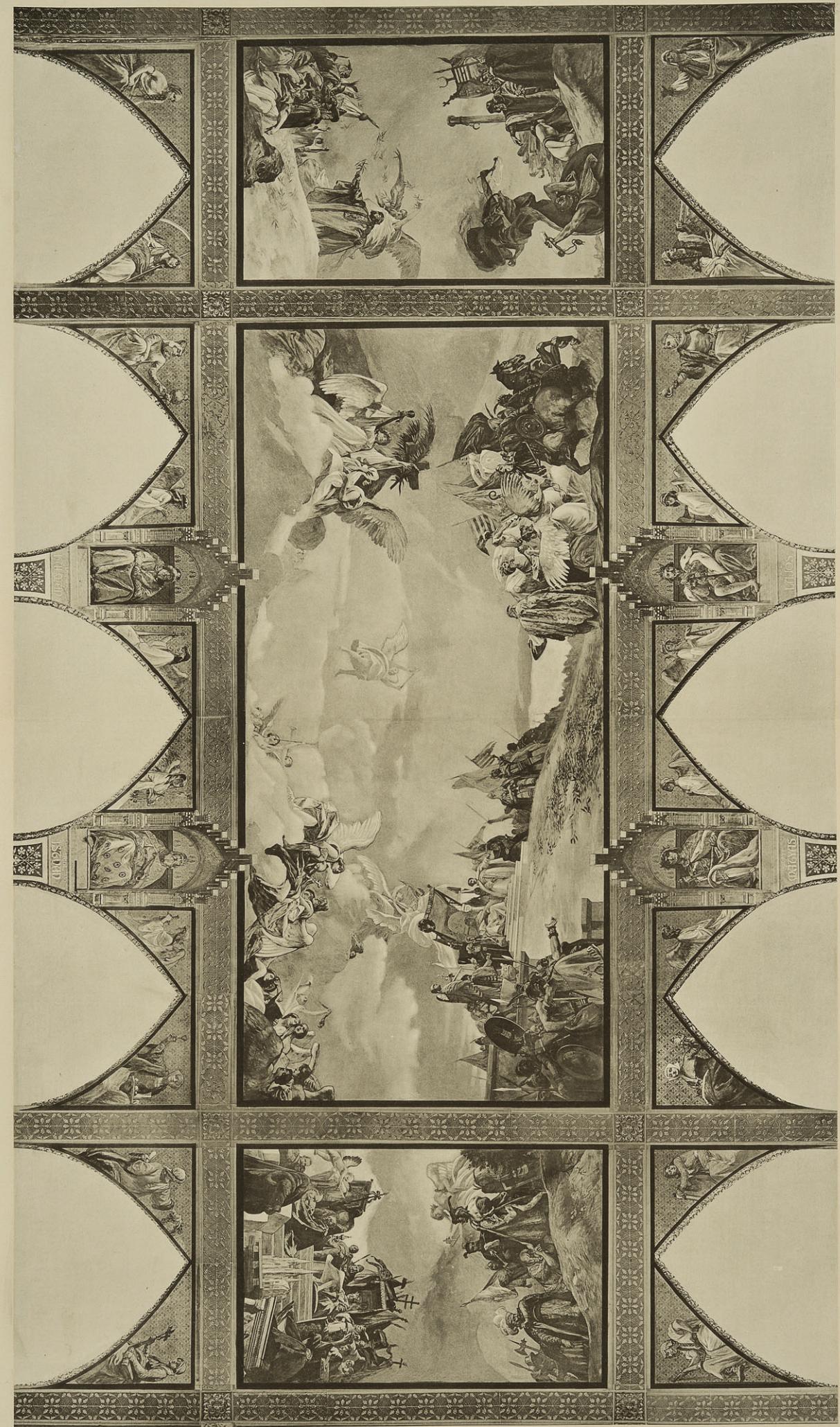
Parloir de la Chambre haute.

A förendiház társalgó-csarnokának részlete.

Ein Teil der Conversationshalle des Magnatenhauses.

Une partie du parloir de la Chambre haute.

Deckengemälde in der Conversationshalle des Magnatenhauses.

A förendiák társgó csanokának menyzekeképi.

Pinx. Vajda Zsigmond.

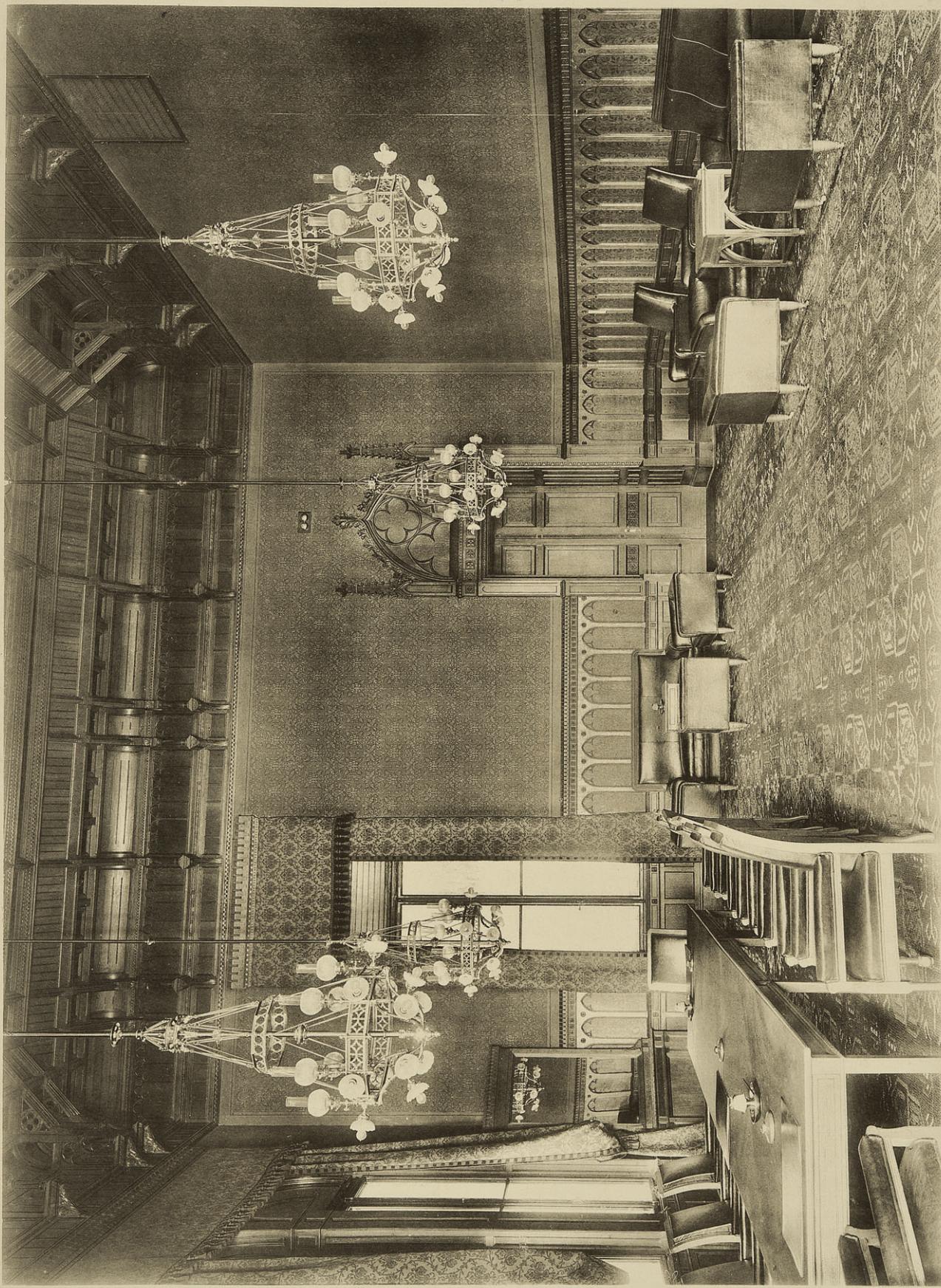
Fresques de plafond du parloir de la Chambre haute.

A képviselőház társalgó csataműk mennyezéképei.
Pl. Vajda Zsigmond.

Deckengemälde in der Conversationshalle des Abgeordnetenhauses.

Fresques de plafond du parloir de la Chambre des députés.

Miniszteri tanácssterem.

Ministerrath-Saal.

Salle du conseil des ministres.

A miniszteri tanács-terem mennyezet képei.

Pinx. Lotz Károly.

Deckengemälde des Ministerrath-Saales.

Fresques de plafond de la salle du Conseil des ministres.

Az étterem.

Speisesaal.

Salle à manger.

Az étterem menyezet képei.

Pinx. Krenner Viktor.

Dekengemälde im Speissaal.

Fresques de plafond de la salle à manger.

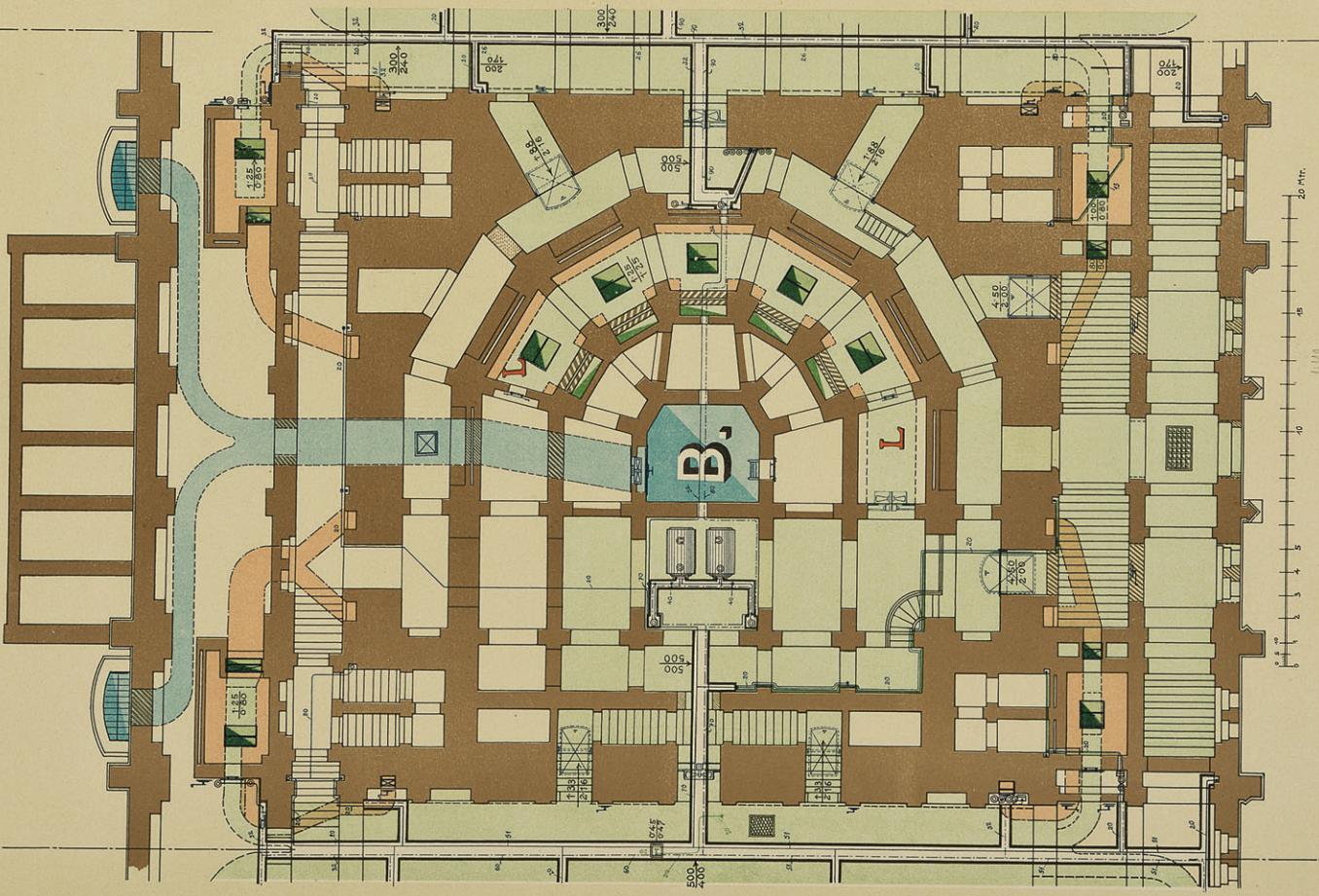
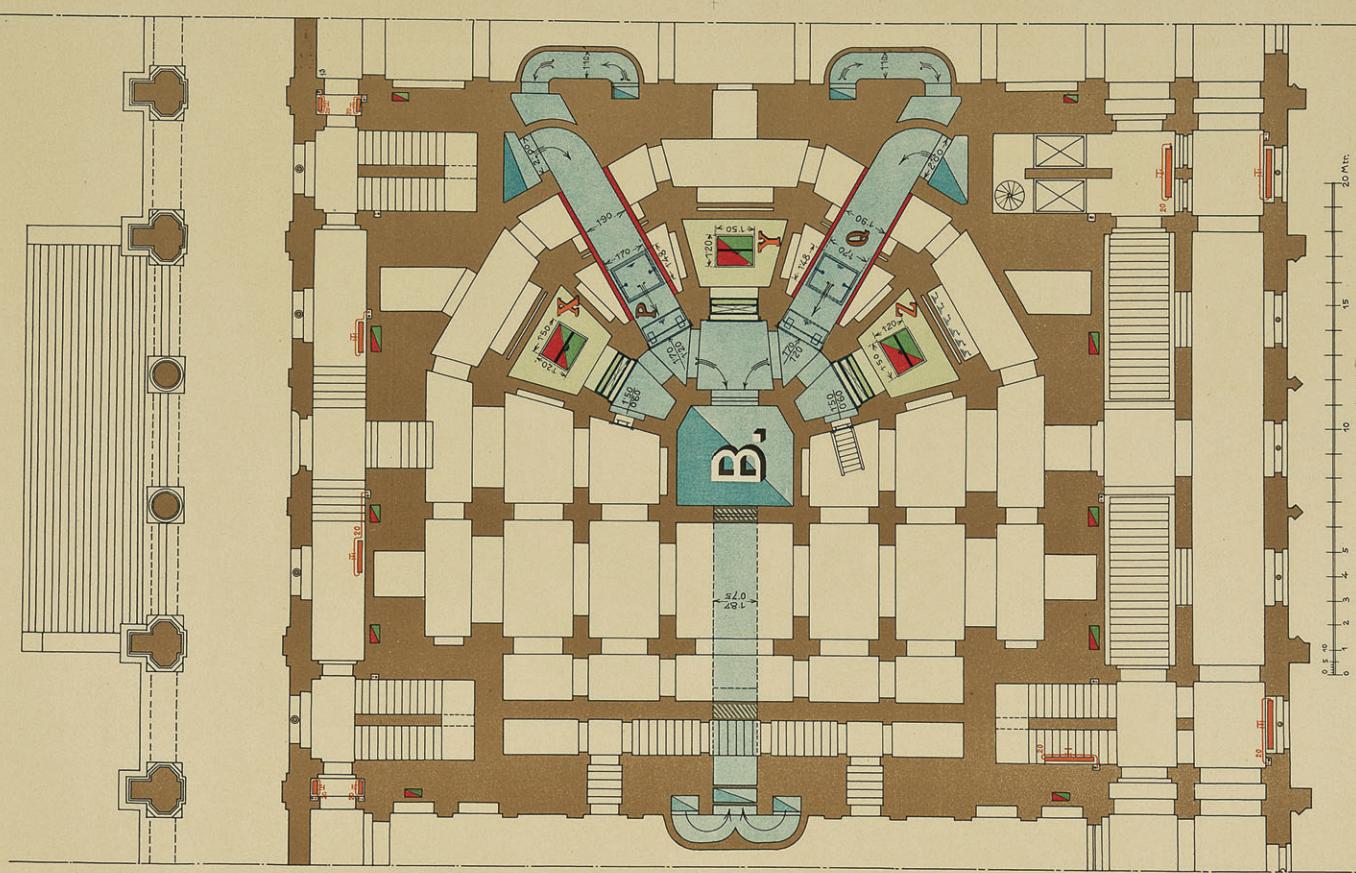
A könyvtár nagy terme.

Grosser Bibliotheksaal.

Grande salle de la bibliothèque.

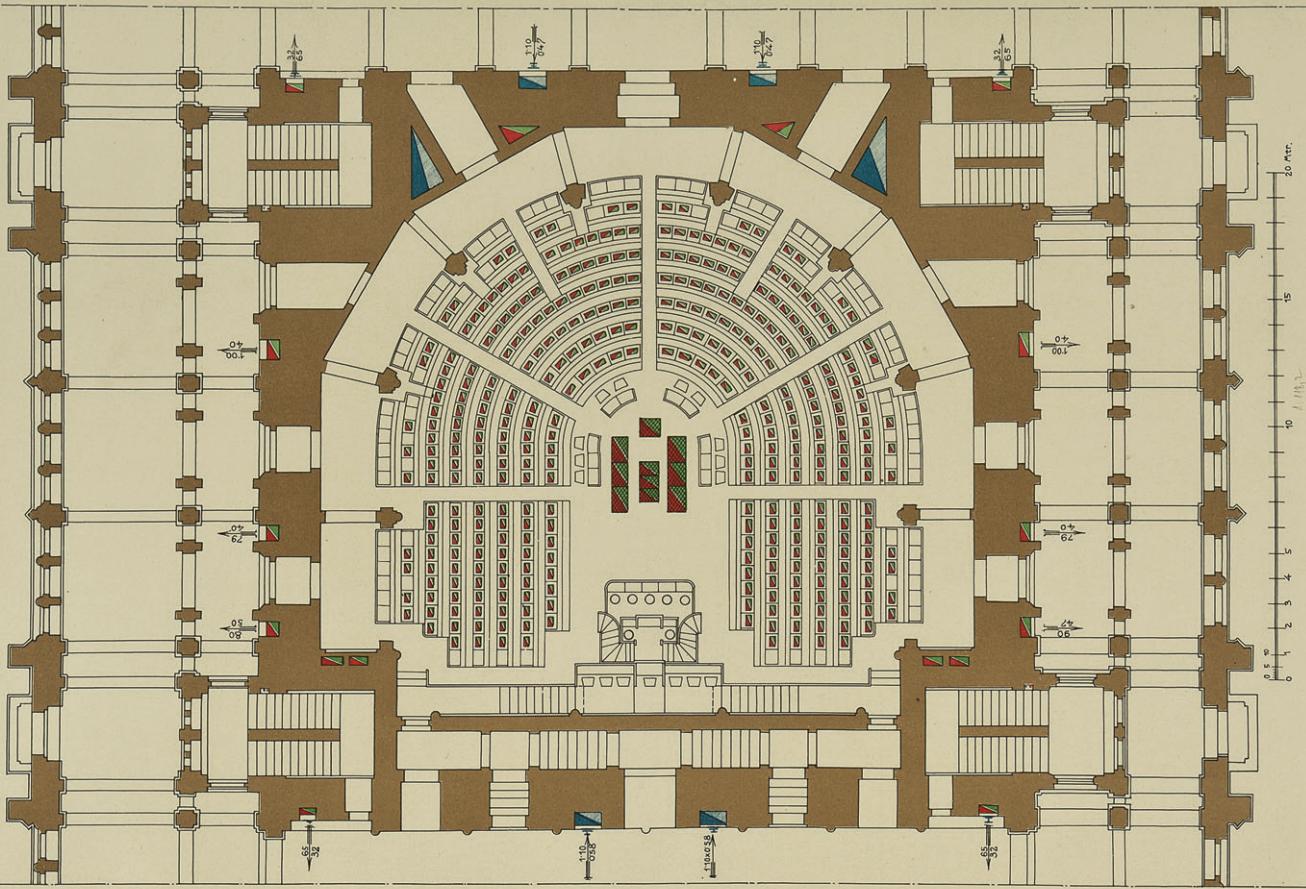
Pince. Keller. Cave.

MAGYAR ORSZÁGHÁZ.

Föemelet. — Hauptstockwerk. — Etage principal.

Installations de chauffage et d'assèchement
auszadlt leverg.
brauchte Luit.
vicié.

Meleg levegő.
Warmer Luft.
Air chaud.

Helyi fűtőtestek.
Lokale Heizkörper
Corps de chauffe.

Elhasznált levegő.
Verbrauchte Luft.
Air vicié.

Meleg levegő.
Warne Luft.
Air chaud.

FÜTŐ ÉS SZELLŐZTETŐ BERENDEZÉS.

'élemelet — Halbstock. — Entresol.

